

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**DİRENİŞ (INSURGENCY) VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI
(COUNTERINSURGENCY): AFGANİSTAN ÖRNEĞİ
(2001–2011)**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Topçu Bnb. Özkan ÖZER**

**Tez Danışmanı
Doç.Dr.Hv.Svn.Alb. Mehmet Güneş**

ANKARA – 2014

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ : 23 Temmuz 2014

TEZİN TİPİ : Doktora Tezi

TEZİN BAŞLIĞI : Direniş (Insurgency) ve Karşı Direniş Harekâtı (Counterinsurgency): Afganistan Örneği (2001–2011)

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı

SPONSOR KURULUŞ : -

DAĞITIM LİSTESİ : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü
Tez Hazırlama, Onay, Dağıtım ve Muhafaza Esasları Kılavuzunda Belirtilen
Yerlere

TEZİN ÖZETİ : Yaklaşık beş yıl yönetimde kaldıktan sonra, 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejiminin 2002 yılında merkezi hükümeti devirmek için başlayan mücadelesi, 2006 yılında güçlü bir direniş hareketine dönüşmüştür. Bu bağlamda, bu çalışmada Taliban direniş hareketi ve NATO'nun ISAF vasıtasıyla 2003 yılından itibaren Afganistan'da icra ettiği karşı direniş harekâtı incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER : Direniş, Karşı Direniş Harekâtı, Taliban ISAF, NATO, BM, Afganistan, ABD, Bölgesel İmar Ekipleri, UNAMA

SAYFA SAYISI : 314

GİZLİLİK DERECESESİ : Tasnif Dışı

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DİRENİŞ (INSURGENCY) VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI
(COUNTERINSURGENCY): AFGANİSTAN ÖRNEĞİ
(2001–2011)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Topçu Bnb. Özkan ÖZER

Tez Danışmanı
Doç.Dr.Hv.Svn.Alb. Mehmet Güneş

ANKARA - 2014

KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Topçu Bnb.Özkan ÖZER'in, Direniş (Insurgency) ve Karşı Direniş Harekâtı (Counterinsurgency): Afganistan Örneği (2001–2011) konulu tez çalışması, jürimiz tarafından GÜVENLİK BİLİMLERİ Ana Bilim Dalında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

Üye
Doç. Dr. Soyale TAMÇELİK

Üye
Doç. Dr. Bilal KARABULUT

Üye
Doç. Dr. Kürşad TURAN

Üye
Doç. Dr. Hv. Svn. Alb. Mehmet GÜNEŞ
(Danışman)

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

23 / 07 / 2014

Önder Haluk TEKBAS
Prof. Dr. Müh. Alb.
Svn. Bil. Ens. Md.

TEŞEKKÜR

Başta bu çalışmanın sonuçlandırılmasında engin tecrübeleri ile bana yol gösteren ve destek veren tez danışmanım Doç.Dr.Hv.Svn.Alb. Mehmet GÜNEŞ'e teŐekkürlerimi sunuyorum.

Çok kıymetli yardım ve önerilerini esirgemeyen Tez İzleme Komitesi üyeleri, Hocalarım Doç.Dr. Bilal KARABULUT ve Doç.Dr. Kürşad TURAN'a, Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı Yrd.Doç.Dr.Öğ.Alb. Ertan EROL'a, iten yaklaşımları, destekleri, anlayıŐları için teŐekkürlerimi sunuyorum.

Tez Savunma Jürisi üyeleri, Hocalarım Prof.Dr. Fırat PURTAŞ ve Doç.Dr. Soyalp TAMÇELİK'e değerli katkı ve önerileri için teŐekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmanın ilk aşamasında değerli görüşleriyle bana yol gösteren ve değerli fikirlerini paylaşan Prof.Dr. Sertaç Hami BAŐEREN ve Doç.Dr. Mitat ÇELİKPALA'ya teŐekkürlerimi sunuyorum.

Uzun bir süreçte en büyük fedakârlığı gösteren sevgili eŐim Nihal'e ve sevgili çocuklarım Tuğkan ve Sencer'e destekleri için minnettarım.

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ANKARA 2014

DİRENİŞ (INSURGENCY) VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI
(COUNTERINSURGENCY): AFGANİSTAN ÖRNEĞİ
(2001–2011)

DOKTORA TEZİ

Topçu Bnb. Özkan ÖZER

ÖZET

Afganistan'da devlet otoritesin Afganistan genelinde tesis edilmesinde önemli rol oynayacak iki temel unsur Afgan güvenlik güçlerinin direnişçileri alt edebilecek yeterliliğe ulaştırılması ve Pakistan sınırının direnişçilerin sızmalarına karşı güvenliğinin sağlanmasıdır. Ayrıca, istikrara katkı sağlayacak unsurlar arasında, Taliban ile uzlaşma sağlanması, hükümet kurumlarının gerek ulusal gerekse yerel alanda işlerliğinin gerçekleştirilmesi, yaygın yolsuzluğun azaltılması, halkın güvenliğinin ve temel hizmetlere erişiminin sağlanması gibi unsurlar yer almaktadır. Bu hususlar direniş hareketinin gidişatına doğrudan etki edecek niteliktedir.

Ancak bu hususların gerçekleştirilmesiyle ilgili birçok sorun henüz çözümden çok uzak gözükmektedir.

Bu çalışmada asıl üzerinde durulan husus, NATO'nun Afganistan çatışma ortamı için modellediği karşı direniş harekâtının başarılı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığına, uygulamada nasıl hatalar yapıldığına yönelik bir değerlendirme ortaya konulmasıdır. Çalışmada 2001 ve 2011 yılları arasındaki dönemin incelenmesi uygun görmüştür.

Çalışma altı bölümde yapılandırılmıştır. Birinci bölüm metodoloji bölümüdür. İkinci bölüm, çatışma ve çatışma yelpazesi kavramlarının incelendiği bölümdür. Üçüncü bölümde, genel olarak direniş hareketinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, genel olarak karşı direniş harekâtından bahsedilmiştir. Beşinci bölümde, Afganistan'da 2001 yılından sonra tekrar ortaya çıkan Taliban direniş hareketi incelenmiştir. Altıncı bölüm NATO'nun ISAF vasıtasıyla 2003 yılından itibaren Afganistan'da icra ettiği harekâtı ve karşı direniş harekât modeli üzerinde durmuştur.

Anahtar Kelimeler : Direniş, Karşı Direniş Harekâtı, Taliban, ISAF, NATO, BM, Afganistan, ABD, Bölgesel İmar Ekipleri, UNAMA.

Tez Yöneticisi : Doç.Dr.Hv.Svn.Alb. Mehmet Güneş

Sayfa Sayısı : 314

**REPUBLIC OF TURKEY
TURKISH MILITARY ACADEMY
DEFENSE SCIENCE INSTITUTE
DEPARTMENT OF SECURITY SCIENCES**

ANKARA 2014

**INSURGENCY AND COUNTERINSURGENCY: AFGHANISTAN
CASE (2001-2011)**

A Ph.D. Dissertation

Topçu Bnb. Özkan ÖZER

ABSTRACT

In Afghanistan, two basic elements will play an important role in establishing state authority across the country, Afghan security forces will be reached a capacity to be able to defeat the insurgents and is to provide security against infiltration of insurgents from the border with Pakistan. On the other hand, among the factors that contribute to stability are there such elements, reconciliation with the Taliban, and functioning government institutions in both national and local areas, the implementation of widespread corruption reduction, ensuring public safety and access to basic

services. These matters are in nature that will directly affect the course of the insurgency movement. However, many problems associated with performing these issues yet seems far from solution.

The main focus of this study is to provide an assessment on NATO's counterinsurgency model for Afghanistan conflict, as whether successfully applied and how mistakes made in practice. Therefore, in this study the period between of 2001 and 2011 years was deemed appropriate for examination.

Study are structured in six parts. The first chapter is the methodology section. The second chapter studied on the concept of conflict and spectrum of conflict. In the third chapter, insurgency movements in general are mentioned. In the fourth chapter, counterinsurgency in general are mentioned. In the fifth chapter the Taliban insurgency that re-emerged in Afghanistan after 2001, has been investigated. The sixth chapter focused on NATO's operations exercised through ISAF since 2003 and counterinsurgency model in Afghanistan.

Keywords : Insurgency, Counterinsurgency, Taliban, ISAF, NATO, UN, Afghanistan, USA, Provincial Reconstruction Team, UNAMA

Advisor : Doç.Dr.Hv.Svn.Alb. Mehmet Güneş

Number of Pages : 314

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar	xi
ŞEKİLLER	xii
HARİTALAR	xiii
KISALTMALAR	xiv
ÖN SÖZ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI	7
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	10
5. VERİLERİN ANALİZİ	10
6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	10

İKİNCİ BÖLÜM

ÇATIŞMA KAVRAMI

1. GİRİŞ	12
2. ÇATIŞMA KAVRAMI	14
a. Çatışmanın Tanımı.....	15
b. Silahlı Çatışmanın Tanımı.....	16
3. ÇATIŞMA YELPAZESİ.....	18
a. Yüksek Yoğunluklu Çatışma	25
b. Orta Yoğunluklu Çatışma	26
c. Düşük Yoğunluklu Çatışma	27
4. SONUÇ	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİRENİŞ HAREKETİ

1. GİRİŞ	37
2. TANIM.....	39
3. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ YAKLAŞIMLAR.....	46
a. T.E. Lawrence	47
b. Mao Tse-Tung.....	48
c. Che Guevera.....	50

ç.	Robert Thompson	52
d.	David Galula	54
e.	Carlos Marighella.....	58
4.	DİRENİŞ HAREKETİNİN ORGANİZASYON YAPISI VE UNSURLARI	59
5.	DİRENİŞ HAREKETİNİN HEDEFLERİ	64
6.	DİRENİŞ HAREKETİNİN AŞAMALARI	65
7.	DİRENİŞ HAREKETİNİN STRATEJİLERİ.....	67
8.	SONUÇ.....	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI

1.	GİRİŞ	76
2.	TANIM.....	77
3.	KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ PRENSİPLERİ	84
4.	KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ HEDEFLERİ.....	97
5.	KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTINDA GÖREV VE FONKSİYON ALANLARI	100
6.	KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ STRATEJİLERİ	112
7.	SONUÇ	116

BEŞİNCİ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAKİ DİRENİŞ HAREKETİNİN İNCELENMESİ

1. GİRİŞ.....	118
2. DİRENİŞ HAREKETİNİN OLUŞUMU	122
3. DİRENİŞ HAREKETİNİN HEDEF VE TAKTİKLERİ	143
4. SONUÇ	159

ALTINCI BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAKİ KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ İNCELENMESİ

1. GİRİŞ.....	162
2. SONSUZ ÖZGÜRLÜK ASKERİ OPERASYONU	163
3. ISAF'IN KURULUŞ GEREKÇESİ VE GELİŞİMİ.....	166
4. ISAF'IN KOMUTA YAPISI	180
5. ISAF'IN GÖREV TANIMI VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂT STRATEJİSİ	183
6. KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI ÇERÇEVESİNDE HAYATA GEÇİRİLEN GİRİŞİMLER	218
a. Köy İstikrar Operasyonları ve Afgan Yerel Polisi.....	218
b. Barış ve Yeniden Bütünleşme/Entegrasyon Programı	220
c. Yolsuzlukla Mücadele	224
ç. Uyuşturucu ile Mücadele.....	226
d. Afgan Kamu Koruma Gücü.....	227

e.	Geçiş Süreci (Transition)	228
f.	Hukukun Üstünlüğü.....	235
g.	Tutuklu Operasyonları.....	237
ğ.	Sivil Kayıpların Azaltılması.....	238
h.	Pakistan ile Afganistan Arasında İş Birliğinin Artırılması	239
ı.	Afgan Ulusal Güvenlik Güçlerinin Geliştirilmesi	242
i.	Yeniden İnşa, Kalkınma ve Yönetim	248
7.	SONUÇ	250
	SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	262
	KAYNAKÇA	279

TABLÖLÖR

	Sayfa
Tablo-1: Çatışma Yelpazesi	22
Tablo-2: Karşı Direniş Harekâtında İcra Edilebilecek Eylemler	81
Tablo-3: Karşı Direniş Harekâtında İcra Edilecek Görevler	111
Tablo-4: Sonsuz Özgürlük Operasyo'nun ve ISAF'ın Görevleri.....	166
Tablo-5: ISAF Üst Karargâhlarının Görevleri.....	181
Tablo-6: ISAF'ın Personel Sayısındaki Değişim	209
Tablo-7: Afgan Ulusal Ordusunun Etnik Dağılımı	244

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil-1: Çatışma Yelpazesi.....	21
Şekil-2: Çatışma Yelpazesi.....	24
Şekil-3: Unsurlar arasındaki Etkileşim	61
Şekil-4: Karşı Direniş Harekâtındaki Görev ve Faaliyetler	102
Şekil-5: Karşı Direniş Harekâtının Bileşenleri	106
Şekil-6: Karşı Direniş Harekâtında Operasyon Alanları	109
Şekil-7: Taliban Yönetiminin 2001 Yılından Önceki Yönetim Yapısı.....	137
Şekil-8: Taliban'ın 2009 Yılı İtibarıyla Yönetim Yapısı	148
Şekil-9: ISAF'ın Üst Komuta Yapısı	182
Şekil-10: Güvenlik Alanında İcra Edilecek Faaliyetler	189
Şekil-11: Yönetim Alanında İcra Edilecek Faaliyetler	190
Şekil-12: Yeniden İnşa ve Kalkınma Alanında İcra Edilecek Faaliyetler	191
Şekil-13: Uyuşturucu ile Mücadele Alanında İcra Edilecek Faaliyetler	192
Şekil-14: Karşı Direniş Harekâtındaki Operasyon Alanları	212

HARİTALAR

Sayfa

Harita-1: Afgan Direniş Gruplarının Coğrafi Faaliyet Alanları	143
Harita-2: Bölge Komutanlıkları.....	183
Harita-3: Kritik Bölgeler ve İlgili Alanları Haritası.....	204
Harita-4: Geçiş Sürecinin Beş Aşaması	230

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AI: Amnesty International

AIHRC: Afghanistan Independent Human Rights Commission

AJP: Allied Joint Publication

ALP: Afghan Local Police

ANDS: Afghanistan National Development Strategy

ANP: Afghan National Police

ANSF: Afghan National Security Forces

APRP: Afghanistan Peace and Reintegration Program

ASPG: Army Strategic Planning Guidance

BAFM: British Army Field Manual

BDİ: Başarısız Devletler İndeksi

BM: Birleşmiş Milletler

BMKP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

CERP: Commander's Emergency Response Program

CJIATF: Combined Joint Interagency Task Force

COIN: Counterinsurgency

COMISAF: Comander of International Security Assistance Force

CSTC-A: Combined Security Transition Command- Afghanistan

FAS: Federation of American Scientists

FFP: Fund for Peace

FM: Field Manual

FMI: Field Manual Interim

FSI: Failed States Index

GAI: Guide to the Analysis of Insurgency

HDR: Human Development Report

HRW: Human Rights Watch

IACB: International Afghanistan Conference in Bonn

ICG: International Crisis Group

ICRC: International Committee of the Red Cross

IEA: Islamic Emirate of Afghanistan

ISAF: International Security Assistance Force (UGYK)

ISPR: Inter Services Public Relations

İKR: İnsani Kalkınma Raporu (Human Development Report)

JCMB: Joint Coordination And Monitoring Board

JD: Joint Doctrine

JIOC: Joint Intelligence Operations Center

JLICP: Joint Low-intensity Conflict Project

JOG: Joint Operational Guidelines

JP: Joint Publication

KFF: Key Facts and Figures

MFAP: Ministry of Foreign Affairs Government of Pakistan

NDS: National Directorate of Security

NROLFSM: NATO Rule of Law Field Support Mission

NSSUS: National Security Strategy of the United States

NTM-A: NATO Training Mission-Afghanistan

OSF: Open Society Foundations

PA: Parliamentary Assembly

PRT: Provincial Reconstruction Team (Bölgesel İmar Ekipleri)

QDR: Quadrennial Defence Review

RPTSSA: Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan

SIGAR: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction

STÖ: Sivil Toplum Örgütü

TDK: Türk Dil Kurumu

TI: Transparency International

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

UDPCR: Uppsala University Department of Peace and Conflict Research

UGYK: Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (ISAF)

UNAMA: United Nations Assistance Mission in Afghanistan

USDOD: United States Department of Defense

WB: World Bank

ÖN SÖZ

Günümüzde devletlerarası çatışmalardan daha ziyade, bir devlet içinde iç savaş veya iç silahlı çatışma olarak da isimlendirilen yönetim karşıtı silahlı grupların yer aldığı direniş hareketlerine tanık olmaktadır. Bu tür çatışmaların devlet yönetimlerinin zayıfladığı, egemenliğini ülke genelinde kullanamadığı, halkının bir kesiminin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayamadığı veya güvenliğini sağlayamadığı durumlarda ortaya çıktığını görmekteyiz. Suriye, Mısır, Irak, Ukrayna ya da Afganistan gibi ülkelerde yönetim karşıtı gruplar ile bu ülkelerdeki yönetimler arasındaki şiddet içeren mücadeleler, buldukları bölgelerde istikrarsızlık kaynağı olarak, uluslararası toplum tarafından kaygıyla yakından takip edilmektedir. Önümüzdeki dönemde de bu türde şiddet eylemlerinin artarak devam edeceği öngörülmektedir.

Diğer taraftan, ulusal güvenlik kaygıları nedeniyle, ülke yöneticilerinin de genelde halk içinden çıkan bu şiddet olaylarını daha ziyade terör faaliyetleri olarak değerlendirdikleri ve terörle mücadele tedbirleri aldıkları görülmektedir. Çoğunlukla da bu geç teşhis veya yanlış tedavi nedeniyle de bu tür şiddet eylemlerinin doğal olarak uzun soluklu bir mücadele ve istikrarsızlık kaynağına dönüştüğüne şahit olmaktadır. Aslında devlet yöneticilerinin gözden kaçırdığı nokta, halk içinden çıkan bu grubun neden silahlı bir mücadele yöntemine başvurduğudur. Bu tercihin arkasında, etnik, dini, ideolojik, ekonomik, politik ve kültürel hayal kırıklığının oluşturduğu nedenlerden birinin veya bir kaçının olduğuna şüphe yoktur. Bu çerçevede, hükümet otoritesine karşı halk içindeki bir grup tarafından yürütülen örgütlü şiddet hareketlerinin, yani direniş hareketlerinin neden/nasıl oluştuğunun, kullandığı stratejilerin ve hedeflerinin incelenmesinin, devletlerin uzun vadeli güvenlik stratejilerinin şekillendirilmesinde katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu tür şiddet hareketlerine karşı yürütülecek mücadelenin, yani karşı direniş harekâtının incelenmesinin de güvenlik stratejilerinde planlama, icra ve sonuç alma bağlamında kaynak israfını önleyeceği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, Afganistan hem direniş hareketinin hem de karşı direniş harekâtının incelenebileceği güncel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

GİRİŞ

Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığı, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Doktora Programı kapsamında hazırlanan bu tezde, direniş hareketinin oluşumu ve karşı direniş harekâtının uygulanışı Afganistan özelinde incelenmiştir. Bu konunun seçilmesinde en önemli etkenlerden biri 6 aylık dönemler halinde 1 yıl süre ile Afganistan'da görev yapma imkânı bulmuş olmamdır. 2009 yılında başlayan bu süreç zarfında direniş hareketinin ve karşı direniş harekâtının uluslararası güvenlik açısından çok önemli bir çatışma formu olduğu gördüm ve bu konuda çalışmaya karar verdim.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında en sık rastlanan ve en yıkıcı çatışma formu, iç savaş veya iç silahlı çatışma olarak da isimlendirilen çatışmalar olmuştur (Strand ve Dahl, 2010:1-17). Bu çatışmaların aktörleri ise direnişçiler, teröristler, milisler ve savaş lortları gibi devlet dışı aktörler olmuştur (Klare, 2003:27).

Bu çatışmaların ortaya çıkışının ana sebeplerden biri olarak, “zayıf” veya “başarısız” olarak isimlendirilen devletler gösterilmektedir (Fukuyama, 2005:111-115). Zayıflıktan kastedilen etkili bir hükümet kontrolünün olmaması ve devletin temel fonksiyonlarını icra edememesi, bu çerçevede düzensizlik, suç ve nihayetinde silahlı çatışmanın gelişmesi için verimli bir zeminin oluşumudur (Geib, 2009:127-148).

Bu kapsamda, El Kaide terör örgütünün, Taliban yönetimindeki Afganistan devletinde barınmasına neden olarak devletin başarısızlığı ve yetersizliği gösterilmekte ve bu yetersizliğinin 11 Eylül terör saldırısının gerçekleştirilmesi için uygun koşulları sağladığı ileri sürülmektedir (Fukuyama, 2005:112). Ayrıca, 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejiminin, 2002 yılında Karzai hükümetini devirmek için başlayan mücadelesinin, 2006 yılında bir direniş

hareketine (Insurgency- bu çalışmada direniş hareketi olarak kullanılacaktır) dönüşmesine de sebep olarak zayıf devlet yönetimi gösterilmektedir (Jones, 2008b; 7).

Afganistan Taliban'ın tam bir direniş hareketine tekrar ulaştığı 2006 yılı göz önüne alındığında, bu yapının yaklaşık 8 yıllık bir süreç sonucunda, gerek Pakistan sınırları içindeki üs bölgeleriyle gerekse Afganistan içinde yürüttüğü yönetim karşıtı faaliyetlerle varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz.

11 Eylül saldırıları sonrasında El Kaide ve Taliban rejimine karşı başlatılan harekât, bir tarafta ABD'nin liderlik ettiği Sonsuz Özgürlük Operasyonu, diğer tarafta Afganistan merkezi yönetimine destek sağlamak amacıyla başlatılan ISAF Harekâtı olmak üzere iki mihverde yürütülmüştür.

11 Eylül saldırılarının ardından, NATO tarihinde ilk kez 12 Eylül 2001 tarihinde, "Washington Antlaşması"nın 5'inci Maddesini yürürlüğe koyarak, ABD'ye karşı yapılan saldırının bütün üyelere karşı bir saldırı olduğunu beyan etmiştir (NATO Fact Sheet, 2004). Bush yönetimi başlangıçta kolektif ittifak yerine geçici bir koalisyon ile Afganistan'a müdahale yöntemini seçmiş (Rynning, 2010:10), ancak 2003 yılında Irak'a operasyonun başlamasıyla, NATO'nun Afganistan'da sorumluluk üstlenmesine olumlu yaklaşmıştır (Sloan, 2010:36).

BM Güvenlik Konseyi, 20 Aralık 2001 tarihinde aldığı 1386 sayılı kararla Afgan Geçici Yönetimi ile Birleşmiş Milletler personelinin güvenli bir ortamda çalışabilmesine yönelik olarak, Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvvetinin (International Security Assistance Force-ISAF) kurulmasına yetki vermiştir (S/RES/1386, 2001). 16 Nisan 2003 tarihinde ise NATO ISAF'ın liderliğini almayı kabul etmiştir (NATO [web], 22.05.2003).

Karmaşık bir harekât ortamında fiilen 2003 yılında operasyon icra etme sorumluluğunu alan NATO, bu harekâtın çatışma boyutunu, 2011

yılıının üçüncü çeyreğinde başlayan geçiş sürecinin 2014 yılı sonunda tamamlanmasıyla Afgan güvenlik güçlerine bütünüyle devretmeyi planlamaktadır.

Bu çerçevede çalışma, 2006 yılından itibaren bir direniş hareketi olarak ortaya çıkan Taliban hareketini ve bu direniş hareketine karşı NATO liderliğinde 2003-2011 yılları arasında yürütülen harekât incelemiştir. Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm metodoloji bölümüdür. Bu bölümde, araştırmının amacı, araştırmının önemi, kavramsal çerçeve, veri toplama araçları, verilerin analizi ve araştırmının sınırlılıklarından bahsedilmiştir.

İkinci bölüm, çatışma ve çatışma yelpazesi kavramlarının incelendiği bölümdür. Direniş hareketinin ve bu harekete karşı yürütülen karşı direniş harekâtının bir çatışma formu olduğu göz önüne alınarak, incelemeye çatışma kavramının ve çatışmaların genelde karakteristik özelliklerine göre sınıflandırıldığı çatışma yelpazesinin tanımlanmasından başlanılması uygun görülmüştür. Bu kapsamda, ikinci bölümde çatışmanın çeşitli tanımları, silahlı çatışmanın tanımı, çatışma yelpazesi ve bu yelpaze içinde yer alan düşük orta ve yüksek yoğunluklu çatışma kavramları ele alınmıştır. Çalışmada diğer çatışma seviyelerine göre, sınırları ve anlamı açısından daha karmaşık görülen düşük yoğunluklu çatışmaya ağırlık verilmiştir.

Üçüncü bölümde, genel olarak direniş hareketinden bahsedilmiştir. Afganistan'daki direniş hareketinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaya yönelik olarak, bu bölümde direniş kavramının tanımı yapılmış, tarihsel süreç içinde direniş hareketinin gösterdiği değişim ve gelişmeler ile yaklaşımlar ele alınmıştır. Ayrıca, bu bölümde direniş hareketinin ortaya çıkış sebepleri, organizasyon yapısı ve bu organizasyon yapısı içinde yer alan unsurlar, hedefler, stratejiler ve özellikler ile direniş hareketinin aşamaları üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, genel olarak karşı direniş harekâtından bahsedilmiştir. Afganistan'da yürütülen karşı direniş harekâtının anlaşılmasına fayda sağlayacak şekilde karşı direniş harekâtı ile ilgili özellikler üzerinde durulmuş, bu kapsamda karşı direniş harekâtının tanımı, prensipleri, hedefleri, görev ve fonksiyon alanları ile bu harekât çerçevesinde uygulanan ana stratejiler incelenmiştir.

Beşinci bölüm, Afganistan'da 2001 yılından sonra tekrar ortaya çıkan Taliban direniş hareketinin doğuşundaki tarihsel arka planı, direnişin oluşumuna Afganistan'daki siyasi ortamın, sosyal yapının, iç ve dış dinamiklerin etkilerini ve direniş hareketinin hedefleri ile uyguladığı taktikleri ele almıştır.

Çalışmanın altıncı bölümünde, NATO'nun ISAF vasıtasıyla 2003 yılından itibaren Afganistan'da icra ettiği harekât ve karşı direniş harekât modeli üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, NATO'nun Afganistan'da bulunuşunun meşru gerekçesi, bu harekât için belirlediği stratejinin aşamaları, ISAF'ın oluşum ve gelişim süreci, uyguladığı strateji ve bu strateji çerçevesinde faaliyet gösterdiği alanlar ve bu kapsamda başlatılan girişimler incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise, NATO'nun ISAF vasıtasıyla Afganistan'da uyguladığı harekâtın dayandığı temel strateji ve bu stratejinin etkinliğini ve tam anlamıyla uygulanıp uygulanmadığı ve uygulamada yapılan hatalar karşı direniş harekât prensipleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve Taliban direnişi ile ilgili önemli faktörler üzerinde durulmuştur.

Bu kapsamda, bu çalışmanın dayandığı temel varsayımlar arasında;

- Her bir direniş hareketinin kendine özgü özellikleri olması nedeniyle, direniş hareketi ile mücadelede ona özgü olarak karşı direniş harekâtının yeniden modellenmesi gerektiği,

- Karşı direniş harekâtının kendine özgü özellikleri ve prensipleri bulunduğu ve konvansiyonel bir muharebede geçerli olduğu düşünülen prensiplerin (maksimum kuvvet kullanımı veya azami kuvvet koruma) karşı direniş harekâtında bir çelişki olarak ortaya çıkabileceği,

- Karşı direniş harekâtında başarı için ağırlık merkezine halkın yerleştirilmesi ve halkın kazanılmasının en önemli hedeflerden biri olduğu,

- Koalisyon güçleri tarafından icra edilen karşı direniş harekâtlarından daha ziyade ev sahibi ülkenin bu harekâtı icrasının uzun vadede başarı için daha önemli olduğu,

- Yaklaşık beş yıl Afganistan yönetiminde kaldıktan sonra, 2001 yılında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejiminin, daha sonra dini ve etnik temele dayalı yerel bir direniş hareketi olarak tekrar ortaya çıktığı,

- Taliban'ın Batı'ya karşı düşmanca duygular beslediğine hiç şüphe olmamasına rağmen, Afganistan dışındaki Batılı hedeflere yönelik saldırıda bulunma ihtimalinin düşük olduğu ve çerçevede uluslararası terörizmle doğrudan bir iş birliği içinde olmadığı,

- Taliban direnişinin her ne kadar küresel boyutta bir amaçla hareket etmese de, başta Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (UGYK, International Security Assistance Force-ISAF) olmak üzere uluslararası toplumun ve Afgan merkezi yönetiminin hataları nedeniyle her geçen gün daha güçlü bir direniş hareketine dönüştüğü,

- Taliban direniŒe karŒı ISAF tarafından yürütülen mücadelede 2009 yılına kadar izlenen stratejinin Afganistan'a istikrar getirmede yeterli baŒarıyı sağlayamadığı,

- 2009 yılı sonrasında Taliban direniŒe karŒı ISAF tarafından yürütülmeye baŒlayan halk merkezli karŒı direniŒ harekâtının, taktik ve stratejik hatalar nedeniyle hedeflerine ulaŒamadığı yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

11 Eylül Olayları sonrasında ABD'nin müdahalesi ile Afganistan yönetimini bırakmak zorunda kalan Taliban rejimi daha sonra bir direniş hareketine dönüşmüş, ABD'nin 2001 yılından, NATO'nun ise 2003 yılından itibaren Afganistan'da uyguladığı askeri harekâta rağmen varlığını devam ettirmiştir. Bu kapsamda çalışmanın amacı: Afganistan'da 2001 yılından sonra direniş hareketi olarak tekrar varlık göstermeye başlayan Taliban'ın, varlığını sürdürebilmesinin nedenlerini ortaya koymak; NATO'nun ISAF vasıtasıyla Afganistan'da uyguladığı harekâtın dayandığı temel stratejiyi ve bu stratejinin etkinliğini ve tam anlamıyla uygulanıp uygulanmadığını incelemek ve uygulamada yapılan hataları ve alınması gereken dersleri değerlendirmek; Taliban direnişi ile ilgili önemli faktörler üzerinde durmaktır.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Son dönemde Suriye, Mısır, Irak, Ukrayna ya da Afganistan gibi ülkelerde yönetim karşıtı gruplar ile bu ülkelerdeki yönetimler arasındaki şiddet içeren mücadeleler buldukları bölgelerde istikrarsızlık kaynağı olarak, uluslararası toplum tarafından kaygıyla yakından takip edilmektedir. Önümüzdeki dönemde bu türde şiddet eylemlerinin artarak devam edeceği öngörülmektedir. Bu çerçevede direniş hareketlerinin ve karşı direniş harekâtlarının iyi anlaşılmasının, ülkelerin güvenlik stratejilerini doğru yönlendirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, özelde bulunduğu bölgedeki komşuları ve genelde ise uluslararası toplum için bir istikrarsızlık kaynağı olmayı sürdüren

Afganistan'daki çatışma durumunu, hem direniş hareketi ve hem de karşı direniş harekâtı kavramlarını çerçevesinde incelemek, bu kavramları Afganistan özelinde somutlaştırmak açısından, bu alandaki çalışmalara katkı sağlayabilecektir.

Diğer taraftan, Taliban direnişine karşı icra edilen karşı direniş harekâtının uygulanmasının bir değerlendirmesini yaparak, karşı direniş harekâtının eksiklerinin, etkinliğinin ve alternatif önerilerin oluşturulmasına yönelik bir bakış açısının sağlanmasını da mümkün kılabilir. Taliban direnişinin kimlik oluşturma sürecinin anlaşılmasına ve bu çerçevede karşı direniş harekâtının bu kimliği hedef olarak oluşturulmasına ve karşı direniş harekâtının etkinliğinin artırılmasına yönelik bir bakış açısı sunmasının bu alanın gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte etnik, dinsel, mezhepsel veya ekonomik temelli direniş hareketlerinin ulusal, bölgesel ve uluslararası alanı ne derece istikrarsızlaştırdığı ve bu istikrarsızlığın yok edilmesine yönelik uluslararası toplum tarafından iş birliği yapılmasının önemi Afganistan örneği üzerinden tanımlanabilecektir. Bu çerçevede karşı direniş harekâtının uygulanmasında takip edilebilecek stratejilerin değişken özellikleri ve direniş hareketi ile nasıl etkileşim içinde olduğu Afganistan örneği üzerinden daha iyi anlaşılacaktır.

Ayrıca direniş hareketi ve karşı direniş harekâtı üzerine geniş bir yabancı dilde literatür bulunmasına rağmen, Türkçe söz konusu kavramlarla ilgili kavramsal çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Bu kapsamda Afganistan özelinde, söz konusu kavramların detaylı incelenmesinin Türkçe kaynak eksikliğini giderilmesine katkı yapacağı ümit edilmektedir.

Uygulamada direniş hareketleri ile karşı direniş harekâtları arasında bir etkileşim olduğu ve direniş hareketinin özelliklerinin değişiminin karşı direniş harekâtının özelliklerine de etki ettiği ve zaman ile mekânsal boyutlarda farklılaştığı görülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'de bu konuya ilişkin yeterli bilimsel çalışma bulunmadığı literatür taraması esnasında tespit edilmiştir. Gerek literatürdeki boşluğu doldurmak için, gerekse karşı direniş

harekâtının ülkelerin başvurduğu terörle mücadele stratejilerinden farklı olduğunu göstermek için bu konuyu tartışmak ihtiyacı hissedilmiştir.

Diğer taraftan ulusal güvenlik kaygıları nedeniyle direniş hareketlerinin oluşumunun geç algılanarak (daha ziyade terör faaliyetleri olarak görülmektedir) nasıl yanlış strateji ortaya konulması sonucunda bu yöndeki gayretlerin boşa gitmesine sebep olunduğu, Afganistan örneği üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede bu çalışmanın, direniş hareketlerinin anlaşılması ve doğru karşı stratejilerin uygulamasına yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu tez çalışmasının kavramsal çerçevesi, bir çatışma formu olan direniş hareketi (bu çalışmada “insurgency” kavramı direniş hareketi olarak kullanılmıştır) ve karşı direniş harekâtı (bu çalışmada “counterinsurgency” kavramı karşı direniş harekâtı olarak kullanılmıştır) üzerine var olan literatüre dayalı olarak tesis edilecektir. Kuramsal olarak direniş hareketleri ile karşı direniş harekâtları arasında bir etkileşim olduğu ve direniş hareketinin özelliklerinin değişiminin, karşı direniş harekâtının özelliklerine de etki ettiği ve zaman ile mekân boyutlarında farklılaştığı görülmektedir.

Bu çerçevede kavramsal olarak direniş hareketi ve karşı direniş harekâtı incelenecek ve pratikte ise bu kavramların 11 Eylül sonrasında Afganistan’da ortaya çıkış ve uygulanış şekli incelenecektir. Bu incelemeyi müteakip, Afganistan’daki karşı direniş harekâtının uygulanmasının bir değerlendirmesini yapılarak, yapılan hatalar ve başarısına katkı yapacak alternatif önerilerin ortaya konulmasına çalışılmıştır.

4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışma nitel bir çalışmadır. Verilerin toplanması temel olarak, Afganistan'da Taliban direnişin ortaya çıkışı ve buna karşı NATO'nun ISAF vasıtasıyla uyguladığı harekât stratejisiyle ve uygulamada yapılan hataların tespitiyle ilgilidir.

Bu çerçevede bu çalışmada, verilerin toplanmasına geniş bir literatür taraması ile başlanmıştır. Daha sonra yazılı ve görsel kaynaklardan bilgi ve belgeler temin edilmiştir. Afganistan'daki mevcut durumun tespit edilmesi aşamasında, ABD Savunma Bakanlığı raporları, BM, NATO ve ISAF'in resmi dokümanları ve uluslararası organizasyonların Afganistan ile ilgili araştırmalarından istifade edilmiştir. Afganistan'daki harekâtın geleceğine ilişkin ABD ve Afganistan liderlerinin resmi açıklamaları dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, hem birincil hem de ikincil kaynaklar kullanılmıştır.

5. VERİLERİN ANALİZİ

Toplanan bilgi ve belgelerin, belge analizi ile içerik analizi kullanılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. ABD ve Afganistan liderlerinin resmi açıklamaları ise söylem analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

"Taliban" ismi, Pakistan Taliban örneğinde görüldüğü üzere İslam anlayışını benimseyen örgütler arasında markalaşma eğilimi göstermektedir. Farklı grupların "Taliban" ismini benimseme ve kullanma eğilim içinde olmaları nedeniyle, bu çalışma Afganistan Taliban olarak bilinen örgütün incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

Afganistan Taliban'ın 2001 yılından sonra bir direniş hareketi olarak ikinci kez ortaya çıkışı ve bu direniş hareketine karşı ISAF tarafından halen uygulanan karşı direniş harekâtında 2011 yılına kadar yer alan faaliyetler incelenecektir.

Afganistan'da devam eden harekât, askeri bir harekât olması nedeniyle açık kaynaklardan elden edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde değerlendirilebilmiştir. Bu çerçevede ulaşılamayan gizli bilgi ve belgeler bu çalışmanın kaynak açısından sınırlanmasına sebep olmuştur. Ayrıca çalışma alanında Türkçe kaynakların yetersiz oluşu çalışmanın yabancı kaynaklara dayalı olarak yapılmasına neden olmuştur.

Ayrıca, kaynak gösterilerek kurumlardan alınmış bilgilerin (istatistikî veriler, çalışma esasları ile ilgili görüşler ve yorumlar) doğru olduğu kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇATIŞMA KAVRAMI

1. GİRİŞ

Siyasi anlaşmazlıklarda şiddet kullanımı çok farklı şekil ve formlarda veya farklı ortamlarda oluşabilmektedir: uzun süreli veya kısa, yoğun veya fasılalı, ya da yerel veya küresel boyutta gerçekleşebilmektedir. Devletler/hükümetler sahip oldukları güvenlik güçleri vasıtasıyla örgütlü şiddetin kullanımında merkezi bir rol oynasa da, burada devlet dışı aktörler son dönemlerde önem kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında en sık rastlanan ve en yıkıcı çatışma formunun genellikle, bir devlet ile devlet dışı bir grup arasındaki mücadelelerde olduğu belirtilmektedir. İç savaş veya iç silahlı çatışma olarak isimlendirilen bu çatışmalar, kısa süreli askeri darbelerden, iyi organize olmuş düzenli ordular arasında uzun süren savaşlar şeklinde birçok farklı biçimde meydana gelebilmektedir. Silahlı çatışmaların çoğunun ise kendi sınırları içinde güç kullanamayan zayıf ve kırılgan ülkelerdeki iki ya da daha fazla devlet dışı aktörler arasında meydana geldiği gözlemlenmiştir (Strand ve Dahl, 2010:1-17).

Gelişen savaş teknolojisi ile birlikte devletlerin sahip olduğu düzenli ordular arasındaki savaşların neden olduğu riskler ve maliyetler artış göstermiş, bu devletlerin karşılıklı olarak bu tür çatışmalarda nadiren yer almasına yol açmıştır. Direnişçilerin, teröristlerin, milislerin ve savaş lordları gibi devlet dışı aktörlerin yer aldığı iç çatışmalar ise oldukça yaygın hale gelmiştir (Klare, 2003:27). Bu çerçevede, Soğuk Savaş sonrası dönemde, konvansiyonel ve devletlerarası savaşın nadir bir olgu haline geldiği, çatışmaların çoğunun genellikle konvansiyonel savaş seviyesinin altında, ancak devletlerarasındaki rutin, barışçıl rekabet ortamının üstünde yer aldığı belirtilmektedir (Kober, 2002:15). Etkili hükümet kontrolünün olmaması ve devletin temel fonksiyonlarını icra edememesi, düzensizlik, suç ve

nihayetinde silahlı çatışmanın gelişmesi için verimli bir zemin sağlayabilmektedir. Ya da bunun tersine, devlet içi şiddet ve silahlı çatışmanın istikrarsızlığın nedenleri ve devletin başarısızlığının potansiyel katalizörü olduğunu da söylemek mümkündür (Geib, 2009:127-148).

Fukuyama'ya (2005:111-115) göre Soğuk Savaşın sona ermesiyle, uluslararası düzene en ciddi tehdit, "zayıf" veya "başarısız" devletlerin sebep olduğu insan hakları ihlalleri ve çatışmalardan veya terörizm için yarattıkları elverişli ortamlardan gelmektedir. Zayıflıktan kastedilen, "devlet gücüne ilişkindir ve genellikle siyasi sistemin bütününe ilgilendiren bir meşruiyet eksikliği tarafından güdülenen bir yetersizlik, politikaları uygulama ve sonuca ulaştırmadaki kapasite yetersizliği"dir.

Genel olarak bir devletin en temel görevinin, kuvvet kullanımı üzerindeki tekeli koruyarak iç ve dış tehditlere karşı koruma sağlamak olduğu ve toprakları üzerindeki egemenliğini koruyarak güvenliği sağlamak olduğunu belirtilmektedir. Devletin bu güvenliği sağlayamadığı zaman, yasa dışı silahlı grupların ya da devlet dışı aktörlerin bu "güvenlik açığından" yararlanabilmek için şiddeti kullanabileceği ileri sürülmektedir. Ayrıca bir devletin vatandaşlarına eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri sağlaması gerektiği de genel kabul görmektedir. Bunu sağlamada yetersizliğin kamu güveninin kaybına ve sonraki dönemde belki siyasi bir ayaklanmanın oluşumuna yol açabilecek bir "kapasite boşluğu/yetersizliği" oluşturacağı belirtilmektedir. Çoğu ortamlarda, bir "kapasite boşluğunun", "güvenlik açığı" ile bir arada, hatta bu "güvenlik açığı" nedeniyle ortaya çıkacağı da ileri sürülmektedir. Diğer taraftan bir hükümetin meşruiyetini desteklemek için halkının, temel haklarını ve özgürlüklerini koruması, hukukun üstünlüğünü tatbik etmesi ve siyasi sürece geniş tabanlı katılıma izin vermesi de önemlidir (Eizenstat ve diğerleri, 2005:136). Bu kapsamda, Taliban yönetimindeki Afganistan devletinin başarısızlığının ve yetersizliğinin de, El Kaide terör örgütünün bu ülkede barınmasına yol açtığını ve 11 Eylül terör saldırısını gerçekleştirmesinde uygun koşulları sağladığını söylemek mümkündür (Fukuyama, 2005:112). Bunun sonucu olarak ise ABD'nin ve NATO'nun uzun soluklu Afganistan macerası başlamıştır.

Yaklaşık beş yıl yönetimde kaldıktan sonra, 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejimi, daha sonra bir direniş hareketine dönüşerek varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Taliban'ın 2002 yılında merkezi hükümeti devirmek için başlayan mücadelesi, 2006 yılında tam bir direniş hareketine dönüşmüştür (Jones, 2008b; 7). Bu noktada bir çatışma formu olan direniş ve karşı direniş harekâtını daha iyi anlamak için, bu bölümde çatışma kavramının ve çatışmaların karakteristik özelliklerine göre gruplandırıldığı çatışma yelpazesini açıklamak faydalı olacaktır.

2. ÇATIŞMA KAVRAMI

Çatışmalar birçok şekilde meydana gelebilmektedir. Bu çatışma içinde kullanılan güç uygulamasındaki askeri gücün derecesi, tehdit edilen çıkarın önemi ve çatışmayı karakterize eden şiddet seviyesine göre değişim gösterebilmektedir. Ancak, her durumda bir çatışma, doğasında şiddet olsun olmasın bir tehdit veya potansiyel tehditle, somut açıkça görünür ve doğrudan veya soyut biraz karanlık ve dolaylı bir çıkarla ve çıkarı tehdit altında olanlar tarafından gücün uygulanmasını içeren bir karşılıklı karakterize edilmektedir (Morelli ve Ferguson, 1984a:3).

İngiliz Ordusunda görev yapmış olan General Frank Kitson (1971:2-3) çatışma kavramı üzerinde çalışmanın en zor tarafının terminoloji ile ilgili olduğunu, bu konuda çalışan araştırmacıların aynı kavramları çok farklı tanımladıklarını, bu nedenle bütün kavramları açıklamaya çalışmanın berraklıktan ziyade zihin karışıklığı oluşturacağını belirtmektedir. Bu nedenle bu çalışmada çatışma ile ilgili genel tanımlara yeni tanımlar eklenmesinden özenle kaçınılmış, daha ziyade bu konuda daha önce yapılan tanımlara atıf yapılması yeterli görülmüştür. Bu kapsamda, öncelikle toplumun çeşitli grupları tarafından farklı anlamlarda kullanıldığı için kavramsallaştırılmasında zorluk yaşanan çatışma teriminin (Aydın, 2001:19) nasıl tanımlandığına bakmak faydalı olacaktır.

a. Çatışmanın Tanımı

Geleneksel anlamda çatışmayı, kıt kaynaklar, amaç ayrılığı ve hayal kırıklığı gibi tezat çıkarların bir sonucu olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Çatışmanın birçok durumda tutum veya davranışlardan ziyade algılara dayandığı, çatışmaların ve rakibin niyetlerinin sık sık öznel algılamalarına göre tanımlandığı belirtilmektedir. Bu çerçevede çatışmayı zaman içinde aynı anda iki veya daha fazla taraf arasındaki konularda alınan pozisyonlar içinde algılanan farklar olarak da görmek mümkündür. Bu çerçevede çatışma statik bir durumu ifade etmemekte, aksine çatışmanın yaşam döngüsü üzerinde yoğunluk (şiddet) düzeyinin değiştiği dinamik bir durum söz konusu olmaktadır. Bu noktada kastedilen, çatışmaların yoğunluk düzeylerine göre, göreceli istikrar ve barış durumundan, kriz ve savaş haline tırmanan, daha sonra bu noktadan göreceli bir barış durumuna azalan/dönen döngüsel bir süreç çerçevesinde tanımlama eğilimi olduğudur (Swanström ve Weissmann, 2005:7-10).

Galtung (2009:35,43) çatışmayı, aktörlerin hedefledikleri durumlar arasında uyumsuzluk olan bir sosyal sistem olarak tanımlamaktadır. Uyumlu olmayan hedefler peşindeki aktörlerin türüne göre çatışmaları, kişileri içeren, gruplarını içeren veya toplumları içeren çatışmalar şeklinde basit bir tipoloji ile sunmaktadır. Uluslararası Çatışma Araştırma Enstitüsü Heidelberg ise çatışmayı, çıkarlarını sürdürmeye ve hedeflerine ulaşmaya kararlı olan en az iki taraf (organize gruplar, devletler, devlet grupları ve örgütler) arasında ulusal değerler üzerine çıkar çatışması (pozisyonel farklılıklar) olarak tanımlamaktadır (Conflict Barometer, 2008). Diğer bir tanıma göre ise çatışma, “değer, statü, güç ve kaynaklar üzerinde hak iddia etmek ve ele geçirmek için rakiplerini etkisiz hale getirmek” için yapılan bir mücadeledir. Çatışmayı ortaya çıkaran en önemli nedenler arasında milliyetçilik, etnik yapılar, ideolojik farklılıklar ve önemli görülen kıt kaynakların paylaşımı sorunları görülmektedir (İnat, Duran ve Ataman, 2010:2-3). Peter Wallensteen ise çatışmanın eylem, uyumsuzluk ve aktörler şeklinde üç bileşenden oluştuğunu belirtmekte ve çatışmayı asgari iki aktörün (tarafın)

aynı zaman içinde mevcut kıt kaynaklar kümesini kazanmak için çabaladığı bir toplumsal durum olarak tanımlamaktadır (Wallensteen, 2002: 16). Yukarıda yer alan tanımlarda dikkat çeken husus çatışmanın ne üzerine olacağına ilişkin farklı yaklaşımlarının olmasıdır. Bu tanımlar çerçevesinde, bir çatışma durumunun en az iki aktör arasında rekabet edilen şey üzerindeki etkileşiminin sonucu olan bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

En az iki taraf arasında oluşan “uyuş(a)maz” konular üzerine farklı çözümler üretme isteği sonucu oluşan çatışma birey ya da grup seviyesinde meydana gelebilmektedir (Aydın, 2001: 20). Bu çerçevede, çatışmanın, farklılaşan kültürlerin, rakip ideolojilerin ve dini çıkarların çarpıştığı toplumsal bir arenada oluşabileceğini söylemek mümkündür (Filiberti,1988: 36). Bu noktada, bir çatışmada en az iki aktör arasında uyumsuz bir etkileşimin olduğunu ve böylece aktörlerden birinin zararla karşılaşırken diğerinin bu zarara kasten neden olduğunu veya verilen zararı umursamadığını söylemek mümkündür (Mason ve Rychard, 2005: 1). Bu çalışmada incelenecek ana kavramlar direniş hareketi ve karşı direniş hareketi olduğu için, çatışmadan anlaşılacak silahlı çatışma durumudur. Bu noktada silahlı çatışmanın tanımına da değinmek faydalı olacaktır.

b. Silahlı Çatışmanın Tanımı

Uppsala Üniversitesi Barış ve Çatışma Araştırmaları Bölümü, silahlı bir çatışmayı, iki taraf arasında silahlı kuvvet kullanımının olduğu yönetim ve/veya bölge/toprak ile ilgili tartışmalı bir uyumsuzluk olarak tanımlamakta, taraflardan en az birinin devlet yönetimi olduğunu ve çatışmanın en az 25 ölümlle sonuçlanabileceğini ileri sürmektedir. Tanımda yer alan silahlı kuvvet kullanımını ise, çatışmada tarafların genel pozisyonunu desteklemek amacıyla silah kullanması ve bunun ölüme sebep olması şeklinde tarif edilmektedir. Silah olarak ise üretilebilen silahların yanında, sopa, taş, ateş ve su gibi herhangi bir malzemeyi kastetmektedir. Tanımda geçen 25 sayısı ise, çatışmaya bağlı ölümlerin 1 yıl içinde asgari 25 olarak gerçekleşmesi şeklinde bir kıstas olarak verilmektedir. Tanımda belirtilen

uyumsuz pozisyonlar ise, yönetimle ilgili veya toprakla ilgili olmak üzere iki farklı grupta toplamaktadır. Yönetime ilişkin uyumsuzluk, siyasi sistemin türü, merkezi hükümetin değiştirilmesi veya onun bileşenlerinin değişimi ile ilgili görülmektedir. Toprakla ilgili uyumsuzluk ise belirli bir toprak parçası üzerinde kontrol durumunun değişikliği (devletlerarası çatışma), ayrılma (secession) veya özerklik (devlet içi çatışma) gibi belirli bir bölgede/toprak alanındaki durumla ilgili görülmektedir (UDPCR [web], 2014).

Uluslararası Kızılhaç Komitesi ise, Uluslararası İnsancıl Hukukta silahlı çatışmaların iki türü bulunduğunu belirtmektedir. İlk çatışma türü, iki veya daha fazla muhalif devlet arasındaki uluslararası nitelikteki silahlı çatışmalardır. Diğer çatışma türü ise, hükümet kuvvetleri ile hükümet dışı silahlı gruplar arasındaki, ya da sadece hükümet dışı silahlı gruplar arasındaki uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaları kapsamaktadır. Bu çerçevede Uluslararası Kızılhaç Komitesi, iki veya daha fazla devlet arasında silahlı kuvvete başvurulduğu her ne zaman, uluslararası nitelikte silahlı çatışmaların mevcut olacağını vurgulamaktadır. Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaların ise, hükümetin silahlı kuvvetleri ile bir veya daha fazla silahlı güçlerin arasında veya "Cenevre Sözleşmeleri"ne taraf bir devletin toprakları üzerinde ortaya çıkan bu tür gruplar arasında meydana gelen uzun süren silahlı çatışmalar olduğunu beyan etmektedir (ICRC Opinion paper, 2008:1-5). Bu noktada, bu çalışmanın kapsamındaki çatışmaların uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaların olduğunu söylemek mümkünse de, Afganistan'daki çatışmada olduğu gibi hükümet kuvvetleri ile hükümet dışı silahlı gruplar arasındaki çatışmalara dâhil olan uluslararası aktörlerin niteliği ve niceliği düşünüldüğünde, silahlı çatışmaların bu şekilde ayrımının geçerliliğinin bugün için sorgulanması gerektiği düşünülmektedir.

Askeri açıdan bakıldığında ise çatışma kavramının, bir ülkenin içindeki organize gruplar veya devletlerarasında, sınırlı bir siyasi veya askeri hedeflere ulaşmak için yapılan silahlı mücadeleyi içinde barındırdığını söylemek mümkündür. Bu anlamda çatışma genellikle uzun süreli, bir coğrafi

alan ile sınırlı, şiddet ve silah düzeyinde kısıtlı bir durum olarak görülmektedir (JP 1-02, 2001:112-113). Askeri açıdan bu tanımda yer verilen kısıtlamaların bir savaş durumundaki farkları belirtmek için kullanıldığı düşünülmektedir. Ancak, bugün için Afganistan'da devam eden mücadelenin bu tanım çerçevesinde bir çatışma mı yoksa savaş mı olduğu konusunda net bir şeyin söylenemeyeceği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak tanımlardan anlaşıldığı üzere, çatışmanın çeşitlerini farklı başlıklar altında toplamak mümkündür. Batı'da yapılan çalışmalarda bu çatışma çeşitliliğini ifade etmek için çatışma spektrumu/yelpazesi (spectrum of conflict) teriminin kullanıldığı görülmektedir (Bu çalışmada çatışma yelpazesi olarak kullanılacaktır). Bu çerçevede bu yelpaze içerisinde direniş hareketinin ve karşı direniş harekâtının nasıl konumlandırıldığını değerlendirmek için çatışma yelpazesine değinmek faydalı olacaktır.

3. ÇATIŞMA YELPAZESİ

Daha önce çatışmanın tanımına değinildiği için çatışma yelpazesinin incelenmesine geçilmeden önce spektrum kelimesinin anlamına da kısaca değinmenin konunun anlaşılmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Türkçe sözlükte spektrum veya yelpazenin çatışma açısından uygun karşılığına bakıldığında "çeşitlilik" kelimesinin verildiği görülmektedir (TDK [web], 13.02.2014). Ancak bu karşılık çatışma kavramı için tam olarak Batı'da ifade edilen anlamı karşılamamaktadır. Bu nedenle spektrum kelimesinin İngilizce dilindeki karşılığına bakılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Orada ise karşımıza, belirli bir özelliğine göre sıralı bir düzenleme içinde oluşan bir renk spektrumuna benzeyen birbirinden biraz farklı olan şeyler serisi şeklinde bir tanım çıkmaktadır (Merriam-Webster Dictionary [web], 2014). Çatışma yelpazesi ile ilgili olarak göze çarpan husus çatışmaların belirli bir özelliğe, şiddet yoğunluğuna göre sıralı olarak düzenlenmesidir. Bu noktada spektrum kelimesinin İngilizce tanımının çatışma yelpazesi için geçerli bir anlamı karşıladığı değerlendirilmektedir.

Killebrew (2007:3) ise "Çatışma yelpazesi" teriminin, 1970'lerde askeri doktrin yazarları tarafından icat edilmiş bir terim olduğunu ve ABD güvenlik stratejilerine meydan okuyan muhtemel çatışmalar dizisini göstermek açısından yararlı olduğunu belirtmektedir. Aslında çatışma yelpazesinin, kuvvet miktarına ve şiddet derecesine bağlı olarak silahlı çatışmanın "düşük", "orta" ve "yüksek" düzey şeklinde teorik bölümlenmesi olduğu belirtilmektedir (Klare ve Kornbluh, 1988). Bu açıdan bakıldığında çatışma yelpazesi için evrensel geçerliliği olan bir model sunmanın mümkün olmadığını söylemek olasılığı artmaktadır. Çünkü her ülkenin veya toplumun tehdit algılaması ve bu tehdit algılaması çerçevesinde öngördüğü olası çatışmaların birbirinden farklı olması çok muhtemeldir. Örneğin nükleer silaha sahip olmayan bir ülkenin çevresindeki komşularında da nükleer silah olmaması durumunda güvenliğine tehdit olarak görmesi ve nükleer bir savaşa çatışma yelpazesi içerisinde yer vermesi gerçekçi olmayacaktır. Bu kapsamda çatışma yelpazesi ile ilgili incelemeye geçmeden önce bu çalışmada yer verilen teorik bölümlenmenin Batı'ya özgü subjektif bir yaklaşımın sonucu olduğunu belirtmek gerekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi bu çalışma açısından önemsenen çatışma yelpazesi içerisinde direniş hareketinin ve karşı direniş harekâtının nasıl konumlandırılmış olduğudur.

İngiltere Savunma Bakanlığınca yayımlanan "Future Character of Conflict" isimli dokümanda, çatışma yelpazesinin geleneksel anlamda, genel bir savaş ile insani yardım arasında değişim gösteren ve farklı çatışma türlerini ima eden bir mana taşıdığı belirtilmektedir (Future Character of Conflict, 2010: 16). ABD Ordusunun "Army Strategic Planning Guidance" isimli dokümanı ise çatışma yelpazesinin, barışçıl rekabetten genel savaşa kadar uzanan bir boyutu kapsadığını belirtmektedir (ASPG, 2011: 6). Bu bakış açısı ile çatışma yelpazesi, istikrarlı bir barış durumundan genel savaşa kadar uzanan artan bir şiddet ölçeği olarak görülmektedir. Bu noktada, çatışma yelpazesinde artan bir ölçekteki "şiddet seviyesinin", istikrarlı bir barış durumundan genel bir savaşa geçecek şekilde bir ayırt etme birimi gibi kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu yelpazenin bir ucunda istikrarlı bir barış durumu (askeri olarak belirgin bir şiddetin olmaması ile karakterize

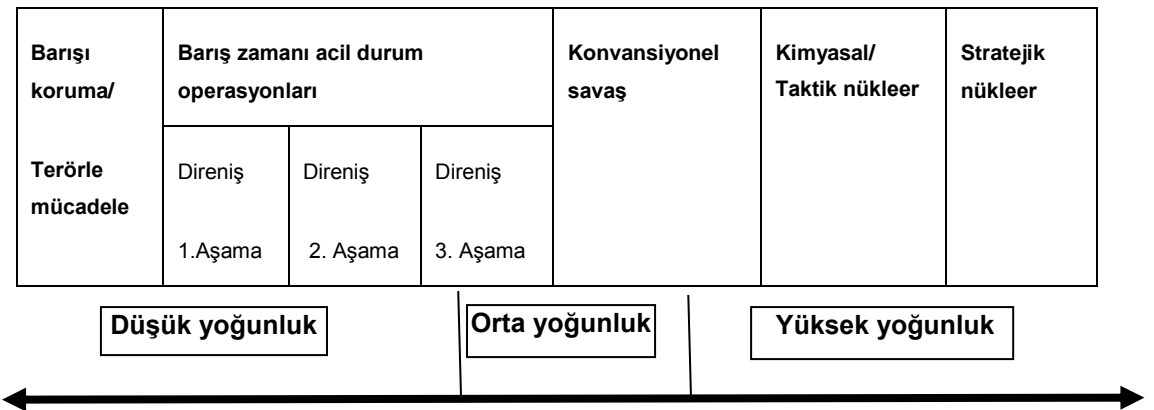
edilmekte), diğ er ucunda genel savaş durumu (devletlerarası ve devlet iç i şiddetin hâkim olduğ u bir ortam) yer almaktadır (FM 3-0, 2008, 2'nci bölüm).

Bu çerçevede farklı isteklere sahip iki ulus-devlet arasındaki rekabetin sonucunda ortaya çıkabilecek çatışma durumu, sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri alanlarda olabileceğ i gibi, bu çatışmanın yoğ unluğ unu da düşük, orta ve yüksek olarak üç başlık altında toplamak mümkündür. Ancak çatışmanın hangi yoğ unlukta olduğ unun çatışmanın taraflarının değerlendirmesine bağ li olacağ i (Çaycı, 1989:3) göz önüne alındığ ında somut durumlarda bu ayrımın sübjektif bir yorum olacağ ını söylemek mümkündür.

Filiberti (1988: 36) de yoğ unluk düzeyinin, çatışmaya dâhil olan devletin perspektifine bağ li olduğ unu ve ulusal hedeflere ulaşmak için mevcut güç unsurunun taahhüt derecesini yansıtan göreceli bir ölçüt olduğ unu belirtmektedir. Çatışma düzeyinin ise, savaşın sürekliliğ ini üç ayrı parçaya böldüğ ünü ve doktrin gelişimi için esas olan operasyonel vizyonu açıkladığ ını vurgulamaktadır. Bu noktada, yoğ unluktan ne kastedildiğ inin açıklanması konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Kober (2005:25) çatışmanın yoğ unluğ unu çok sayıda birbiriyle etkileşimli değerkenlerin bir ürünü olarak görmektedir. Bu yoğ unluk, var olan çıkarlar, şiddet düzeyi, belirli bir zamanda veya belirli bir alanda bulunan ateş gücü veya askeri kuvvetlerin (birliklerin) niceliğ i veya var olan zayıt veya kayıplar gibi faktörler tarafından etkilenmektedir. Bu çerçevede herhangi bir çatışmayı bir grup/taraf düşük yoğ unlukta görürken, bu durum diğ er bir grup için bu uygun bir tanım olmamaktadır. Askeri açıdan güçlü olan taraf için, düşük yoğ unluklu çatışma daha az önemli çıkarları, göreceli olarak daha az ateş gücünü ve askeri birliğ i, yine göreceli olarak daha düşük şiddet düzeyini ve dolayısıyla daha az zayıt ve kayıpları ifade ederken, daha zayıf olan taraf için bu durum yüksek yoğ unlukta ve yıkıcı olma anlamı taşıyabilmektedir. Bazı çalışmalarda yoğ unluktan kastedilen ise, yıllık olarak veya çatışma süresince çatışmaya bağ li kayıpların sayısıdır ve çatışmaların sınıflandırılması bu kayıpların sayısına göre yapılmaktadır. Örneğ in, 1 yıl içinde ve çatışma süresince,

1000'den az, ama 25'ten fazla ölümlü çatışmalar, minör silahlı çatışmalar olarak isimlendirilmektedir. Bunun yanında, çatışma süresince 1.000 'den fazla ama bir yıl için en az 1000 ölüm olan çatışmalar orta silahlı çatışmalar olarak tanımlanmaktadır. Bir yıl içinde 1.000'den fazla ölümlü çatışmalar ise savaş olarak gruplandırılmaktadır (Wallensteen, 2002: 24). Bu noktada, çatışmanın yoğunluğun taraflara göre sübjektif yorumunun, çatışmaların sayısal kayıplara göre sınıflandırılmasıyla aşılabileceği değerlendirilmektedir. Ancak, çatışma esnasında kayıpların gerçekten hangi seviyede olduğunun doğru tespit edilmesinin çok zor olduğu düşünülmektedir.

Filiberti (1988: 39-40) çatışma yelpazesini Şekil-1'deki gibi beş ayrı başlık altında toplamaktadır. Filiberti'ye göre düşük ve orta yoğunluklu çatışma arasındaki bölünme, direniş hareketin üçüncü aşamaya (savaş ve hareket) geçtiği, yani düşmanla konvansiyonel bir savaş yapmayı göze aldığı noktada oluşmaktadır. Orta ve yüksek yoğunluklu çatışma arasındaki bölünmenin ise, konvansiyonel savaşın ulusal hedefinin düşmanın kayıtsız şartsız teslim olduğu noktada olacağı beklenmektedir.

Şekil-1: Çatışma Yelpazesini (Kaynak: Filiberti,1988: 39-40)

Morelli ve Ferguson (1984b:5) ise çatışma yelpazesini Tablo-1'deki şekilde gruplamaktadır. Bu çerçevede çatışmalar gösterdikleri karakteristik özelliklere göre dörde ayrılmıştır. Morelli ve Ferguson'un bu gruplandırması aslında krizin tırmanmasına göre meydana gelebilecek çatışma sürecini de

göstermektedir. İlk bölüm barış zamanı olabilecek kültürel, politik ve ekonomik rekabeti kapsamaktadır. Gruplar arasındaki ayrışma bu bölümde düşmanlık seviyesine ulaşmamıştır. İkinci bölüm silahlı çatışma başlamadan önce ülke içinde meydana gelebilecek rakip gruplar arasında ittifakları, karşılıklı propaganda faaliyetlerini ve dış destek arayışını içeren politik ve ekonomik çatışma ortamı ile başlamaktadır. Bu bölümde, rakip gruplar arasında artan gerilim ve propagandanın etkisiyle terörizm ve suikast gibi silahlı mücadele başlayabilecek olmasına rağmen, taraflar arasında açık silahlı çatışma yer almamaktadır. İkinci bölümün son aşamasında, taraflar arasında ayrışmanın kesin sınırlarla belirlendiği silahlı mücadele açıkça başlamış olup, tarafların ülke dışından danışman, eğitim veya lojistik destek arayışları ve belirli bir bölgeler üzerinde kontrol ve hâkimiyet sağlama çabaları başlamıştır. Üçüncü bölümde, bu grupların düzenli birliklerini oluşturması ile konvansiyonel bir savaşın başlaması beklenmektedir. Dördüncü aşama ise nükleer bir savaşa gidişi göstermektedir. Ancak bu modellemenin aslında ABD ile Sovyetler Birliği arasında, Soğuk Savaş esnasında Vietnam veya Küba'daki bir krizin tırmanması sonucunda nükleer bir savaşın öngörülmesi nedeniyle oluşturulduğu düşünülmektedir. Çünkü her ülkede nükleer bir silah olmadığı için dördüncü aşama bütün ülkeleri kapsayan bir geçerlilikte değildir. Ayrıca, bugün için artık küreselleşme ve teknolojik gelişmeler nedeniyle çatışmanın bu şekilde sınırları belirli olacak şekilde bölümlere ayrılmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu konuya ilerleyen bölümlerde tekrar değinilecektir.

Tablo-1: Çatışma Yelpazesi (Kaynak: Morelli ve Ferguson,1984b:5)

Barış	Kültürel, politik ve ekonomik rekabet
Düşük Yoğunluklu Çatışma	Politik ve Ekonomik Çatışma: Kartellerin ve ittifakların oluşumu mümkündür, yumuşak propaganda yapılmaktadır, ekonomik ve siyasi yaptırımlar uygulanmaktadır ve askeri yardım alınmaktadır.
	Ulusal ve Ulus-Altı Çatışma: Düşmanca propaganda başlamıştır, bojkotlar, gasp etme, sınır olayları ve misilleme, terörizm ve terörizmle mücadele, suikastlar, sabotajlar, rehine kurtarma, eğitim ve danışman yardımları, askeri yardım meydana gelmektedir.

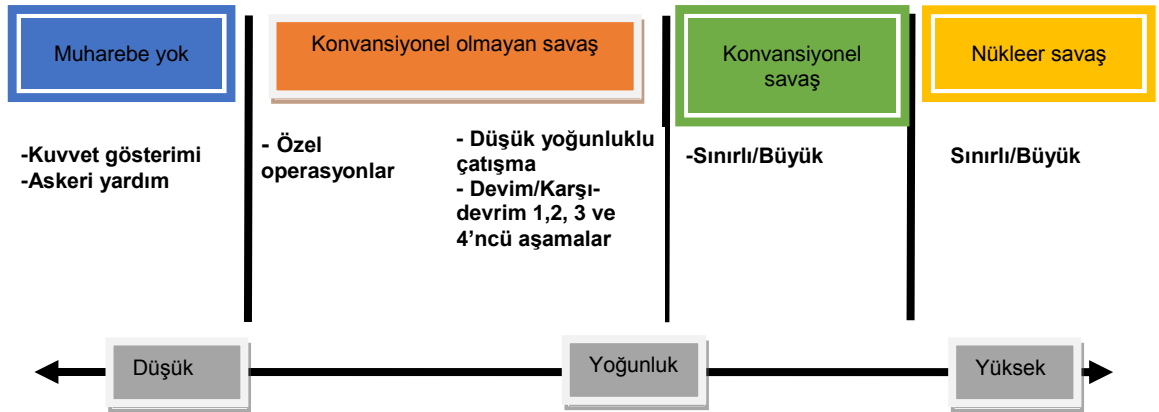
	<p>Açık/Belirli Sınırlı Çatışma:</p> <p>İsyan, devrim, gerilla ve karşı gerilla operasyonları meydana gelmektedir. Dış ülkelerden muharebe danışmanları, topraklarının işgali, kaynakların ele geçirilmesi, artan askeri destek ve muharebe operasyonlarında sınırlı yardım ve muharebeye dâhil olan dış güçler bulunmaktadır.</p>
<p>Orta Yoğunluklu Çatışma</p>	<p>Savaş:</p> <p>Düzenli kuvvetler devrededir, düşmana siyasi ve ekonomik altyapı saldırıları yapılmaktadır. Savaş ilan edilmiştir, işgal, genişletilmiş kimyasal savaş, sivil hedeflere yönelik saldırılar, askeri zafer ulusal odağın artırılması, stratejik savaş, konvansiyonel askeri yetenek yelpazesinde askeri gücün genişlemesi çerçevesinde seferberlik ilanı yapılmıştır.</p>
<p>Yüksek Yoğunluklu Çatışma</p>	<p>Topyekûn Savaş:</p> <p>Tam seferberlik ilan edilmiştir. Savaş tüm boyutlarıyla yaşanmaktadır. Düşmanın ülkesini fethetmek için niyet beyanı açıkça yapılmaktadır. Taktik nükleer savaş veya stratejik nükleer savaş olasılığı yüksektir.</p>

Newell (1990:5) ise çatışma yelpazesini, askeri güç için uygun bir rolün olmadığı, çatışmasız durumdan askeri gücün mutlak olduğu bir çatışma durumuna uzanan bir şekilde tanımlamakta ve ilk durumu barış ortamı, ikinci durumu küresel nükleer savaş olarak belirtmektedir. Sarkesian (1988:12) da çatışma yelpazesini Şekil-2'deki gibi tanımlamaktadır. Aslında bu çatışma yelpazesinde bu çalışma açısından önemli olan direniş hareketini ve karşı direniş harekâtını içeren konvansiyonel olmayan savaş bölümüdür. Her ne kadar bir çatışmayı gerçek anlamda bu şekilde birbirini takip edecek şekilde tek boyutlu bir doğru üzerinde göstermek mümkün değilse de bu şekilde bir gösterim teoride aynı karakteristik özellikleri içeren çatışma çeşitlerinin sınıflandırılmasına imkân vermesi açısından faydalı görülmektedir.

Sarkesian (1988:12-13) burada konvansiyonel olmayan savaşı, geleneksel anlamdaki savaşa başvurmadan, mevcut yerel politik-sosyal sistemin kontrolünü almak amacıyla yerel seçkinler tarafından yönetilen iki veya daha fazla grubu içeren politik-askeri mücadele olarak tanımlamaktadır. Özel harekât operasyonlarının ise öncelikli olarak son derece hassas küçük birim operasyonları olduğunu belirtmekte, genellikle kısa süreli, yüksek vasıflı personel ve özel tip operasyonlar (vur-kaç baskınları, rehine kurtarma,

hassas operasyonlar ve karşı terör operasyonları) için eğitilmiş nispeten küçük birimleri (komando unsurlarını) gerektiren operasyonlar olarak tanımlamaktadır. Düşük yoğunluklu çatışmanın ise harekât alanındaki durumdan ziyade, politik amaçları açısından düşük yoğunlukta kategorize edildiğini, kapsam olarak genelde uzun süreli olduğunu ve yerel kültür ile yerel siyaset tarafından şekillendirilmiş bir çatışma olduğunu vurgulamaktadır. ABD'nin ise dört aşamalı bir örüntüde düşük yoğunluklu çatışmada yer alacağı belirtmektedir. Birinci aşama, ekonomik ve diğer askeri olmayan yardımların bileşimini, silah eğitmelerini, polis ve askeri eğitim yardımlarını kapsamaktadır. İkinci aşama birinci aşamayı ve özel kuvvet timlerini, üçüncü aşama ilk iki aşamayı ve özel kuvvetleri, dördüncü aşama hafif piyade birlikleri ile aktif muharebeyi içermektedir.

Bu noktada, çatışma yelpazesinde farklı araştırmacıların farklı birimleri başlangıç noktası alması nedeniyle, çatışmaları farklı şekilde sınıflandırmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmek gereklidir. Ancak genelde görünen çatışmaların düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç yoğunluk seviyesine göre gruplandırılmış olmasıdır. Bu noktada çatışma yoğunluğunun bu üç genel kategorisini açıklamak uygun olacaktır.

Şekil-2: Çatışma Yelpazesini (Kaynak: Sarkesian,1988:12)

a. Yüksek Yoğunluklu Çatışma

Morelli ve Ferguson (1984a:2) yüksek yoğunluklu çatışmayı, bir veya daha fazla ülkenin toprak ve ülkelerinin hayatta kalmasını doğrudan etkileyecek çıkarlarını elde etmek veya korumak için sınırsız güç kullandığı çatışmalar olarak tanımlamakta ve bu tür çatışmaların aşırı şiddet düzeyi ile karakterize edilebileceğini vurgulamaktadır. Bu çatışma seviyesinde askeri ve politik hedeflerin elde edilmesi için, bütün askeri gücün ve nükleer silahların kullanılması mümkündür. Bu çatışmada hasımların, en modern teknolojiyi ve istihbaratın tüm kaynaklarını, manevrayı, ateş gücünü (nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar dâhil), komuta-kontrol ile muharebe ve muharebe hizmet desteğini kullanması beklenmektedir (FM 34-52, 1987, 9'uncu bölüm). Sood (1992:235) ise yüksek yoğunluklu çatışmayı kitle imha silahlarının kullanıldığı bir çatışma durumu olarak tanımlamaktadır. Düşük yoğunluklu çatışma ile orta ve yüksek yoğunluklu çatışmadaki askeri operasyonları birbirinden ayırt eden unsur olarak ise, tarafların ulaşmak istediği hedefi göstermektedir. Orta ve yüksek yoğunluklu çatışmada başarı, kazanılan savaşlar ve askeri operasyonlar açısından ölçülürken, düşük yoğunluklu çatışmada başarının sadece askeri gücün kullanımı ile elde edilemeyeceği ileri sürülmektedir. Bu çerçevede düşük yoğunluklu çatışmada başarı için siyasi, ekonomik, sosyal-psikolojik programlara ilaveten, askeri girişimleri de içeren kapsamlı bir stratejinin zorunlu olduğu belirtilmektedir.

Klare (1992:132) ise yüksek yoğunluklu çatışmanın Doğu Avrupa'daki büyük Sovyet kuvvetlerinin oluşturduğu tehdide yanıt olarak geliştirildiğini ve Avrupa'da, Varşova Paktı ile topyekûn savaş anlamı taşıdığını belirtmektedir. Bu yoğunluktaki çatışmada öncelikle topçu ve hava gücü birlikleriyle desteklenen ağır tank birliklerinin, ihtiyaç olması halinde nükleer silahların kullanılmasının öngörüldüğünü vurgulamaktadır. Bu kapsamda 1990 yılına kadar ABD askeri stratejisinin, bu şekildeki bir yüksek yoğunluk çatışma ile Üçüncü Dünya ülkelerindeki polislik faaliyetlerine ve karşı direniş harekâtını içeren düşük yoğunluklu çatışma üzerine odaklandığını açıklamaktadır.

Diğer taraftan, çatışma yelpazesinde çatışmalar arasında geçiş konusunda (düşük yoğunluklu çatışmanın ne zaman orta veya yüksek yoğunluklu çatışmaya dönüştüğü veya bunun ne zaman tam tersi olduğu) net bir formül ortaya koymanın mümkün olmadığını da belirtmek gerekmektedir. Bu konuda Dean (1986:2) düşük yoğunluklu çatışmadan, yüksek yoğunluklu çatışmaya geçiş noktası olarak Vietnam savaşı örnek olarak vermekte ve Tümen seviyesinde kara birlikleri ile bir hava filosunun (wing) müdahalede kullanılmasına karar verilmesini göstermektedir. Bu noktada önemli derecede ulusal kaynakların kullanımının söz konusu olmasından dolayı, çatışmanın artık bir düşük yoğunluklu çatışma olarak görülemeyeceğini belirtmektedir.

b. Orta Yoğunluklu Çatışma

Morelli ve Ferguson (1984a:2) orta yoğunluklu çatışmayı, ülkelerin veya organizasyonların toprak ve çıkarlarını elde etmek veya korumak için sınırlı güç kullanılan çatışmalar olarak kabul etmektedir. Bu yoğunluktaki çatışmalar, nükleer silahların kullanılmasını içermezken, politik ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi için sadece askeri hedeflerin belirlenmesi ve uzun süreli düzenli ordunun kullanılması ile karakterize edilmektedir. Sood (1992:235) ise orta yoğunluklu çatışmayı düzenli organize olmuş silahlı kuvvetler arasındaki silahlı mücadele olarak tanımlarken, dünyadaki birçok silahlı kuvvetlerin bu faaliyeti yürütmek için organize olduğunu, eğitildiğini ve donatıldığını belirtmektedir. Klare (1992:132-134) ise orta yoğunluktaki çatışma algısının oluşumunda, Soğuk Savaşın sona ermesiyle Avrupa'da yüksek yoğunluklu çatışma olasılığının ortadan kalkmasının ve ABD'nin elinde kalan güçlü askeri gücün muhafazasını haklı gösterecek yeni bir düşman arayışının etkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu arayışın sonucunda da, konvansiyonel silahlara ve nükleer/kimyasal/füze yeteneğine sahip olarak ortaya çıkmaya başlayan Üçüncü Dünya ülkeleri ile yapılacak bir savaşın orta yoğunluklu çatışma olarak isimlendirildiğini belirtmektedir. Gelişmekte olan Üçüncü Dünya güçlerinin balistik füzeler ve yüksek performanslı uçaklar dâhil, modern silahlarla büyük kuvvetlere sahip olduğunu ve ABD açısından

onlara karşı herhangi bir savaşta, büyük ve iyi donanımlı Amerikan kuvvetlerinin kullanımının öngörüldüğü vurgulamaktadır. Bu kapsamda orta yoğunluklu çatışmaya, Körfez Savaşını örnek vermekte, ayrıca Panama ve Grenada'daki gibi küçük ölçekteki operasyonlar ile karşı direniş harekâtlarından daha büyük ve ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki topyekûn küresel bir savaştan daha küçük çatışmaları bu grupta toplamaktadır. Bu bakış açısının Körfez Savaşında ABD'nin karşısında yer alan Irak açısından doğru olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Dahası çatışma yelpazesinin aktörlerin tehdit algılarına göre zaman içinde değişim göstereceğini de söylemek mümkündür.

c. Düşük Yoğunluklu Çatışma (DYÇ)

DYÇ teriminin ilk olarak İngiliz Ordusunda görev yapmış olan General Frank Kitson tarafından 1971 yılında yayımlanan "Low-Intensity Operations: Subversion, Insurgency, and Peacekeeping" isimli kitapta kullanıldığı belirtilmektedir (Kinross, 2004:55). General Kitson (1971:2-3) bu kitabında çatışma ile ilgili bütün terimleri açıklamak yerine önemli gördüğü "Barış Koruma Operasyonları", "Subversion-hükümeti yıkma" ve "Insurgency-direniş" gibi kavramları düşük yoğunluklu operasyonlar başlığı altında incelemektedir. Morelli ve Ferguson (1984a:2) ise düşük yoğunluklu çatışmayı, ülkelerin veya organizasyonların toprak ve çıkarlarını elde etmek veya korumak, bir toplumu kontrol etmek, zorlamak ya da savunmak, hakları tesis etmek veya savunmak, politik ve ekonomik sistemleri etkilemek için sınırlı güç kullanılan çatışmalar olarak tanımlamaktadır. Bu çatışma türünün genellikle silahlı muhalefet koşullarında, düzensiz kuvvetler tarafından veya onlara karşı askeri operasyonları, barış koruma operasyonlarını, terör, terörle mücadele, kurtarma ve askeri yardımları içerdiği vurgulanmaktadır.

Bazı araştırmacılar DYÇ'nin yeni bir olgu olmadığını, başka isimlerle anılsa da bu tür çatışmaların tarih boyunca devam ettiğini ve on dokuzuncu yüzyılın başında Napolyon Savaşları sırasında ön plana çıktığını

ileri sürmektedir (Kalyanaraman, 2003:82). Napolyon, İspanya'dan İngilizleri çıkarmaya çalıştığı esnada kendi birlikleri, İspanyol sivilleri ve çeteleri tarafından tacize uğramış ve bu çerçevede söz konusu savaş esnasında İngilizcede "küçük savaş" anlamına gelen "gerilla" terimi ön plana çıkmıştır. Ancak daha sonra "küçük savaş" terimi terk edilmiş ve yerine "gerilla savaşı" terimi tercih edilmeye başlanmıştır (Valeriano ve Bohannan, 1962:4).

Klare (1992:132) ise DYÇ'nin 1950'ler ve 1960'ların sonlarında Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın sömürge ve eski sömürge bölgelerinde gerilla savaşı/ulusal kurtuluş savaşlarındaki artışa cevaben geliştirildiğini ve karşı direniş harekâtı olarak bilindiğini belirtmektedir. Karşı direniş harekât stratejisinin ABD'nin Vietnam'daki yenilgisi nedeniyle itibarını kaybettiğini, ancak Reagan döneminde düşük yoğunluklu çatışma bayrağı altında yeniden canlandırıldığını açıklamaktadır. Bu çerçevede DYÇ'nin tehlike altındaki Üçüncü Dünya rejimlerine, ABD askeri ve ekonomik yardımlarını ya da uç noktada ABD'nin Vietnam ve Dominik Cumhuriyeti'ndeki gibi doğrudan askeri müdahalesini kapsadığını vurgulamaktadır.

Metz (1988:1-2) DYÇ konsepti içinde yer alan terörizm ve direniş kavramlarının tarihi süreç içinde hep var olmasına ve bu kavramlar üzerinde bu süreç içinde çalışmalar yapılmasına rağmen, DYÇ üzerinde modern çalışmaların 1960'larda başladığını belirtmektedir. Bu dönemde, dünyadaki direniş hareketlerinin sayısındaki artışın, sömürgeciliğin son bulmasının ve kalkınma sürecinin yer almasının bu çalışmaların başlamasında etkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bu dönemde çalışmaların odağında terörizmden ziyade direniş kavramının olduğunu vurgulamaktadır. 1970'lerin sonlarına doğru ise DYÇ çalışmalarının daha çok terörizm kavramı üzerinde durduğunu, 1980'lerin başında ise karşı direniş harekâtı üzerinde durduğunu ileri sürmektedir. Kober (2002:31) ise 1970'li yıllarda ABD'de, nükleer şemsiye altında Doğu ve Batı arasında farklı tipte çatışmaların gelişebileceğine ilişkin bir farkındalığın oluştuğunu, bu çerçevede DYÇ kavramının ilk olarak, Vietnam Savaşından sonraki dönemde, büyük ölçekteki İkinci Dünya Savaşı benzeri bir savaştan veya Sovyetler ile

doğrudan nükleer bir karşılaşmadan daha kısa süreli olan çatışmaların tanımlanmasına yönelik ABD'deki çabaların sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu kapsamda, DYÇ'nin, Vietnam savaşını takip eden on yıl içinde konvansiyonel olmayan savaşlar, çatışmalar ve direnişler ile ilgili kabul görmeyen terimlerin yerine bir kamufraj (euphemism) olarak türetildiği de ileri sürülmektedir. O dönemde, direniş, karşı direniş harekâtı, gerilla savaşı ve ulusal yardım gibi herhangi bir sözün, ABD'ye ait olmayan uzak yerlerde, uzun süreli bulunma fikrini ve ABD politikasının başarısızlıklarını ve talihsiz maceracılığını birçok kişiye hatırlattığı vurgulanmaktadır (Oti II, 1992: 28-29).

Sonuç olarak DYÇ teriminin, bir uçta çatışmanın olmadığı barış durumundan, diğer uçta topyekûn nükleer bir savaşa kadar uzanan bir çatışma sürecine (yüksek, orta ve düşük yoğunluk) olan inançtan türetildiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede, 1979 yılında Loyola Üniversitesi/Chicago'da yapılan bir konferansta DYÇ ile ilgili geçerli sayılabilecek bir tanım yapılmıştır. Söz konusu konferansta DYÇ'nin, çatışma yelpazesinin en alt ucunda askeri veya çeşitli yarı-askeri kuvvetlerin (hem muharip hem de muharip olmayan) kullanımını içeren, belirli bir siyasi-askeri koşulu kabul ettirmek için düşmanı etkileme veya mecbur bırakma faaliyet ve operasyonları olduğu belirtilmektedir (Swam, 1987:2-15). Schultz (1982:13) da 1980'lerin uluslararası arenasında ABD'nin, yüksek derecede istikrarsız olan Batı dışındaki sanayileşmemiş dünyada bir dizi konvansiyonel olmayan zorluklar ve sorunlarla karşılaşma olasılığının yüksek olduğunu belirtmekte ve bu durumun DYÇ olarak isimlendirildiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Shultz, konvansiyonel olmayan bu zorluklara kentsel veya kırsal gerilla savaşları, iç savaşlar, ayrılıkçı hareketler, toplumsal şiddet, ayaklanma, darbe, ya da terörizm şeklinde atıf yapmaktadır. Bu çerçevede, 1980'li yıllarda ABD'de güvenlik uzmanları ve politikacılar arasında, Üçüncü Dünya ülkelerinde, modernleşmenin getirdiği gerginliğin, baskıların, yoksulluk ve az gelişmişlik ile birleşerek, direnişleri, devrimleri, darbeleri ve terörist faaliyetleri ortaya çıkardığı konusunda bir fikir birliğinin oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumun, ABD'nin istikrarlı bir dünya düzeninin inşası için gerekli gördüğü demokrasinin gelişimine ve serbest ekonomik girişimlere

engel olduğu düşünölmüş, bu kapsamda DYÇ de, küresel sistemde güç ve zenginliğin dağılımını şiddetle değiştirmek için zayıf aktörler tarafından yapılan bir girişim olarak görölmüşdür (Metz, 1989:1).

Bu çerçevede, DYÇ kavramının aslında Soğuk Savaş dönemindeki yüksek yoğunluklu çatışmaya bir karşıtlık oluşturmak için tasarlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Daha açık ifadeyle gelecekteki çatışmalara yönelik Batı düşüncesinin veya daha açık bir ifadeyle ABD'nin bir üreimidir (Kinros, 2004:37, 54). Bunu gösteren en belirgin girişim ABD Ordusu ve ABD Hava Kuvvetleri tarafından Mart 1986 ayında kurulan ve Haziran 1996 ayında da kapatılan DYÇ Merkezi (The Center for Low Intensity Conflict-CLIC) çalışmalarında görölmektedir. "CLIC Papers" olarak anılan bu çalışmalar düşük yoğunluklu çatışma ortamında ulusal gücün askeri enstrümanlarının kullanımının gelişimi üzerinde durmuştur (FAS Intelligence News, 1996). ABD Eğitim ve Doktrin Komutanlığı tarafından 1986 yılında hazırlanan bir analiz raporunda da DYÇ'nin ortaya çıkışının muhtemel gerekçesini görmek mümkündür. Söz konusu çalışmada ABD'nin düşmanlarının hedeflerine ulaşmak için çatışma yelpazesinde konvansiyonel savaştan düşük seviyede olacak politik şiddet ile karşılarına çıkacağı, bunun gelecek yıllarda ABD'nin karşılaşacağı çatışma şekli olduğu belirtilmiştir. DYÇ'de öngörölen çatışma kategorilerine bakıldığında DYÇ ne bir savaş ne de bir barış durumudur. Temelde, DYÇ'nin konvansiyonel veya nükleer güçler arasında olabilecek doğrudan mücadele alanının dışında kalan kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdidini içeren bütün durumları kapsadığı görölmektedir (JLICP Final Report, 1986: 2-1). 1987 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi de DYÇ'ye atıf yapılmış ve konvansiyonel savaş altında, ancak devletlerarasında rutin, barışçıl rekabetin üstündeki seviyelerde gerçekleşecek Üçüncü Dünya çatışmalarının ABD'nin güvenlik çıkarlarına yönelik ciddi tehditler oluşturabileceği vurgulanmıştır. DYÇ'nin Üçüncü Dünya ölkeleri dışında da olabileceği belirtilmiş, ancak başlıca nedenleri arasında Üçüncü Dünya ölkelerindeki istikrarsızlık, siyasi ve ekonomik geri kalmışlık gösterilmiştir (NSSUS, 1987: 32).

DYÇ'nin resmi ve kapsamlı bir tanımına ise, ABD Ordusunun "FM 100–20 Military Operations in Low Intensity Conflict" isimli sahra talimnamesinde yer verilmiştir. Bu tanıma göre DYÇ, konvansiyonel savaşın altında ve devletlerarasındaki rutin, barışçıl rekabetin üzerinde rakip devletler veya gruplar arasındaki siyasi-askeri bir çatışmadır. Genellikle, karşıt prensip ve ideolojilerin uzun süreli mücadelelerini kapsadığı belirtilmektedir. DYÇ'nin, mevcut yönetimi zayıflatarak yıkmaktan, silahlı kuvvetlerin kullanılmasına kadar uzanan bir yelpazeyi içerdiği, siyasi, ekonomik, enformasyonel ve askeri araçların bir birleşimi ile yürütüldüğü ve çoğu zaman coğrafi olarak sınırlandırılmış olmasına rağmen bölgesel ve küresel güvenlik etkileri olduğu belirtilmektedir. Ayrıca ABD tarafından DYÇ'de kullanılacak temel askeri enstrümanın, dost ve müttefik ülkelere doğrudan bir müdahaleden ziyade dolaylı bir müdahaleyi öngören eğitim, donatım, diğer hizmetler ile muharebe desteğini içeren askeri yardım sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Diğer taraftan ABD'nin çıkarlarının başka şekilde korunamadığı olağanüstü durumlarda askeri operasyonların da yapılabileceği de belirtilmektedir (FM 100–20, 1990:1-1, 1-2).

ABD Ordusu açısından DYÇ altında yer alan askeri operasyonlar, Direniş ve Karşı Direniş Harekâtına Destek, Terörle Mücadele, Barış Operasyonları ve Acil Durum Operasyonları adı altında dört geniş kategoride sınıflandırılmıştır (FM 100–20, 1990:1-1,1-2). Başka bir araştırmacı DYÇ içinde yer alan çatışma biçimlerini benzer biçimde kategorize ederken, Barışı Koruma Operasyonlarının kuvvetten ziyade rızaya dayalı olduğunu belirterek, Barışı Zorlama Operasyonlarını bu kategoriye dâhil etmekte ve Barışı Koruma Operasyonlarını ile Barış Zamanında Acil Durum Operasyonlarını da kategori dışında bırakmaktadır (Kinross, 2004:36-37). Sood (1992:234) ise askeri müdahale açısından sıraladığı DYÇ'nin operasyon kategorilerini genel olarak beş başlık altında toplamaktadır. Bu kategorilerden birincisi, bir dost ülkenin isteği üzerine yapılan karşı direniş harekâtını öngören dış destekli iç savunma oluşturmaktadır. İkinci operasyonun kategorisi, uçak kaçırılmasının önlenmesi, rehinelere kurtarılması ve tehdit edilen personelin korunması gibi terörizmi önlemek ya da tüm eylemlere karşı alınan karşı terör (counter-

terrorism) operasyonlarını içermektedir. Üçüncü kategori, uluslararası bir anlaşmanın parçası olsun ya da olmasın barışı koruma (peacekeeping) operasyonlarını öngörmektedir. Dördüncü kategori, hukuk ve düzenin korunması için sivil otoriteye yardımı içermektedir. Beşinci kategori ise baskınları, sınır kontrolünü, coğrafi olarak tanımlanan alanlarda egemenlik sağlanmasını kapsayan barış zamanı olası (peacetime contingency) operasyonları kapsamaktadır. Bu noktada, karşılaşılan tehditler çerçevesinde her ülke için DYÇ'nin farklı anlamları olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin, DYÇ yirminci yüzyılda Birleşik Krallık için genellikle karşı direniş harekâtı anlamına gelmiştir (Mockaitis, 1993:7-16). Bu çerçevede, terör sorunu yaşayan bir ülke için DYÇ terör anlamına gelirken, ülke içinde direniş ile mücadele eden bir ülke için DYÇ direniş anlamına gelecektir. Diğer taraftan bu anlamların belirli bir dönemde karşılaşılan tehdit durumuna göre de farklılık göstereceği aşikârdır. Belki de DYÇ ile ilgili birçok farklı terimle karşılaşılmalarının temel nedenlerinden birinin her ülkenin algıladığı tehdit çerçevesinde DYÇ'yi tanımlama eğiliminde bulunmasının olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan, DYÇ'nin ABD Ordusu için 1990'lı yılların bir konsepti olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. DYÇ'nin resmi bir tanımını ortaya koyan ve DYÇ'deki askeri operasyonları konu alan 1990 yılı basımlı ABD'nin Sahra Talimnamesi, 2003 yılında "FM 3-07 (FM 100-20) Stability Operations and Support Operations" şeklinde yeni bir isimle basılmıştır. Bu yeni askeri dokümanda dikkati çeken husus DYÇ yerine Savaş Dışı Askeri Operasyonlar (SDAO/Military Operations Other Than War-MOOTW) teriminin kullanılmış olmasıdır (FM 3-07, 2003:1-1).

4. SONUÇ

Aslında yukarıda çatışma yelpazesi kavramının bu şekilde bir tanımının ABD/Bati'nın Soğuk Savaş dönemindeki çatışma algılamasının bir yansıması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Evans (2003:139) da çatışma spektrumu kavramının Soğuk Savaş süresince konvansiyonel (yüksek yoğunluklu) ve konvansiyonel olmayan (düşük yoğunluklu) çatışma

şeklindeki jenerik kategorilere dayalı Batı'nın savaş anlayışı olduğunu belirtmektedir. Olson (1986) da çatışma yelpazesinin tüm tanımlarının subjektif olduğunu ve çatışmaya göre alınan pozisyona dayandığını belirtmektedir.

Gerçek hayatta çatışmaların, şiddet seviyesi, kullanılan teknoloji, kuvvet miktarı, coğrafi alan bağlamında statik bir durumda kalmasının ve sınırlandırılmasının beklenmesi olasılığının düşük olduğu göz önüne alındığında, bir çatışmayı düşük, orta veya yüksek yoğunluk olarak isimlendirmenin kategorik bir yaklaşım olmaktan öteye gitmeyeceğini söylemek mümkündür. Ayrıca, daha önce bahsedilen çatışma yelpazesi ile ilgili yaklaşımların özelde ABD'nin, genelde ise Batı'nın çatışma süreci ile ilgili bir modellemesi olduğunu ve en azından bütünüyle her ülke için geçerli olmayacağını belirtmek gerekmektedir. Evans (2003:135) da çok sayıda tehdidin olduğu yeni bir çağda konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan çatışmaların farklı kategorilerinin aşıldığını, konvansiyonel, konvansiyonel olmayan, simetrik ve asimetrik çatışmaların neredeyse aynı zaman ve mekân içinde aynı anda meydana gelebileceğine dikkat çekmektedir.

Diğer taraftan çatışma yelpazesi adı altında şiddet seviyesine göre ortak özellikleri olan çatışmaların sınıflandırılmasından beklenenin bu çatışmalara karşı askeri olarak verilebilecek cevapların yer alacağı doktrinleşmeyi ve standardizasyonun sağlamanın olduğu değerlendirilmektedir. Doktrinin, savaşın yürütülmesi için uygun yöntemi belirlediği ve askeri anlamda kuvvet tasarımı, teçhizat, tedarik ve mesleki eğitime yön vereceği (Filiberti, 1988: 35) dikkate alındığında ve askeri açıdan böyle bir sınıflandırmanın faydalı olduğunu söylemek de mümkündür. Her uluslararası aktör kendine göre tanımladığı çatışma yelpazesine göre kuvvet yapısını, silahlarını, stratejisini ve taktik uygulamalarını geliştirecektir. Ancak burada değişken olarak taraflara göre farklı algılamaları olan şiddet seviyesinin alınması sorunlu görülmektedir. Bu noktada Paul Scharre (2012: 79) düşman yeteneklerinin ölçeği ve gelişmişliğine göre değişen bir spektrumun, çatışmanın değişik türlerinin tanımlanmasında kullanılmasının daha makul ve yararlı olacağını önermektedir. Bu öneri ülkelerin doğrudan

tehditlere yönelerek stratejik planlamalarına yön vermesi açısından daha faydalı görülmektedir.

Bugün için modern bilgisayarların gücü, uluslararası seyahat kolaylığı ve herhangi bir topluma ölümcül darbeler vuracak olası kitle imha silahları ile faaliyet gösteren devlet dışı aktörlerden kaynaklanan sınır tanımayan tehditler (Evans, 2003:145), çatışma döngüsünün tek bir düzlem üzerinde, barışçıl durumdan genel savaşa kadar uzanan bir doğru ile ifade edilmesini sorunlu göstermektedir. Günümüzde devlet dışı aktörlerin yer aldığı çatışmaların düşük yoğunluklu olmasını veya bu seviyede kalmasını garanti edecek bir engel veya unsurun varlığından söz etmek mümkün değildir. Teknolojinin gelişimi ve bilginin küreselleşmesi ile bir bireyin, grubun veya devletin elde ettiği yeteneklerle çatışma içinde olacağı rakiplerine vereceği zararların seviyesini düşük yoğunluk olarak isimlendirmek veya çatışmanın meydana geldiği alanları sadece coğrafi bir bölge ile sınırlandırmak bugün için geçerli bir parametre olarak görülmemektedir.

ABD’de 1999 yılında 16 yaşındaki bir şahsın, ABD Savunma Bakanlığı bilgisayar sistemlerine ve NASA’nın 13 bilgisayarına sızması, bu yazılımı indirmesi ve veri çalması, bazı bilgisayarların üç hafta kapatılmasına sebep olmuştur (Stout, 2000). Bu durum her ne kadar bir çatışma içinde gerçekleşen bir olay olmasa da, bir çatışmanın siber alanda olabileceğinin mümkün olduğunu ve kullanılan yöntemin özellikle de silahlı bir saldırıyı içermesinin gerekli olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, 1995 yılında “Aum Shinrikyo” isimli bir tarikatın Tokyo metrosuna Sarin gazı ile saldırması (Kibaroglu, 2002:6) veya El Kaide’nin 11 Eylül’de sivil uçakları silah olarak kullanması, çatışmaların sınırlarının çizilmesinin veya sınıflandırılmasının geçerliğinin sorgulanması için önemli nedenler olarak görülmektedir. Aynı zamanda, bir zamanlar sadece devletlerin elinde bulunan, hassas-güdümlü anti-tank füzelerinin, insansız hava araçlarının, sofistike taşınabilir hava savunma sistemleri ve hassas güdümlü roketlerin, topçu ve havan silahlarının, devlet dışı aktörlerin de ele geçirmeye çalıştığı silahlar arasında yer almasının (Scharre, 2012: 73), geleneksel çatışma

yelpazesi altında gruplanan çatışma türlerinin geçerliliğini sorgulayacak gelişmeler olarak görülmektedir. Bununla birlikte küreselleşmenin sonucunda sivil ve uluslararası çatışma arasında, iç ve dış güvenlik arasında, ulusal ve toplumsal güvenlik arasındaki ayırımın aşınmaya başladığı düşünüldüğünde (Evans, 2003:135), çatışma süreci içinde teoride yapılabilecek böyle bir sınıflandırmanın gerçek uygulamada bu kadar belirgin sınırlarla ayrılmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir. NATO'nun 2010 yılında yayımlanan "AJP-01 (D)" isimli müşterek doktrini, müttefiklerin çatışma yelpazesine (istikrarlı barış- insani yardım-genel savaş) yaklaşımının, referans noktası alınan geleneksel savaştan farklı çatışma türlerinin varlığını ima ettiğini belirtmektedir. Ancak çift yönlü, doğrusal, ardışık bu bakışın farklı özelliklere sahip çatışmaların yarattığı çok farklı mücadeleleri ve kaçınılmaz eşzamanlılığı göz ardı ettiğini vurgulamaktadır. Gelecek çatışmaların devletlerarası çatışmalarla ilişkili geleneksel öldürücülük ile düzensiz savaşların uzun süreli doğasının bir karışımı olacağını ileri sürmektedir. Bu noktada muhtemelen aynı zamanda, öngörülemeyen ve yenilikçi şekillerde faaliyet gösteren ve uluslararası hukuk veya kabul görmüş yaygın ahlak kurallarına bağlı olmayan taktikleri kullanan gruplar ya da bireylerle karşı karşıya kalınmasının olasılığı üzerinde durmuştur (AJP-01(D), 2010: 2-9).

Bu çerçevede, yoğunluklarına göre çatışmaların sınıflandırılmasından ziyade, gerçek hayatta meydana gelen her bir çatışmanın kendine özgü özellikler açısından incelenmesinin çatışma kavramının anlaşılmasına daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan üç çatışma kategorisi altında yer alan çatışma çeşitliliğine de bakmak gereklidir. Özellikle düşük yoğunluklu çatışma altında yer alan farklı türdeki çatışmaların tek bir başlık altında toplanması ve direniş hareketinin/karşı direniş harekâtının bu çatı altında yer alması bugün için sorunlu görülmektedir. Scharre (2012: 75-78) ise ABD Savunma Bakanlığı resmi müşterek sözlüğünde her ne kadar "yüksek yoğunluklu" ve "düşük yoğunluklu" şeklindeki terimlere artık rastlanmasa da birçok askeri personelin ve sivil savunma uzmanlarının kavramsal olarak askeri operasyon yelpazesinin sınırlarını ifade etmek için "yüksek" ve "düşük" şeklindeki

terimleri kullandığına vurgu yapmaktadır. "Yoğunluk" teriminin yanlış bir isim olduğunu, Afganistan ve Irak'ta görüldüğü gibi karşı direniş harekâtı, terörle mücadele, ya da istikrar operasyonları gibi düzensiz operasyonların bazı durumlarda belirgin şekilde, bir devlete karşı aynı bölge içinde kuvvet kullanımından daha fazla çaba gerektireceğini ve daha şiddetli olacağını belirtmektedir. Bu kapsamda "Yüksek yoğunluklu" gibi terimlerin yanıltıcı ve kafa karıştırıcı olduğunu ve kullanılmaması gerektiği vurgulamakta, Irak ve Afganistan'da uzun süreli ve kanlı karşı direniş harekâtının sarf edilen çabalar veya şiddet derecesi açısından "düşük yoğunluklu" isimlendirilmesinin sadece anlamsız olduğunu ileri sürmektedir.

Ancak bu konu çalışmanın kapsamı dışında olduğundan çatışma yelpazesiyile ilgili tartışmalara taraf olmaktan ziyade, çatışma yelpazesi içinde direniş hareketi ve karşı direniş harekâtının nasıl konumlandırıldığına değinilmesi yeterli görülmüştür. Müteakip bölümlerde direniş hareketi ile karşı direniş harekâtı ile ilgili konular detaylı olarak incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİRENİŞ HAREKETİ

1. GİRİŞ

Tarihi süreç içerisinde gerilla savaşı, devrimci savaş, halk savaşı, gölge savaşlar, küçük savaşlar veya dördüncü nesil savaşlar olarak da anılan direniş hareketinin çok eski çağlardan beri varlığını sürdürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zaman içinde, kullanılan silahlar, taktik ve stratejileri değişse de sivil halkın silahlandırılıp bazen işgalci güçlere bazen de iktidarı elde bulunduran gruplarla silahlı mücadeleye girdiği pek çok örneğe rastlamak mümkündür. Gerilla unsurlarının işgalci güçlere karşı mücadelesinin Milattan Önce (M.Ö.) bile varlığını sürdürdüğü ileri sürülmektedir (Gann, 1972: 1). Hatta Pers Kralı Darius'un M.Ö. 558-486 yıllarında, Büyük İskender'in ise M.Ö. 356-323 yıllarında direniş gruplarına karşı mücadele verdiği belirtilmektedir (Hammes, 2005:3). Bu çerçevede, direniş hareketinin zamandan bağımsız bir çatışma şekli olduğunu ve sömürge sırasında bağımsızlık hareketleri, mezhepsel/etnik çatışma, bölgesel ayrılıkçılık ve işgale direniş gibi çeşitli şekillerde varlık gösterdiğini söylemek mümkündür (Paul ve diğerleri, 2010: 1). Sadece 1945 ile 2003 yılları arasında 90 civarında gerçekleşen direniş hareketi bulunmaktadır (Jones, 2008a:135-138). Günümüzde de bu çatışma formunun yaygın bir şekilde Irak'ta, Afganistan'da, Suriye'de, Ukrayna'da ve Mısır'da varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz.

Birinci nesil savaşta kitlesel insan gücüne, ikinci nesil savaşta ateş gücüne, üçüncü nesil savaşta manevraya dayanarak düşmanın konvansiyonel askerî gücünün tüketilmesi amaçlanırken, dördüncü nesil olarak isimlendirilen bu çatışma formunda (direniş) amaç düşmanın siyasi iradesinin yok edilmesi olarak ön plana çıkmıştır. Temel varsayım üstün

politik bir iradenin uygun bir şekilde kullanıldığı zaman büyük ekonomik ve askeri gücü yenebileceğidir. ABD'nin Vietnam, Lübnan ve Somali'de, Fransa'nın Vietnam ve Cezayir'de, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'da yaşadığı başarısızlıklar bu varsayımı doğrular niteliktedir (Hammes, 2005:1-4). Bugün aynı varsayımın, Afganistan ve Irak'ta tekrar kendini doğruladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Clausewitz halkın silahlandırılmasını Avrupa'da 19'uncu yüzyıla ait bir olgu olarak tanımlamakta ve bu olgunun hem savunanları hem de karşı olanları bulunduğunu belirtmektedir. Politik açıdan devrimin bir aracı olarak görenler için halkın silahlandırılması, bir ülke içinde yabancı bir düşman kadar sosyal düzene tehdit olarak düşünülmüştür. Askeri açıdan ise ulusal gücün harcanması ile orantılı bir sonuç elde edilmeyeceğini düşünenler, bu nedenle bu duruma karşı çıkmıştır. Clausewitz'in kendisi ise halkın silahlandırılmasını sadece savaşmanın bir aracı olarak gördüğünü, halk savaşının ise düzenli ordularla yürütülen savaşın bir bileşeni olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede, silahlandırılmış halkın düşmanın ana unsurlarına karşı kullanılmamasının gerektiğini belirtmektedir (Clausewitz, 1966: 341-344).

Bu bölümde çalışmada incelenecek ana konunun direniş hareketi üzerinde olması planlanmaktadır. Ancak burada belirtmek gerekir ki bu tür çatışmaların bütün tarihi gelişimini incelemek bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu çerçevede ikinci bölümde çalışmanın temel kavramlarından biri olan direniş hareketini daha iyi anlamak için kavramının ne anlama geldiğini tanımlamaya, tarihsel süreç içinde gösterdiği değişim ve gelişmeler ile bu eylemin ortaya çıkış sebepleri, organizasyon yapıları ve bu organizasyon yapısı içinde yer alan unsurlar, hedefleri, stratejileri ve özellikleri üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Bu aşamada belirtilmesi gereken en önemli nokta direniş kavramının geniş bir çerçevesi olması nedeniyle bu çalışmada ağırlık verilecek bölüm direniş hareketinin anlaşılmasına fayda sağlayacak özelliklerin tanımlanması ile sınırlı kalacaktır. Direniş hareketinin özelliklerinin detaylı incelenmesine geçilmeden önce nasıl tanımlandığına

değirmek konunun anlaşılması için faydalı olacaktır. Ancak öncelikle bütün tanımların bu çalışmada ele alınması mümkün olmadığı için bu konuda daha önce birçok direniş hareketi veya karşı direniş harekâtında yer almış olan ülkelerin (ABD, İngiltere ve Fransa gibi) askeri dokümanında verilen tanımlara veya bu tür faaliyetler içinde uygulamacı veya teorisyen olarak bulunmuş asker/sivil şahısların (David Galula, Mao Tse-tung, T.E. Lawrence, Robert Thomshon gibi) çalışmalarına atıf yapılması konunun açıklanması için yeterli görülmüştür.

2. TANIM

Köken olarak “insurgency”, “karşı” anlamına gelen “in” ve “yükseliş” anlamına gelen “surgere” kelimelerinin birleşiminden oluşan Latin kökenli “insurgere” kelimesinden gelmektedir (Online Etymology Dictionary [web], 2013). Sözlük anlamı olarak ise “insurgency”, örgütlü bir ihtilalden daha az seviyede, bir yönetime/hükümete karşı bir başkaldırı ve hukuki olarak “savaşan-belligerency” olarak tanınmayan bir durumu ifade etmektedir. Ayrıca, “insurgency” kelimesinin eş anlamlı karşılığı olarak “rebellion-ayaklanma” kelimesi verilmektedir. “Rebellion” ise anlam olarak, otorite veya hâkimiyete sahip olan birisine karşı olmak veya muhalefet etmek anlamında veya kurulu bir hükümete karşı açık, silahlı ve genellikle başarısız meydan okuma ya da direniş anlamında kullanılmaktadır. Burada belirtilmesi gereken nokta ise bir hükümeti devirmede ve yenisini kurmada başarılı olmuş bir “ayaklanma”nın ise sözlük anlamı olarak “devrim” ile açıklanmış olmasıdır (Merriam-Webster Dictionary [web], 2010). Bu kapsamda direniş ve ayaklanma bu çalışmada eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Ancak tanım olarak farklı kültürlerde birçok farklı yaklaşımla karşılaşmak mümkündür. Bu bölümde bu konunun anlaşılması için söz konusu farklı kültürlerdeki tanımlardan bazılarını yer verilecektir.

İngiliz askeri talimnamesinde direniş, kurulu bir otoriteye meydan okuma kapsamında siyasi denetimi etkileme veya engelleme için kullanılan

organize, şiddetli bir yıkıcılık olarak tanımlanmaktadır (BAFM 71876, 2009, 1-5). Fransız askeri talimnamesinde ise direniş, bir bölge içindeki hükümet otoritesinin siyasi değişimini etkilemeyi veya önlemeyi amaçlayan genellikle ideolojik olarak motive edilmiş örgütlü bir grup ya da hareketin eylemleri olarak tanımlanmakta ve bu grup ya da hareketin, şiddet ve yıkıcılığı (subversion) kullanmak suretiyle halkı ikna veya zorlamaya odaklanmış olduğu belirtilmektedir. Ayrıca söz konusu talimname direniş (insurgency) teriminin, bir toplumun bütününün veya büyük bir kısmının görevdeki siyasi otoriteye karşı olması anlamında gördüğü “uprising” terimi ile aynı anlamda olmadığını vurgulamaktadır (JD-3.4.4, 2010:15). Ancak, “insurgency” kelimesinin daha önce kökenine ilişkin yapılan açıklama göz önüne alındığında, “uprising” kelimesine farklı anlam yüklenmesi, kültürel bir algılamının ürünü olarak görülmektedir.

Amerikan askeri talimnamesinde ise direniş, kurulu bir yönetimin silahlı çatışma veya devrilerek yıkılmasını amaçlayan organize bir hareket olarak tanımlanmaktadır (FMI 3-24.2, 2009: 2’nci Bölüm). NATO’nun Mayıs 2010 tarihli “Joint Operational Guidelines (JOG) 10/01 Counterinsurgency” isimli dokümanında ise direniş, şiddet ve yıkıcılık aracılığıyla halkı ikna ya da zorlamaya odaklı olan ve bir bölge içindeki bir iktidar otoritesinin siyasi değişimini etkilemeyi ya da önlemeyi amaçlayan örgütlü ve genellikle ideolojik motivasyonlu bir grubun ya da hareketin eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Bir direniş hareketinin nihayetinde hedeflerine ulaşmak için, suça iştirak etme, terörizm, düzen bozma veya tahrip gibi düzensiz (irregular) eylemleri, mali kaynak sağlamak ve ülke çapında istikrarsızlığı ve güvensizliği yaymak için kullanabileceği belirtilmektedir. Diğer taraftan, direnişçilerin aynı zamanda siyasi, diplomatik, sosyal, ekonomik, dinsel belirli düzenli eylemleri de meşruiyet ve finansman kazanma, ideoloji yayma, taraftar toplama, halkın belirli bölümlerini harekete geçirme ve dış destek elde etme amacı ile kullanabileceği vurgulanmaktadır (JOG 10/01, 2010: 3-1, 3-2). Bu çerçevede esasen direnişin, kendi kontrolünü artırırken, kurulu bir hükümetin, işgalci gücün, ya da diğer bir siyasi otoritenin denetimini ve meşruiyetini zayıflatmak için tasarlanmış organize, uzun süren siyasi-askeri

mücadele olduğunu söylemek mümkündür (Paul ve diğerleri, 2010:31). Metz ve Millen (2004:2-8) direnişçilerin zayıf oldukları muhabere/savaş alanından sakınırken, daha eşit şartlarda mücadele edebilecekleri özellikle psikolojik ve politik alanlara yoğunlaştığını belirtmektedir.

Başka bir tanıma göre ise direniş, bir ülkenin kontrolünü terörizm, hükümeti yıkma (subversion) veya gerilla savaşının birleşimi yoluyla ele geçirmek için yapılan organize bir çabadır. Direnişçiler, muhalif grupları toplumun ihtiyaçlarını karşılamada mevcut yönetimden daha iyi olduğuna ikna etmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede mevcut yönetime olan desteği aşındırmayı başardığı takdirde, itibarını daha da zayıflatmak için gerilla savaşını kullanacaktır (Mockaitis, 2007:11). Benzer bir tanım ise direniş hareketini, "statükoyu"; yıkıcılık, siyasi faaliyet, ayaklanma, silahlı çatışma ve terörizm sayesinde devirmeye çalışan bir halk hareketi olarak görmektedir. Bu kapsamda direniş hareketleri kurulu hükümeti veya toplumsal düzeni yok etmeye çabalayan tabandan gelen ayaklanmalar olarak nitelenmektedir (Kilcullen, 2005:603-604).

Robert Taber (1965:18-28) ise gerilla savaşı ile eş anlamlı kullandığı direnişi, radikal, sosyal ve politik değişimin bir aracı olarak tanımlamakta ve devrimin doğru bir silahı ve yüzü olduğunu belirtmektedir. Ayrıca gerilla unsurlarının hükümete/işgalci güce karşı verdiği savaşı bir analogi yaparak pirenin (gerilla) köpek (gerillanın düşmanı) ile mücadelesi olarak sunmaktadır. Bu analogi çerçevesinde, hükümetin/işgalci gücün pire ile mücadelede köpeğin maruz kaldığı dezavantajı yaşayacağını, özetle çok küçük ve her yerde olan pire gibi çevik bir düşmana karşı bütün gövdesini savunmak için köpeğin çok büyük olduğunu düşünmektedir. Teoride, savaş yeteri kadar uzun sürdüğünde, köpeğin çenesiyle veya pençeleri ile bir şey bulamadan yorgunluk ve anemiye yenik düşeceğini, gerçekte ise gerillanın karşısındaki düşmanın bu süreç sonunda askeri açıdan aşırı dağılmış (yayılmış), politik açıdan halk tarafından sevilmeyen, ekonomik açıdan çok bedel ödemiş olarak kendini savunmayacak kadar zayıflayacağını ileri sürmektedir. Pire gibi gerillanın ise küçük darbelerle ve her darbeden daha

avantajlı çıkarak kesin sonuç alacak darbeler için güç elde edeceğini vurgulamaktadır.

Direnişin daha geniş bir tanımına ise, ABD hükümeti tarafından 2012 yılında yayımlanan “Guide to the Analysis of Insurgency” isimli dokümanda rastlamak mümkündür. Bu dokümana göre direniş, düzensiz askeri güçlerin ve yasadışı siyasi örgütlerin kullanımıyla tamamen veya kısmen bir bölgenin kaynaklarının kontrolüne ve kurulu bir hükümetin ya da işgalci gücün meşruiyetini yıkmaya veya değiştirmeye doğru yönlendirilmiş uzun süren bir siyasi-askeri mücadeledir. Birçok direniş grubunun ortak paydası, kaynakları da dâhil olmak üzere belirli bir bölgenin veya bir halkın kontrolünü kazanma amacının olmasıdır. ABD hükümeti bir hareketin direniş olarak tanımlanmasının hareketin veya savunduğu davanın meşruiyeti üzerinde herhangi bir yargı oluşturmayacağını, sadece çatışmanın doğasına ilişkin bir durumu ifade edeceğini özellikle belirtmektedir (GAI, 2012:1-2). Bu çalışmanın amacı açısından da bu tanım uygun bir tanım olarak kabul edilmiştir.

Daha önce belirtildiği üzere direniş hareketlerinin zamandan bağımsız bir çatışma şekli olduğu göz önüne alındığında, buradan çıkacak sonuç, her dönemde her toplum içinde mevcut düzenden memnun olmayacak bir grubun bu düzene karşı gerek şiddet içeren gerekse şiddet içermeyen yönetim karşıtı askeri, politik, kültürel veya ekonomik faaliyetler içinde olmasının kaçınılmaz bir olasılık olduğudur. Bu çalışma açısından bu faaliyetlerin direniş hareketi olarak isimlendirilmesi için mevcut yönetimin yıpratılması veya statükoyu değiştirme amacı taşıması gerekli bir koşul olarak görülmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere daha önce “halk savaşı” denen terimle direniş terimi arasında göz önünde tutulması gereken ayırt edici husus, toplumun bu faaliyetlere katılım durumudur. Eğer toplumun çoğunluğu mevcut otoriteye karşı koymak isterse demokratik bir ülkede seçim ile bunu gerçekleştirebilir. Ancak mevcut yönetime karşı olan grup, toplumda azınlığı oluşturuyorsa demokratik yoldan bunu başarması pek mümkün olmamaktadır. Bu koşullarda azınlık grubun şiddetle yönetimi

değiştirme arayışı direnişin konusu olmaktadır. Ya da karşı koyan grup çoğunluk olsa bile yönetimi elde tutan gruptan maddi imkânlar açısından daha zayıf ise demokratik olmayan toplumlarda mevcut yönetimin değiştirilmesi için çoğunluğun başvuracağı yöntem “halk savaşının” konusu olmaktadır.

Direniş hareketlerinin belirli ortak özellikleri taşıdığını belirtmek gereklidir. Bu özelliklerden biri, bir yönetimin/hükümetin halka güvenlik ve eğitim, adalet gibi kamu hizmetleri sağlama yeteneğini zayıflatmayı amaçlamasıdır. Diğer bir özellik halkın aktif ya da pasif desteğine ihtiyaç duymasıdır. Bir başka özellik, tarafsız halkı direniş grubuna yönlendirecek veya direniş grubunun destekçilerinin bağlarını güçlendirecek şekilde yönetimi/hükümeti ihlaller yapmaya kışkırtmayı hedeflemesidir. Diğer bir özellik ise yönetime/hükümete uluslararası desteği zayıflatmayı ve mümkün olursa direniş için uluslararası tanınma veya yardım sağlamayı amaçlamasıdır (GAI, 2012:2). Bu ortak özelliklerin sayısını artırmak mümkünse de, bu çalışma için bu özellikler yeterli gözükmemektedir.

Diğer taraftan direniş hareketlerinin genel olarak “ulusal direniş-national” ve “kurtuluş direnişi-liberation” olmak üzere iki başlık altında gruplanması mümkündür. “Ulusal” direnişte iki ana muhalif, yani direnişçiler ve en azından bir dereceye kadar meşruiyet ve desteğe sahip olan ulusal bir hükümet bulunmaktadır. “Ulusal” direnişte direnişçiler ile rejim arasındaki farklar, ekonomik sınıf, ideoloji, kimlik (etnik köken, ırk ve din), veya başka bir siyasi faktöre dayanabilir. Hükümetin dış destekçileri olsa da, çatışma direnişçiler ve iç rejim arasındadır. “Kurtuluş” direnişlerinde -gerçekte olmasa da- ırk, etnik köken veya kültür nedeniyle işgalci olarak görülen bir iktidar grubuna karşı direnişçiler mücadele verir. “Kurtuluş” direnişinde, direnişçilerin hedefi yabancı işgalden kendi ulusunu kurtarmaktır. “Kurtuluş” direnişlerine karşı koymak zordur. Genellikle “ulusal” direnişlere karşı işleyen yaklaşım (yönetimin/hükümetin reform yoluyla çatışmanın temel nedenlerini ortadan kaldırması), işgalcilerin direnişçilerden doğal olarak farklı görüldüğü kurtuluş direnişlerinde beklenen sonucu vermeyebilir. Burada, direnişçileri motive

eden husus, ne iş, ne eğitim, ne de oy kullanma hakkının olmaması değil, yabancı veya yabancı olarak algılanan kişiler tarafından işgale, müdahaleye veya yönetilmeye duyulan kindir (Metz ve Millen, 2004:1-3).

Bazı koşulların bir direniş hareketinin başlamasını tetikleme olasılığının bulunduğunu belirtmek gereklidir. Bu koşulları şu şekilde sıralamak mümkündür (GAI, 2012:5-6):

- **Yakın tarihteki bir iç çatışma** (Mevcut hükümete karşı kalıcı şikâyetleri veya gruplar arasında düşmanlığı baki kılabilir ya da siyasi anlaşmazlıkların çözümünde şiddeti kabul edilen bir yöntem olarak gösterebilir),

- **Komşu devletlerde yeni ortaya çıkan ya da devam eden çatışmalar** (Direniş hareketine eleman sağlayacak mülteciler oluşturabilir, silahların elde edilmesini mümkün kılabilir veya komşu ülkelerdeki kontrolsüz alanlarda direnişçiler için sığınaklar sağlayabilir),

- **Toplumsal faktörlerin varlığı** (Güçlü savaşçı ya da komplocu bir kültür ya da direniş hareketine potansiyel eleman sağlanabilecek yetişkin nüfusa göre 15 - 25 yaş aralığında genç nüfusun yüksek oranda olması),

- **Coğrafi olarak zor arazilerin var olması** (Ormanlar, dağlar, çöller, ya da bataklıklar direnişçilerin örgütlenmesini, hareket etmesini, gizlenmesini ve eğitim yapmasını kolaylaştırabilir, diğer taraftan hükümet güçlerinin bu alanlara girmesi zor olabilir),

- **Toplumun bir bölümünün aleyhine olan hükümet politikalarının var olması** (Din, kabile, etnik köken, bölge, ya da sınıf temelindeki ayrımcılık bir grup kimliğinin oluşumunu teşvik ederek direniş faaliyetlerini kolaylaştırabilir),

- **Kazanan-hepsini alır şeklinde kutuplaşmış bir siyasal sistemin var olması** (Bu durum dışlanan gruplar arasında şikâyetleri artırabilir ve ortak gündemlerin takibine yönelik iş birliği potansiyelini zayıflatabilir),

- **Yetersiz bir yönetimin/hükümetin var olması** (Güvenlik, adalet, sağlık, eğitim, kamu hizmetleri, ya da ulaşım altyapısı gibi temel hizmetleri sağlamak mümkün olmayabilir),

- **Beceriksiz ya da yozlaşmış güvenlik güçlerinin varlığı** (Özellikle de halk ile sık sık etkileşimde bulunan polisin bu şekilde olması),

- **Bir ekonomik krizin veya uzun süre kötü ekonomik koşulların var olması** (Yönetime/hükümete karşı hoşnutsuzluk oluşturabilir),

- **İhtilafli seçimler, siyasi suikastlar ve doğal afetler gibi olaylar tarafından oluşturulan güvenlik açığının bulunması** (Devlet hizmetleri bozulabilir, güvenlik güçleri aşırı gerilebilir, toplumsal veya siyasi kargaşa oluşabilir).

Aslında bu koşullar, toplum içindeki memnuniyetsizliklerin mevcut yönetime karşı kullanılması için fırsat oluşturacak durumları özetlemektedir. Ancak bu koşulların var olmasının hiçbir şekilde otomatikman bir direnişin başlamasını sağlamayacağını da belirtmek gereklidir. Ayrıca, bu koşulların birçoğunun Afganistan'da mevcut durumda var olmasının yürütülen harekâtın karmaşıklığını artırdığını söylemek de mümkündür.

Ancak burada belirtmek gerekir ki, bir direnişi başlatmak kolay olsa da, belirli koşulların varlığını gerektiren etkili bir direnişi oluşturmak zor bir süreçtir. Bu koşulların en başında, toplumda bir hayal kırıklığının ve bunun mevcut siyasi sistem yoluyla ıslah edilemeyeceğine olan inancın bulunması gelmektedir. Diğer bir koşul ise direniş grubunun, kendi kuvvetlerini korumasını (dağılma, sığınak, karmaşık arazi kullanımı ve etkili karşı

istihbarat gibi yollarla), yönetimdeki rejimin irade, güç ve meşruiyetini aşındıracak eylemleri (şiddet ve politik-psikolojik programları aracılığıyla) ve kendi kaynakları ile desteğini güçlendirmeyi sağlayacak etkili bir stratejiye sahip olmasıdır. Başka bir koşul ise direniş grubunun, mevcut sistemin neden haksız/gayri meşru olduğu konusunda birleştirecek, ilham verecek veya açıklayacak ve mevcut sistemi devirmek veya değiştirmek için şiddet kullanımını rasyonel hale getirecek etkili bir ideolojisinin bulunmasıdır (Metz ve Millen, 2004:2-6).

Tutarlı bir ideoloji ise önyargılar, eğilimler, şikâyetler, kızgınlıklar, umutlar, arzular, inançlar, kültürel değişkenler, tarihsel faktörler ve sosyal normlar üzerine inşa edilebilir. Uzun bir süre, olumlu bir sonuç için çok küçük bir şans olan olağanüstü tehlikeli ve sıkıntılı durumlarda sorumluluk üstlenmek için insanları ikna edebilen, yüksek stres durumları altında bile kendi isteklerini empoze edebilecek, farklı grup ve örgütleri birleştirebilecek direniş liderlerine sahip olmak diğer bir koşuldur. Son olarak direnişçilerin, insan gücü, finansman, ekipman/malzemeye erişimi (özellikle silah, mühimmat ve patlayıcı), sığınak (yurt içi veya yurt dışı) ve istihbarat kaynaklarına ihtiyacı bulunmaktadır (Metz ve Millen, 2004:6-8).

Daniel Byman (2008:167) ise bir direniş grubunun varlığını sürdürebilmesi için, bütün süreç boyunca kendisinden çok daha güçlü olan devletin polis ve güvenlik birimlerinden kaçınırken, belirgin siyasi bir kimlik oluşturması, ilgi çekici bir dava konusundan yararlanması, etkili bir sığınağa sahip olması, hem barışçıl hem de savaşçı rakiplerini yenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuçta tam teşekküllü bir direniş grubu olmasının ise, karşı olduğu yönetimin hatalarına bağlı olacağını belirtmektedir.

3. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ YAKLAŞIMLAR:

Zaman içinde direniş hareketi içinde yer alan uygulayıcıların bu süreçte elde ettikleri tecrübeler ve çıkardıkları dersler, sonraki uygulayıcılar

tarafından dikkate alınarak yeni stratejiler geliştirilmiş ve sonuçta bu konuda genel bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede bu konuda ön plana çıktığı düşünülen uygulamacı ya da teorisyenlerin yaklaşımlarının kısaca gözden geçirilmesi direniş hareketinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

a. T.E. Lawrence

T.E. Lawrence (1968:100-119) büyük pay sahibi olduğu 1916 yılındaki Arap aşiretlerinin Osmanlı Devletine karşı başkaldırısını “rebellion-ayaklanma” olarak isimlendirmekte ve bu sürecin karmaşık, yavaş ve uzun bir süreç olduğunu vurgulamakta ve “bıçakla çorba içmeye” benzediğini belirtmektedir. Bu süreçten elde edilen tecrübeleri ise şu şekilde sıralamaktadır:

- Bir ayaklanmanın, sadece saldırıdan değil ayrıca saldırı korkusundan bile korunacak şekilde, saldırılmaz bir üs bölgesine sahip olması,

- Direniş hareketinin (Ayaklanmanın) karşısındaki işgal gücünün tahkim edilmiş üs bölgelerinden etkili bir hâkimiyet sağlayabileceği alandan daha geniş bir alana dağılmış/yerleşmiş “alien” (yabancı) bir düşman olması (bu durum istismar edilebilecek daha çok güvenlik açıkları oluşturacaktır),

- Direniş hareketinin (Ayaklanma), aktif olarak dost olmasa da ihanet etmeyecek derecede dost olan bir topluma sahip olmalı (Burada vurucu güç içinde toplumun yüzde ikisinin aktif olması, yüzde doksan sekizinin ise pasif sempatik olması yeterli görülmektedir.),

- Direniş hareketinde (Ayaklanmada) aktif olan unsurların hız, dayanıklılık, aynı anda her yerde bulunma ve ana ikmal yollarına bağlı olmama gibi niteliklere sahip olması,

- Direniş hareketinin (Ayaklanmanın) karşısındaki düşmanın haberleşmesini yok edecek ya da felç edecek kadar yeterli bir teknik donanıma sahip olması.

b. Mao Tse-Tung

Mao Tse-Tung ise Çin'in Japon işgaline karşı verdiği "direniş savaşı" (war of resistance) tüm halkın seferber edildiği "ulusal devrimci savaşı" olarak tanımlamakta ve bu şekildeki topyekûn direniş bir "people's war-halk savaşı" olarak görmektedir (Tse-Tung, 1965: 61-145). Bu "Halk savaşı", yüksek motivasyonlu bir kadronun kırsal alandaki köylüler arasında bir destek tabanı, milliyetçilik ve yerel mağduriyetleri (genellikle yolsuzluk, baskı, aşırı vergilendirme ve arazi mülkiyeti ile ilgili sorunlar) kullanarak harekete geçirildiği zaman başlayacaktır. Nihai hedef iktidarın ele geçirilmesi ve komünist bir devletin kurulmasıdır (Metz ve Millen, 2004: 8-9).

Tse-Tung söz konusu "direniş savaşı" (war of resistance) üç aşaması olan uzun süreli savaş (protracted war) olarak tanımlamaktadır. İlk aşama işgal gücünün stratejik taarruz dönemini, direniş gücünün stratejik savunma dönemini kapsamaktadır. İkinci aşama işgal gücünün stratejik konsolidasyon dönemini, direniş gücünün karşı saldırı için hazırlık dönemini kapsamaktadır. Üçüncü aşama ise direniş gücünün stratejik karşı-saldırı dönemini, işgal gücünün ise stratejik geri çekilme dönemini kapsamaktadır. Birinci aşamada direniş gücünün mücadele şekli gerilla ve mevzi savaşı (positional war) ile desteklenmiş mobil savaştır (ateş gücü ve manevra birlikte kullanılmaktadır). Bu aşamada direniş gücünün parti veya sınıf farklarına bakılmaksızın benzeri görülmemiş bir birlik ve geniş kapsamlı birleşik cephe oluşturması öngörülmektedir. Mao Tse-Tung ikinci aşamayı stratejik çıkmaz (stalemate) olarak isimlendirmektedir. İşgal gücü işgal ettiği yerleri güvence altına almaya ve kukla hükümetler kurma yoluyla onlara sahip olmaya çalışmaktadır. Bu aşamada direniş gücü düşmanın geri bölgesinin korumasız kalmasından yararlanarak gerilla savaşı yoğun şekilde geliştirecek ve

düşmanın işgal ettiği yerlerde hâkimiyetini sağlamlaştırmasını (konsolidasyon) ciddi derecede tehdit edecek birçok üs bölgeleri kuracak, mücadele biçimi ise mobil savaş ile desteklenmiş öncelikle gerilla savaşı olacaktır. Bu aşamanın süresinin taraflar arasındaki güçler dengesinin değişim derecesine ve uluslararası durumdaki değişikliklere bağlı olması öngörülmektedir. İkinci aşamada, direniş gücünün birleşik yönetimi devam ettirmesi silahlı gücünü geliştirmesi tüm toplumu seferber etmesi ve karşı saldırı için hazırlaması amaçlanmaktadır. Üçüncü aşama direniş gücünün uluslararası propaganda ve diplomasiyi de kullanmasıyla işgal edilmiş toprakları kurtarmak için karşı-saldırısına sahne olacaktır. Üçüncü aşamada gerilla savaşı mobil ve mevzi savaşını takviye ederek yeniden stratejik destek sağlayacak, ancak ikinci aşamada olduğu gibi birincil savaş formu olmayacaktır (Tse-Tung, 1965:61-145).

Mao, Çin Komünist Partisini devrimci mücadeleye liderlik eden ana unsur olarak görmekte ve bütün halkın direniş savaşı kazanması ve yeni bir Çin'in inşası için birleştirilmesinin temel önkoşulu olarak Komünist Partisi içinde birliğin sağlanmasını öngörmektedir (Tse-Tung, 1965:195-211). Diğer taraftan toprak reformu ile köylü nüfusun yaklaşık yüzde doksanını birleştirebileceğini, böylece feodal sisteme karşı birleşik bir cephe kurmak için kırsalda yaşayan, çalışan halkın (emekçilerin) birleştirilmesini önermektedir. Direnişin ilk önce köylerde gücünü toplaması, köyleri kullanarak şehirlerin kuşatılması ve daha sonra şehirlerin alınması öngörülmektedir. Toprak reformunu uzun bir savaş desteklemek ve ülke çapında zafer kazanmak için en temel gereklilik olarak görmektedir (Tse-Tung, 1965:229-364).

Mao'ya göre gerilla operasyonları, direniş mücadelesinde kendi başına bir çözüm sağlama niteliğinde değildir, topyekûn ya da kitle savaşının bir bölümünü oluşturmaktadır. Dahası gerilla savaşını silah ve askeri teçhizat açısından daha zayıf olan bir milletin, daha güçlü saldırgan bir ulusa karşı kullanabileceği bir silah olarak görmektedir. Silah ve askeri teçhizat açısından daha güçlü işgal gücüne karşı verilecek gerilla savaşındaki adımları aşağıdaki şekilde sıralamaktadır: Halkı uyandırma (telkin) ve örgütleme;

Siyasi iç birleşmenin sağlanması; Üs bölgelerinin oluşturulması; Kuvvetlerin donatılması; Milli gücü tekrar oluşturma; Düşmanın millî gücünü tahrip etme; Kaybedilen toprakları geri kazanma. Gerilla stratejisinin ise öncelikle uyanıklık/tetikte olma, hareketlilik ve saldırı üzerine kurulmasını önermektedir. Gerilla stratejisinde düşmanın geri bölgesi, kanatları ve diğer hassas noktaları, onun yaşamsal noktaları olarak görülmekte ve onun bu bölgelerde taciz edilmesi, saldırıya uğratılması, birliklerini dağıtmaya zorlanması, bitkin hale getirilmesi ve imha edilmesi önerilmektedir. Gerilla savaşını, sayısız sivrisineğin, bir devi hem önden hem de arkadan ısırarak sonuçta onu tüketmesine benzetmektedir. Ancak, işgal gücüne karşı verilen mücadelede asıl önemli olanın düzenli birlikler olduğunu, gerilla unsurlarının ise sadece düzenli birliklerin kesin sonuca ulaşmasına katkı sağlaması açısından önemli olduğu belirtilmektedir (Tse-tung, 1989:41-114).

c. Che Guevara

Guevara (1998:1-2) ise Küba Devrimi sonucu gerilla savaşı ile ilgili alınan dersleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Halk güçleri (düzenli) orduya karşı bir savaş kazanabilir,
- Devrim yapmak için tüm koşullar var olana kadar beklemek gerekli değildir, ayaklanma bunları oluşturabilir,
- Az gelişmiş Amerika'da kırsal alanlar silahlı mücadele için temel alandır.

Guevara'nın "focoist" olarak isimlendirilen yaklaşımı, Castro'nun küçük bir gerilla grubu ile 1958 yılında Batista hükümetini devirme tecrübesini genelleme girişimi olarak görülmektedir. "Devrim yapmak için tüm koşullar var olana kadar beklemek gerekli değildir, ayaklanma bunları oluşturabilir" ifadesinin focoist yaklaşımının özünü kapsadığı belirtilmektedir. "Foco"nun

(küçük gerilla merkezi veya tabanı) devrimi hızlandıracağı varsayılmaktadır (Payne, 2011:125-126).

Guevara'ya göre gerilla savaşı kitlelerin bir savaşı, bir halk savaşıdır. Gerilla grubu, silahlı nükleus (çekirdek), halkın mücadelede öncüsüdür. Gerilla gücünü bizzat halk yığınlarından almaktadır. Gerilla savaşının, halkın çoğunluğunca desteklenen, ancak daha az sayıda silaha sahip olan tarafça kullanıldığı vurgulamaktadır. Gerillanın, bölge halkının yardımına ihtiyacı olduğu ve bunun vazgeçilmez bir durum olduğu belirtilmektedir. Guevara, gerillanın sosyal bir reformcu olarak kendilerini ezenlere karşı halkın öfkeli protestosuna tepki vermek için silaha başvurduğunu ve mevcut sosyal sistemi değiştirmek için savaştığını belirtmektedir. Gerilla savaşçısı özgürleşme için halkın özlemini paylaşan biri olarak, barışçıl yollar tükendiği zaman mücadeleyi başlatan ve kendini savaşan insanların silahlı bir öncüsü haline dönüştüren kişi olarak görülmektedir. Gerilla, mücadele ettiği kırsal alanı, giriş, çıkış yollarını, saklanma yerlerini iyi bilmeli, doğal olarak halkın desteğine güvenmelidir. Gerillanın eylem yapacağı yerler küçük nüfuslu kırsal alanlar olacağından, bu yerlerde halkın reformlar için mücadelesinin öncelikle ve neredeyse sadece toprak mülkiyeti sosyal formunu değiştirmeyi amaçladığı, gerillanın da her şeyden önce bir tarım devrimcisi olduğu vurgulanmaktadır. Gerilla savaşçısının inşa edeceği sosyal yapının temelini, toprak mülkiyet sahipliğine ilişkin yapılacak değişiklikler ile başlaması planlanmaktadır. Bu dönem boyunca mücadelenin bayrağı tarım reformu olacaktır. Gerilla savaşı, tam bir zafere ulaşmaya imkân sağlamayan bir mücadele aşamasıdır. Konvansiyonel savaş seviyesine ulaşıncaya kadar gerilla savaşında temel ilke, kazanılmayacaksa hiçbir savaş, mücadele, ya da çatışma yapılmayacaktır. Zafer her zaman, kökeni bir gerilla ordusu olmasına rağmen düzenli ordunun bir ürünü olacaktır (Guevara, 1998:10-38).

Guevera ayrıca, kadınların bir devrimci sürecin gelişiminde oynayacağı rolü olağanüstü önemli görmektedir. Barış zamanında yemek hazırlamak gibi alışılmış görevlerinin yanında, kadınlara verilebilecek en

önemli görevler arasında, bilhassa düşman topraklarında olan farklı muharip güçler arasında iletişimin sağlanması ve nesnelere, mesajların ya da paranın taşınmasını göstermektedir. Kadınlar için diğer önemli bir görev bölgedeki köylülere ve devrimci kuvvetlere okumayı öğretmesi ve okul organizasyonunu yönetmesi verilmektedir. Bunun yanında kadınlara hemşire veya doktor olarak tıbbi konularda, üniforma üretimi gibi imalat alanında görevler verilebileceğini vurgulamaktadır (Guevara, 1998:92-94).

ç. Robert Thompson

1960'lı yıllarda Vietnam'da kurulan İngiliz Danışma Misyonunun (BRIAM -British Advisory Mission) Başkanlığını da yapmış olan Robert Thompson, 1945-1969 yılları arasında dünyadaki "Devrimci savaşları" incelediği çalışmasında, "Devrimci savaşı" küçük bir azınlık grubun bir ülkenin insanlarını zorla kontrol altına almasına ve bu suretle şiddeti ve anayasaya aykırı araçları kullanarak gücü ele geçirmesine imkân sağlayan bir çatışma biçimi olarak tanımlamaktadır. Devrimci savaşı, çalışmanın yapıldığı dönemde; Komünist Parti liderliğinde yürütülenler devrimci savaşlar (Vietnam Savaşı gibi); zafer kazanıldıktan sonra ülkede liderliği Komünist partinin aldığı devrimci savaşlar (Küba gibi); Komünist Partinin dâhil olduğu inkâr edilen ya da reddedilen devrimci savaşlar (Cezayir gibi) şeklinde üç tipinin bulunduğu ileri sürülmektedir (Thompson, 1970:1-3).

Devrimci savaşın üç aşamasının bulunduğunu belirtmektedir. İlk aşama savunma karakteristiği taşısa da, bu aşamada ülke halkından parti örgütü kurulmaktadır. Bu süreç, büyük oranda toplumun bütün kesimlerinin partinin çekiciliğine, ilgisine ve mevcut yönetimin etkinliğine ve ihtiyatlı olmasına bağlı olarak çok uzun bir süre alabilmektedir. Halkın ilgisini çekmek için partinin çoğunlukla başvurduğu temel öğeler, bağımsızlığı kazanma, milliyetçilik veya vatanseverlik olmuştur. Parti bu öğeler üzerinden güç kazandığı zaman, toplumda belirli kesimlerin desteğini kazanmak için toprak reformu gibi daha spesifik ekonomik veya politik davaları ön plana

çıkarmaktadır. İkinci aşama, yeterli yeraltı örgütü oluşturulduktan sonra, düşük tempoda fakat ölçek olarak yavaş yavaş büyüyen gerilla savaşı dönemini içermektedir. İkinci aşama, yeraltı örgütünü ve mevcut yönetime rağmen toplum üzerindeki kontrolü genişletmeyi, tabur veya daha büyük seviyede düzenli askeri birimlerin oluşturulmasını, mevcut yönetimin silahlı kuvvetlerinin etkisizleştirilmesini kapsamaktadır. Gerilla savaşı başladığında, bu sürecin başlamasına sebep olan orijinal davadan ziyade toplumun büyük çoğunluğu için hayatta kalmanın asıl endişe konusu olması nedeniyle çoğunluğun desteğinin, kazanıyor olarak gördükleri tarafa doğru kayması beklenmektedir. Sayısalardan ziyade etkinlik olarak mevcut yönetimle bir noktada denge sağlandığında, üçüncü aşamada bütün devrim hareketi taarruz sürecine geçmekte ve mevcut yönetim çökene kadar açık bir savaş yürütülmektedir (Thompson, 1970:4-6).

Thompson, bir devrimci savaşın üç aşamadan da geçtiğinde, direniş açısından zaferin, direniş grubunun düzenli birliklerinin mevcut yönetim güçlerini konvansiyonel savaşta yendiği zaman askeri olarak gerçekleştirebileceğini belirtmektedir. Bunun yanında direnişin savunduğu davanın halkın çoğunluğu tarafından benimsendiği ve direniş organizasyonunun sağlam şekilde kurulduğu zaman, etkisiz ve zayıf bir yönetime karşı ilk veya ikinci aşamada yönetimin çökmesi sonucunda zaferin yine elde edilebileceğini vurgulamaktadır. Buna karşın konvansiyonel askeri bir zaferin bazen direniş için son bir nokta olmayabileceği de belirtilmektedir. Eğer devrimci hareket, uzun süre kabul edebileceği seviyedeki personel kayıplarına rağmen büyük çapta operasyonları sürdürebilirse ve mevcut yönetimi uzun süre kabul edemeyeceği seviyede kayıplara maruz bırakabilirse, bu sürecin sonunda yine direniş grubunun kazanacağı ileri sürülmektedir. Bu durumda savaşın, güçlerin denenmesinden ziyade iradelerin mücadelesine dönüşeceği belirtilmektedir. Bu çerçevede, mevcut yönetimin iradesindeki erozyonun hızlandırılmasının ve yönetim muhaliflerinin güçlendirilmesinin “müzakere ederken savaşma-fighting while negotiating” manevrasıyla yapılabileceği vurgulanmaktadır. Çünkü müzakerelerin başlatılmasının savunmadaki yönetimin savaşma iradesini

otomatik olarak zayıflatacağı belirtilmektedir. Her ne kadar müzakere sürecinin başlatılması gerilla unsurlarının moralini de etkilese, gerilla liderlerinin onları savaşı sürdürmeye ikna edecek bir konumda olduğu, karşı tarafın ise böyle bir şeyi müzakerelere hanel getirmekle suçlanmadan yapamayacağı vurgulanmaktadır (Thompson, 1970: 11-12).

d. David Galula

“Counter–Insurgency Warfare” kitabının yazarı olan ve karşı direniş harekâtını teorikleştirmeye çalışın David Galula (1964:4) “Devrimci Savaş” ile eş anlamda kullandığı direnişini belirli ara hedefler ulaşmak için ve nihayetinde mevcut düzenin yıkılmasına yol açacak düzenli olarak ve adım adım yürütülen uzun süreli bir mücadele olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, bu süreci bir ülkenin içinde her türlü aracı kullanarak bir parti politikasının takip edilmesi olarak görmektedir. Bu silahlı çatışma biçimine Çin (1927-1949), Yunanistan (1945-1950), Çin hindi (1945-1954) Malaya (1948-1960) ve Cezayir (1954-1962) örneklerini vermektedir. Ayrıca, ilk kuvvet kullananın kendisi olmasa da, silahlı çatışmayı yalnız direnişçinin başlatacağını vurgulamaktadır. Dış faktörler süreci hızlandırması için zorlamadıkça, elverişli bir durum için güvenli bir şekilde beklemek ve hareket saatini seçmek için direnişçilerin özgür olduğunu belirtmektedir.

David Galula bir direniş grubunun, hiçbir sorumluluğu olmadığı için, her türlü hileyi kullanmakta özgür olduğunu belirtmektedir. Gerektiği zaman, yalan söyleyebileceğini, aldatabileceğini veya abartma yapabileceğini ileri sürmektedir. Halk tarafından ne yaptığı ile değil, ne söylediği ile yargılandığı için, propagandanın direnişçiler için güçlü bir silah olacağını vurgulamaktadır. Bunun tam tersi olarak, karşı direniş harekâtını yürüten grubun sorumluluklarına bağlı olduğunu, gerçekleştirdiğinin ne söylediğinden daha önemli olduğunu belirtmektedir. Anlaşılmadığı sürece, karşı direniş harekâtını yürüten grubunun yalan söyleyebileceğini, aldatabileceğini ve belirli oranda da başarı elde edebileceğini, ancak halkın güvenini kaybetme

riski ile her zaman karşı karşıya kalacağını vurgulamaktadır. Bu nedenle karşı direniş harekâtını yürüten grubunun propagandayı sadece bilgilendirme amacı ile kullanmasının daha faydalı olacağı üzerinde durmaktadır (Galula, 1964:11).

Galula, kurulu bir hükümetin direnişçi bir gruba göre, diplomatik tanınma; yasama, yürütme ve yargı organları üzerindeki meşru gücü elde tutma; ülke sınırları içinde yönetim, polis, finansal kaynaklar, sanayi ve tarımsal kaynakların kontrolüne sahip olma veya yurtdışında bunlara kolay erişimi bulunma; ulaşım ve iletişim olanaklarına sahip olma, bilgi ve propaganda araçlarını kullanma; silahlı kuvvetlerin komuta ve kontrolünü elde bulundurma gibi maddi olarak avantajlı durumda olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan direnişçi bir grubun ise maddi olmayan açıdan daha avantajlı olduğunu ve eylemlerini dayandıracığı davasının ideolojik gücünü elde tuttuğunu ileri sürmektedir (Galula, 1964:5-6).

Galula'ya göre devrimci savaşın uzun süreli doğası (Çin'de yirmi iki; Yunanistan'da beş; Çin hindi'de dokuz; Filipinler'de dokuz; Endonezya'da beş; Malaya'da on iki; Tunus'ta üç; Fas'ta dört; Cezayir'de sekiz yıl) direnişçilerin başlangıçta zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. Küçük direniş grubu liderlerinin, devrim hareketini organize etmesinin, silahlı bir gücü kurup geliştirmenin, karşı direniş harekâtını yürüten grup ile bir noktada dengeyi sağlamanın ve onlardan daha güçlü olmasının zaman alacağını belirtmektedir. Bir devrimci savaşın sadece, Küba'da olduğu gibi Batista rejiminin direnişçilerin darbelerinden daha ziyade, kendi zayıflığı nedeniyle aniden parçalanmasıyla karşı direnişin erken bir aşamada çökmesiyle veya bir şekilde Tunus, Fas ve Kıbrıs'ta olduğu gibi siyasi bir çözüme ulaşırsa, kısa süreceğini ileri sürmektedir (Galula, 1964:8).

Toplum düzenini bozmayı teşvik etmenin direnişçi için meşru bir hedef olduğu, bunun ekonomiyi bozmaya, dolayısıyla hoşnutsuzluk üretmeye yardımcı olacağına, karşı direniş harekâtını yürüten grubun gücünü ve otoritesini zayıflatmaya hizmet edeceğini vurgulamaktadır. Dahası düzeni

bozmanın, düzeni korumaktan daha ucuz olacağı için direniş hareketinin, karşı direniş harekâtından daha az maliyetli olduğu sonucuna varmaktadır. Örnek olarak, direnişçilerin bir köprüyü havaya uçurması sonucu, karşı direniş harekâtını yürüten grubun o bölgede bütün köprülere koruma sağlamaya çalışması maliyeti artıran bir durum olarak ortaya çıkacaktır. Karşı direniş harekâtını yürüten grubun, düzeni korumak için sorumluluktan kaçamayacağı (bu sorumluluk esnekliğinin azalmasına da sebep olmaktadır) için, onunla direnişçi arasındaki maliyet oranı çok yüksek olacaktır. Galula'ya göre bu oran on ya da yirmide bir, ya da daha yüksek olacaktır. Cezayir'de direniş grubunun (FLN) bütçesinin o dönemde yılda 30 veya 40 milyon ABD doları civarında olduğunu, bu oranın Fransızların iki haftada harcadığından daha düşük olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan direnişçilerin kendi kontrolleri altında coğrafi bir üs bölgesini elde etmeyi başardığında, kendi yönetiminin etkinliğini ve karşı direniş harekâtını yürüten grubun yetersizliğini göstermek için, bu bölgede düzeni teşvik edeceğini vurgulanmaktadır. Bu maliyet farkı nedeniyle, direniş grubunun uzun süreli savaşı benimseyeceğini, karşı direniş harekâtını yürüten grubun ise bunu istemeyeceğini vurgulamaktadır. Direnişçilerin, halkın ilgisini ve desteğini çekecek temeli sağlam bir ideolojik davaya sahip olmadığı sürece direniş hareketini başlatamayacağını, hem mevcut yönetimin hem de direniş grubunun eşit derecede etkili ideolojik bir davaya sahip olması durumunda, buradan direniş hareketinin değil, sivil iç savaşın çıkmasının daha çok olası olduğu sonucuna varmaktadır. Örnek olarak, ABD'deki iç savaş dönemini göstermektedir; mevcut yönetim devletin haklarını savunurken, direniş grubu kölelik karşıtı hareketi savunmuştur (Galula, 1964:9-10).

Galula başarılı bir direniş hareketi için ön koşulları ise şu şekilde sıralamaktadır (Galula, 1964:13-31);

- Bir direniş hareketinin en temel ihtiyacı halka çekici gelen en az bir davanın/nedenin (politik, sosyal, ekonomik, etnik veya suni üretilmiş de olabilir) olmasıdır. Direniş süreci içinde tek bir davaya bağlı kalmak

gerekmemektedir. Direnişçi güç kazandıkça davanın önemi başlangıçtaki duruma göre gittikçe daha azalacaktır.¹

- Diğer bir ön koşul ise karşı direniş harekâtını yürütecek mevcut yönetimin zayıf olmasıdır. Yönetimin güçlü ve zayıf olmasını etkileyecek unsurlardan birisi politik rejimin zayıf ya da güçlü olmasıdır. Eğer rejimle ilgili ulusal uzlaşma söz konusu ise bu rejimi sağlamlaştıracaktır.²

- Güçlü bir yönetimle karşılaşan direniş grubu, yönetimin iç veya dış krizlerle zayıflamasını beklemek zorundadır.

- Sınır güvenliğinin zayıf olması, direniş gruplarının baskı altında sınır geçişlerini yapmaya imkân veriyorsa direnişin gelişimi kolaylaştıracaktır.

- Direnişin başlangıcında coğrafyanın direniş grubuna avantaj sağlaması önemlidir.³

---

¹ Örnek olarak; proletarya için Marksist bir toplum; yoksul çiftçiler için arazi; orta ölçekli çiftçilerin için adil vergi; ulusal burjuvazi için ulusal çıkarlar, düzen, adil vergi, verilebilir. Bu dava ile ilgili halk arasında politik bilinç üretmenin en kısa yolu ise terörü kullanmaktır (Galula, 1964:13-16).

² Karşı direniş harekâtını yürütecek mevcut yönetimin liderlerinin mücadelede kararlı ve azimli oluşları, mücadele için gerekli strateji ve taktikleri bilmeleri de rejimi sağlamlaştıracak diğer bir unsurdur. Siyasal yapı, idari bürokrasi, polis gücü ve silahlı kuvvetler rejimin sağlamlığını etkileyecek diğer unsurlardır. Siyasal yapı siyasi muhaliflere izin vermiyor ve halkı baskı altında tutuyorsa burada direnişin gelişimi zor olacaktır. Direniş hareketi tabandan-tavana bir hareket olduğu için, tabanda idari boşluk veya beceriksiz bürokrasi direniş için olumlu bir ortam yaratacaktır. İç düzenin sağlanmasında mevcut yönetimin gözü ve kolu olan polis gücü, direnişçilerin ilk sızacağı veya etkisizleştireceği unsurdur. Polis gücünün verimliliği, onların sayısal gücüne, yeterliliğine, mevcut yönetime sadakatle bağlı olmasına ve başta yargı sistemi olmak üzere yönetimin diğer kurumlarından aldığı desteğe bağlı olacaktır. Bu nedenle yargı sisteminin direniş hareketine yönelik adaptasyonu bir gerekliliktir. Silahlı kuvvetlerin ülkenin ve nüfusun büyüklüğüne göre sayısal büyüklüğünün yeterli olması kontrol sağlama açısından önemlidir. Silahlı kuvvetlerin bileşimi de önemli bir kriterdir. Özellikle Piyade unsurların kullanılması gerekmektedir. Silahlı kuvvetlerin zamanında müdahalede bulunması da önemlidir. Bu faktörlerden kaynaklanan zayıflık direnişin faydasına olacaktır (Galula, 1964:16-22).

³ Ülkenin konumu ve sınırların genişliği; sınır geçişlerine izin veren veya direnişe hoşgörü ile yaklaşan komşuların olması direniş grubu için faydalıdır. Ülke coğrafyası; ne kadar geniş olursa yönetimin kontrolünü zorlaştıracaktır. Coğrafi yapı; ada veya takımada yapısı direnişi zorlaştırmaktadır. Arazi; dağlık, bataklık ve engebeli oluşu, bitki örtüsü direniş için yeterli sığınaklar sağlayacaktır. Sert iklim, askerleri yerli ve iklime alışık olduğu zaman karşı direniş grubuna yarayacaktır. Büyük nüfus ve çok dağınık yerleşme ve kırsal alanda yoğunlaşma kontrolü güçleştireceği için direniş grubuna fayda sağlayacaktır. Ekonomik gelişmişlik; ekonomisi gelişmiş ülke teröre hassasiyet gösterirken, az gelişmiş ekonomisi olan ülke gerilla savaşı için hassas olacaktır. Büyük bir kara ülkesi olması, sınırları boyunca orman kaplı dağlar ile ovalarda dağınık bataklıklar bulunması, ılıman kuşakta yer alması, büyük ve dağınık kırsal nüfus ile ilkel bir ekonomiye sahip olması direniş için ideal bir durum oluşturacaktır (Galula, 1964:23-26).

- Politik, moral, finansal veya askeri dış destek ise direnişin gelişimini kolaylaştıracak koşullardır.

e. Carlos Marighella

Bu noktada kentsel gerilla üzerinde çalışan Carlos Marighella'nın Brezilya'daki direnişi konu alan "Minimanual of the Urban Guerrilla" isimli çalışmasına da değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Marighella (2002:1-11) şehir gerillasını mevcut yönetimin/ rejimin amansız bir düşmanı olarak tanımlamakta ve ülkede iktidara hâkim olan makamlara ve insanlara sistematik olarak zarar vereceğini belirtmektedir. Şehir gerillalarının birincil görevini, askeri rejimin ve onun baskıcı güçlerinin dikkatini dağıtmak, yıpratmak, moralini bozmak ve ayrıca yabancı yönetici ve ülkedeki üst sınıfın zenginlik ve mülkiyetlerine saldırmak ve yıkmak olarak tanımlamaktadır. Onun amacını, kırsal gerillalara yardımcı olmak ve iktidardaki silahlı halk ile tamamen yeni devrimci sosyal ve siyasal yapının oluşturulmasında yardımcı olmak şeklinde vurgulamaktadır. Şehir gerillalarının şehirdeki insanlar arasında nasıl yaşayacağını bilmesi ve sıradan şehir hayatından farklı ve garip görünmemede dikkatli olması gerektiği belirtilmektedir. Kentsel gerillaların çalışması için en fazla dört ya da beş kişiden oluşan ekipler olarak küçük gruplar halinde organize edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Şehir gerillasının silahlı mücadelesini iki hedefe doğrultacağını ileri sürmektedir:

- Silahlı kuvvetler ve polis liderleri ve yardımcılarının fiziksel olarak ortadan kaldırılması,

- Devlet kaynaklarının, zengin işadamları, büyük toprak sahipleri ve emperyalistlere ait servetin kamulaştırılması.

4. DİRENİŞ HAREKETİNİN ORGANİZASYON YAPISI VE UNSURLARI

Her bir direniş hareketinin organizasyonu kendine özgü olmakla birlikte, direniş hareketlerinin organizasyonları arasında genelde benzerlikler mevcuttur. Direniş hareketlerinin organizasyonu veya operasyonel modelleri, kentlere veya bölgelere göre değişim gösterebilmektedir (FMI 3-24.2, 2009: 2'nci Bölüm).

Robert Thompson direniş hareketinin/devrimci savaşın en önemli niteliğini organizasyonda görmektedir. Genellikle bu organizasyon siyasi ve askeri olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Siyasi yeraltı örgütü toplum içinde hücreler şeklinde tertiplenirken özellikle öğrenci ve işçi örgütleri içine nüfuz etmeye çalışmaktadır. Bu hücreler sabotaj, suikast propaganda gibi faaliyetleri icra ederken asıl işlevleri organizasyonun diğer parçasını oluşturan askeri gerilla unsurlarına destek üssü sağlamaktır. Gerilla unsurları ise yeraltı örgütünün toplum üzerindeki kontrolünün artırılmasını sağlayacak askeri operasyonları yerine getirmektedir (Thompson, 1970:6-7).

Direniş hareketlerinin organizasyon yapılarını ise mücadelenin politik ya da askeri yönüne ağırlık vermesine göre veya organizasyon şekline göre aşağıdaki şekilde gruplamak mümkündür (GAI, 2012:3-4; FM 3-07, 2003:D-7):

- Politik/siyasi olarak organize olan direniş hareketleri⁴,
- Askeri olarak organize olan direniş hareketleri⁵,

---

⁴ Bu yapıda hükümete karşı askeri operasyonlara başlamadan önce veya aynı zamanda karmaşık bir politik yapı geliştirilmektedir. Bu gruplar bölgenin kontrolünü pekiştirmek için askeri güçten ziyade gölge hükümetler aracılığıyla bunu yapmaya ağırlık verecektir. Askeri yapı politik yapıya bağlı olacaktır (GAI, 2012:3-4).

⁵ Bu yapıda halkın siyasi seferberliğinden daha fazla hükümete karşı askeri eylemlere ağırlık verilecektir. Direniş grupları, askeri başarının hükümeti zayıflatacağını ve bunun halkı direniş davasına

- Geleneksel olarak organize olan direniş hareketleri⁶,
- Şehirde hücrenel olarak organize olan direniş hareketleri⁷,
- Üçgen yapıda organize olan direniş hareketleri⁸,
- İkili yapıda olarak organize olan direniş hareketleri⁹,
- Etnik yapıda olarak organize olan direniş hareketleri¹⁰.

Bu organizasyon yapılarına hayat veren ise içinde yer alan unsurlardır. Amerikan askeri talimnamesi bir direniş hareketini oluşturan unsurları beş başlık altında toplamaktadır. Bu unsurlar, direniş organizasyonunu oluşturan liderleri, gerilla unsurlarını, yeraltı unsurlarını, yardımcı unsurları ve bu direnişe sempati duyan kitle tabanını kapsayacak şekilde sınıflandırılabilir. Her bir unsurun direniş hareketi içindeki oranının, halktan elde edilen aktif desteğin derecesine ve direniş stratejisine bağlı olarak değişebileceği vurgulanmaktadır. Mevcut yönetimin varlığı belirli bir alanda yok edilirse, bu unsurların açıkça varlıklarını ortaya çıkarabileceği belirtilmektedir (FMI 3-24.2, 2009: 2'nci Bölüm). İngiliz askeri talimnamesi de bir direniş hareketini oluşturan unsurları benzer şekilde sıralamakta ancak liderler, politik veya ideolojik kadro, muharip unsurlar, yardımcı unsurlar ve halk desteği şeklinde altı başlıkta toplamaktadır. Bu unsurlar arasındaki

---

destek vermeye yönlendireceğini tasarlamaktadır. Askeri olarak organize olan direniş hareketleri genellikle askeri liderlerin hâkim olduğu küçük, zayıf, kötü tanımlanmış siyasi yapılar ile başlayacaktır (GAI, 2012:3-4).

⁶ Bu yapıda önceden var olan aşiret, zümre, etnik veya dini bağlantılar üzerine tesis edilecektir. Geleneksel olarak organize olan direnişlerde mevcut sosyal hiyerarşiler (kanaat önderleri veya şefleri) genellikle siyasi ve askeri yapıları ikame etmektedir (GAI, 2012:3-4).

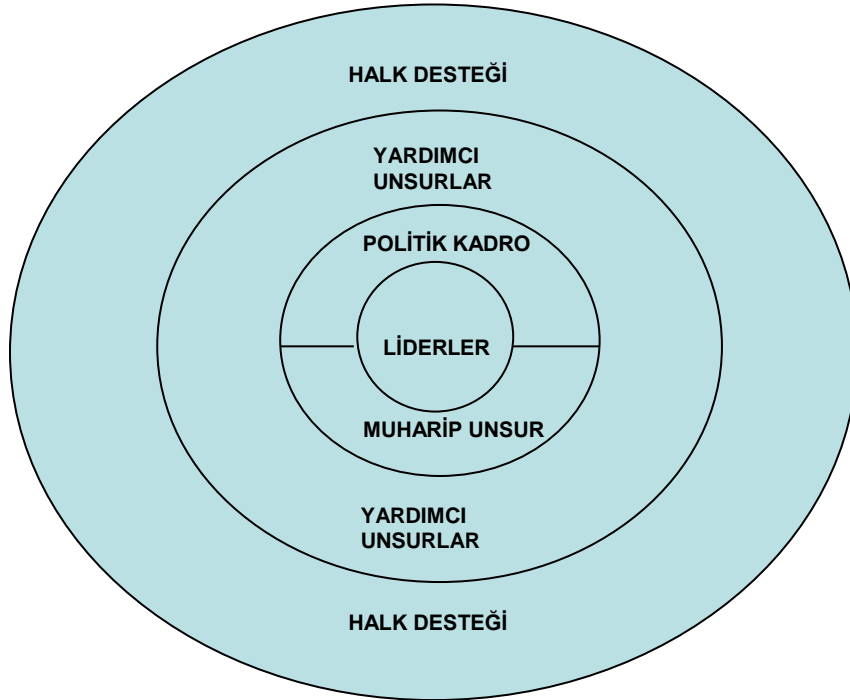
⁷ Bu yapıda, hiyerarşik siyasi ve askeri liderlik yapılar olmayıp bunun yerine küçük, yarı özerk hücreler etrafında organize olunmaktadır. Bu grupların hücrenel yapısı ve terörizme ağırlık vermesi halk desteğini, hareket yeteneklerini sınırlayabilmektedir (GAI, 2012:3-4).

⁸ Bu yapıda siyasi bir parti, askeri örgüt ve halk denetim mekanizmasından oluşan üçlü bir yapı mevcuttur. Her birimin farklı liderlik yapısı olmasına rağmen, yetki politik birimde olmaktadır (FM 3-07, 2003:D-7).

⁹ Bu yapıda yasal bir siyasi parti, gizli askeri bir örgütün yasadışı faaliyetlerini kontrol etmektedir (FM 3-07, 2003:D-7)

etkileşim ise Şekil-3'de gösterilmektedir (BAFM 71876, 2009:1-5). NATO'nun dokümanında da bir direniş hareketini oluşturan unsurlar altı başlık altında toplanmıştır. Bu unsurlar, liderler, silahlı unsurlar, politik kadro, yardımcılar, yeraltı unsurları ve kitle tabanından oluşmaktadır (JOG 10/01, 2010:3-1, 3-2).

Liderler direnişe yön veren "fikir insanları" ve planlamacılarıdır. Başarılı direniş liderleri pek çok grubu ve örgütleri birleştiren ve yüksek stres altında iradesini empoze eden liderlerdir (Metz ve Millen, 2004:3-14). Liderlik genellikle kişilik gücüne, ideoloji gücüne veya kişisel karizmaya dayanarak yürütülürken, bazı direniş liderleri dini veya aşiret yetkisine dayanarak lider olarak ön plana çıkabilmektedir (BAFM 71876, 2009:2-5).

Şekil-3: Unsurlar arasındaki Etkileşim (Kaynak: BAFM 71876, 2009:1-5)

¹⁰ Bu yapıda örgüt etnik, kabile veya dini bir yapıya sahiptir ve mevcut yönetimin grup haklarını gasp ettiği görüşünü savunmaktadır (FM 3-07, 2003:D-7).

Bir direniş hareketinde tek kişi olarak, tek bir grup veya parti olarak veya çeşitli gruplardan oluşan liderlik yapısı olacak şekilde üç tip liderlikle karşılaşmak mümkündür. Tek kişiden oluşan liderlik tipinde lider güç kullanımını merkezileştirirken, karar almayı ve yürütmeyi astlarına bırakabilmektedir. Bir grup veya partiden oluşan liderlik tipinde, tek bir kişi bu gruba veya partiye başkanlık yapabilir veya hem politikayı yapan hem de yürüten yönetici bir konsey bu partinin içinde yer alabilmektedir. Çeşitli gruplardan oluşan liderlik tipinde farklı gruplar ülkeyi nasıl yönetilmesi gerektiği hakkında farklı konseptlere sahip olsa da mevcut yönetime karşı olmaları onların tek ortak noktasını oluşturabilmektedir (FM 3-07, 2003:D-2).

Gerilla (bazen muharip veya silahlı unsurlar olarak isimlendirilmektedir) direniş için silahlı mücadele veren savaşçı unsurdur. Onlar terör eylemleri, gerilla savaşı, suç faaliyetleri veya geleneksel operasyonlar yapma yeteneğine sahiptir (FMI 3-24.2, 2009: 2-3). Gerillalar, direnişin geniş siyasi gündemi desteklemek, direniş alanları üzerinde kontrol sağlamak, acemileri eğitmek, yerli ve yabancı savaşçıların, silah ve paranın akışını kolaylaştırmak için çaba göstermektedir (BAFM 71876, 2009:2-5, 2-6). Bununla birlikte bu unsur, finansmanı, eğitimi ve yerli/yabancı savaşçıların istihdamını kolaylaştıran eğitim kampları ve ağlarını korumak için de görev yapmaktadır (JOG 10/01, 2010:3-14). Mao Tse-tung'a göre birçok kişinin gerillaların düşmanın arka bölgesinde uzun süre kalmasının imkânsız olduğunu düşünmesinin nedeni, halk ile gerilla birlikleri arasında olması gereken ilişkiyi anlamamasından kaynaklanmaktadır. Mao Tse-tung bu ilişkiyi halkı suya, gerillayı da bu su içinde yaşayan balığa benzeterek kurmaktadır (Tse-Tung, 1965:92-93).

Yeraltı unsurları bir hücrenel organizasyon yapısı şeklinde, propaganda, sabotaj, suikast ve tahrip görevlerine, istihbarat ve karşı istihbarat operasyonlara destek veren, güvenli sığınaklar, ulaşım aracı, silah ve patlayıcı madde sağlayan unsurdur. Mevcut yönetim/hükümet içine sızmış elemanlar da bu unsur içinde yer almaktadır (FMI 3-24.2, 2009: 2-4). Bu unsur özellikle silahlı elemanların giremediği veya onlar için uygun olmayan

alanlar başta olmak üzere her alanda faaliyet göstermektedir (JOG 10/01, 2010:3-15).

Yardımcılar, önemli lojistik hizmet sağlayan ancak doğrudan muharebe operasyonlarına katılmayan direniş hareketine aktif yakınlık duyan unsurdur (FMI 3-24.2, 2009:2-4). Bu unsurların faaliyetleri arasında güvenli evler sağlama, silah ve malzeme depolama, kurye hizmeti sağlama, istihbarat sağlama, direniş karşıtı hükümet hareketleri için erken uyarı verme ve yasal ve yasadışı kaynaklardan finansman sağlanması yer almaktadır (BAFM 71876, 2009:2-6).

Kitle tabanlı toplumun direniş hareketine sempati duyan ve direniş hareketini pasif olarak destekleyen halk kesimidir. (FMI 3-24.2, 2009:2-5, 2-5). Halk desteği sadece görünümdeki siyasi açıdan değil, lojistik destek sağlanması, bir istihbarat ağının gelişimi ve direnişçilerin gizli örgütü etrafında koruyucu güvenliğin yaratılması açısından da çok önemlidir (BAFM 71876, 2009, 2-6). Bu unsur genellikle politik kadro tarafından eğitilmekte ve doktrine edilmektedir ve zaman içinde direniş hareketinin aktif bir unsur haline dönüşebilmektedir (JOG 10/01, 2010:3-15). Aslında direniş hareketinin başlangıcında diğer unsurlara göre daha pasif bir unsur olması beklenen kitle tabanlı, direniş hareketinin sonraki aşamalarında başarı için en aktif hale gelmesi gereken unsurdur. Bu unsuru direniş hareketi mobilize edebilirse başarı olasılığı artacaktır. Bunun için ise kitle tabanında başka bir alternatifin olmadığı algısının oluşturulması önem arz etmektedir. Bu algının halk arasında kabul görmesi, mevcut yönetime karşı halkın harekete geçirilmesini kolaylaştıracaktır.

Taber (1965:31) halkın örgütlü bir şiddetin sorumluluğunu alması ve riskini kabul etmesi için, ilk önce başka alternatifin kalmadığına inanması gerektiğini, ikinci olarak önüne serilen davayı çekici bulması gerektiğini ve belki de en önemlisi başarı için ümit taşıması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda halkın algısının şekillendirilmesi için bütün iletişim araçlarının etkili kullanımının kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu söylemek mümkündür.

5. DİRENİŞ HAREKETİNİN HEDEFLERİ

Direnış hareketlerinin, mevcut yönetimi devirerek yeniden gücü ele geçirme, yabancı veya işgalci olarak algıladıklarını defetmek ve istismar edebileceği hükümet kontrolünün az veya olmadığı bir bölge yaratmak veya bu bölgeyi elde tutmak şeklinde üç genel hedefinin olabileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte, bir direniş hareketi kendini mevcut yönetime alternatif bir yönetim oluşturularak siyasi bir meydan okuma şeklinde de gösterebilmektedir (FMI 3-24.2, 2009: 2'nci Bölüm). Diğer taraftan her bir direniş hareketi, gerilla savaşı, terörizm, yetkililere suikast, sabotaj ve düzensiz veya asimetrik şiddetin değişik türleri şeklinde başarılı olmak adına mevcut rejimine karşı doğrudan operasyonlar yapmak zorunda da kalabilmektedir (Metz ve Millen, 2004:2-6).

Bununla birlikte hedefleri açısından direniş hareketlerini beş başlık altında toplamak mümkündür (GAI, 2012:3):

- **Devrimci direniş hareketleri** mevcut siyasi düzeni tamamen farklı bir sistem ile değiştirmeyi amaçlarken, genellikle ekonomik ve sosyal yapıların sık dönüşümünü gerektirmektedir.

- **Reformcu direniş hareketleri** mevcut siyasi düzeni değiştirmek amacından ziyade, bunun yerine mevcut hükümeti politikalarını değiştirmeye ya da siyasi, ekonomik ve sosyal reformlar yapmaya zorlamaktadır.

- **Ayrılıkçı direniş hareketleri** belirli bir bölge için bağımsızlık sağlamaya çalışmaktadır.

- **İşgal gücüne karşı direniş hareketleri** bir işgalci gücü belirli bir bölgeden çekilmeye zorlayan direniş hareketlerini kapsamaktadır.

- **Ticari amaçlı direniş hareketleri**, servet ya da maddi kaynakların elde edilmesi için motive edilen direniş hareketidir. Siyasi iktidara sahip olma

arzusu, sadece zenginliğe erişimin ele geçirilmesi ve kontrol edilmesi için bir araç olarak görüldüğü için takip edilmektedir.

Direnış hareketleri amaçlarına ulaşmak için hem sürpriz yapmayı, hem de kısa süreli şiddet içeren taktikler (pusu, suikast, kundaklama, bombalama ve yüksek patlayıcılar, kimyasal, biyolojik, radyolojik ya da nükleer silah, kaçırma ve hava korsanlığı, rehine alma, baskın ve sabotaj) ile şiddet içermeyen taktikleri (protesto gösterileri düzenleme veya bildiri dağıtma gibi) kullanabilmektedir. Bu bağlamda, direniş hareketleri doğal olarak terör, gerilla savaşı, suç faaliyetleri, tahrip ya da propaganda gibi taktikleri bünyesinde barındıran asimetrik bir tehdit olarak ön plana çıkmaktadır. Tehdidin asimetrik doğası da, daha güçlü bir rakibin zayıf noktalarına karşı, zayıf bir rakibin saldırmak için alışılmışın dışında sürpriz taktikleri kullanmasını gerektirmektedir (FMI 3-24.2, 2009: 2'nci Bölüm).

Direnış gruplarının örgütsel yapısı ve kullandığı yöntemler, onların gerilla savaşını mı yoksa terörü mü öncelikli olarak tercih ettiğine ilişkin ipuçları vermektedir. Örneğin, düzensiz askeri birlikler halinde organize olan direniş gruplarının gerilla savaşını sürdürme olasılığı daha yüksekken, daha küçük hücre yapıları şeklinde yapılan direniş grupları muhtemelen terörü kullanmak niyetinde olacaktır (Byman, 2007:4).

6. DİRENİŞ HAREKETİNİN AŞAMALARI

David Galula geçmişteki “devrimci savaş” tarihinden iki tip direniş doktrininin ortaya çıktığını ileri sürmektedir: Komünist model ve burjuvazi-milliyetçi model. Komünist model direnişin gelişimini şu adımlar altında toplamaktadır: Süreç boyunca temel enstrüman olacak partinin oluşturulması; Parti etrafında müttefikleri toplayarak birleşik cephe oluşturulması; Gerilla savaşının başlatılması; Düzenli ordunun oluşturulması ve karşı direniş harekâtını yürüten unsurların yok edilmesi. Burjuvazi-milliyetçi modelde ise, asıl amaç gücün ele geçirilmesi ile sınırlıdır. Bu noktada küçük bir çekirdek

gruptan oluşan direniş grubunun, devrimci bir parti kurması öngörülmektedir. Bu modelde ilk aşamada “Kör (Blind) Terörizmin” kullanılması daha sonraki aşamada ise “Seçici (Selective) Terörizmin” kullanılması öngörülmektedir. Birinci aşamada rasgele yapılan terör, bombalama, kundaklama, suikast faaliyetleriyle, direniş hareketinin ve ideolojik davasının tanıtılması, gizli destekçilerinin dikkatinin çekilmesi amaçlanmaktadır. İkinci aşama ise, kitlelerden mevcut yönetimi izole etmek, mücadeleye halkı dâhil etmek ve en azından halkın pasif suç ortaklığını elde etmek için yapılmaktadır. Bu ise, ülkenin çeşitli yerlerinde, halk ile yakın çalışan düşük rütbeli hükümet yetkililerinin (polis, postacılar, belediye başkanları, meclis üyeleri ve öğretmenler gibi) hedef alınması ve öldürülmesiyle elde edilecektir (Galula, 1964: 32-46).

Diğer taraftan, direniş hareketlerinin zaman ve mekân boyutunda farklı özellik gösterse de, çoğu zaman ortak bir yaşam döngüsü izlediği vurgulanmaktadır (Metz ve Millen, 2004:3). Bu yaşam döngüsünün genelde üç aşamada olması beklenmektedir. Birinci aşama “Yapılanma” veya “Başlangıç” aşaması olarak görülmektedir. Bu aşamada, organizasyon oluşturma, ideolojiyi yayma, taraftar kazanma, mali destek sağlama ve yönetim aleyhtarı faaliyetler icra etme yer almaktadır. İkinci aşama ise “Gerilla savaşı”nın yer alacağı aşamadır. Bu aşamada, gerilla saldırılarının, sabotaj ve terör faaliyetlerinin icrası, yoğun propaganda çalışmalarının yapılması, izole edilmiş coğrafi alanlarda kontrol sağlanması, yerel gölge (alternatif) yönetimlerin oluşturulması, uluslararası tanınmanın sağlanması ve destek faaliyetlerinin artırılması ana hedefleri oluşturmaktadır. Üçüncü aşama ise harekâtın savaşa dönüştüğü aşamadır. Bu aşamada gerilla kuvvetlerini oluşturma ve eğitme devam etmekte, daha güçlü ve karmaşık silah sistemleri elde edilmeye çalışılmakta, dış kuvvetlerden destek sağlama arayışı sürmekte, direniş hareketinin coğrafi alan kontrolünün genişletilmesine çalışılmakta ve politik faaliyetlerin artırılması hedeflenmektedir. Üçüncü aşamada genelde, direniş hareketi mevcut yönetimden daha güçlü olduğuna ve mevcut yönetimin askeri kabiliyetini yok edeceğine inandığında başlaması öngörülmektedir. Diğer taraftan direniş hareketinin, bir ülkenin bütün

coğrafyasında aynı anda, aynı aşamada olması da beklenmemektedir. Ancak, bir direniş hareketinin adım adım bu aşamaları takip edeceğini veya bu aşamalar sonucunda da mutlaka başarıya ulaşacağını söylemek de mümkün değildir (Thompson, 1970:3-5; FMI 3-24.2, 2009:2'nci Bölüm). Örneğin, Küba'da başarılı olan direniş hareketi, 1966 yılında Bolivya'da da aynı taktikler kullanılarak oluşturulmaya çalışılmış, ancak bu girişim başarısız olmuş ve Guevara'nın hayatını yitirmesine neden olmuştur (Johnson, 2006:26).

7. DİRENİŞ HAREKETİNİN STRATEJİLERİ

Direniş hareketi, geleneksel yollarla veya iktidara hızlı bir şekilde el koyarak kendi siyasi hedeflerini elde edemeyen gruplar tarafından benimsenen bir stratejidir. Uzun bir süreç, asimetric şiddet, belirsizlik, karmaşık arazi kullanımı (ormanlar, dağlar ve kentsel alanlarda), psikolojik savaş ve siyasi seferberlik yanında, direnişçileri korumak ve sonunda güç dengesini lehine değiştirmek için tasarlanmış karakteristik özellikler taşımaktadır (Metz ve Millen, 2004:2). Bu bağlamda direniş hareketleri sıklıkla farklı dönemlerinde, farklı coğrafi bölgelerde farklı stratejiler kullanarak faaliyet gösterebilmektedir. Bunların seçimi, direnişin hedefleri ve operasyon ortamına bağlı olarak da değişebilmektedir (FMI 3-24.2, 2009:2'nci Bölüm). Bu çerçevede, bir direniş hareketin zaman içinde stratejisini değiştirmesi beklenen bir gelişme olarak kabul edilmelidir.

Mao Tse-Tung bütün askeri operasyonlarda olduğu gibi gerilla savaşında (direniş hareketinde) da en temel prensiplerden birisinin kendi gücünü korumak ve düşmanın gücünü yok etmek için azami çabanın gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir (Tse-Tung, 1965:81). Bu kapsamda gerillaların daha güçlü bir düşman ile karşılaştığı zaman; durduğunda onu taciz etmesi, o ilerlediğinde geri çekilmesi, o yorgun düştüğü zaman taarruz etmesi, onun geri çekilmesi halinde onu takip etmesi öngörülmektedir (Tse-Tung, 1989: 46). Bu bağlamda, direniş hareketinin stratejisini karşısında yer

alan rakibin uygulayacağı taktik ve stratejilere göre oluşturacağını söylemek mümkündür. Bunun yanında, direniş hareketinin dış desteğe yani finansal kaynaklara erişimi, silah tedariki veya sığınak imkânları gibi faktörlerinde direniş hareketinin stratejisini belirlemede etkili olduğunu belirtilmektedir. Diğer taraftan direnişçilerin gençlerden veya yaşlılardan oluşmasının da stratejiyi belirlemede bir etken olacağı da öne sürülmektedir. Genç direnişçilerin daha yenilikçi askeri stratejileri tercih edecekleri ileri sürülmektedir. Bu konuda genel kabul gören bir bakış açısının olduğunu söylemek mümkün değildir (Linetsky, 2011:2-5).

Direniş hareketinin başlangıçta mücadelesine hükümete göre daha zayıf askeri bir güçle başlaması nedeniyle, hükümetin güvenlik güçleri ile doğrudan büyük ölçekli, uzun süreli çatışmalardan sakınmaya çalışacağını da söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde, bir direniş hareketinin kendi varlığını duyurmaya gayret ederken organizasyon yapısı, liderleri ve savaşçılarını gizli tutmak için yoğun çaba göstermesi gerekmektedir. Direniş hareketi halk desteğine ihtiyaç duysa da, bütün desteğin sempati yolu ile kazanılması gerekmemektedir. Gözdağı vererek de halkın çoğunluğunun uyum göstermesini sağlaması mümkündür. Bu kapsamda halk tarafını seçmek için zorlanırken, hükümetin de tarafsız halkı direniş hareketine yönlendirecek ve destekçilerin sadakatini güçlendirecek suiistimaller yapması sağlanacaktır. Ayrıca, işgalci bir gücü yenmesi için direnişçilerin bu işgalci gücün siyasi iradesini yok etmesinin yeterli olacağını ve mutlaka askeri bir zafere ulaşması gerekmeyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır (GAI, 2012:23).

Diğer taraftan, bir direniş hareketinin stratejisi eşzamanlı ve birbiriyle ilgili üç bileşen üzerine inşa ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bileşenler, kuvvet koruma (güvenli sığınaklar, dağılma, karmaşık arazi kullanımı ve etkili karşı istihbarat etkili araçlardır), mevcut rejimin meşruiyetini, iradesini ve gücünü aşındırma (şiddet ve politik-psikolojik programlar kullanılmaktadır) ve kendi kaynaklarını ve desteğini güçlendirmeyi (dış destek sağlanması önemli bir katkı olacaktır) kapsamaktadır (Metz ve

Millen, 2004:6). Bu noktada, direnişçilerin özellikle askeri stratejileri tercihinde doğrudan askeri operasyonların yürütülmesi ile ilgili faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Bu faktörler arasında; direniş hareketinin karşısında yer alan rakibin kullandığı silahlar veya kimi hedeflediği (liderleri, direnişçileri, halkı), daha açık ifadeyle savaşıma yöntemi, bu mücadelede hem direniş hareketinin hem de karşı rakibin yanında yer alan diğer grupların sayısı ve mücadelenin yer aldığı coğrafi alanın özellikleri yer almaktadır (Linetsky, 2011:5).

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında, direniş hareketlerinde uygulanan stratejileri “Kitle-Mass”, “Odak Noktası”, “Yıkıcı”, “Kentsel” ve “Kırsal” olmak üzere beş genel başlık altında toplamak mümkündür (FM 3-07, 2003:D-7). Bu stratejilere ilave olarak ise askeri odaklı, uzun süreli popüler savaş, kimlik odaklı, kompozit ve koalisyon olmak üzere farklı stratejileri eklemek yanlış olmayacaktır (FMI 3-24.2, 2009:2-16). **Kitle stratejisi** aktif ve pasif destekçileri olan büyük bir halk hareketini içerisinde barındırır. Bu stratejide direniş grubu rakip bir hükümet oluşturmakta, iyi tasarlanmış ideolojiyi ve propagandayı etkin kullanmakta, düzenli birliklerden ve gerilla unsurlarından faydalanmaktadır (FM 3-07, 2003:D-7). **Uzun süreli popüler savaş** stratejisi Mao'nun “uzun süreli popüler savaş” teorisine dayanmaktadır. Bu stratejide, hem siyasi kanat hem de askeri kanat vardır. Bu strateji, üst seviye organizasyon yapısını ve doktrinleştirmeyi, çok yönlü çabaları ve duruma göre her aşamayı yönlendirecek liderliğe ihtiyaç gösterecektir. Bu strateji, halk desteğini oluşturmak için sürekli ve uzun vadeli çabaları, meşru hükümet kuruluşlarına sızmayı, gizli bir örgüt oluşturmayı ve bu örgütü devam ettirmeyi, üst seviyede doktrinleşmiş liderliği, siyasi kadro ve gerilla savaşçıları, kapsamlı, iyi organize edilmiş, silahsız destek unsurlarını, altyapılara ve yönetim ile direnişe karşı mücadeleyi yıpratacak saldırıları kendi içinde barındırmaktadır (FMI 3-24.2, 2009:2-17).

Odak noktası stratejide, bütün faaliyetler mevcut bir rejimi devirmek için şiddet kullanan küçük bir grup tarafından yönetilmektedir (FM 3-07, 2003:D-7). **Askeri-odaklı stratejide** askeri harekâtın, başarı için gerekli olan koşulları oluşturabileceği düşünülmektedir. Yönetime karşı şikâyetlerin

mevcut olduğu bir bölgede faaliyet gösteren küçük bir gerilla kuvvetinin amaçların gerçekleştirilmesi için yeterli desteği toplayacağı öngörülmektedir. Bu stratejide askeri operasyonla birlikte mevcut yönetimin gayri meşruluğu ve zayıflığı üzerine propaganda yapılarak halkın direniş e katılması hedeflenmektedir. Bu stratejide, küçük grubun başarısı, başarılı askeri eylemlere ve halk ayaklanmasına bağlı olacaktır. Bu stratejide siyasi bir taban veya kanadı oluşturmaya ve yasal kuruluşlara sızmaya fazla çaba harcanmayacaktır. Bu stratejinin en sembolik örneği Che Guevara ve Fidel Castro'nun Küba'da uyguladığı stratejidir (FMI 3-24.2, 2009:2-17). **Kimlik odaklı strateji** ise, dini eğilimlere, klan, kabile, ya da etnik gruba dayalı ortak kimliğe destek sağlamak için kullanılmaktadır. Bu stratejide, meşruiyet ve halk desteği kimliğe bağlıdır ve genellikle kimlik dışında halk desteğini kazanmak için bir çaba göstermeye gerek kalmamaktadır. Bu strateji geleneklerin ve kimliğin sosyal yapısını tehdit edenlere saldırıyı, gölge bir yönetim kurma ihtiyacını, kimliğin çıkarına olduğunu düşündüğünü korumayı içinde barındırır. Dış destek ise uluslararası alanda aynı kimliği taşıyanlardan (Diasporadan) sağlanmaya çalışılmaktadır. Sri Lanka'da Tamil Kaplanlarının uyguladıkları faaliyetler bu stratejiye örnek olarak verilmektedir (FMI 3-24.2, 2009:2-18).

Kentsel stratejide, direnişçilerin öncelikle şehirlerin denetimini ele geçirmesi ve daha sonra dışa doğru hareket etmesi hedeflemektedir. Bütün çabalar kamu hizmetlerini engellemeye, açık ve gizli iletişim olanaklarını kullanarak kitle gösterileri planlamaya ve hükümetin gözden düşürülmesine odaklanmaktadır (FM 3-07, 2003:D-7). Kentsel stratejide, direnişçiler yönetimin halka aşırı tepki vermesini sağlamak niyeti ile yönetim hedeflerine karşı saldırılar düzenlemeyi öngörmektedir. Bu şekilde, direnişçiler meydana gelecek yönetim baskısının halkı kızdırarak direniş e destek vermesini beklemektedir. Bu stratejide, direnişçiler daha fazla kayıp verdireceğini ve kamuoyunda daha görünür olacağını düşündükleri terör saldırılarını kullanmaktadır. Bu stratejide direniş hareketi halk desteği olmadan başlatılabilmektedir. Onun başarısının, hükümet baskısına olan öfkenin yol açtığı spontane bir ayaklanmaya dayanması beklenmektedir. Direniş

hareketinin propagandası ise yönetimin uyguladığı şiddete ve sert hükümet eylemlerine (barışçıl gösterilere acımasız tepki verilmesine, kayıp bireylere, katliamlara, siyasi tutuklulara işkenceye) dikkat çekecektir (FMI 3-24.2, 2009:2-17). Kentleşmenin artışıyla aslında günümüzde en çok uygulanan stratejilerden birinin kentsel strateji olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kırsal stratejide, kırsaldaki halk harekete geçirilmektedir. Köylü ordusu sonuçta, şehirleri kuşatacak, hükümet güçlerini izole edecek ve hükümeti çökertecektir. Kırsal tabanlı direniş hareketinin, merkezi olmayan bir toplumda iyi sonuç vermesi beklenmektedir (FM 3-07, 2003:D-7).

Yıkıcı stratejide, “siyasi süreç” direnişçileri seçimle veya atama ile mevcut yönetim içinde yetkili pozisyonlara getirmek için kullanılmaktadır. Bu stratejide açık faaliyet yapan unsurlar, kamuoyunu etkilemeye ve hükümetin çalışmasını engellemeye çalışırken, gizli unsurlar terör, baskı ve sindirme yöntemlerini kullanmaktadır (FM 3-07, 2003:D-7). “Komplocu strateji” olarak da isimlendirilen bu stratejide, yönetim içinden yeterli miktarda liderlerle ve askeri bir kadro ile bu yönetimi yıkmaya çaba gösterilmektedir. Bu stratejide çoğunlukla yasadışı siyasi partinin meşru bir siyasi parti haline gelmesi ya da meşru olarak yönetime dâhil olması, daha sonra yönetimi ele geçirmek için girişimde bulunması öngörülmektedir. Bu stratejide direnişçi grup yönetimle ateşkes için görüşme imkânlarını ararken, hükümetin itibarını azaltmak üzere önceden tasarlanmış saldırılar düzenlenmekte, yönetimin değişimi dışında ideoloji veya direnişle ortak bir yanı olmayan gruplarla ittifak oluşturulmakta ve gerilla faaliyetleri azaltılırken veya sonlandırırken, politik faaliyetlerin artırılması planlanmaktadır (FMI 3-24.2, 2009:2-18). Meşru bir yönetim için en tehlikeli direniş stratejisinin yıkıcı strateji olduğunu belirtmek gereklidir. Çünkü yönetim direniş hareketinin açık unsurlarıyla mücadelede meşru araçlar dışındaki alternatiflere prim vermezken, karşısındaki rakibin gizli unsurları yönetimi içerden yıkmak için her türlü hileyi kullanmakta özgürdür.

Kompozit ve koalisyon stratejisi, farklı grupların çıkarlarına hizmet edecek gevşek koalisyonların oluşturulmasında farklı stratejiler kullanılırken

uygulanmaktadır. Bu stratejide gruplar olumlu bir amaçtan ziyade, bir işgal gücüne ya da belirli şikâyete karşı birleşecektir. Bu stratejide, hedef belirsizdir, suç örgütleri ile ittifak kurulmakta, koalisyonun diğer üyelerine saldırılar da düzenlenebilmektedir (FMI 3-24.2, 2009:2-19).

8. SONUÇ

Direnış hareketleri, bulunduğu çevre ve toplumun bir ürünü olarak zaman içinde değişim göstermiştir. Sanayi toplumu oluşmadan önce direnişçilerin kullandığı yöntem ve teknikler, endüstriyel gelişmelerin oluşturduğu kentsel toplumlarda teknoloji, iletişim, ulaşım ve silah sistemlerindeki gelişmelere paralel olarak değişim göstermiştir (Mackinlay ve Al-Baddawy, 2008:5-6). Bu değişim ilk olarak kendini çatışma sürecinin başlatılmasına yönelik inisiyatifin kullanılmasında göstermiştir. Her ne kadar Galula (1964:3) çatışmayı direnişçi grubun başlatacağını söylemiş olsa da, son dönemde Irak ve Afganistan'daki direniş hareketlerinde görüldüğü üzere, yabancı bir güç (genellikle koalisyon gücü) çatışma sürecinin başlatılmasında inisiyatif olarak eski sömürgesi olmayan bir ülkede düzen ve yönetimi yeniden tesis etmek için harekete geçebilmektedir (Reed, 2007:23). Diğer bir değişim ise önceki direniş hareketlerinin buldukları ülkede devrimi gerçekleştirecek unsur olarak görülmesiyle ilgilidir. Ancak bugün için direniş hareketleri artık sadece devrim için yapılmamaktadır. David Kilcullen'e göre günümüzdeki direniş hareketleri, devleti devirmek istememekte ya da tutarlı bir strateji takip etmemekte ve dahası geleneksel yöntemlerle mücadele etmesi zor olacak inanca dayalı bir yaklaşım izleyebilmektedir (Kilcullen, 2006-07:124). Thomas Mockaitis ise sömürge sonrası Dünyada çok az direniş hareketinin kurulu bir hükümeti devirmek için yeterli bir ivmeye ulaştığını belirterek bu konuda benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Bu bağlamda Kosova Kurtuluş Ordusunun, Yugoslav Ordusuna karşı etkili bir şekilde uyguladığı strateji gibi direniş hareketlerinin devletin güvenlik güçlerini aşırı tepki vermeye kışkırtabildiği ve bu aşırı tepki sonucu uluslararası toplumun da (1999 yılında NATO'nun yaptığı müdahale gibi) direniş hareketi

adına müdahalede bulunduğunu vurgulanmaktadır. Bunun yanında direniş hareketleri artık iktidarı ele geçiremese bile, Bask direniş örgütü “ETA”nın İspanyol hükümetinden elde ettiği gibi, kendi dili ve kültürüne saygı duyulması gibi önemli kazanımlar elde edebilmektedir (Mockaitis, 2007:12).

Bununla birlikte, direniş hareketleri artık 20’nci yüzyıldaki direniş hareketleri gibi basit organizasyonlardan oluşmamaktadır. Günümüzde direniş hareketleri, mevcut yönetim ile direnişçi bir grup arasındaki çatışmadan ziyade, karmaşık ağ yapıları, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel bileşenleri olan çok boyutlu çatışmalara dönüşmüştür. Bu çatışmaların çıkış noktasını sadece zayıf veya başarısız devletlerin oluşturmadığı, bunun yanında ekonomik, politik, sosyal alanlardaki sistemsel hataların da önemli olduğu vurgulanmaktadır. Steven Metz bu tür bir çatışmada yer alan unsurları dört grupta toplamaktadır: İlk kuvvetler (direnişçiler ve mevcut yönetim/rejim); İkinci kuvvetler (direnişçilerin veya mevcut yönetimin dış sponsorları); Üçüncü kuvvetler (milisler, suç çeteleri ve özel askeri şirketler); Dördüncü kuvvetler (uluslararası medya ve devlet dışı organizasyonlar) (Metz, 2007:22-23). Bu çerçevede harekât alanında sayısız birbirine rakip direniş grupları ile karşılaşmak mümkündür. Bunun sonucu olarak, karşı direniş harekâtını uygulayan bir yönetimin belirli bir düşmanı yenmekten ziyade bütün ortamı (çevreyi) kontrol etme yeteneğine sahip olması gerekmektedir (Kilcullen, 2006-07:124). Bu karmaşık çatışma ortamını ve bu çatışma ortamında yer alan çok farklı unsurların hemen hemen hepsini bugün Afganistan’da devam eden direniş ortamında görmek mümkündür.

Direniş hareketleriyle ilgili diğer bir değişim ise onların ortaya çıkışı ile ilgilidir. 20’nci yüzyılın ikinci yarısında, sevilmeyen diktatörler, zayıf ve yozlaşmış rejimler, yeni kırılğan hükümetler ve sömürgeci işgalciler tarafından Latin Amerika, Asya, Afrika’da ve hatta Avrupa’da yönetilen birçok devlet içinde, sosyalist radikalizm ve milliyetçiliğin devrimciler için ilham kaynağını oluşturduğu ve siyasi şiddet için bir etik meşruiyet kazandırdığı belirtilmektedir. Bu sürecin Sovyetler Birliği, Çin ve Küba tarafından da dolaylı olarak desteklendiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda direniş hareketlerinin,

bu dönemde uluslararası arenada büyük güçler arasındaki ideolojik, ekonomik, politik rekabet ve çatışmanın bir yan ürünü olarak ortaya çıktığı kabul görmüştür. Günümüzde ise direniş hareketlerinin ortaya çıkışını sağlayan nedenler arasında çok farklı nedenler yer almaktadır. Bu nedenler arasında, küreselleşmeden kaynaklanan hoşnutsuzluklar, beklentileri karşılamada yetersiz kalan ekonomik gelişmeler, siyasi, ekonomik ve sosyal düzenlerin çöküşü, yaygın bir öfke ve kızgınlık, çevresel bozulma, nüfusun oluşturduğu baskı, zayıf rejimlerin varlığı, uluslararası organize suçların artması ve silahların yaygın olarak temin edilebilmesi gibi birçok faktör yer almaktadır (Metz ve Millen, 2004:1-8).

Direniş hareketleriyle ilgili diğer bir değişim ise bu hareketlerin cereyan edeceği coğrafi alanlarla ilgilidir. Direnişlerin çoğunluğu daha önce yerel bölgelerde veya belirli ülkeler içinde sınırlı kalmıştır. Ancak, bugün gelinen aşamada anlık iletişim imkânı, direniş gruplarının ve liderlerin davaları için destek bulmak ve kendi hedefleri ile uyumlu olarak gördükleri davaları desteklemek için dünya çapında iletişim kurmasına izin vermektedir (FMI 3-24.2, 2009:2'nci Bölüm). Küreselleşen internet iletişimi, direnişçiler için stratejik etki alanı veya sanal sığınak oluşturarak moral, mali ve personel desteği sağlamaya imkân vermektedir. Söz konusu sanal sığınaklar genelde karşı direniş grubunun erişim imkânlarının ötesinde kalabilmektedir. İnternet tabanlı mali transferler, eğitim ve istihdam, gizli iletişim, planlama ve istihbarat yetenekleri, direnişçilerin sanal sığınaklardan propaganda amacının ötesinde de yararlanabilmesine imkân tanımaktadır. Direnişçiler, eskiden olduğu gibi mevcut hükümetin değiştirilmesinden ziyade, provokasyon (koalisyon desteğini sarsmak) veya tüketme (koalisyonu işgal ettiği ülkeyi terk etmeye ikna etmek) stratejilerini de tercih edebilmektedir. Devrimci savaş teorisinin aksine, günümüzdeki çatışmalar bir "birleşik cephe" oluşturma amacından da yoksun olup, aynı ortamda onlarca rakip grup sık sık birbiriyle çelişen kendi gündemlerini takip etmektedir (Kilcullen, 2006-07:112-120).

Diğer taraftan, günümüzde bir ülkenin sınırları içerisinde, yönetimin coğrafi olarak kontrolü dışında kalacak kadar uzak yerlerin az bulunması ve

bu yönetimlerin uzaktan hedefleri tespit ve imha yeteneklerinin gelişimi nedeniyle direniş hareketleri için şehirlerde ve diğer gelişmiş bölgelerde gözden sakınma, dağılma ve gömülme uygun korunma tedbirleri olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak ise direniş hareketlerinin, devletin kontrolünü ele geçirmek için yeterli gücü toplamasının zorlaştığı görülmektedir. Devam eden küresel kentleşme eğilimi nedeniyle gelecek direnişlerin kırsal alanlardan ziyade şehirlerde oluşması ve gelişmesi beklenmektedir (Metz ve Millen, 2004:12-14). Bu bağlamda, direniş hareketlerinin konvansiyonel operasyonlar yapabilecek yeterli askeri gücü geliştiremeyeceği için, terör faaliyetlerine, siyasi ve psikolojik metotlara güvenmek zorunda kalacağı vurgulanmaktadır. Direniş hareketlerinin, ABD'nin baskısı nedeniyle Soğuk Savaş döneminin aksine dış destek bulmada zorlanacağı ve para toplama ya da gelir elde etme için kapsamlı çaba harcamak zorunda olduğu, hatta organize suç örgütleri ile iş birliğine yönleneceği ya da kendilerinin suç örgütü olacağı ileri sürülmektedir. Direnişçilerin, Sovyetler Birliği ya da Küba gibi destekçilere ihtiyaç duymadan, stratejik güç projeksiyonu (terörizm), stratejik istihbarat ve geniş kapsamlı bölgesel ve küresel bağlantı inşa yeteneği geliştirdiği ve nihayetinde rakiplerine destek sağlayacak ülkeleri bu yetenekleri kullanarak caydırabilecekleri belirtilmektedir. Direniş hareketlerinin ideolojik içeriklerinin de değişime uğradığı, Marksist direnişler yerine Afganistan'da görüldüğü üzere radikal din temelli direnişlerin arttığı ve din adamlarının halkın siyasi seferliğinde merkezi rol almaya başladığı vurgulanmaktadır (Metz ve Millen, 2004:12-14).

Sonuç olarak, direniş hareketlerinin oluştukları toplumlardaki ekonomik, politik, kültürel, teknolojik ve ideolojik değişim ve dönüşümlere uygun şekilde değişim ve dönüşüme uğrayacağı ve uygun taktik ve stratejik tercihleri kullanarak, çok sık karşılaşılan bir çatışma formu olarak varlıklarını uzun bir süre daha devam ettireceklerini söylemek mümkündür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI

1. GİRİŞ

Bir ülkede mevcut hükümeti yıkmaya, bu ülkenin bir bölümündeki toprak ve kaynakları kontrol etmeye ve mevcut yönetime paralel yönetimler kurmaya yönelik silahlı şiddet eylemleri ortaya çıktığında, bu eylemlere karşı devletin elindeki bütün imkânları kullanarak bu tehditlere karşı koyması, bu silahlı şiddet hareketinin oluşumuna sebep olan sorunları çözmesi ve toprakları üzerindeki egemenliğini koruyarak güvenliği sağlaması beklenmektedir. Bu noktada güvenliğin ve egemenliğin yeniden sağlanması ve silahlı şiddetin yani direniş hareketinin çıkışına etken olan nedenlerin çözülmesine yönelik icra edilecek bütün faaliyetlerin kendisine karşı direniş harekâtı (Counterinsurgency) çatısı altında yer bulması mümkün olacaktır.

Bu bölümde Afganistan'da yürütülen karşı direniş harekâtının anlaşılmasına fayda sağlayacak şekilde karşı direniş harekâtı ile ilgili özellikler üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda, karşı direniş harekâtının tanımı, prensipleri, hedefleri, görev ve fonksiyon alanları ile bu harekât çerçevesinde uygulanan ana stratejiler incelenecektir.

Bu bölümün temel varsayımları arasında;

- Karşı direniş harekâtının kendine özgü özellikleri ve prensipleri bulunduğu ve konvansiyonel bir muharebede geçerli olduğu düşünülen prensiplerin (maksimum kuvvet kullanımı veya azami kuvvet koruma) karşı direniş harekâtında bir çelişki olarak ortaya çıkabileceği,

- Bu çerçevede, her bir direniş hareketinin kendine özgü özellikleri olması nedeniyle, direniş hareketi ile mücadelede ona özgü olarak karşı direniş harekâtının yeniden modellenmesi gerektiği ve evrensel geçerliliği olacak bir karşı direniş harekâtı modellemesinin yapılmasının pek mümkün olmadığı,

- Karşı direniş harekâtında başarı için ağırlık merkezine halkın yerleştirilmesi ve halkın kazanılmasının en önemli hedeflerden biri olduğu,

- Koalisyon güçleri tarafından icra edilen karşı direniş harekâtlarından daha ziyade ev sahibi ülkenin bu harekâtı icrasının uzun vadede başarı için daha önemli olduğu yer almaktadır.

Raymond Millen her bir direniş hareketinin benzersiz olduğunu ve bir karşılık olarak benzersiz bir karşı direniş harekâtını gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bir karşı direniş harekâtında yapılacak en korkunç hatayı ise, her bir direniş hareketine basmakalıp bir karşı direniş yaklaşımıyla karşılık verilmesi olarak tanımlamaktadır (Millen, 2005:1). Bu çerçevede karşılaşılan her bir direniş hareketine göre her defasında yeniden bir karşı direniş harekât modelinin oluşturulmasının gerekeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu hiçbir zaman daha önce uygulanan ve başarılı olan karşı direniş harekât stratejilerinden faydalanılamayacağı anlamını da taşımamaktadır. Hatta şunu da belirtmek gerekir ki, geçmiş deneyimlerden elde edilen genel kuralların bir karşı direniş harekâtı modellenirken göz önüne alınması, uygulamada başarılı olma ihtimalini yükseltecektir. Bu konuda detaylı incelemeye geçmeden önce kavramın tanımı üzerinde durulması konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

2. TANIM

Sözlük anlamı olarak karşı direniş harekâtı, “bir grup, ordu, vb. unsurlar tarafından bir hükümeti kontrol altına almak için mücadele eden

insanlara karşı yapılan eylemler” veya “gerilla ya da devrimcilerin faaliyetlerine karşı alınan askeri ya da siyasi eylemler” olarak tanımlanmaktadır (Oxford Dictionaries [web], 2013; Merriam-Webster Dictionaries [web], 2013). Askeri açıdan ise karşı direniş harekâtı, bir direniş hareketini mağlup etmek ve sınırlamak veya herhangi bir durumdaki temel mağduriyetleri gidermek için alınan kapsamlı sivil ve askeri çabalar olarak tanımlanmaktadır (JP 1-02, 2010:59).

NATO'nun “Allied Joint Doctrine For Counterinsurgency” isimli dokümanında ise karşı direniş harekâtı, direniş hareketini yenmek ve herhangi bir temel şikâyeti gidermek amacı ile icra edilen siyasi, ekonomik, sosyal, askeri, kolluk kuvvet, sivil ve psikolojik faaliyetler kümesi olarak tanımlanmaktadır (AJP-3.4.4, 2011:3-18, 3-20). İngiliz askeri talimnamesinde karşı direniş harekâtı, bir taraftan direniş hareketinin oluşumundaki temel nedenleri çözmeye çalışırken, diğer taraftan direniş hareketini yenmek için yapılması gereken askeri, hukuksal, siyasi, ekonomik, psikolojik ve sivil eylemler olarak tanımlanmaktadır (BAFM 71876, 2009, 1-1,6,7). Fransız askeri talimnamesinde ise karşı direniş harekâtı, bir direniş hareketini etkisiz hale getirmek ve halkın memnuniyetsizliğinin ana nedenlerini gidermek için gerekli olan siyasi, ekonomik, sosyal, askeri, adli ve psikolojik faaliyetler kümesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, karşı direniş harekâtının harici bir kriz yönetimi çerçevesinde, sadece ülke topraklarının dışında öngörüldüğü belirtilmektedir (JD-3.4.4, 2010:15). Amerikan askeri talimnamesinde ise karşı direniş harekâtı dar kapsamda, direnişçilerin faaliyetlerine karşı yapılan askeri ya da siyasi bir harekât olarak, daha kapsamlı olarak ise bir direnişe karşı üstün gelmek için bir yönetim/hükümet tarafından alınan askeri, yarı askeri, ekonomik, psikolojik ve sivil tedbirler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, bir karşı direniş harekâtında ev sahibi ülke güçlerinin ve destek sağlayan müttefiklerin, ev sahibi ülke hükümetinin meşruluğunu oluşturmak ya da yeniden tesis etmek, silahlı direnişi etkisizleştirmek ve pasif muhalefeti azaltmak için faaliyet göstermesinin beklendiği belirtilmektedir (FMI 3-24.2, 2009:3'üncü Bölüm). Bu noktada, Batı'nın karşı direniş harekâtını kendi toprakları dışında yürütülecek bir harekât olarak gördüğü için bu harekâtın

modellemesinde bir ev sahibi ülkenin varlığına ve bu ülkenin oynayacağı rollere ilişkin bir yaklaşım sergilediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Daha kapsamlı bir tanıma göre ise karşı direniş harekâtı, kalıcı istikrarı sağlamaya yönelik gerekli koşulları oluşturmak ve sürdürmek için bir direniş hareketinin oluşumunun altında yatan nedenleri çözmek, silahlı şiddet olaylarının tekrarını önlemek/sona erdirmek, istikrarlı siyasi, ekonomik ve sosyal yapılar oluşturmak ve sürdürmek amacıyla alınan siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik önlemlerin bütünleşik bir dizisi olarak tanımlanmaktadır (Moore, 2007:14). Bu çalışmada bu tanıma karşı direniş harekâtı için yeterli bir tanım olarak kabul etmektedir.

Bu tanımlar çerçevesinde karşı direniş harekâtının, direniş hareketinin tehditlerine bir yanıt olarak, direniş hareketinin motivasyonları, hedefleri, organizasyon ve yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmesini, bunun yanında tehdit yelpazesinde sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve güvenlik durumlarının tam olarak kavranmasını sağlayacak derinlemesine değerlendirilme yapılmasını gerekli kılacağını söylemek mümkündür (COIN Guide, 2009:14). Bu noktada karşı direniş harekâtının, direniş hareketinin aynadaki ikiz görüntüsü olarak, saldırı, savunma ve istikrar operasyonlarının bir kombinasyonunu olacağını söylemek de yanlış olmayacaktır (Paul ve diğerleri, 2010:31).

Diğer taraftan, karşı direniş harekâtında alınan her kararın, gerçekleştirilen her eylemin ve yayımlanan her mesajın, yerli halkın, direnişçilerin, müttefiklerin, iç ve dış halk kitlelerinin düşüncelerini şekillendireceğini göz önünde tutmak gereklidir. Bu nedenle icra edilecek faaliyetlerle, fiziksel, zihinsel ve bilgi alanlarında bütün aktörlerin algılarının şekillendirilmesine odaklanılması gereklidir. Bu kapsamda, yerel halk ve liderleri mevcut yönetime/hükümete destek vermeye; muhalif gruplar silahlı mücadeleye son vermeye ve amaçlarını gerçekleştirmek için başka alternatif yollar aramaya; direnişten etkilenen yönetimin/hükümetin ise özellikle güvenlik ve istikrar alanlarında halkının ihtiyaçlarını karşılamaya ikna

edilmesi gereklidir (BAFM 71876, 2009, 1-1,6,7). Direnişten etkilenen yönetimin/hükümetin halkın ihtiyaçlarını karşılamaya ikna edilmesinde, bu yönetime/hükümete destek sağlayan müttefiklerinin veya uluslararası kamuoyunun önemli bir rolü olacağını belirtmek gereklidir. Diğer çatışmanın taraflarını (muhalifler ile yerel halk) ise ikna etmek direnişten etkilenen yönetimin/hükümetin sorumluluğu olacaktır. Bu ikna sürecinde toplu cezalandırma, şiddet veya acımasız taktiklere yer verilmemesi gerektiğini belirtmek gereklidir.

Tarihsel örneklere bakıldığı zaman, karşı direniş harekâtını yürütenlerin gelişigüzel şiddete ya da acımasız taktiklere başvurmalarının, Nikaragua (1978-1979), Somali (1980–1991) örneklerinde olduğu gibi sadece muhalefetin daha da güçlenmesine yaradığı ve yerel halkın yönetim ile orduya desteğinin azalmasına ve onlara karşı bir pozisyon almasına hizmet ettiği görülmektedir (Paul ve diğerleri, 2010:10-13). Bu çerçevede, askeri açıdan yenilmenin yanında, direnişçilere karşı bir savaşı kaybetmenin iki yolu olduğunu göz önüne almak gereklidir. Bu yollardan biri yerel halkın "kalplerini ve zihinlerini" kazanmada başarısız olunması, diğeri ise direnişten etkilenen yönetime/hükümete destek sağlayan müttefiklerinin görevi tamamlamak için kendi ülkesinde kamuoyundan yeterli desteği alamamasıdır (Slaikeu, 2009:2). Sonuçta ister direnişten etkilenen ülkede olsun isterse bu ülkeye destek sağlayan ülkelerde olsun karşı direniş harekâtında sonucu etkileyecek faktör halk desteğinin kazanılması ve sürdürülmesidir.

Bu bağlamda, karşı direniş harekâtında başarı için yapılması gerekenler ile yapılmaması gereken eylemler üzerinde durmak faydalı olacaktır. Üç araştırmacı tarafından tarihi süreç içinde karşı direniş harekâtlarında yapılan eylemlerden başarı sağlayanlar "en iyi uygulamalar" ve başarısız olanlar ise "en kötü uygulamalar" başlıkları altında Tablo-2'deki gibi gruplandırılmıştır. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki bu grupta yer alan eylemlerin bir yönetim tarafından takip edilmesi/edilmemesi hiçbir zaman başarıyı veya kaybı garantilemeyecektir (Paul ve diğerleri, 2010:XVII). Aslında "en iyi uygulamalar" incelendiğinde çalışmanın müteakip bölümde

değınilen karşı direniş harekâtındaki prensiplerle paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tablo-2: Karşı Direniş Harekâtında İcra Edilebilecek Eylemler (Kaynak: Paul ve diğeri, 2010:XVII).

En İyi Uygulamalar	En Kötü Uygulamalar
Stratejik iletişim ilkelerine uyulması	Toplu cezalandırma ve artan bir baskının kullanılması
Önemli ölçüde somut olarak direniş desteğini azaltma	Karşı direniş harekâtında ana kuvvetin yabancı işgalci olması
Hükümetin çatışma alanında meşruiyeti tesis veya muhafaza etmesi	Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin eylemlerinin direnişçiler tarafından istismar edilebilecek önemli yeni şikâyetlere katkıda bulunması
Hükümetin en azından kısmi olarak demokratik olması	Milislerin amaçlarının, karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin amaçları ile çatışması
Direnişçilere yönelik etkili angajman veya rahatsız etmeyi desteklemede yeterli istihbarat olması	Kontrol için halkın yeniden iskân ettirilmesi veya göç ettirilmesi
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin direnişçileri gerilla olarak savaşıma zorlamak için yeterli gücü olması	Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin eylemlerinin çatışma alanındaki tali zararlarının halk tarafından direnişçilerden daha kötü olarak algılanması
Hükümetin / devletin yeterli olması	Çatışma alanında, karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin direnişçilerden daha kötü olarak algılanması
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin haddinden fazla tali zarardan, orantısız güç kullanımından veya diğeri gayri meşru kuvvet uygulamalarından kaçınması	Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin düşmanın strateji, operasyon, ya da taktik değişimlerine uyumda başarısız olması
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin çatışma alanında halk ile olumlu ilişkiler kurması	Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin direnişçilerden daha fazla zorlama veya korkutma uygulaması
Çatışma alanında meydana gelen kısa vadeli yatırımların, altyapı iyileştirmelerinin, kalkınmanın veya mülkiyet reformunun karşı direniş harekâtını yürüten kuvvet tarafından yapılması/kontrol edilmesi	Direnişçi gücün bireysel olarak karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetten profesyonellikte veya motivasyon sağlamada daha üstün olması
Çatışma alanında halkın çoğunluğunun karşı direniş harekâtını yürüten kuvveti desteklemesi/ tercih etmesi	Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin idame için yağmacılığa bağlı olması
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin güvenli alanları tesisi ve zamanla genişletmesi	Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin ve hükümetin farklı amaçları veya taahhüt düzeylerinin olması
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin hava hâkimiyetinin rakipsiz olması	
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin kontrol ettiği alanlarda temel hizmetleri sağlaması	
Karşı direniş harekâtını yürüten kuvvetin kontrol ettiği alanlarda halkta güvenlik algısının oluşturulması ve muhafazası	

Bir karşı direniş harekâtının sonucunda başarıdan bahsetmek için belirli koşulların sağlanması gereklidir. İlk olarak, direniş hareketi ve liderleri etkisizleştirilmiş veya marjinalleştirilmiş olmalı veya halktan izole edilmiş

olmalıdır. İkinci olarak silahlı direniş kuvvetleri tasfiye edilmiş ya demobilize edilmiş ve bu gruplar ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapılarına entegre edilmiş olmalıdır. Son olarak ise direnişten etkilenen hükümetin meşruiyeti ile ilgili sorunlar çözülmüş olmalı, direniş hareketinin oluşumuna neden olan şikâyetleri ortadan kaldıracak ve halkın ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal, siyasi, ekonomik ve güvenlik kurumları ile yeterli mekanizmalar oluşturulmuş olmalıdır (COIN Guide, 2009:16). Ancak burada asıl başarının direniş hareketinin tekrar ortaya çıkmasını sağlayacak koşulların ortadan kaldırılmasıyla elde edileceğini de belirtmek gereklidir. Bu noktada yukarıda sayılan başarı kriterlerinin kesişim kümesinde yer alan ortak faktörün “halk” olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü uluslararası toplum (bugün için BM) bir ülkedeki direniş hareketine müdahale edilmesine meşruiyet kazandırsa da, eğer o ülke halkı bu müdahaleyi meşru bir müdahale olarak algılamıyorsa, mevcut direniş hareketinin başarıyla sonlandırılması pek mümkün gözükmemektedir. Yine direnişçilerin halktan tam olarak izole edilmesinin, ancak halkın tercihleri doğrultusunda etkin olarak uygulanacağı düşünülmektedir. Halkın bu direnişçilere kucak açıp, sakladığı veya destek verdiği sürece, yani daha önceki bölümde değinildiği gibi “balık yaşamak için ihtiyaç duyduğu suyu bulduğu sürece” direnişçilerin yok edilmesine yönelik tedbirlerin kesin sonuçlar elde etmesi çok zor gözükmemektedir. Bununla birlikte bir direniş hareketinin gerçekten tasfiye edilmesi veya ülkenin sosyal veya siyasi yapılarına gerçek anlamda yeniden entegre edilmesi ancak o ülkenin halkının olumlu tutumu sonucunda olacaktır.

Diğer taraftan, karşı direniş harekâtı devam ettiği süre içinde, ateşkesin müzakere edilmesi, silahsızlanmanın ve demobilizasyonun gerçekleştirilmesi, yeniden entegrasyonun sağlanması veya askeri teknik bir anlaşmanın oluşturulması amacıyla direnişçilerle resmi bir diyalogun yürütülmesine ihtiyaç olduğunu göz önüne almak gereklidir (BAFM 71876, 2009: 12-9, 12-10). Ayrıca, etkili bir karşı direniş harekâtını yürütmek için yerel çatışmanın doğasının anlaşılmasının ve yerli aktörlerin kapasitelerinin şekillendirilmesinin (Örnek olarak yerel polislerin eğitilmesi ve mevcut

yönetimin kapasitesinin geliştirilmesi) başarı için gerekli koşullardan biri olduğunu belirtmek gereklidir (Jones, 2008a:10).

Bu noktada yerel bir yönetim tarafından karşı direniş harekâtının icra edilmesinin daha avantajlı bir durum oluşturduğunu belirtmek gereklidir. Çünkü direnişçilerin sahip olduğu bölge ile ilgili coğrafik, kültürel, tarihsel, sosyolojik ve siyasi bilgilere yerel yönetim de sahip olduğu için başlangıçta direniş hareketinin bu alanlarda avantajlı olması söz konusu olmayacaktır. Ancak, başka bir ülkede bu harekâtı yürütecek bir ülkenin/koalisyonun bölge ile ilgili coğrafik, kültürel, tarihsel, sosyolojik ve siyasi ortam hakkında bilgi edinmesi yoğun bir çabayı ve uzun bir zamanı kapsayacaktır. Ayrıca, başka bir ülkede bu harekâtı yürütecek bir ülkenin/koalisyonun müdahalede bulunduğu ülkeyi mutlaka bir gün terk etmek durumunda kalacağını bilen yerel halktan destek görme ihtimalinin daha az olduğunu göz önüne almak gereklidir. Diğer taraftan bir koalisyon tarafından yapılan karşı direniş harekâtının bir ittifak yönetimini ve koordinasyonu gerekli kılacağını vurgulamak gereklidir. Diğer bir deyişle koalisyon içinde gayret birliği ve emir-komuta birliği sağlamak doğal olarak daha güç bir durum olarak ortaya çıkacaktır. Koalisyon güçleri arasında sağlam komuta ve kontrol mekanizmaları oluşturulması ve koalisyonunun uyum ve desteğinin sağlanması için yoğun bir diplomatik çaba harcamak gereklidir. Diğer taraftan, müdahalenin direniş hareketi ile karşı karşıya kalan yerel yönetimin rızası olmadan ya da Afganistan'da olduğu gibi etkili bir ev sahibi yönetim olmadan yapılması durumunda ise karşı direniş harekâtı daha zor bir süreci izlemek zorunda kalacaktır (COIN Guide, 2009: 13-15).

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında, bir karşı direniş harekâtının gerek planlama gerekse icra süreçleri açısından klasik bir harekâttan farklı bazı özellikleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada karşı direniş harekâtının prensiplerinin incelenmesi bu harekâtın kendine özgü niteliklerinin anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

3. KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ PRENSİPLERİ

Askeri manada doktrin kelimesi, askeri kuvvetlerin ya da onun unsurlarının ulusal hedefleri desteklemede kendi eylemlerine rehberlik edecek temel prensipleri belirtmek için kullanılmaktadır (JP 1-02, 2010:78). Karşı direniş harekâtı üzerine yapılan çalışmaların da bu harekâtın prensipleri üzerine birçok yorum getirdiğini yani doktrinleştirmeye çalıştığını söylemek mümkündür. Daha önce belirtildiği gibi direniş hareketi ile karşı direniş harekâtı birbirinin “aynadaki ikiz görüntüsü” gibidir. Bunun anlamı direniş hareketinin taktikleri ve hedefleri değiştikçe, karşı direniş harekâtının taktikleri, hedefleri ve prensipleri de buna göre değişim göstermektedir. Bu çerçevede bir ülkede başarı sağlayan karşı direniş harekâtı prensiplerinin başka bir ülkede başarısızlığa mahkûm olma ihtimali her zaman mümkündür. Bu nedenle evrensel karşı direniş harekâtı prensiplerinden veya doktrininden bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir. Teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkileri çerçevesinde direniş hareketleri ile birlikte karşı direniş harekâtı da buna göre değişim göstermek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda, direniş hareketi ve karşı direniş harekâtları için yarının ne getireceğini kestirmek çok güç olsa da, bugün geçerli prensiplerin değişim göstereceğini tahmin etmek hiç de zor olmayacaktır. Yine de karşı direniş harekâtında bugün geçerli olan prensiplere değinmek bu harekât türünün anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Yaklaşık 12 yıl İngiltere'nin Malaya'daki ve 4 yıl da Vietnam'daki operasyonlarındaki tecrübelerine dayanarak Robert Thompson, karşı direniş harekâtının prensiplerini beş başlık altında toplamıştır. Bu prensiplerin ilki karşı direniş harekâtını yürütecek yönetimin belirli bir politik hedefinin olmasıdır. Uzun vadeli hedefler (ekonomik ve politik istikrarlı özgür, bağımsız ve birleşik bir ülkenin tesisi ve muhafazası gibi) oluşturulmadığında, direniş hareketinin girişimlerine tepki verilmesi veya gerilla unsurlarının yenilmesi gibi kısa süreli geçici hedeflerin benimsenme eğiliminin olacağı belirtilmektedir. İkinci prensip, hükümetin karşı direniş harekâtında hukuka uygun işlemesi olarak belirlenmiştir. Genellikle hukuki yolların terörizmle ve

gerilla faaliyetleri ile mücadelede hantal yöntemler olarak gösterilerek, yönetimlerin hukuka aykırı mücadele içine girme eğiliminde olduğu vurgulanmaktadır. Hukuk kurallarının karşı direniş harekâtına uygun şekilde yeniden tasarlanmasının ve prosedürlerin hızlandırılmasının faydalı olacağı vurgulanmaktadır. Üçüncü prensip hükümetin, askeri, politik, ekonomik, sosyal ve idari tedbirleri içeren, görev ve sorumlulukların detaylı şekilde belirlendiği ve yönetimin faaliyet alanında boşluk bırakmayacak kapsamlı bir planının olması ile ilgilidir. Hükümetin kaynaklarının sınırlı olduğu göz önüne alınarak hem alınacak tedbirler hem de hangi bölgelerde alınacağına ilişkin önceliklerin oluşturulmasının gerektiğine dikkat çekilmektedir. Dördüncü prensip, hükümetin gerilla unsurlarından ziyade, öncelikle siyasi yıkıcılık faaliyetlerine öncelik vermesi ile ilgilidir. Direniş hareketinin halk içindeki siyasi organizasyonlarının yok edilmediği sürece, gerilla unsurlarının yenilmesinin söz konusu olamayacağı belirtilmektedir. Siyasi organizasyonla gerilla unsurları arasındaki bağlantının kesilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Beşinci prensip, direniş hareketi gerilla aşamasındayken, hükümetin öncelikle kritik alanlarda/merkezi bölgelerde güvenliği sağlaması gerektiği ile ilgilidir. Direniş hareketi başlamadan uzak kırsal bölgelerde ekonomik ve güvenlik tedbirlerine önem verilmesi, bu başarılı olmazsa, ülkede halkın çoğunluğunun yaşadığı, ekonomik ve iletişim açısından hayati önemi haiz olan gelişmiş bölgelerdeki güvenlik tedbirlerine öncelik verilmesi vurgulanmaktadır. Bu bölgelerden dışa doğru güvenlik çemberinin genişletilmesine dikkat çekilmektedir (Thompson, 1966:50-58).

Thomas Mockaitis ise karşı direniş harekâtında diğer ülkelere göre daha başarılı olduğunu düşündüğü İngiliz yaklaşımının dayandığı genel prensipleri gündeme getirmektedir. Bu prensiplerden biri, tehdit altındaki hükümetin direniş hareketinin öncelikle askeri bir sorun olmadığını bilmesi ve herhangi bir direnişin kökünde ele alınması gereken meşru şikâyetlerin bulunduğunu anlaması gerektiği ile ilgilidir. Diğer bir prensip, karşı direniş harekâtında askeri kuvvetlerin destek rolünde olduğu ve bu kuvvetlerin sivil-polis mekanizmasına sıkıca bağlı kalması gerektiği ile ilgilidir. Üçüncü prensip, karşı direniş harekâtının konvansiyonel operasyonlardan daha fazla

doğru istihbarata bağımlı olması, bölgeyi ve halkı tanıyan polisin topladığı bilgileri direnişçilerin peşindeki askeri birliklere vermesinin gerektiği ile ilgilidir. Tüm operasyonel seviyelerde polis-asker arasında yakın iş birliğine ihtiyaç olduğu, bu iş birliğinin oluşması için kuvvetlerin bölge bazında konuşlanmış olması ve genç komutanlara inisiyatif verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Son prensip, operasyonların yürütülmesinde güvenlik güçlerinin kullanımına kısıtlama getirilmesi gerektiği ile ilgilidir. Aşırı güç kullanımının her zaman uzun vadede ters etki oluşturma olasılığının bulunduğunu belirtmektedir. Bu genel ilkelerin her durum için geçerli olabileceğini, ancak karşı direniş harekâtının yıllarca sürebileceği için hükümetin başarı olmak için uygulamada sabırlı olması gerektiğine değinmektedir. (Mockaitis, 1993:12).

David Gaula (1964:47-51) ise karşı direniş harekâtını yürütenlerin bakış açısından direniş hareketini iki sürece ayırmaktadır. Birincisi, direnişçilerin bütün faaliyetlerinin yasal ve şiddetsiz yürütüldüğu “soğuk” dönemdir. Bu dönemde mevcut durumun, bir direniş hareketi olarak yönetim tarafından anlaşılmasının zor olabileceğine dikkat çekilmektedir. İkincisi ise, açıkça yasal olmayan ve şiddet kullanılan “sıcak” dönemi içermektedir. Bu kapsamda karşı direniş harekâtının bu iki sürecine yönelik ayrı ayrı prensiplerini ortaya koymaktadır. Galula soğuk dönemde, karşı direniş harekâtının uygulayacağı mücadele tarzları ile ilgili olarak üç prensip önermektedir. İlk prensip, direniş hareketinin liderlerine yönelik hukuksal dayanakları sağlam olarak doğrudan tedbir alınması (tutuklanmaları veya halkla temaslarının kesilmesi) ile ilgilidir. Karşı direniş harekâtının bu yöntemi uygulaması için, direniş hareketinin savunduğu/dayandığı davanın çekiciliğinin az olması gerektiğine, diğer taraftan karşı direniş harekâtını yürüten unsurların ise yasal güç ile donatılması ve direniş hareketinin kendini halka tanıtmasının önlenmesinin gerektiğine vurgu yapmaktadır. İkinci prensip, direniş hareketinin gelişiminin engellemesine yönelik olarak doğrudan olmayan tedbirlerin alınması ile ilgilidir. Bu tedbirlerin, coğrafik olarak halkın direniş bölgelerinden uzaklaştırılmasını, halkla direniş hareketinin temasını kesmek için suni engellerin inşasını, direniş hareketinin dış desteğin engellenmesini, yargı siteminin bu tehdidi karşılayacak şekilde

uyumlaştırılmasını, bürokrasinin, polisin ve ordunun güçlendirilmesini ve harekâtı yürütecek liderlerin kararlı ve uyanık olmasını kapsayacağını belirtmektedir. Son prensip ise, direniş hareketinin içine sızılarak hareketin çözümlenmesinin sağlanması ve direniş hareketinin halkla temasını kesmek için politik mekanizmaların güçlendirilmesi ile ilgilidir.

Gaula (1964:52-59) direniş hareketinin açık olarak yasa dışı silahlı mücadeleye başladığı sıcak dönemde ise, karşı direniş harekâtında izlenmesi gereken prensipleri dört başlık altında toplamaktadır. İlk prensip, direniş hareketi ile mücadelede halk desteğinin kazanılması ve halkın iş birliği yapmaya ikna edilmesi ile ilgilidir. Burada önemli olan husus, halk desteğinin sadece sempati ve onaylama şeklinde olmaması, ayrıca halkın direniş ile mücadeleye aktif katılımının sağlanmasıdır. Bu bağlamda, karşı direniş harekâtını destekleyen azınlık organize edilerek, tarafsız çoğunluğun kazanılması, bu çoğunluğun muhalif azınlığı etkisizleştirilmesi veya yok etmesi için seferber edilmesi beklenmektedir. Askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve psikolojik alanda olan bütün operasyonlarda bu amaçla yönelik olmalıdır. İkinci prensip, direnişçilerin halktan daimi izolasyonunun sağlanması ile ilgilidir. İzolasyon tedbirlerinin halkın üzerine uygulanmaması, ama onunla birlikte ve onun tarafından korunması gerekmektedir. Bu prensipten anlaşılan kısıtlayıcı tedbirlerin halkın özgürlüğü üzerine uygulanmaması veya bu kısıtlamaların halka benimsetilmesidir. Üçüncü prensip, yönetim taraftarı olan azınlığın direnişçilerin tehdidinden korunması ve halkın karşı direniş harekâtını yürütenlerin kazanmak için irade, araç ve yeteneğe sahip olduğuna ikna edilmesi ile ilgilidir. Bunun için halkın üzerinde etkili politik eylemlerin yapılması veya direniş hareketinin gerilla unsurlarına ve siyasi örgütlerine karşı askeri ve polis operasyonları yapılması gerekmektedir. Son prensip, kaynakların, personelin ve çabaların tüm ülke çapında harcanarak etkisini azaltmak yerine, birbirinin peşi sıra bölgeden bölgeye kaydırılması ile ilgilidir.

Her ne kadar yukarıda belirtilen prensipler Soğuk Savaş döneminde icra edilen karşı direniş harekât tecrübelerine dayansa da, bu prensiplerden

birçoğu bugün bile geçerliliğini korumaktadır. Özellikle siyasi yıkıcılık faaliyetlerine öncelik verilmesi ve halk içindeki direniş hareketinin siyasi organizasyonlarının yok edilmesinin, karşı direniş harekâtının başarısı açısından en can alıcı prensip olduğu değerlendirilmektedir. Diğer can alıcı bir prensip ise hukuk kurallarına uygun harekâtın yürütülmesidir. Hukuk kurallarının karşı direniş harekâtına uygun şekilde yeniden tasarlanması genelde gözden kaçtığı ve mevcut hukuk kurallarını da mücadelede yetersiz görüldüğü için, ülkeler kendilerini genelde hukuk dışı uygulamalar içinde bulmakta ve halk desteğini kaybetmektedir. Diğer taraftan, karşı direniş harekâtı üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde genelde benzer prensipler üzerinde uzlaşıldığını söylemek mümkündür. Bu prensipler arasında bir öncelik oluşturulması veya takip edileceği bir sıralama yapılması söz konusu değildir. Bu prensiplerin bir bütünlük ve ahenk içinde icrası başarı için en ideal durumu oluşturmaktadır.

Bu kapsamda ilk prensip karşı direniş harekâtında siyasi faaliyetlere öncelik verilmesi ile ilgilidir. Ulusal gücün tüm unsurlarının bu harekât türünde bir rolü olsa da, siyasi hedeflerin önceliği/üstünlüğü muhafaza etmesi gerektiği belirtilmektedir. Her türlü eylemin, karşı direniş harekâtının siyasi hedeflerine ulaşmaya ve ev sahibi hükümetin meşruiyetini güçlendirmeye yönelik katkısı dikkate alınarak planlanması ve yürütülmesi önemli görülmektedir. Politik etkileri uygun şekilde analiz edilmeden icra edilen askeri faaliyetlerin en iyi durumda etkisiz, en kötü durumda da direnişçilerin faydasına olacağı vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006: 50). Bu çerçevede karşı direniş harekâtını yürütenlerin, direnişin temelde bir silahlı siyasi rekabet olduğunu ve güvenlik operasyonlarının tek başına başarıyı garanti etmese de genellikle etkili politik bir çözüm için bir ön koşul olduğunu kabul etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bir siyasi strateji çatısı altında, ekonomik kalkınma faaliyetleri ile koordineli edilmiş ve bir bilgilendirme kampanyası ile bütünleşmiş güvenlik operasyonlarının, halka güvenlik sağlayacağı ve yerel düzeyde siyasi ve ekonomik durumu iyileştirebileceği beklenmektedir (COIN Guide, 2009:18). Bu nedenle karşı direniş harekâtında açıkça tanımlanmış ve ulaşılabilir siyasi amaçların oluşturulması ve askeri

mücadele şeklinin bu hedeflere göre tasarlanması önerilmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3'üncü bölüm). Bu prensip çerçevesinde harekâtın yürütülmesinde yetkinin askeri bürokrasiden, ziyade sivil bürokraside olmasının gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

İkinci prensip, karşı direniş harekâtını yürüten unsurların meşruiyeti ile ilgilidir. Karşı direniş harekâtının meşruiyet üzerine bir mücadele olduğu ve halkın, hükümet ve destekçilerine yönelik meşruiyet algısının başarı için önemli bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, karşı direniş harekâtında etkin, meşru bir hükümetin kurulmasının ve geliştirilmesinin esas olması ve askeri faaliyetlerin yerel hükümetin meşruiyetini güçlendirmeye katkıda bulunması gerektiğine dikkat çekilmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3'üncü bölüm). Meşru hükümetlerin doğal olarak istikrarlı bir yapıda olup, iç sorunlarını, değişimi ve çatışmayı yönetmek için gereken halk desteğine sahip olacağı varsayımından yola çıkılarak, istikrarına yönelik tehditlerle karşı karşıya kalan herhangi bir siyasi aktörün meşruiyetin beş göstergesini hayata geçirmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu göstergeler; liderlerinin özgür, adil ve sıklıkla seçimi; halkın yüksek düzeyde siyasi sürece katılımı ve destek vermesi; en düşük seviyede yolsuzluk olması; kültürel açıdan kabul edilebilir bir seviye veya oranda siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması; temel sosyal kurumlardan üst düzeyde rejime destek verilmesidir (Cohen ve diğerleri, 2006:49). Ancak şunu belirtmek gerekir ki meşruiyet göreceli bir kavram olduğu için, karşı direniş harekâtının icra edileceği ortamın koşullarının ve halk kitlesinin bu meşruiyet kriterlerinin belirlenmesine doğrudan etkileri olacaktır. Bu nedenle, yukarıda sayılan kriterlerin her ortamda istenen sonuçları vermesini beklemek iyimserlik olacaktır. Örneğin, geleneksel yönetim metotlarını (yerel liderlere, gelenek ve göreneklere mutlak itaati) benimseyen bir toplumda demokratik seçimlerin yapılmasını zorlamak istenmeyen sonuçlara götürebilecektir.

Üçüncü prensip, hukukun üstünlüğü çerçevesinde güvenliğin sağlanması ile ilgilidir. Karşı direniş harekâtında hukukun üstünlüğü çerçevesinde halkın temel ihtiyaçlarının karşılanabileceği güvenli bir ortam

oluşturulmasının esas olması gerektiği vurgulanmaktadır. Askeri menfaatler için hukukun üstünlüğüne zarar verilmesinin her zaman ters etki oluşturabileceği ve karşı direniş harekâtını yürütecek unsurların herhangi bir yasadışı faaliyetinin veya insan hakları ihlallerinin, hedefleri gerçekleştirmeye engel olacağı belirtilmektedir. Karşı direniş harekâtının yürütülmesinde hukukun her zaman üstün olacağına dair halka güven verilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3'üncü bölüm). Güvenlik olmadan, kalıcı reformların yapılamayacağı ve düzensizliğin yayılacağı göz önüne alınarak, meşruiyeti oluşturmak için güvenlik faaliyetlerinin operasyon alanından yasal alana doğru taşınması gerektiği vurgulanmaktadır. Yerel kültür ve uygulamalar doğrultusunda kurulu bir hukuk sistemi tarafından yargılanan direnişçilerin, ev sahibi hükümetin meşruiyetini artıracığı ve suçlu olarak görülecek direnişçilerin halk desteğini kaybedeceği varsayılmaktadır. Bu süreç zaman alsa da, askerlerin davranışları için geçerli olacak ve onlara destek olacak yasal işlemleri bilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ev sahibi ülkenin yerel kurumlarının (polis güçleri, mahkeme sistemleri ve cezai tesisleri) kurulmasına yardımcı olunmasının yasal rejimin sürdürülmesine katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006:50-51). Bu prensiple ilgili belirtilmesi gereken husus, karşı direniş harekâtının mevcut hukuk kurallarına uydurulmasından ziyade, karşı direniş harekâtının ihtiyaçları doğrultusunda hukuk kurallarının uyumlaştırılmasıdır. Mevcut hukuk kurallarının yeterli olmadığı için direniş hareketinin gelişme ortamı bulacağı unutulmamalıdır.

Dördüncü prensip, karşı direniş harekâtının halk için yapılan bir mücadele olması ile ilgilidir. Halkın karşı direniş harekâtının, ana odak noktası ve ağırlık merkezi olması gerektiği ifade edilmektedir. Direnişçilere karşı planlanan veya yürütülen eylem ve faaliyetlerin, sadece direnişçilerin üzerinde değil, halk üzerinde de neden olabileceği potansiyel etkileri açısından değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3'üncü bölüm). Bu noktada halkın güvenliğinin sağlanması en önemli gayretlerden birisi olarak ön plana çıkmaktadır. Halkın kendi güvenliğini sağlaması ise en etkili araçlardan biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda

kırsal köylerde ya da kentsel mahallelerde genellikle paramiliter veya yardımcı polis olarak “kendi kendini savunma gücü” oluşturulması karşı direniş harekâtında sıkça başvurulan yöntemlerden biri olarak verilmektedir (Long ve diğerleri, 2012:1). Ancak şunu belirtmek gerekir ki halkın güvenliğinin sağlanması demek her bireyin koruması anlamına gelmemektedir. Her bireyi korumak için yönetimlerin yeterli güvenlik gücüne sahip olması da mümkün değildir. Burada güvenlikten kastedilenin güvenlik güçlerinin toplum içinde etkili varlık göstermesiyle ilgili olduğu değerlendirilmektedir.

Beşinci bir prensip, direnişçilerin tecrit edilmesi ile ilgilidir. Direnişçileri ihtiyaç duyduğu destekten yoksun bırakmanın, her birini öldürmekten daha kolay olacağı belirtilmekte ve direnişi ateşleyen mağduriyetlerin giderilmesiyle ideolojik desteğin, halkın kontrolü ya da sınır güvenliği ile de fiziksel desteğin sonlandırılabilceği düşünülmektedir. Geçmişte halkın kontrolünün genelde yeniden iskânla/göç ettirilerek yapıldığı, günümüzde ise halkın yaşamına daha az müdahale edilerek biyometrik kimlik kartları ile yapılabileceği vurgulanmaktadır. Direnişçilere yabancı mali desteği sınırlamak için ise uluslararası ya da yerel bazda yasal işlem yapılması gerektiği belirtilmektedir (Cohen ve diğerleri, 2006:50). Direnişçilerin dış desteğini önlemek ya da en azından engellemek için sınırlardan sızmaların önlenmesi ve direnişçilerin halkın aracılığıyla hareket serbestisini engellemek veya önlemek için ise alan kontrolünün geliştirilmesi gerekmektedir. Dış aktörlerin mali ve ekonomik desteğini ortadan kaldırmak veya engel olmak için yerel ve uluslararası düzeyde yasal ve diplomatik eylemler icra etmek gerekmektedir. Psikolojik izolasyon ise, belirli hedeflere (direnişçiler, dış destekçiler veya halk) sürekli ve tutarlı bir mesaj verilmesini içeren psikolojik harekâtı gerektirmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3’üncü bölüm).

Altıncı prensip, ölçülü kuvvet kullanılması ile ilgilidir. Kuvvet kullanılmasının bir dizi reaksiyonların oluşmasına sebep olabileceği, bu nedenle herhangi bir sorunun çözümünde minimum kuvvet kullanımının en iyi sonucu verebileceği ileri sürülmektedir. Zaman zaman, rakibi korkutmak ya

da halka güven vermek için üstün bir gayret gösterilmesi gerekebileceği, ancak kullanılan kuvvet miktarının ve kimin kullanacağını çok dikkatli bir şekilde hesaplanması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Askeri birlikler kadar yetenekli veya iyi silahlanmamış olmasa bile, genellikle kentsel baskınlarla polisin ilgilenmesinin daha iyi olacağı, halkın onların kuvvet kullanımını daha meşru görmesinin muhtemel olduğu belirtilmektedir (Cohen ve diğerleri, 2006:51). Bu noktada, karşı direniş harekâtında ezici bir güç kullanarak "kazanmanın" konsepti olarak genellikle kabul görmediğini belirtmek gereklidir. Çünkü çoğu zaman ezici güç kullanımı, "şehitler" oluşturarak, yeni elemanlar kazandırarak ve devlet güçlerinin uyguladığı şiddeti göstererek direniş hareketini güçlendirecek beklenmeyen negatif bir etki oluşturabilmektedir. Aşırı güç kullanımı sadece direniş grubunun meşrulaştırılmasına, bunun yanında sivil halkın gözünde yönetimin meşruiyetini kaybetmesine neden olabilmektedir. Uygun bir şekilde kuvvet kullanımı ile başarılı karşı direniş harekâtı arasında doğrudan bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu kuralın doğal bir sonucu ise kuvvet kullanımının doğru uygulanmasıdır (McFate ve Jackson, 2006:14-16). Özellikle kentsel alanlarda askeri operasyonlar yapılırken güç kullanımına dikkat edilmelidir. En ufak bir hatanın hem insan hayatı hem de harekâtının stratejik gidişatı açısından ağır sonuçları olabilecektir. Ancak, gerektiği yer ve zamanda ihtiyaç duyulan yoğunlukta kuvvet kullanımından kaçınılmasının da muhaliflerde ve yerel halkta karşı direniş harekâtını yürüten unsurların yetersizliğine yönelik algılar oluşturabilecektir. Bu çerçevede her durumda kullanılacak kuvvet tipine, seviyesine ve zamanlamasına karar verilirken siyasi, ekonomik ve sosyal yapılar üzerindeki etkisi ve direnişçiler ile halkın bakış açısını nasıl etkileyeceğini değerlendirmek faydalı olacaktır (Moore, 2007:20-24). Burada önemli olan diğer bir husus kuvvet kullanımının halk tarafından meşru olarak görülmesidir. Örneğin, yabancı ülke askerlerinin genelde kuvvet kullanımı ölçülü olsa bile yerel halk tarafından tepkiyle karşılanabilmektedir.

Yedinci prensip, operasyonları istihbaratın yönlendirmesi ile ilgilidir. İyi istihbarata dayanmayan bir karşı direniş harekâtı, kör bir boksörün görünmeyen bir rakip karşısında havayı döverek enerjisini israf etmesine

benzetilmektedir. Tüm operasyonların, mümkün olan en düşük seviyede toplanan/analiz edilen ve bütün kuvvet çapında yayımlanmış ve dağıtılmış istihbarat tarafından yönlendirilmesine vurgu yapılmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006:50). Doğru ve harekete geçirici istihbaratın bir direniş hareketini yenilgiye uğratmakta anahtar rol oynayacağı ve istihbaratın her türlü kaynağından faydalanılması gerektiği ve özellikle insan istihbaratı (human intelligence) ile karşı istihbarata özel önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3'üncü bölüm). İstihbarat için önemli olan husus zamanında kullanılmasıdır. Genelde istihbaratın tek elde toplanması ve analiz edilerek tek elden dağıtılması eğilimi bulunmaktadır. Bu da istihbaratın zaman açısından geçerliğini yitirmesine neden olmaktadır. Bu nedenle mümkün olan en düşük seviyede toplanan istihbaratın analiz edilip yayılmasının harekâtın başarı için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sekizinci prensip, ev sahibi ülkenin desteklemesiyle ilgilidir. Başarılı karşı direniş harekâtında ev sahibi ülkelerin kendi sorunlarını çözmede nihai sorumluluğa sahip olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Uzun vadeli hedefin, ev sahibi hükümetin kendi ayakları üzerinde durması ve en sonunda kendisinin savaşı kazanması olduğuna dikkat çekilmektedir (Cohen ve diğerleri, 2006:52). Meşru yerel aktörlerin güçlendirilmesinin genellikle on yıl veya daha uzun sürdüğü için sabırlı olunmasına dikkat çekilmektedir (Campbell ve diğerleri, 2009: 3-27). Sorumluluğun en kısa zamanda yerel güçlere teslim edilmesinin esas olması gerektiği, yerel sivil, polis ve askeri kurumların karşı direniş harekâtının sorumluluğunu en kısa zamanda her düzeyde üstlenmesi gerektiği ve bunun için ise güvenilir yerel liderlerin, kurumların ve yetenekli polis ve askeri güçlerin gelişiminin sağlanması gerektiği belirtilmektedir (AJP-3.4.4, 2011, 3'üncü bölüm). Aslında bu prensip, Batı'nın karşı direniş harekâtını kendi ülke toprakları dışında yürütülecek bir harekât olarak görmesinin bir yansımasıdır. Kendi ülke toprakları dışında karşı direniş harekâtı icra etme yeteneğine sahip olmayan ülkeler için bu prensip geçerli bir prensip olmaktan çıkmaktadır.

Dokuzuncu prensip, karşı direniş harekâtında uzun vadeli taahhütte bulunulması ile ilgilidir. Karşı direniş harekâtında uzun süreli bir mücadeleye hazırlanılması gerektiği ve direnişlerin doğası gereği yıllar veya on yıllar boyunca devam edeceği belirtilmektedir (AJP-3.4.4, 2011, 3'üncü bölüm). Karşı direniş harekâtını yürütenlerin kazanmak için gerekli olan iradeye, vasıtaya, yetenek ve dayanıklılığa sahip olduğuna halkı ikna etmediği sürece desteğini kazanamayacağına dikkat çekilmektedir. Bu nedenle karşı direniş harekâtının her zaman önemli ölçüde zaman ve kaynak harcanmasını gerektirdiği vurgulanmaktadır. Karşı direniş harekâtında taahhütlerin sürekli bir şekilde tekrar tekrar teyit edilmesi ve bunun faaliyetlerle desteklenmesinin, yönetimin bekasına olan halk inancını artıracığı vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006:51). Afganistan örneğinde olduğu gibi uluslararası konferanslar dış desteğin süreceğini gündeme getiren taahhütlerin sürekli teyit edildiği bir platform olarak kullanılmaktadır.

Onuncu prensip, gayret birliği (Eşgüdümlü çalışan bir hükümet yapısına ihtiyaç) ile ilgilidir. Karşı direniş harekât stratejisinde her düzeyde sivil ve askeri yetkililer arasında yakın iş birliğinin gerekli olduğu, gayret birliğinin çok uluslu, hükümetler arası, kurumlar arası, sivil toplum ve ortak bir amaç için çalışan diğer aktörler arasında kapsamlı bir yaklaşım oluşturarak gerçekleştirileceğine dikkat çekilmektedir (AJP-3.4.4, 2011, 3'üncü bölüm). İdeal olarak bir karşı direniş harekâtında, operasyonlara katılan ulusal gücün tüm unsurları üzerinde komuta birliği olması gerektiği belirtilmektedir. Sivil toplum örgütleri gibi aktörlerin alenen askeri birliklere dâhil olmaya direneceği vurgulanmakta, ancak bu unsurlarla bir şekilde irtibat kurulmasına yönelik çaba sarf edilmesi önerilmektedir. Faaliyet ve yayımlanacak mesajların senkronize olmasının, hedeflerin paylaşılmasını temin edecek şekilde birleşik, kurumlar arası, koalisyon unsurları ve yerel kuruluşlar ile bağlantı kurulmasının önemli olduğu belirtilmektedir. Gayret birliğinin ulusal seviyeden mahalli seviyeye kadar, her seviyedeki faaliyete egemen olması vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006:50). Gayret birliğinin sağlanması özellikle koalisyon ülkeleri veya kararların oy birliği ile alındığı NATO gibi uluslararası askerî ittifaklar tarafından karşı direniş harekâtı icra edildiğinde

önem kazanmaktadır. Çünkü koalisyonda ya da uluslararası örgütte yer alan her ülkenin ulusal çıkarları bu gayret birliğini engelleyecek potansiyeller taşıyacaktır.

On birinci prensip, ortamın anlaşılması ile ilgilidir. Karşı direniş harekâtının yapıldığı toplum ve kültürü anlamadan herhangi bir operasyonun etkisini analiz etmenin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Askerlerin çatışmada yer alan her aktör için demografik özelliklerini, geçmişini, savunduğu davasını, ideolojilerini, amaçlarını, kuruluşlarını, yeteneklerini, yaklaşımlarını ve destekçilerini anlaması gerektiği vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006:50). Etkili bir şekilde ideolojiyi kullanmak ya da ona karşı koymak için direniş grubunun ve toplumun kültürel öykülemesinin anlaşılması gerektiği belirtilmektedir. Bir rakibin kültürel öykülemesinin yanlış anlaşılmasının fevkalade kötü politik kararların alınması ile sonuçlanabileceği, direnişin öykülemesini yenmek için, güçlü karşı öyküleme yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Batının öykülemede genelde kullandığı özgürlük ve demokrasi ana temalarının her toplum için uygun olmadığına dikkat çekilmektedir (McFate ve Jackson, 2006:14-16). Ortamın anlaşılmasında en önemli araç yerel dillerin öğrenilmesiyle elde edilecektir. Her ne kadar yerel tercümanlar vasıtasıyla faaliyetler yürütülse de, aslında yerel halkla güvene dayalı temasın tesis edilmesinde tercümanlara inisiyatifin bırakılması uygun bir harekât tarzı olmayacaktır.

On ikinci prensip, bilgi ve beklentileri yönetmekle ilgilidir. Bilgi ve beklentilerin bir biriyle ilgili olduğu ve bir karşı direniş harekâtının her ikisini de dikkatli bir şekilde yönetilmesi gerektiği belirtilmektedir. Hoşnutsuzları sınırlamak ve destek oluşturmak için, karşı direniş harekâtını yürütenlerin halk arasında, dost askeri güçler ve hatta uluslararası toplum arasında gerçekçi beklentiler oluşturması ve muhafaza etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bilgi operasyonlarının bunu gerçekleştirmek için önemli bir araç olacağı, karşı direniş harekâtının bir parçası olarak yaşamın nasıl iyileştirildiğinin halka gösterilmesi için beklentileri yönetmek gerektiği ve bunun da ekonomik ve siyasi gelişmeyi göstermeyi içinde barındıracağına

vurgu yapılmaktadır. Sonuç olarak, halkın mevcut yönetimin kontrolü altında yaşamın direnişçilerin kontrolü altında yaşamaktan daha iyi olacağına inandırılması gerektiği ve verilen sözlerin yapılan faaliyetlerle doğrulaması gerektiğine dikkat çekilmektedir (Cohen ve diğerleri, 2006:51). Burada dikkat edilmesi gereken husus propagandanın karşı direniş harekâtı açısından kitleleri sadece doğru ve zamanında bilgilendirme amaçlı kullanılmasıdır.

On üçüncü prensip, öğrenmek ve uyum sağlamakla ilgilidir. Bir karşı direniş harekâtının öğrenen bir organizasyon olması gerektiği belirtilmektedir. Direnişçilerin askeri ve siyasi aşamalar ve yaklaşımlar arasında değişim gösterebileceği, sürekli olarak düşmanın güvenlik açıkları hakkında bilgi alışverişinde buldukları belirtilmektedir. Bu nedenle karşı direniş harekâtında her birimin gözlem yapmak, dersler çıkarmak, onları uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmek zorunda olduğu vurgulanmaktadır. Bütün organizasyon boyunca alınan derslerin dolaşımını sağlamak için etkili bir sistemin oluşturulmasının da önemli olduğuna dikkat çekilmektedir (Cohen ve diğerleri, 2006:51). Bu çerçevede, karşı direniş harekâtı bünyesinde “en iyi uygulamaları” ve “en kötü uygulamaları” ortaya koyacak şekilde Alınan Dersler Merkezlerinin kurulması ve bu uygulamaların tek er seviyesine kadar ulaştırılması hataların tekrarının önlenmesi ve iyi yapılan faaliyetlerin yaygınlaştırılması açısından önemli bir aşama olacaktır.

On dördüncü prensip, en düşük seviyede inisiyatif tanınması veya yetki verilmesi ile ilgilidir. Öğrenme sürecinin her düzeyde devam etmesi gerektiği, çeşitli parçalardan meydana gelen direnişin doğası gereği, yerel komutanların kendi durumlarını en iyi kendilerinin kavrayacağına dikkat çekilmektedir. Yerel komutanlara istihbarat üretmek ve bilgi operasyonları yönetmek için imkân verilmesi gerektiği, karşı direniş harekâtında operasyonların adem-i merkezîyetçi olan bir anlayışla yönetilmesi gerektiği ve üst düzey komutanların çok sayıda yetenekleri mümkün olduğunca en düşük seviyelere devretmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Düşük seviyede inisiyatif alınmasının teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerektiği bu şekilde direnişçilere hızlı uyum sağlayacak unsurların oluşturulabileceği

belirtilmektedir (Cohen ve diğeri, 2006:51-52). Askeri birimlerde inisiyatif kullanımını genelde faaliyet sonrası “sorumlu arama” anlayışı yüzünden olması gerekenden daha düşük seviyelerdedir. Bu nedenle özellikle karşı direniş harekâtında yer alacak genç liderlerde inisiyatif alınmasını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılması önemlidir.

4. KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ HEDEFLERİ

Karşı direniş harekâtında hedeflerin ne olduğu anlamak için, aslında icra edilecek görevlerden ne beklendiğinin ortaya konulması gereklidir. Bir karşı direniş harekâtında icra edilecek görevlerin sonucunda, çatışma ortamında şiddete son verilmesi, istikrarlı siyasi, ekonomik ve toplumsal kurumların inşa edilmesi ve halkın ve ilgili grupların psikolojik ve sosyal tutumlarının ele alınacağı bir duruma ulaşılması beklenmektedir (Moore, 2007:17). Bu bağlamda, karşı direniş harekâtının stratejik hedefinin, şiddetin kontrolü ve hukukun üstünlüğünün uygulanması ile meşru yönetimin teşvik edilmesi olduğu belirtilmektedir. İstikrar faaliyetlerini de içeren operasyonlarda dengeli bir askeri yaklaşımla, halkın korunması, güvenlik ve istikrarın sağlanması temel amaç olarak ortaya çıkmaktadır. Altyapı ve sivil hizmetleri yenileme veya yeniden oluşturma, insani yardımları dağıtma ve yerel yönetimlerin yetki ve güvenilirliğini güçlendirerek yönetimi geliştirme de bu faaliyet alanı içerisinde (AJP-3.4.4, 2011:3-18, 3-20).

Bu kapsamda karşı direniş harekâtının en temel hedefinin, halkın meşru hükümete sadakatini kazanmak olduğu belirtilmektedir. Bu sadakatini göstergesinin halkın direnişçiler hakkında bilgi vermek için istekli olmasıyla, sivil yaşama katılmasıyla, kamu hizmetinde bulunması ve polis olarak hizmet etmesi veya asker olarak savaşmasıyla kendini göstereceği ileri sürülmektedir. Hükümetin halkı koruma becerisini gösterdiği kadar, halkın da onun için mücadele etmeye istekli olacağı belirtilmektedir (Pirnie ve O’Connell, 2008:73-74).

Quinlivan ise (1995:59-69) halk merkezli karşı direniş harekâtındaki temel hedeflerin (nüfus kontrol önlemleri ve yerel güvenliğin sağlanması), nüfusa orantılı güvenlik güçlerini gerektireceğine vurgu yapmaktadır. Bu noktada karşı direniş harekâtında temel güvenlik görevinin, şiddete karşı halkın yaşadığı yerde ve sürekli olarak güvenliğinin sağlanması olduğu belirtilmektedir. Bunun için askeri unsurların operasyon bölgesinde sürekli ve etkin bir şekilde bulunması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu varlık gösterme ile ilgili verilen pratik kural operasyon alanında her 1000 kişi için, 20 güvenlik personeli (asker, polis, paramiliter ve yardımcı unsurlar) bulundurulmasıdır (BAFM 71876, 2009:1-2). Bu oran karşı direniş harekâtının en deneyimli uygulayıcısı olarak görülen İngilizlerin Kuzey İrlanda'da ve Malaya'da istikrarı korumak için uyguladığı oranı vermektedir (Quinlivan, 2003:28-29). Halkın güvenliğini sağlamak için hareketlerin/dolaşımın kontrolü, tehdidin yüksek olduğu zamanlarda sokağa çıkma yasağı konulması, nüfus sayımı yapılması, kimlik kartları ve biyometrik ölçüm gibi pozitif tanımlama yöntemlerinin kullanılması ve güvenlik altyapısının inşası gibi aktif güvenlik önlemlerinin alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, havadan gözetlemenin halkın güvenliğini sağlayan yerdeki unsurlar için önemli avantajları, direnişçiler üzerinde ise caydırıcı etkisi olduğu belirtilmektedir (BAFM 71876, 2009:1-2).

Bu noktada halkın desteği için direniş hareketi ve karşı direniş harekâtı arasında rekabet ortamının oluşması kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu çerçevede halkın tutum ve davranışlarını etkileme ihtiyacı bu harekât türünde ana hedeflerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Direnişçileri yenmek için, karşı direniş harekâtını yürütenlerin geniş halk tabakasını, vaat ettiği sonucun kaçınılmaz ve tercih edilebilecek bir sonuç olacağına, direnişçileri de halkı etkileme şansının olmadığına ikna etmesi gerekmektedir. Belki de karşı direniş harekâtında çözülmesi gereken sorun da buradadır. Çünkü insanların her zaman objektif geçerli bilgiye dayalı olarak dikkatli seçimler yapan rasyonel karar verici olduğunu söylemek mümkün değildir (Payne, 2010/2011:23).

Karşı direniş harekâtında çatışmanın hem savaş meydanlarında hem de zihinlerde, iradeler arasında bir mücadeleye dönüşeceğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede, halkın tutum ve davranışlarının (dost, düşman ve kararsız veya kaydedilmemiş) çatışma sonucunu ve çatışma sonrası ortamın niteliğini belirlemede merkezi rol oynaması çok muhtemel olmaktadır. Bu nedenle çeşitli hedef kitlelerin (liderler, muhalif güçler, halk) algılarını şekillendirme, iradelerini etkileme ve karşı direniş harekâtı tarafından istenen sonucu kabul etmeye ikna etmek için, onların motivasyonunu anlamak gerekli olmaktadır. Bu noktada en önemli faaliyetlerden birisi, çatışma ortamında direnişçileri diğer aktörlerden ayırmak için tüm aktörlerin net bir resmini oluşturmaktır. Bu bağlamda da karşıt aktörlerin ayrıntılı listesinin oluşturulması önemli hale gelmektedir (AJP-3.4.4, 2011:5-5, 5-6).

Halkın güven ve desteğini kazanmak için, siyasi reformların yapılması, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi ve uygun ekonomik kalkınma vasıtasıyla ülkedeki yönetim kalitesinin artırılması karşı direniş harekâtında önemli bir yer tutmaktadır. Bu çerçevede, diplomasi ve müzakerenin, polis yöntemlerinin, istihbarat faaliyetlerinin, askeri muharebenin ve çatışma dışı faaliyetlerin bir karışımının eş zamanlı olarak kullanılarak direniş hareketinin yok edilmesi, sınırlandırılması, marjinalleştirilmesi ya da etkisizleştirilmesi gerekmektedir. Bunun anlamı karşı direniş harekâtının, yapıcı boyut (etkili ve meşru hükümetin inşası) ve yıkıcı boyut (direniş hareketlerinin yok edilmesi) arasında dikkatli bir denge kurması gerektiğidir (COIN Guide, 2009:14).

Karşı direniş harekâtını yürüten unsurların, halkın mevcut kültürel sistemi ile uyumlu veya direniş hareketini yürüten muhaliflerin propagandasını karşılayacak şekilde öyküleme, semboller ve mesajlar geliştirmesi ve yayması da gerekmektedir. Diğer taraftan ev sahibi hükümetin meşruiyetini güçlendirecek mevcut geleneksel liderler kazanılmalı, ya da muhaliflerin onları kazanmasına engel olunmalıdır. Ayrıca, karşı direniş harekâtını yürüten unsurların, halkı oluşturan önemli sosyal grupların her biri için, güvenlik durumlarını, bu güvenliği nasıl sağladıklarını, sahip oldukları

gelir ve altyapı hizmet düzeyleri ile gelirlerini nasıl temin ettiklerini, bu gruplarla uyumlu olan ideolojileri ve öykülemeyi, iletişim vasıtalarını, meşru görülen geleneksel liderleri ve bunların çıkarlarını belirleyebilecek yetenekte olması gerektiğine dikkat çekilmektedir (McFate ve Jackson, 2006:13-14).

5. KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTINDA GÖREV VE FONKSİYON ALANLARI

David Galula'ya göre, karşı direniş harekâtında halkın hangi tarafa destek vermesiyle ilgili tutumunu, kimin daha iyi güvenlik sağlamayı vaat etmesi, kimin daha çok tehdit etmesi ve kimin kazanma olasılığının yüksek olması gibi kıstaslar belirleyecektir (Galula, 1964:11). Roger Trinquier ise modern savaş olarak tanımladığı karşı direniş harekâtında halkın söz konusu olduğunu bu nedenle mücadelenin politik (halk üzerinde doğrudan eylem) ve askeri (saldırgan silahlı güçlere karşı mücadele yürütülmesi) olmak üzere iki boyutunun olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür bir savaşta zaferin, halk desteğinin kazanılması ve direnişin silahlı gizli örgütünün tamamen imha edilmesiyle elde edileceğini belirtmektedir. Modern savaşta mücadelenin halkın kontrolü için yapılacağını, bu nedenle ilk amacın kendilerini savunma araçları vererek halkın korunmasını güvence altına almak gerektiğini vurgulamaktadır (Trinquier, 1985:8-40). Bu kapsamda karşı direniş harekâtında, yönetim/hükümet güçlerinin birbiriyle bağlantılı üç görevi yerine getirmesi beklenmektedir: askeri gücün uygun kullanımı ve yeterli istihbarat takviyesi ile direnişçilerin bulunduğu alanı temizleme; bir araziye elde tutma ve devam eden saldırılara karşı sivil halkın korunmasını sağlama; güven inşa ederek ve iyi işleyen kurumlarla hizmet sağlayarak halkın "kalplerini ve zihinlerini" kazanmaktır (Salehyan, 2010:5).

Karşı direniş harekâtı, saldırı, savunma ve istikrar/sivil destek olmak üzere üç tür operasyonu bünyesinde barındırmaktadır. Saldırı operasyonları direniş kuvvetlerini yenmek/yok etmek ve arazilerin, kaynakların ve yoğun yerleşim merkezlerini ele geçirmek için yapılan muharebe operasyonlardır.

Saldırı operasyonları, gerillaları, yeraltı unsurlarını ya da liderleri yok etmeyi, hukukun üstünlüğünün, meşru hükümetin ve ekonomik kalkınmanın tesisi/inşası için güvenli bir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır. Savunma operasyonları ise bir direniş saldırısını defetmek, zaman kazanmak, kuvvet tasarrufu sağlamak ve saldırı veya istikrar operasyonları için elverişli koşulları geliştirmek için yapılan muharebe operasyonlardır. Savunma operasyonları arazi, kaynaklar ve halk üzerinde fiziksel hâkimiyeti muhafaza etmeyi amaçlamaktadır. Savunma operasyonları direniş saldırılarına karşı halkı ve altyapıları korumaya odaklanır. İstikrar operasyonları ise direnişin ortaya çıkış nedeni olan temel sebepleri gidermeye çalışacaktır (FMI 3-24.2, 2009:3-6, 3-7). Bu çerçevede istikrar operasyonları güvenli bir ortam sağlamaya veya yeniden kurmaya, gerekli yönetim, temel hizmetler, acil altyapı, yeniden inşa ve insani yardım sağlamaya çalışacaktır. İstikrar operasyonlarında, sivil güvenliğin tesisi, sivil kontrolün sağlanması, yönetimin desteklenmesi, temel hizmetlerin yeniden inşası ile ekonomik ve altyapıların gelişimine destek olunması şeklinde beş ana görevin yerine getirilmesi gereklidir. Hangi operasyonun ne zaman, hangi öncelikle icra edileceği, tamamen direniş ortamına göre belirlenmesi gereken bir husus olarak ön plana çıkmaktadır (FMI 3-24.2, 2009:3-6, 3-7). İş imkânı, okullar, klinikler ve daha iyi altyapılarla halkın yaşam kalitesinde iyileşmeler sağlanmasının hükümete duyulan öfkeyi etkisiz hale getirmesi beklenmektedir. Halkın bu temel ihtiyaçları karşılandığı zaman gerçekten demokratik sürece siyasi katılımı, direnişçilere olan desteğinin zayıflatılması amaçlamaktadır. Yaşam koşullarının iyileştirilmesi, para ödülü ve af vaadiyle direnişçilerin bile çatışmaktan vazgeçirebileceği ve bilgi sağlamaya yönlendirilebileceği vurgulanmaktadır (Mockaitis, 2007:12).

NATO dokümanı ise karşı direniş harekâtındaki görev ve faaliyetleri halkın güvenliğinin inşası, ekonomik kalkınmanın teşviki ve ev sahibi ülkenin yönetim ve meşruiyetinin desteklenmesi şeklinde üç ana başlık altında toplamaktadır. Bu faaliyet alanlarında icra edilecek alt görevler Şekil-4'de sunulmuştur (AJP-3.4.4, 2011:3-27). Bu kapsamda karşı direniş harekâtında, politik, askeri ve polis ile yargı alanında yapılması gereken görevler ön plana çıkmaktadır. Gerilla güçlerinin ana gövdesinin bir bölgede yok edilmesi veya

kovulması, bu bölgeye dönüşlerinin önlenmesi, halkı korumak için garnizonlar oluşturulması, gerillalardan kalan kalıntıların takip edilmesi ağırlıklı olarak askeri alanda yapılacak görevlere örnek olarak verilebilmektedir. Direniş hareketinin siyasi ajanlarının belirlenmesi, tutuklanması, sorgulanması ve yargılanması, direnişçilerden geri dönenlerin veya geri kazanılanların rehabilitasyonu, polis ve yargı alanındaki görevler içinde yer almaktadır. Halk ile temas kurulması, onlar üzerinde kontrol önlemlerinin uygulanması, yerel seçimleri düzenleme, seçilen yeni liderleri görev vererek test etme, parti içinde onları organize ve halkın samimi desteğini kazanmak için gerekli olan tüm yapısal işler öncelikle siyasi alanda icrası gereken görevlerdir (Galula, 1964:64).

Şekil-4: Karşı Direniş Harekâtındaki Görev ve Faaliyetler (Kaynak: AJP-3.4.4, 2011:3-27)

Karşı direniş harekâtında, Güvenlik Sektörü Reformu (Security Sector Reform-SSR) olarak isimlendirilen ve ev sahibi ülkenin sağladığı emniyet, güvenlik ve adalet sistemini bir şekilde geliştirmek için bir dizi kapsamlı program ve faaliyetlerin icrasını öngören reformların yapılması en önemli aşamalardan birini oluşturmaktadır (Joint Publication 1-02, 2010: 280). Bu kapsamda Güvenlik Sektörü Reformu bir devletin vatandaşlarının

güvenlik içinde yaşamasını sağlamak amacıyla etkili güvenlik yapılarının geliştirilmesini öngören genel ve büyük ölçüde siyasi bir süreçtir. Bu süreç uzun vadeli istikrar için temel oluşturan önemli bir aktivitedir ve devlet yönetiminin kalitesi ile güvenlik unsurlarının teknik yeterlilik ve profesyonelliğine yönelik faaliyetleri içermektedir (BAFM 71876, 2009: 10-A-1). Bu program yerel kültüre uygun olarak güvenlik güçlerinin, yargı sistemlerinin ve kolluk kuvvetlerinin ve cezaevi sistemlerin inşasını veya yenilenmesini kapsamaktadır. Bunlara ilave olarak ise DDR (Disarmament, Demobilisation and Reintegration) olarak kısaltılan ve Silahsızlanma, Demobilizasyon (direnişçilerin direniş hareketinden ayrılması) ve Yeniden Entegrasyon gibi faaliyetlerde bu program içinde kendisine yer bulmaktadır (AJP-3.4.4, 2011:4-13). DDR süreci gayri meşru silahlı grupların sayısını azaltarak ve belli bir bağlamda onları ortadan kaldırarak, askeri yapılarını dağıtmayı ve eski direnişçilerin uygun sivil yaşam becerileri ile donatılmasını ve onlara istihdam olanakları sağlanmasını hedeflemektedir. DDR süreci sonucunda yaşam standartları düşerse eski direnişçilerin istihdam ve gelir getirici bir araç olarak silah kullanmaya döneceği ve böylelikle sürecin başarısız olacağına dikkat çekilmektedir. DDR'ın ilgili tüm taraflarla (Sivil Toplum Kuruluşları veya Uluslararası Örgütler, Ev Sahibi Ülke, Müdahale eden Ülkeler veya Koalisyon) geliştirilmesi ve güvenlik, sosyal yeniden bütünleşme, eğitim, istihdam ve sağlık gibi çeşitli alanları kapsamaması gerektiği belirtilmektedir. Karşı direniş harekâtında DDR süreci genellikle kaçak veya af ile uzlaşma arayan direnişçilere odaklanmaktadır (AJP-3.4.4, 2011:2-9, 4-13).

Ev sahibi ülkenin güvenlik güçlerinin geliştirilmesi bilinen adıyla "Askeri Kapasite Geliştirme" karşı direniş harekâtında öncelik alması gereken bir görev haline gelmektedir. Askeri Kapasite Geliştirme yerel bir güvenlik gücünü geliştirme süreci olarak; eğitim, danışmanlık, ortaklık, izleme ve kolaylaştırma/etkinleştirme gibi bir dizi etkinlikle yerel güvenlik gücünü desteklemeyi tanımlamak için kullanılan genel bir terim olarak ortaya çıkmaktadır. Yerel güvenlik güçleri yeterli büyüklükte, yetenekli, güvenilir ve kendinden emin olmadan, karşı direniş harekâtını destekleyen bir koalisyon

gücünün kalıcı güvenlik oluşturmasının pek mümkün olamayacağına dikkat çekilmektedir. Bunun için destek sağlayan koalisyon güçlerinin yerel güvenlik güçleriyle ortak veya birleşik operasyon yürütmesi gerekli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Bunu gerçekleştirmek içinde koalisyon güçlerinin ve eğittikleri, izledikleri ve danışmanlık yaptıkları yerel güçlerle birlikte yaşaması ve çalışması gerekmektedir. Yerel güçlerin başarılı operasyonlarıyla ilgili bütün hedef kitlelere bilgilendirme yapılması da hem bu unsurların kendine hem de halkın bu unsurlara güvenini artıracak önemli bir husustur (BAFM 71876, 2009: 10-1, 10-4).

Buna ilave olarak, karşı direniş harekâtının bir çeşit siyasi uyum sürecine de ihtiyaç göstereceğini belirtmek gerekir. Bu süreç karşı direniş harekâtında uzlaşma ve bütünleşme şeklinde iki başlık altında kendisine yer bulmaktadır. Direnişçilerle uzlaşma süreci büyük çaba ve zaman gerektiren hassas bir süreç olup, politikacılar tarafından başlatılması gereken bir süreç olarak görülmektedir. Normalde uzlaşmanın mücadele içinde olan taraflardan birinin üstünlük sağladığı ve rakibinin ise daha fazla kayıp vererek ancak siyasi hedeflere ulaşmak için çok az bir umudu olduğunda gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır. Direniş hareketinin şiddet kullanımını teşvik etmekten vazgeçmesi ve genel siyasi çözümü desteklemesi şartıyla ev sahibi ülke hükümetinin, direnişçilerin bazı isteklerine cevap verebileceği belirtilmektedir. Uzlaşma sürecinin uzun vadeli istikrarın sağlanmasında merkezi bir rol oynayacağı beklendiği için, sürekliliğini sağlamak için çok çeşitli siyasi, ekonomik ve güvenlik önlemlerinin alınmasının önemine vurgu yapılmaktadır (BAFM, 2009:1-13). Yeniden Bütünleşme süreci sonucunda ise, direnişçilerin tek tek şiddet içeren mücadeleyi terk ederek hükümet tarafına geçmesi ve direniş hareketinden ayrılarak silahsız ve normal bir hayata dönmesi beklenmektedir. Bu süreçte onlara siyasi imtiyaz gösterilmesi ve iş imkânı sağlanması önemli ihtiyaçlar olarak ön plana çıkmaktadır (BAFM 71876, 2009:1-13).

Karşı direniş harekâtında operasyonların ise taktik seviyede, hazırlık aşaması, temizle (clear), elde tutma (hold) ve inşa etme (build) çatısı altında

icra edilmesi beklenmektedir (AJP-3.4.4, 2011, 5'inci bölüm). Bu noktada beklenen, direnişçilerin hedef bölgeden dışarıya itilmesi, onların dışarıda tutulması ve bu çerçevede elde edilen alan ve zaman içerisinde meşru bir hükümetin kurulması, yetenekli güvenlik güçlerinin oluşturulması ve ekonominin geliştirilmesidir (Eikenberry, 2013). Hazırlık aşamasında, durum ve kaynakların değerlendirilmesi ve ev sahibi ülkenin personelinin güvenlik araştırmasının yapılması, planlamanın yapılması, sivil ve askeri unsurlara sorumlulukların dağıtılması, birleşik/ortak eğitim ve provaların yapılması, başlangıç bilgilendirme faaliyetleri ve / veya bilgi angajman operasyonlarının yapılması, temizlenecek alanda yerinden edilecek sivillere temel hizmetler için geçici tesisler kurulması yer almaktadır. Temizleme aşaması, öncelikle saldırı faaliyetlerini içerir ve temizlenecek alanda direnişin kontrolünün kırılmasına odaklanılır. Temizleme aşamasında, bilgilendirme faaliyetleri, bölgenin kordon altına alınması ve aranması, silahlı elemanların etkisizleştirilmesi ve ev sahibi ülke hükümet ya da güvenlik güçleri içine sızmış olanların tespit ve yok edilmesi bulunmaktadır. Elde tutma aşaması, öncelikle savunma operasyonlarını içermekte ve direnişçilerin kontrolünden kurtulan alanların muhafazasına odaklanmaktadır. Bu durum yeterli yerel güvenlik gücünün varlığı ile hükümetin kontrolünü gerektirmektedir. Elde tutma aşaması, bilgilendirme faaliyetlerini, temel hizmetlerin ve insani yardımın sağlanmasını, altyapının gözden geçirilmesini, ileri muharebe karakollarının kurulmasını, polis karakollarının tahkimini, alanın kordon altına alınması ve aranmasını kapsar. Bununla birlikte, birleşik ve ortak yaya devriyenin yapılmasını, istihbarat ağlarının inşasını, temizlenen alanda kalmış olabilecek direnişin yeraltı unsurlarının, yardımcı unsurlarının ve liderlerinin belirlenmesini ve etkisizleştirilmesini, yeni yerel polis ve güvenlik güçleri oluşturmasını, durumun ve kaynakların yeniden değerlendirilmesini ve sivil-asker iş birliği faaliyetlerini (gerekirse hızlı etkili projeleri başlatılmasını, sivil ortamın yeniden değerlendirilmesini ve yerel liderlerle irtibat ağı oluşturulmasını) içinde barındırmaktadır. İnşa aşaması, öncelikle istikrar operasyonları içermektedir ve hizmet sunacak yerel kurumların kapasitesinin geliştirilmesi, hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi ve sivil toplumun yetiştirilmesi gibi alanlara odaklanmaktadır. Bu aşama, bilgilendirme faaliyetlerini, ev sahibi ülkenin otoritesinin ve meşruiyetinin teşvik edilmesini,

ev sahibi ülke hükümetine ve güvenlik güçlerine yetki devrinin başlamasını ve diğer ülkelerin/koalisyonun elemanları için danışmanlık ve destek rollerine dönüşün başlamasını, yeniden inşa çabaları için güvenlik sağlanmasını, altyapı güvenliğinin sağlanmasını, polis ve sivil savunma güçlerinin eğitilmesini, donatılmasını ve onlara danışmanlık yapılmasını, sivil-asker iş birliği faaliyetlerini (özellikle önemli yerel liderlerle, halkla istikrar faaliyetleri ve yeniden yapılanma çabalarını yapan kurumlarla yakın temasın sürdürülmesi) kapsamaktadır (AJP-3.4.4, 2011, 5'inci bölüm).

ABD'nin "Karşı Direniş Harekât Kılavuzu"nda belirtilen karşı direniş harekât modeli ise, siyasi fonksiyon, ekonomik fonksiyon, güvenlik fonksiyonu, bilgi fonksiyonu ve kontrol şeklinde beş ana fonksiyonel bileşenden (Şekil-5) bahsetmektedir (COIN Guide, 2009:2-17). Ancak burada belirtmek gerekir ki her ne kadar geçmişteki tecrübelerle dayanılarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırırsa da burada sunulan bileşenler/fonksiyon alanları bir modellemedir ve evrensel olarak bütün karşı direniş harekâtları bu modele uymak zorunda değildir. Operasyon ortamı bu bileşenlere ilave edilebilecek yeni bileşenlere veya bu modelden çıkarılacak fonksiyon alanlarına ihtiyaç gösterebilecektir.

Şekil-5: Karşı Direniş Harekâtının Bileşenleri (Kaynak: COIN Guide, 2009).

Karşı direniş harekâtında politik fonksiyon alanı, siyasi uzlaşmanın ve etrafında tüm diğer faaliyetlerin düzenlendiği yönetim reformu için çerçeve sağlayan anahtar fonksiyon alanıdır. Ekonomik fonksiyon alanı temel hizmetleri sağlamayı ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi teşviki amaçlamaktadır. Böylece hükümete güven oluşturarak ve aynı zamanda direnişçilerin kolayca eleman temin ettiği işsizlerin ve hayal kırıklığına uğramış grubun sayısının azaltılmasına katkı sağlayarak başarı için koşulları oluşturması beklenmektedir. Ekonomik ve kalkınma fonksiyon alanı, acil insani yardımı, temel hizmetlerin sağlanmasını, altyapı inşasını ve yasal tarımı, sanayi, eğitim, sağlık, ticari ve hükümet faaliyetleri için kapasite geliştirilmesi için uzun vadeli programları kapsamaktadır (COIN Guide, 2009: 1-27).

Güvenlik fonksiyon alanı, diğer fonksiyon alanları için bir kolaylaştırıcı fonksiyon alanı olup, sadece etkilenen ülkenin askeri gücünün geliştirilmesi değil, ilgili yasal çerçeveyi, sivil gözetim mekanizmalarını ve yargı sistemi de dâhil olmak üzere bütün güvenlik sektörünü kapsamaktadır. Güvenliğin tesisi ekonomik ve yönetim faaliyetleri için bir öncel fonksiyon olmayıp, daha ziyade güvenlik, ekonomik ve yönetim faaliyetlerinin paralel olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Bilgi fonksiyon alanı, istihbaratı ve hedef kitleleri etkilemeyi (yönetimin davasını destekleyecek şekilde) içermektedir. Etkileme kampanyasının, stratejik hikâyeleme ile uyum içinde olması, ilgili kitlelere hitap etmesi, etkilenen hükümetin kararlılığına dayanması ve fiziksel eylemlerle örtüşmesi çok önemlidir (COIN Guide, 2009:1-27).

Karşı direniş harekâtının bilgi fonksiyon alanının, direnişçilerin kendi bilgi fonksiyonları ile sert rekabet içinde yapılması beklenmektedir. Bilgilerin toplaması, formülasyonu, depolanması ve dağıtımı çatışmanın tüm taraftarlarının algılarını şekillendirmede önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Karşı direniş harekâtında, öncelikle halk hakkında istihbarat toplanması gerekmektedir. Bu çerçevede istihbarat, bir ülkenin siyasi, askeri, ekonomik, sosyo-kültürel, altyapı, bilgi ve çevre bilgisi de dâhil olmak üzere karakteristik yelpazesini içermelidir. Bu dört fonksiyon alanı, direnişten

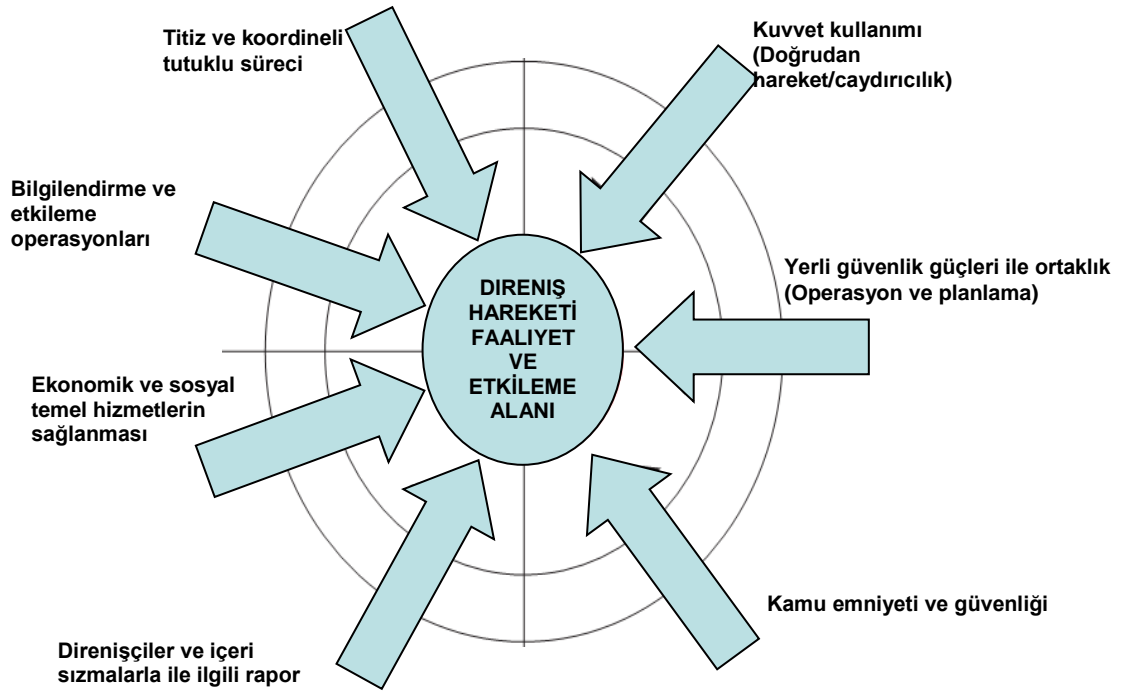
etkilenen hükümetin, kontrolü kurmasını, pekiştirmesini ve daha sonra müdahale eden kuvvetlerden ulusal güçlere, müteakiben bu güçlerden sivil kurumlara transfer edilmesini mümkün kılmalıdır (COIN Guide, 2009:1-27).

Bilgilendirme faaliyetleri, ev sahibi ülkenin meşruiyeti ve yetenekleri hakkında olumlu algıları oluşturmayı; yerel, bölgesel ve uluslararası destek elde etmeyi; halka direniş hareketinin yaptığı şiddetin duyurulmasını ve kendisinin direniş hareketinin propagandasına maruz kalabileceği konusunda uyarılmasını hedeflemektedir. Direniş hareketinin propagandasının zayıflatılması ve onun ideoloji ve hikâyelemesinden daha çekici bir alternatif sunulması; karşı direniş hareketinin meşru rolünü destekleyen olumlu bir hikâyeleme sağlanması için istihbarat ile senkronize edilmeli ve aktif kullanılması bilgilendirme faaliyetlerinde diğer önemli hususları oluşturmaktadır (AJP-3.4.4, 2011, 5'inci bölüm).

Karşı direniş hareketini, çeşitli sivil ve askeri çabalar arasında veya belli operasyon alanlarında sinerji ve denge sağlama sanatı olarak tanımlayan Pirnie ve O'Connell (2008:73-90) Irak'taki deneyimlere dayalı olarak başarılı bir şekilde karşı direniş hareketini yürütmek için gerekli olan operasyon alanlarını/yetenekleri Şekil-6'daki gibi sıralamaktadır:

- **Kuvvet Kullanımı:** Bir direniş hareketine karşı uzun bir süre boyunca büyük konvansiyonel güçlerin kullanımı kabul edilecek bir yöntem değildir. Askeri kuvvetlerin, yerel kuvvetlerle birleşik operasyonlarda kullanımı normalde tercih edilen bir yöntemdir.

- **Kamu Emniyeti ve Güvenliği:** Herhangi bir hükümetin birincil sorumluluğunun halkını korumak olduğu belirtilmektedir. Yabancı güçlerin geçici olarak yerli kuvvetlerin yerini alabileceğine, ancak doğal olarak daha az etkili olacağına vurgu yapılmaktadır. Halkın güvenliğini sağlamak için yeterli sayıda polis ve askeri kuvvetlere, diğer güvenlik güçlerine ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Askeri eylemlerden sivillere gelen riski en aza indirmenin halkın husumetini azaltmak için önemli bir yol olduğu vurgulanmaktadır.

Şekil-6: Karşı Direniş Harekâtında Operasyon Alanları (Kaynak: Pirnie ve O'Connell, 2008:73-90)

- Yerel Kuvvetlerle Ortaklık ve Onların Etkinleştirilmesi:

Direnişçilerin gözdağı verdiği veya direnişe sempati duyan yerli halktan bu kuvvetleri oluşturmanın son derece zor ya da imkânsız olabileceği vurgulanmaktadır. İhlalleri önlemek ve profesyonelliği geliştirmek için, hükümete yardımcı olan koalisyonun/ülkenin taktik seviyeye kadar yerel kuvvetlerle ortaklık yapması bu kapsamda önemlidir. Başarılı ortaklığın temelinde ise kişisel tanışma/birbirini tanıma ve karşılıklı güven bulunmaktadır. Direnişçilerin kendileri için en tehlikeli olarak polis gücünü gördüğü ve onları öncelikli hedef haline getirdiği belirtilmektedir.

- Direnişçiler Hakkında ve İçeri Sızmalarla İlgili Rapor:

Karşı direniş harekâtında direnişçilerin organizasyonu, motivasyonu, mukavemeti ve direnişçi güçlerin konuşlandırılması hakkında istihbaratın çok önemli olduğu, ancak bu bilgilerin son derece değişken ve belirsiz olabileceği belirtilmektedir. Direnişçilerin göz açıp kapayıncaya kadar görünüşte masum sivillere dönüşebileceği ve daha sonra zamanı gelince tekrar direnişçiye

dönüşebileceği vurgulanmaktadır. Karşı direniş harekâtında istihbaratın ağırlıklı olarak aşağıdan yukarıya doğru bir süreç olması gerektiği, başarılı karşı direniş harekâtında yararlı istihbaratın çoğunun polisin halk ile günlük temaslarından elde edilebileceği belirtilmektedir.

- **Ekonomik ve Sosyal Temel Hizmetlerin Sağlanması:** Özellikle insanların, bunu hükümetin meşruiyeti ile ilişkilendirdiğinde, karşı direniş harekâtında yeniden inşanın önemli bir araç olabileceği vurgulanmaktadır. Yeniden inşa projelerinin mümkün olduğu kadar yerel işgücünün istihdamı ile yapılması önemlidir. İşsiz gençlerin, özellikle terhis edilen askerlerin, direnişçi gruplar için birincil eleman sağlama havuzu olacağı belirtilmektedir.

- **Bilgilendirme ve Etkileme Operasyonları:** Karşı direniş harekâtında çok iyimser bir durum göstermeye çalışmadan halkı bilinçli tutmak için etkili bilgilendirme faaliyeti yapılmasının önemli olduğu belirtilmektedir. Hükümetin resmi organları tarafından sağlanan bilgilendirmelerin güvenilirliğinin düşük seviyede olabileceği, bu nedenle halkın inandığı ve güvendiği kaynaklarla bilgilendirme yapılmasının önemli olduğu belirtilmektedir.

- **Titiz ve Koordineli Tutuklu Süreci:** Yargılanmayı haklı gösterecek ve direnişçilere karşı yeterli kanıt olması gerektiğine dikkat çekilmekte ve sivil adalet sistemi yoluyla işlem yapılmasının önemli olduğuna işaret edilmektedir. Tutukluların insani koşullar altında tutulması, işkence yapılmaması ve tutuklulara aşağılayıcı muamelede bulunulmamasının önemli olduğu, aksinin yapılmasının hükümetin ikiyüzlü görünmesine sebep olacağı ve politikasının güvenilirliğini zayıflatacağı vurgulanmaktadır. Gözaltındayken, tutuklunun uygun tekniklerle nitelikli personel tarafından sorgulanması, çekirdek kadronun geri kalanlardan izole edilmesi, direnişçilerin motivasyon seviyelerine göre gruplara ayrılması önemli faaliyetler olarak gösterilmektedir. Hapishanelerin direniş için okul veya direnişçiler için toplantı yerleri haline gelmemesine, direnişten ayrılma

kararlarını teşvik etmek için programların yapılmasına ve topluma yeniden dönüş için uygun koşulların sağlanmasına dikkat çekilmektedir.

Karşı direniş harekâtında icra edilecek görevlerin, kentlerde veya kırsal alanda yapılmasına göre veya direniş hareketinin komşu ülkelerde üs bölgelerine sahip olmasına göre değişim gösterebileceği ileri sürülmektedir. Bu farklılığı göstermek için Tablo-3 üzerinde görevleri incelemek uygun olacaktır (FMI 3-24.2, 2009:3-10, 3-14). Burada dikkat çeken husus direniş hareketinin faaliyet gösterdiği coğrafi alanların özelliğine uygun şekilde askeri stratejilere ihtiyaç olmasıdır.

Tablo-3: Karşı Direniş Harekâtında İcra Edilecek Görevler (Kaynak: FMI 3-24.2, 2009:3-10, 3-14)

Çaba Sarf Edilecek Alanlar (Lines Of Effort)	Kentsel Alan	Kırsal Alan	Komşu Ülkelerde Üs Bölgesi Bulunması
Sivil Güvenlik Oluşturulması	Direniş hareketinin hücrelerine baskınlar yapılması	Gerilla gruplarına baskınlar yapılması	Muhtemel sınır geçiş noktalarında pusu atılması
Sivil Kontrolün Tesisi	Yerel polis güçlerine soruşturma konusunda eğitim verilmesi, halkı kontrol etmek için komiteler oluşturulması	Polis operasyonlarının güçlendirilmesi, özellikle karakol ve kontrol noktalarının tesisi	Yerel polisin ve sınır güvenliğinden sorumlu unsurların eğitilmesi
Ev Sahibi Ülkenin Güvenlik Kuvvetlerini Destekleme	Halkın güvenliğini sağlamak, kontrol etmek ve direnişin hareket serbestliğini engellemek için yerel güvenlik güçlerinin sayısının, etkinliğinin ve kullanımının en üst düzeye çıkarılması	Muharebe gücünü artırmak, operasyon alanını genişletmek, güvenli köy sayısını artırmak ve operasyonun meşruluğunu artırmak için yerel güvenlik güçlerinin kullanılması	Sınır güvenliğinden sorumlu unsurların, polisin ve ordunun sayısının ve etkinliğinin en üst düzeye çıkarılması
Ev Sahibi Ülke Yönetimini Destekleme	Temel sorunları belirlemek ve çözmek için yerel veya aşiret konseyi oluşturulması veya toplanması	Temel sorunları belirlemek ve çözmek için köy, ilçe, il veya aşiret meclisi kurulması veya toplanması	Sorunları tanımlamak ve çözmek için sınırın her iki tarafında bir köy veya kabile konseyi kurulması ya da toplanması.
Temel Hizmetleri Restore Etme	Hükümeti destekleyen bölgelere kanalizasyon sistemleri, elektrik hatları gibi projeler yapılması	Köylere su kuyusu açılması gibi hükümete destek sağlayacak projeler geliştirilmesi	Hükümetin çalışmalarına yardımcı olan sınıra yakın köylere sulama sistemlerinin yenilenmesi gibi projeler sağlanması

Ekonomiyi ve Altyapıyı Geliştirmeye Destek Sağlama	Şehir yönetimlerinde ilave personel işe almak ve ekonomik kalkınma projeleri başlatmak için fon sağlanması	Hükümete desteği artırmak için tarafsız olan köylere traktör veya benzin bağışlaması	Sınırları korumaları veya sınırda çit inşa etmek için köylülerin işe alınması
Bilgilendirme Angajmanı	Hükümetin başarılarını vurgulamak ve direnişin mağlubiyetleri ile aşırılıklarını ortaya koymak için bilgilendirme angajmanları yapılması	Hükümetin başarılarını vurgulamak ve direniş mağlubiyetleri ile aşırılıklarını ortaya koymak için bilgilendirme angajmanları yapılması	Halk gözünde sınır meşruiyetini oluşturmak ve resmi sınır giriş noktalarına yönlendirmek için bilgilendirme angajmanları yapılması

6. KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ STRATEJİLERİ

Bazı araştırmacılar karşı direniş harekâtı ile ilgili literatürü gözden geçirmiş ve karşı direniş harekâtında uygulanan klasik, çağdaş ve direniş başlıkları altında 20 farklı yaklaşım ve pratik önerilerin olduğunu tespit etmiştir (Paul ve diğerleri, 2010). Bütün bu yaklaşımları incelemek bu çalışmanın kapsamı dışında olduğu için özellikle iki temel yaklaşım (Yıpratma veya “Kalpleri ve zihinleri kazanma”¹¹) üzerinde durulmuştur.

Karşı direniş harekâtının tarih boyunca statik ve yekpare olmadığı, fikirleri, kapsamı, amaçları, vizyonu, aktörleri ve özellikle de geçerli olarak görülen yöntemlerinin, tarihi süreç içinde değişime uğradığı vurgulanmaktadır. 19’uncu Yüzyılda ve 20’nci Yüzyılın başlarında direnişçilerle mücadelede ilk yaklaşımın, özellikle askeri araçların kullanımıyla sadece direnişçilere karşı değil, onlara destek sağlayan halk tabanına karşı da aşırı güç kullanımı ve zulüm yapılması ile karakterize edilebileceği belirtilmektedir. Yiyecekten yoksun bırakma ile yerel olarak oluşturulan kuvvetlerin kullanımı, direnişçiler ve halk arasındaki bağı kırmak için karşı direniş harekâtının önemli araçları olmuştur. Bu yaklaşımın sadece direniş hareketine katılımı teşvik etmek, daha fazla taraftar çekmek gibi ters etkileri olduğu ve baskıcı yaklaşımların yetersiz olduğu anlaşıldığında, karşı

¹¹ “Kalpleri ve zihinleri” kazanma ifadesi, Sör Gerald Templer tarafından Malaya’da (1948-1960) İngilizlerin yürüttüğü karşı direniş harekâtını tarif etmek için kullanılmıştır (Paul ve diğerleri, 2010:36).

direnif haremâtının yöntemlerinin doğrudan direnişçilerin imhasına odaklanmaktan ziyade, direnişçiler ve halk tabanı arasındaki bağlantının kesilmesi üzerine odaklanmaya başladığı vurgulanmaktadır. İlk başta halkı yaşadığı yerlerden taŐımak gibi sert yöntemler geçerli yöntemler olarak görülürken, daha sonra propaganda kampanyaları gibi sadece ılımlı yöntemlerin daha etkili olduğunun görüldüğü belirtilmektedir. Bu kapsamda karşı direniş haremâtının, sadece askeri yöntemlerin kullanımından, bütün devlet kurumlarının kullanımını kapsayacak Şekilde geniŐlediđine dikkat çekilmektedir (Morales, 2011:195-220). Bu çerçevede, direniş hareketinin oluşumuna modernleşme ile ekonomik kalkınma sorunlarının neden olduğunu ve direnişin halk desteğine ihtiyacı olduğunu düşünenler, karşı direniş haremâtında izlenecek stratejiyi belirlerken, halkın umutlarını yeniden inşa etmeyi ve onların hükümete desteğini kazanmayı ön plana çıkarmıştır. Bunu sağlamak için ise, hükümet ve direniş güçleri tarafından kaynaklanan baskılara karşı halkın güvenliğinin sağlanması, kalkınmanın olumlu yönlerini güçlendirilirken olumsuz yönlerini azaltmanın, halkın siyasal haklarının artırılmasının, yaşam standartlarının iyileŐtirilmesinin ve hükümetin görevi kötüye kullanması ile yolsuzluğun azaltılmasını esas unsurlar olarak önermiştir. Bu strateji 1960'larda baskın bir model olmuştur (Long, 2006:22-23).

Bu kapsamda tarihi süreç içinde karşı direniş haremâtında uygulanan stratejilere bakıldığında iki temel stratejik yaklaşımla karŐılaŐılmasının mümkün olduğu vurgulanmaktadır. Birincisi direnişçilerin fiziki olarak yenilmesinin amaçlandığı ağırlıklı olarak askeri tedbirleri içeren stratejidir. Bu yaklaşımda, Şiddete son verilmesi zaman zaman başarılı olsa da, hem üstün bir askeri güce hem de sadece direnişçilere değil halka da bir bütün olarak aşırı tedbirler uygulamak için istekli olmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan bu yaklaşım, birçoğu askeri darbe ile kurulan baskıcı ve otoriter rejimler ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşım da direniş hareketi ezilse veya zayıflatılmıŐ olsa da, oluşumuna neden olan dava konusu göz ardı edilmiş olmakta ve karşı direniş haremâtı direnişçileri sürekli bastırma uygulamasına dönüŐmektedir. Örneğin karşı direniş haremâtı 1970'lerde Arjantin ve

Guatemala'da olduğu gibi sürekli baskı uygulanmasından öteye gitmemiştir. Bununla birlikte askeri çözümlere başvurmak kısa vadede etkili olsa bile, zaman içinde direniş hareketi geçmişte İrlanda'da bugünse Filistin'de olduğu gibi tekrar tekrar alevlendirebilmektedir (Moore, 2007:14). Düşman-merkezli yaklaşım olarak da isimlendirilen bu yaklaşımda birincil görev olarak düşmanın yenilmesi amaçlanırken, diğer faaliyetler bu görevi destekleyen çabalar olarak görölmektedir. Bu yaklaşım içinde sert-yumuşak, doğrudan-dolaylı, şiddet- şiddet içermeyen gibi pek çok çeşidi görmek mümkündür (COIN Guide, 2009:14). Vietnam'da kullanılan ve yıpratma yaklaşımı olarak da isimlendirilen bu strateji, bir direnişe destek verilmesini caydırmak için maliyetleri yükseltmeye odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, halkın maliyet artışına duyarlı olduğunu ileri sürmektedir. Bu stratejinin temelinde güçlü bir askeri yapı ve direnişçilere destek veren halkı cezalandırma yer almaktadır. Bu yaklaşım, direnişçileri desteklemenin ya da reddetmenin getireceği maliyetlere dayalı olarak halkın karar vereceğini ileri sürmektedir. Maliyetlerin öncelikle halkın davranışını açıkladığı düşünöldüğu için, ekonomik kalkınma ve eşitsizlik sorunları temel kaygılar olarak görölmemektedir. Aksine hangi tarafın kazanıyor olmasına yönelik algı çok daha önemlidir. Halkın, kaybetmesi olası olan tarafı desteklemekten kaynaklanacak ağır kayıplardan kaçınmaya çalışacağı belirtilmektedir. Bu yaklaşıma göre zorlayıcı kontrol araçlarına hâkim olarak algılan taraf, halktan en büyük desteği toplayacaktır (Findley ve Young, 2007:381-382). 2003 ve 2004 yılları arasında Irak'taki operasyonda görev yapan İngiliz Ordusu Generali Nigel Aylwin-Foster, bu yaklaşımın direnişçilerin imha edilmesi yoluyla yıpratma (attrition) üzerinde yoğunlaştığını ve bu kapsamda halkı bu temel amacı gerçekleştirmek için en iyi ihtimalle ilgi dağıtıcı şey olarak, en uç noktada da ise baskı altına alınması gereken bir hedef olarak gördüğünü belirtmektedir (Aylwin-Foster, 2005:4). Aslında bu yaklaşımın Soğuk Savaş döneminin bir yaklaşımı olduğunu belirtmek gereklidir. Bugün için halk üzerinde zorlayıcı tedbirlerin negatif etkisinin olduğunu, Mısır ve Suriye gibi ölkelerde yaşanan halk hareketlerinde açık şekilde görölmektedir.

İkinci stratejik yaklaşım tüm boyutlarıyla çatışmayı çözmeye çalışmakta ve uzun vadeli istikrar sağlamada daha başarılı olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımda karşı direniş harekâtı, öncelikle silahlı bir düşmanın yenilgiye uğratılmasından ziyade, temel amaç olarak bir devlet veya bölgede kalıcı istikrarın sağlanması üzerine odaklanmaktadır. Bu yaklaşımda sadece direnişçilerin eylemleri bastırılmaz, direnişin çıkış nedenlerine uzun vadeli çözümler bulmak asıl temel unsuru oluşturmaktadır. Bu strateji, şiddet ve yıkıcılığın yerel güvenlik güçleri tarafından yönetilebilir bir seviyeye getirilmesi, istikrarsızlığı körükleyen yapısal sorunların ele alınması için siyasi, ekonomik ve sosyal kurumların inşa edilmesi ve çatışmayı körükleyen nefret, güvensizlik ve önyargıların dönüştürülmesi şeklinde, üç hedefi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Başarı sadece direnişçilerin yenilmesi ile değil, istikrarın eski haline getirilmesi ve daha sonra muhafaza edilmesiyle gelecektir. Direnişçilerin, yok edildiği ya da baskı altına alındığı için değil, direniş hareketini ortaya çıkaran koşulların artık olmaması nedeniyle ortadan kaldırılması beklenmektedir (Moore, 2007:15). Bu stratejinin temelinde bir direniş hareketine karşı savaşın kazanılmasının, halkın tutum, sempati ve desteğinin direnişçilerden hükümete doğru değiştirilmesini gerektirdiği inancına dayanmaktadır. Bu çerçevede temel kaygı halka fayda sağlamaktadır (Findley ve Young, 2007: 381). Halk-merkezli bir yaklaşım olarak da isimlendirilen bu stratejide odak noktasının, direniş örgütünü yenmekten, halk desteğini geri kazanmaya veya korumaya doğru kayması beklenmektedir. Direniş örgütüne karşı doğrudan askeri eylem kesinlikle gerekli olsa da, bu ana çaba olmayacak, ağırlık merkezi hükümetin halk ile ilişkisinde ve halk arasındaki destekte olacaktır (COIN Guide, 2009: 14). “Kalpleri ve zihinleri kazanma” yaklaşımı olarak da bilenen bu stratejide, karşı direniş harekâtını yürütenlerin sorunları ve eylemleri yerli halkın açısından görmesi gerekmekte ve görünüşte haklı olsa bile aşırı güç kullanımından kaçınması gerekmektedir (Aylwin-Foster, 2005:4). Afganistan’da uygulanan karşı direniş harekâtı da teoride bu stratejiye dayanmaktadır.

7. SONUÇ

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında bir ülke yönetimi açısından, karşı direniş harekâtının esasen halkı veya halkın bir kesimini yeniden kazanmak için yapması gereken bir mücadele olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada, ülke toprakları içinde silahlı veya silahsız bir şiddet hareketi ile karşılaşan bir yönetimin, karşı bir strateji veya tedbir oluşturmadan önce ilk olarak halk kitlesi içinde şiddet hareketini destekleyen bir kesimin olup olmadığı üzerinde durması gereklidir. Eğer silahlı şiddet hareketi destek açısından halk kitlesi içinde bir karşılık buluyorsa, burada bir direniş hareketinden bahsetmek mümkündür. Daha önce bahsedildiği gibi, halk içinde bir grubun yönetim karşıtı bir faaliyet içinde bulunma riskini göze alabilmesi için, sorun olarak gördüğü hususun çözümünde başka bir alternatifi olmadığına ve içinde yer alacağı faaliyetten başarı ile çıkacağına inandırılması gereklidir. Bu noktada, yönetim sadece askeri seçeneklerle bu güvenlik sorununu çözemeyeceğini göz önüne alarak gerekli güvenlik tedbirlerini oluşturmalı ve bir karşı direniş harekâtı yürütmesi gerektiği konusunda bilinçli olmalıdır.

Bu noktada karşı direniş harekâtında, askeri olmayan araçların genellikle en etkili unsurlar olduğu, askeri güçlerin ise destekleyici/kolaylaştırıcı bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Bu kapsamda, çevre, halk, güvenlik düzeyi, olayların gelişim hızı ve direnişçiler üzerinde kontrol sağlama hedefi, bu harekâtı barış operasyonları veya insani müdahale gibi operasyonlardan ayıran temel özelliktir. Sonuç olarak karşı direniş harekâtının, cereyan edeceği çevre özellikleri (fiziksel, ekonomik, siyasi ve insan), direniş grubun/gruplarının yapısı ve bu harekâtı yürütecek devlet ve güvenlik güçlerinin niteliği gibi üç önemli faktörün karmaşık etkileşimi sonucu ortaya çıkması beklenmektedir (COIN Guide, 2009:2-12).

Diğer taraftan icra edilecek harekâtın başarısı için izlenmesi gereken kritik prensiplerin olduğu dikkate alınmalıdır. Öncelikle siyasi hedefin iyi belirlenmesi gerektiği ve devletin bütün kurumlarının bu hedefi destekleyici

faaliyetler içinde yer alması gerektiği unutulmamalıdır. Ayrıca yürütülecek harekâtın ihtiyacına göre hukuki düzenlemelerin yapılması ve harekâtı icra edecek unsurların bu düzenlemeler çerçevesindeki yetkileri konusunda yetiştirilmesi gerektiği göz önünde tutulmalıdır. Harekâtın odak noktası direnişçilerden ziyade harekâtın başarısına tercihleri ve destekleriyle yön verebilecek halkın olması gerektiği akılda tutulmalıdır. Yönetimin güç kullanımında ölçülü ve orantılı olması, direnişin yönetimi kısıktırma amacını gerçekleştirmesini önleyecek önemli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır.

Yine de, İngilizlerin başarılı olarak kabul edilen Malaya'da uyguladığı karşı direniş harekât stratejisinin, bugün Afganistan'da aynı başarıyı garanti edemeyeceği düşünülmektedir. Her bir direniş hareketinin bulunduğu toplum, çevre, zaman ve mekân özelinde farklılıklar içerdiği, bu nedenle de karşı direniş harekâtının da bu çerçevede daima yeniden modellenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAKİ DİRENİŞ HAREKETİNİN İNCELENMESİ

1. GİRİŞ

Son 30 yıldır Afganistan denince ilk aklın gelen şey çatışma ortamıdır. Özellikle son on yıldır Afganistan'da devam eden Taliban direniş uluslararası toplum için en önemli konulardan biri olarak ön plana çıkmıştır. Son on yılda Afganistan ile ilgili yapılan uluslararası konferanslar bunun en açık delili olarak kendini göstermektedir¹². Diğer taraftan bu direniş hareketi ile mücadele etmek üzere, 01 Nisan 2014 tarihi itibarıyla dünyadaki ülke sayısının dörtte birinin (48 ülke) Afganistan'da ISAF'a katkı sağladığı (ISAF KFF, 01.04.2013) dikkate alındığında, Afganistan'ın uluslararası toplum için önemini anlamak daha da kolaylaşmaktadır.

Bu çerçevede bu bölümün amacı Afganistan'da 2001 yılından sonra tekrar ortaya çıkan Taliban direniş hareketinin doğuşundaki tarihsel arka planı, direnişin oluşumundaki siyasi ve sosyal yapı ile iç ve dış dinamiklerin etkileri ve direniş hareketinin oluşumunu, hedefleri ve uyguladığı taktikleri incelemektir.

Bu kapsamda, bu bölümün dayandığı temel varsayımlar arasında;

- Yaklaşık beş yıl Afganistan yönetiminde kaldıktan sonra, 2001 yılında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejiminin, daha sonra dini ve etnik temele dayalı bir direniş hareketi olarak tekrar ortaya çıktığı,

- Afganistan'daki direnişin ortaya çıkışında bulunduğu sosyal ortamın etkileri olduğu ve direnişin kendini tanımlamada ön plana çıkardığı "kimliğin", kurduğu sosyal ilişkilere ve elde etmek için mücadele verdiği hedeflere yön verdiği,

- Taliban direnişinin genel olarak iki grupta toplanan "ulusal direniş-national" ve "kurtuluş direnişi-liberation" hareketlerinden ikincisine daha yakın olduğu,

- Taliban'ın Batı'ya karşı düşmanca duygular beslediğine hiç şüphe olmamasına rağmen, Afganistan dışındaki Batılı hedeflere yönelik saldırıda bulunması ihtimalinin düşük olduğu ve bu çerçevede uluslararası terörizmle doğrudan bir bağlantısı olmadığı,

- Taliban direnişi ile Afganistan'da başlayan istikrarsızlığın, öncelikle Pakistan'da, daha sonra diğer komşu ülkelerde kalıcı bir yapıya dönüşme ihtimalinin yüksek olduğu,

- Taliban direnişinin her ne kadar küresel boyutta bir amaçla hareket etmese de, başta ISAF olmak üzere uluslararası toplumun ve Afgan merkezi yönetiminin hataları nedeniyle her geçen gün daha güçlü bir direniş hareketine dönüşmüş olduğu, yer almaktadır.

11 Eylül terörist saldırılarından bir gün sonra, BM Güvenlik Konseyi 12 Eylül 2001 tarihli 1368 sayılı kararıyla, BM Şartı uyarınca bireysel ya da ortak meşru savunmanın doğal hak olduğunu belirterek, bu terörist saldırıları açık olarak güçlü ifadelerle kınamış ve bu tür eylemleri uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit olarak gördüğünü beyan etmiştir. Bu çerçevede, bu terörist saldırıların faillerini, organizatörlerini ve sponsorlarını adalet önüne

---

¹² Bu konferanslara bakıldığında, Bonn-2001, Berlin-2004, Londra-2006, Paris-2008, Londra-2010, Kabil-2010, Bonn-2011, Chicago-2012, Tokyo-2012 ve Kabil-2013 hemen göze çarpmaktadır (Kabul Process [web], 2013).

getirmek için tüm devletleri acilen birlikte çalışmaya çağırılmış ve bu eylemlerin faillerine, organizatörlerine ve sponsorlarına yardım eden, destekleyen veya barındıranlarında sorumlu tutulacaklarına vurgu yapmıştır (S/RES/1368, 2001).

07 Ekim 2001 tarihinde, ABD Devlet Başkanı Bush ulusa sesleniş konuşmasında, iki haftadan daha fazla önce Taliban liderlerine bir dizi açık ve özel taleplerde bulunulduğunu (Terörist eğitim kamplarının kapatılması, El Kaide liderlerinin teslim edilmesi, haksız yere Afganistan'da gözaltına olan Amerikan vatandaşları da dâhil olmak üzere tüm yabancı uyrukluların iade edilmesi), ancak bu taleplerin hiç birinin karşılanmadığını ve bunun için Taliban'ın bir bedel ödeyeceğini belirtmiştir (Bush, 2001).

Uluslararası arenada gerek teknolojik üstünlüğü, gerekse askeri gücüne rağmen 11 Eylül olaylarıyla terör paniğini kendi evinde yaşayan ABD'nin, bu saldırısının sorumlusu olarak gördüğü El Kaide örgütüne ve bu örgütün lideri Usame Bin Ladin'e karşı uluslararası arenada başlattığı harekâtın mevcut durumda geldiği son nokta Afganistan ve Taliban rejimi olmuştur.

2001 yılında, ABD'nin müdahalesi ile Afganistan yönetimini bırakmak zorunda kalan Taliban rejimi de, uzun süredir bir direniş hareketi olarak Afganistan'da varlığını devam ettirmektedir. Mevcut durumda, Afganistan'daki devam eden çatışma, "düşüncelerin ve algıların savaşı" olarak kabul görmektedir, en azından ISAF'ın komutanlığını yürütmüş olan ABD'li General McChrystal'ın, 2009 yılında yaptığı değerlendirme bu yöndedir (McChrystal, 2009a:1-2).

11 Eylül saldırıları sonrasında Taliban'a karşı başlatılan harekât;

- Bir tarafta Afganistan'da El Kaide, Taliban direnişi ve diğer muhalif unsurlara karşı, BM Güvenlik Konseyinin 12 Eylül 2001 gün ve 1368 sayılı

kararına dayanan ABD'nin liderlik ettiği Koalisyon güçlerince yürütülen Sonsuz Özgürlük Operasyonu,

- Diğer tarafta ise Bonn Anlaşması ve BM Güvenlik Konseyinin 1386 ve 1510 sayılı Kararına dayanılarak, 2002 yılında önce Kabil ve çevresinin, 2003 yılında ise tüm Afganistan'ın güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmak ve Taliban yönetimine son verilmesini müteakip Afganistan Geçici Hükümetine destek sağlamak amacıyla başlatılan ISAF Harekâtı olmak üzere iki mihverde halen devam etmektedir (TSK [web], 21.11. 2013).

Uluslararası sistem de dâhil olmak üzere sosyal bir sistemde yer alan bir aktörün, kim olduğunu bilmeden ne istediğini bilmesi pek mümkün değildir. Bu nedenle aktörün kimliğinin, çıkarlarının oluşumuna esas teşkil etmesi doğal bir sonuç gibi gözükmektedir. Bir aktörün sosyal ilişkide bulunduğu diğer aktörlere göre gibi kendi kimliğini tanımlaması, ona bir anlam yüklemesi ve tercihlerini belirlemesi beklenmektedir. Bu çerçevede, ortak düşünceler, inançlar ve değerler sisteminin, sosyal ve politik faaliyetlere güçlü bir şekilde etki etmesi mümkün gözükmektedir (Bozdağlıoğlu, 2007: 121-144).

Bu noktada Afganistan'daki direniş hareketinin ortaya çıkışında bulunduğu sosyal ortamın etkilerinin olduğu ve direnişin kendini tanımlamada ön plana çıkardığı "kimliğin", kurduğu sosyal ilişkilere ve elde etmek için mücadele verdiği hedeflere yön verdiği düşünülmektedir.

Bu çerçevede, bu bölümde öncelikle Afganistan'da direnişin nasıl oluştuğu incelenecektir. Ancak, Afganistan'daki direnişin en önemli direniş grubu ve diğer direniş hareketlerine şemsiye örgüt olarak yön veren direniş grubunun Taliban direnişi olduğu düşünüldüğü için, bu bölümde Taliban direnişi ağırlık merkezi olarak alınmıştır. Afganistan'da bugün var olan direniş hareketinin oluşumunu anlamak için, öncelikle Afganistan'da yönetim anlayışına ve bu yönetim anlayışında Peştunların konumuna ve daha sonra

2001 yılından önce Taliban'ın doğuşuna neden olan Afganlıların Sovyet işgaline karşı verdiği direniş sürecine kısaca değinmek faydalı olacaktır.

2. DİRENİŞ HAREKETİNİN OLUŞUMU

Bağımsızlığı kazandıktan sonra Afganistan'daki yönetimin, bir yandan Kabil merkezli hükümetlerle, bölgesel güç sahipleri arasındaki güç mücadeleleriyle, diğer yandan modernleşme hareketlerine karşı geleneksel sistemleri koruma çabalarıyla karakterize edilebileceği belirtilmektedir. Yoksulluk ve eğitim eksikliğinin merkezi bir hükümet kurma çabalarını zorlaştırdığı, genellikle kendisini bölgesel, etnik ve aşiret hatları boyunca gösteren bu iç gerilimlerin dış aktörler tarafından daha da karmaşıklaştırıldığı ve manipüle edildiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede Afganistan'da merkezi hükümetlerin gücünün, yerel güç yapıları ile müzakerelere ve ödünlere bağımlı olduğu veya olacağı ileri sürülmektedir. Afganistan'da, modern ve kurum-merkezli yönetim yaklaşımlarının, hukuki bir temeli olmamasına rağmen Afganistan'ın geniş bir kesimi tarafından otoritenin birincil kaynağı olarak algılanan aşiret yönetim yapıları ile yan yana bulunduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde, resmi devlet-merkezli ve gayri resmi toplum temelli adalet ve güvenlik mekanizmalarının Afganistan'da paralel olarak var olmaya devam ettiği vurgulanmaktadır (Ayub ve diğerleri, 2009:8-11).

Abdulkader Sinno, Peştunları kim harekete geçirirse, onun Afganistan'ı yönetebileceğine ve onların rızası olmadan Afganistan'ın yönetilemeyeceğine dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, Peştunlar arasında az destek görmüş olan Tacik liderlerin (Habibullah Kalakani ve Ahmed Şah Mesut) bu nedenle başarısız olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca, 1978 yılından itibaren sadece Taliban'ın Peştunları harekete geçirmede başarılı olduğunu iddia etmektedir (Sinno, 2009:59). Bu çerçevede Taliban direnişinin oluşumdan önce konun daha iyi anlaşılması için Peştunlara ve Afgan etnik yapısına kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Afganistan'da Peştunların, yaklaşık 30 kabileye ayrıldığı ve bunların her birinin de daha alt gruplara bölüdüğü vurgulanmaktadır. Bu kabilelerin yaklaşık yarısının, Durani ve Ghilzai isimli gruptan birine ait olduğu belirtilmektedir. Durani kabilesi, güneybatıda Farah'tan Kandahar'a kadar uzanan ovada yoğun olarak bulunmaktadır. Ghilzai kabilesi ise, güneydoğuda Kandahar ve Kabil arasında yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda merkezde ve kuzeyde de büyük Peştun toplulukları bulunmaktadır. Yaklaşık on milyon Peştunun ise Pakistan sınırları içinde yaşamakta olduğu ve Kuzey-Batı Sınır Eyaleti (şimdiki adı Hayber-Pahtunhva) ile Belucistan eyaletinin kuzey kesiminde nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu bölünelere rağmen Peştunların, ortak kökenli bir gelenek ile şekillenen güçlü bir etnik kimlik anlayışının, Peştunca olarak bilinen ayrı bir dilinin ve "Peştunvali" (Peştun tarzı veya yolu) olarak bilinen kendine özgü bir sosyal kodunun olduğu belirtilmektedir (ICG, 2003:1). Bu sosyal kodun temel ilkeleri arasında, öz-saygı, adalet, misafirperverlik, sadakat, eşitlik ve bağımsızlık ve onur yer almaktadır (Hughes, 2011).

Bu noktada 1893 yılında İngilizler tarafından çizilmiş olan modern Pakistan ve Afganistan arasındaki 1.200 kilometrelik sınırı oluşturan Durand Hattının, sınırın her iki tarafında yaşayan büyük Peştun aşiret topraklarını ikiye böldüğünü ve bugün özellikle Pakistan tarafında Taliban'a güvenli sığınaklar sağladığını belirtmek gerekmektedir (Williams, 2008:40).

Afganistan'ın şuan ki devlet başkanı Hamid Karzai bir Popalzai kabilesinin (Durrani kabilesinin alt kolu) bir üyesi iken (Biography, 2014), Molla Ömer dâhil Taliban liderlerinin büyük bir kısmı Ghilzai kabilesinin Hotak kolundadır. Bu iki Peştun kabilesi arasında düşmanlıkların olduğu, son üç yüzyıldır Afganistan yönetimine hâkim olan ve Afgan krallarını çıkaran Durani kabilesinden, Ghilzai kabilesinin sadece üç defa ulusal gücü ele geçirebildiği belirtilmektedir (Johnson ve Mason, 2007:74). Bu kapsamda, aslında bugün Afganistan devam eden güç mücadelesinin yine iki Peştun kabilesi arasında devam ettiğini söylemek mümkündür.

Darice (Farsça) konuşan Sünni Taciklerin ise Afganistan'da ikinci büyük etnik grup olarak yaklaşık toplam nüfusun %25'ini oluşturduğu belirtilmektedir. Taciklerin, Kabil'de, kuzeydoğu'da ve Herat'da yoğun olarak bulunduğu beyan edilmektedir. Yönetimin resmi dili olan Daricede okuryazarlığın ve idari merkezlere yakınlığın şehrli Taciklere, hem Durani hâkimiyeti altında hem de daha sonra komünist yönetimler altında yönetimde Peştunlara küçük ortak olma imkânı verdiği vurgulanmaktadır. Merkezi dağlık yerlerin ise, Darice konuşan ağırlıklı olarak Şii Hazaralara ev sahipliği yaptığı ve Hazaraların yaklaşık nüfusun %19'unu oluşturdu ileri sürülmektedir. Hazaraların geleneksel olarak politik ve ekonomik açıdan en dezavantajlı grubu oluşturduğu belirtilmektedir. Türkçe konuşan Özbeklerin ise nüfusun %6'sını oluşturduğu ve kuzey ovalarda ve eteklerinde yaşadıkları beyan edilmektedir (ICG, 2003:1).

Afganistan'ın geçmişte yüksek derecede adem-i merkezîyetçi bir yönetim ile yönetildiği ve Büyük İskender, Cengiz Han ve Britanya İmparatorluğu ordularının da dâhil olduğu yabancı istila ve işgale karşı direnişle anıldığı belirtilmektedir (Katzman, 2013a:1).

Bu çerçevede, Afganistan'da yerel halkın mümkün olduğunca kendi seçtikleri insanlar tarafından yapılan arabuluculuk ve hakemlik sayesinde kendi sorunlarını çözmeye alışık olduğu belirtilmektedir. Afganistan'da bu gerçeği tanıyan başarılı rejimlerin önemli ölçüde gayri resmi karar verme gücünü yerel topluluklara devrederek, onların kendi sorunlarını çözmesini sağladığı ve devletin müdahale etme zorunda kalmadığı vurgulanmaktadır. Buna karşılık, yerel toplulukların da bunun karşılığında, Afgan devletinin egemenliğini tanıdığına ve meşruiyetine meydan okumadığına dikkat çekilmektedir. Başarısız yönetimlerin ise müzakerelerden kaçınarak ve yerel topluluklarla ilişkilerinde güç kullanımından yana tercihte bulunarak, ayaklanmaların ve direnişlerin oluşumuna sebep oldukları ileri sürülmektedir (Barfield and Nojumi, 2010:40-41).

Bu kapsamda Afganistan tarihinin analizinin, ülkenin güçlü bir ulusal lider tarafından yönetildiği, aşiret reisleri ve dini liderler ile güçlü bir merkezi kontrolün profesyonel ordu tarafından desteklendiği zaman, iç istikrarının sağlandığını ortaya koyduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca askeri kontrolü pekiştirmeden ve merkezi hükümeti güçlendirmeden, hükümetlerin radikal sosyal ve ekonomik reformlara veya modernizasyon faaliyetlerine teşebbüs etmesinin felakete sonuçlandığı vurgulanmaktadır (Dessaso, 2011:65). Bugün için Afganistan'da bu özellikleri taşıyan bir yönetimin olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

On sekizinci yüzyılın ortalarında Afgan devletin ortaya çıkışının, ulusal düzeyde Durani kabilesinin gücünün yükselişi ile aynı zamana denk geldiği belirtilmekte ve o andan itibaren, Durani kabilesine ait Peştunların diğer aşiret ve etnik gruplara rağmen, devlet ve toplum üzerinde yetkileri elinde tuttuğu vurgulanmaktadır. Bir devlet olarak Afganistan'ın tarihinin büyük kısmında Peştun kontrollünün ve onun elindeki siyasi gücün olmasının, Peştunların kendi gelenek ve kültürel normlarını Afganistan'ın ulusal kimliği ile eşanlamlı hale getirdiği ileri sürülmektedir (ICG, 2003:1-2).

Peter Marsden (2008:362-363) Taliban'ın tarihsel köklerini oluşturmak için 1920'li yıllarda bağımsız Afganistan'ın ilk Emiri Emanullah Han döneminde yapılan kadınlarla ilgili reform hareketlerine (kamu önünde eşinin ve iktidardaki ailenin diğer kadın üyelerinin peçesini açması ve yönetici elitlerin kızları için bir okul kurması) gidilmesi gerektiğini belirtmektedir. Söz konusu reformların geleneksel değerlere bir saldırı olarak algılanmış olduğunu, aşiret ve dini liderler tarafından büyük bir tepki ile karşılandığını ve Emanullah yönetiminin son bulmasına sebep olduğunu vurgulanmaktadır. Peter Marsden, Amanullah'ın düşmesini liberalizm ve geleneksel değerler arasındaki mücadelenin bir sembolü olarak tanımlamaktadır. Yeni bir Anayasa getirilmesi ve bir parlamento oluşturulmasına rağmen, sonraki 20 yıl içinde siyasi ortamın göreceli olarak daha sakin geçtiğini belirtmektedir.

1953 yılında Muhammed Davud, Kral Zahir Şah yönetimi altında Başbakan olunca reform sürecinde yeni bir ivme başlamıştır. Bu dönemde devletin alt yapısını güçlendirmek için Sovyetler Birliği, ABD ve Avrupa'daki hükümetler de dâhil uluslararası alanda yardım aranmıştır. Ayrıca reform programlarına, dini ve aşiret liderleri tarafından verilebilecek silahlı tepkilere karşı, özellikle Afgan ordunun inşasına öncelik verilmiştir. 1959 yılında yönetici elitin kadın üyeleri kamu önünde peçesiz ortaya çıktığında, bu defa kaçınılmaz tepkilere karşı kuvvet kullanma tehdidinin kullanıldığı belirtilmektedir. Bu dönemde eğitimin geliştirilmesine de öncelik verildiği, 1960'ların sonlarına doğru Kabil Üniversitesine öğrenci alınmaya başlandığı beyan edilmiştir. Bu dönemde Kabil Üniversitesinde Sovyet modeli sosyalizm ve Mısır'ın "Müslüman Kardeşler"inden esinlenen İslamcı hareket olmak üzere iki hareketin ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. 1973 yılında Kral Zahir Şahı devirerek Devlet Başkanlığını ilan eden Muhammed Davud'un, sosyalistlere başlangıçta sempatik yaklaştığı ve İslamcı liderleri Pakistan'a sürdüğü vurgulanmaktadır (Marsden, 2008:363). Bu noktada 1940'lı yıllarda Afganistan'da ortaya çıkan pek çok siyasi partinin Zahir Şah'ın modernizasyon politikalarının bir ürünü olduğu ileri sürülmektedir (ICG, 2011: 2).

1970'lerde ise Kraliyet reformlarının, durgun ekonomide iş bulamayan eğitilmiş gençliği oluşturduğu ve yeni bir sınıfı ortaya çıkardığı vurgulanmaktadır. Yurtiçindeki hoşnutsuzlukların ve siyasi özgürlüklerin olmamasının, sol eğilimli Afganistan Demokratik Halk Partisi (PDPA-People's Democratic Party of Afghanistan) ve İslamcı Cemiyet-i İslami de dâhil olmak üzere gizli partilerin kurulmasına yol açtığı iddia edilmektedir. Afganistan Demokratik Halk Partisinin (PDPA), Eylül 1965 ayı içinde planlanan seçimlerin arifesinde, Nur Muhammed Taraki tarafından, proleter işçi sınıfı olmayan bir ülkede Marksist-Leninist ilkeler üzerine kurulduğu belirtilmektedir. Daha sonra 1967 yılında parti, Muhammed Taraki ile Hafızullah Amin'in liderliğini yaptığı Halk (Khalg) fraksiyonu ve Babrak Karmal'ın liderliğini yaptığı Perçem (Parcham) fraksiyonu adı ile iki gruba bölünmüştür (ICG, 2011:2). Halk fraksiyonunun büyük çoğunlukla

Peştunlardan, Perçem fraksiyonunun ise Peştun olmayanlardan oluştuğu belirtilmektedir (Krickus, 2011:11).

Bu dönemde birçok partinin, Kralın liberalleşme politikalarını iptal etmesi, kuzeni ve halefi Serdar Muhammed Davud Han'ın mutlak gücü elde tutmak için partilerin gelişimi kasten sınırlandırmasıyla, 1970'lerin ortalarında ortadan kalktığı vurgulanmaktadır (ICG, 2011:2).

Zahir Şah İtalya'da tıbbi tedavi görürken, askeri lider olan kuzeni Muhammed Davud tarafından devrilmiştir (Katzman, 2013a:2). 1973 yılında Kralı deviren Serdar Davud, ilk olarak İslamcı rakiplerine karşı sol partileri kullanmış ve silahlı ayaklanmayı körüklemiştir (ICG, 2011:2). Ancak daha sonra Serdar Davud'un reform hareketlerine temkinli yaklaşımı, ana sosyalist parti PDPA ile çatışma yaşamasına neden olmuştur (Marsden, 2008:363). Davud, Nisan 1978 ayında Hafızullah Amin ve Nur Muhammed Taraki'nin yönettiği PDPA'nın Halk fraksiyonu taraftarlarınca devrilmiş ve öldürülmüştür. Saur (Nisan) Devrimi olarak adlandırılan bu darbe sonrasında Taraki başkan olmuş, ancak Eylül 1979 ayında yerine Hafızullah Amin geçmiştir (Katzman, 2013a:2). Darbe sonrasında yönetime gelen Halk fraksiyonu liderlerinin siyasi muhalefete karşı hoşgörüsüz olan bir hükümet kurduğu, Sovyet destekli hükümetin zorla yaptığı politik ve sosyal reform girişimlerinin, İslamcı rakiplerine desteğin artmasına sebep olduğu ileri sürülmektedir (ICG, 2011:2).

Halk fraksiyonunun her iki liderinin de gücünü kırsaldaki etnik Peştunlara dayandırmış olduğu ve kısmen yeniden toprak dağıtımı yaparak veya daha çok kadını hükümette görevlendirerek, geleneksel toplum üzerinde İslami partilerin karşı olduğu radikal sosyalist değişimleri empoze etmeye çalıştığı vurgulanmaktadır (Katzman, 2013a:2).

Taraki yönetime geldikten sonra sıkı Marksist kuralları uygulamış, kızlar için eğitim programı başlatmış, aşiret topraklarına el koymuş ve İslam dini uygulamalarına karşı bir savaş yürütmüştür. Bu uygulamalar neticesinde

Mart 1979 ayında, Herat'da ayaklanmanın başladığı ve bu ayaklanma sırasında Sovyet danışmanların ve birçok Rus vatandaşının katledildiği ileri sürülmektedir (Krickus, 2011:11-12).

Sabırsız bir şekilde halk üzerinde sosyalizmi empoze etme çabaları ve yöntemlerinin acımasızlığı sonucu oluşan isyana karşı sert tedbirler alınmış olmasına rağmen, yönetime karşı bu isyan 1979 yılında Sovyet müdahalesini getirmiştir. 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin askeri müdahalesi, Karmal liderliğindeki Perçem fraksiyonunu başa getirerek PDPA müttefiklerini kurtarmaya çalışmış, ancak tırmanan çatışmayı önlemede başarısız olmuştur (ICG, 2011:2-3). Sovyetlerin aslında o dönemdeki Kabil yönetiminin isteği üzerine Afganistan'daki Komünist devrimi kurtarmak için müdahalede bulunduğu, Sovyetler ve Afgan destekçilerinin çatışma süresince büyük şehirleri kontrol etmiş olduğu ve kırsal bölgeleri Mücahitlere bıraktığı belirtilmektedir. Uygulanan stratejinin ise sıradan halkı acımasızca cezalandırarak, direnişçileri halkla temastan yoksun bırakmaya dayandığı iddia edilmektedir (Krickus, 2011:9-14).

Pakistan'a sürgün edilmiş olan Afgan İslamcı partilerinin bu işgale karşı cihad çağrısında bulunduğu, Sovyet güçlerine karşı topluca Mücahit adını alan bu partilere, Pakistan, ABD ve Suudi Arabistan'dan önemli kaynaklar aktarıldığı vurgulanmaktadır. Bu kaynakların, Afgan mülteci kamplarında ve diğer yerlerde Kur'an okullarının ya da medreselerin hızla çoğalmasını sağladığı, bu okul ve medreselerden yetişen genç neslin kendi köklerinden koptuğu, kendi büyüklerini sorgulamaya ve onlara meydan okumaya yönlendiği ileri sürülmektedir. Birçoğu mülteci kamplarında yetişmiş olan bu gençlerin Suudi Arabistan'ın Vahabi hareketinden ve Hint yarımadasının Deobandi hareketinden etkilendiği belirtilmektedir (Marsden, 2008:363-364).

Sovyet karşıtı cihadı takip eden dönemde mücahitler arasında meydana gelen silahlı çatışmadan hoşnut olmayan birçok eski mücahidin, medreseler tarafından sağlanan konaklama ile özgür din eğitiminden

yararlanmak için Pakistan'a geçtiği ileri sürülmektedir. Bu medreselerin Cemaat-i İslami (İslam Partisi) ve Mevlana Fazlur Rehman liderliğindeki Cemiyeti Ulema-i İslam (İslam Ulema Birliği) isimli iki Pakistanlı dini parti tarafından kurulduğu ve Taliban'ın üyelerinin de İslam Ulema Birliği okullarında eğitim gördüğü belirtilmektedir (Sinno, 2009:63).

Deobandism olarak isimlendirilen dini yaklaşım, İslam'ın muhafazakâr bir yorumu olarak tarif edilmektedir. Aslında bu yaklaşımda Hz. Muhammed'in hayatının ve zamanının taklit edilmek istendiği vurgulanmaktadır. 1867 yılında Hindistan'daki Dar ül-ulûm'da (medrese) ortaya çıkan Deobandi felsefe, medreseler sayesinde Güney Asya'da gelişmiş ve Cumhurbaşkanı Muhammed Ziya-ül-Hak döneminde Pakistan tarafından desteklenmiştir. Bu felsefeye göre, bir Müslümanın asli yükümlülüğü ve asıl sadakati dinine olmalıdır. Müslümanları korumak için cihad etmenin ise kutsal bir hak ve yükümlülük olduğuna inanmaktadır (Jones, 2008b:27). Deoband ismi kurulduğu Hindistan'daki kentin adından gelmektedir. Bu yaklaşım, "Kutsal bilgi" ile "Seküler bilgi" arasında kesin bir ayırım yapmıştır. Bu okul, diğer dinleri reddederek (İngiliz misyonerlerin Hıristiyanlığını, Hindistan Hinduizmini) ve doğrudan Kur'an çalışmasıyla ilgili olmayan herhangi bir konunun çalışılmasını ve Batı tarzı eğitimi yasaklayarak, açıkça İslami olmayan tüm öğrenimleri dışlamıştır (Nojumi, 2009:106).

1980'li yıllarda, Afganistan'da ve Pakistan'ın Afganistan'a yakın sınır bölgelerinde, ABD ve Pakistan istihbarat örgütlerinin, Sovyet işgaline karşı cihat için devlet dışı aktörleri eğitmeyi ve donatmayı amaçlayan "Cyclone" isimli operasyonu, Afganistan'daki mücahit hareketinin doğuşuna katkı sağlamıştır (Williams, 2008:41). Bu noktada, El Kaide ve Taliban'ın, ABD'nin "Yeşil Kuşak Kuramı"nın örgütleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Arslan, 2009). Sovyet askerî kayıplarının giderek çoğalması sonucunda, Sovyetlerin benimsediği halkı topraklarından zorla ayırma stratejisinin aslında işgalinde sonunu hazırladığı ileri sürülmektedir (Arslan, 2004).

Sovyet karşıtı cihada Pakistan, Suudi Arabistan ve ABD tarafından desteklenen yedi Sünni İslamcı parti öncelikle önderlik etmiştir. Bu yedi Sünni mücahit parti arasında; **Cemiyet-i İslami** (Burhaneddin Rabbani); **Hizb-i İslami** (Gulbeddin Hikmetyar liderliğindeki); **Hizb-i İslami** (Mevlevî Yunus Halis liderliğindeki); **İttihad-i İslami** (Abdu El Rabb El-Resul Sayyaf); **Mahaz-i Milli İslamiyi Afganistan** (Seyid Ahmed Gillani); **Cephe-i Najat-i Milli Afganistan** (Sıbgatullah Mücededededi) ve **Hareket-i İnkılab-i İslami Afganistan** (Muhammed Nabi Muhammedi) yer almıştır (ICG, 2011:3). Daha sonra, Muhammedi ve Halis sırasıyla, 2002 ve 2006 yıllarında doğal nedenlerden, Rabbani ise 20 Eylül 2011 tarihinde suikast sonucu öldürülmüştür (Katzman, 2013a:3).

Sovyet lider Gorbaçov, 14 Nisan 1988 tarihinde, BM aracılığında Sovyetlerin Afganistan'dan çekilmesi gerektiren Cenevre Anlaşmasını kabul etmiştir. Zayıf Necibullah hükümetini geride bırakan Sovyetlerin, Afganistan'dan geri çekilmesi 15 Şubat 1989 tarihinde tamamlanmıştır (Katzman, 2013a:3).

1989 yılında Sovyetler Afganistan'dan çekildikten sonra Afgan toplumunun, geride kalan Kabil'deki Komünist Necibullah yönetimi ile birbiriyle çatışma içinde olan mücahit gruplar arasında tercih yapmak zorunda kaldığı belirtilmektedir (Nojumi, 2009:100). Kabil'deki Komünist Necibullah yönetiminin 1992 yılında yıkılması sonucu ise, mücahit gruplar arasında güç mücadelesi, daha da yoğun şekilde kendini göstermeye başlamıştır (Sinno, 2009:59-89). Taliban'ın, 1980'lerin sonlarına doğru, Sovyet karşıtı cihadın son yıllarında, Sovyet destekli Muhammed Necibullah hükümetini devirme amacı ile ortaya çıktığı belirtilmektedir (ICG, 2011:3). Neamatollah Nojumi de Taliban'ın ortaya çıkışı ile ilgili olarak, 1980'ler ve 1990'larda bölgesel ve uluslararası politikada meydana gelen bu gelişmelerin etkili olduğunu belirtmektedir (Nojumi, 2009:90).

Diğ er taraftan, 1979 Sovyet işgalini takip eden direniş sürecinin yanı sıra, daha sonraki iç savaşın Peştun olmayan etnik gruplara, hem devletten

hem de Peştun hâkimiyetinden kurtulma, siyasi ve ekonomik özerklik iddia etme fırsatı verdiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, 1992'den 1996 yılına kadar ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanı Burhaneddin Rabbani yönetimi altındaki Tacik Cemiyet-i İslami partisinin merkezi yönetimi kontrol etme imkânı bulunduğu vurgulanmaktadır (ICG, 2003:2).

Bu dönemdeki kaotik toplumsal ve siyasal ortamın bir liderlik boşluğunun oluşumuna yol açtığı ve ülkedeki iç çatışmayı ve daha fazla yıkımı durduracak bir siyasi gücün çıkışına ivme kazandırdığı vurgulanmaktadır. Eski bir mücahit komutanı ve Kandahar'ın bir ilçesinde medrese açmış olan Molla Ömer tarafından liderlik edilen Taliban grubu, 1994 yılında Kandahar ilinin güney kesiminde, eşkıyalık ve yerel halka şiddet uygulayan eski direnişçi ve milis güçlerine alternatif bir cevap olarak ortaya çıkmıştır (Nojumi, 2009:101). Ahmed Raşid, Afganistan'daki bu ortamda Taliban'ın ortaya çıkışını, komünist iktidarın çöküşü, mücahit liderlerinin güven kaybı ve geleneksel aşiret liderliğinin filen son bulması gibi tesadüfler dizisine dayandırmaktadır. Taliban'ın o dönemde hızlı bir şekilde prestijinin artmasına da, “zorba komutanlara karşı yoksullara” yardım etmesini ve “yardım ettiği insanlardan hizmetinin karşılığında hiçbir şey talep” etmemesini ve “sadece adil bir İslam sistemi kurma konusunda” kendisini izlemelerini istemesini gerekçe olarak göstermektedir (Raşid, 2007:33, 135).

Taliban da kendi İnternet adresinde yayınladığı bir bildiriye ise, “Afganistan İslam Emirliği”nin, ülkenin İslami, ulusal ve tarihsel kimliğinin, güvensizlik, anarşi ve federalizm tarafından tehlikeye atıldığı zaman, ülkenin dinî değerlerini ve ulusal çıkarlarını korumak için ortaya çıktığını savunmaktadır (IEA [web], 02.07.2013).

Afganistan'da 1994 yılında ansızın ortaya çıkan bu direniş hareketine Taliban yani “Öğrenciler” adı verilmesinin nedeni, bu grubu oluşturanların çoğunluğunun, Pakistan'daki Afgan mülteci kamplarında bulunan medreselerde “Kuran eğitimi” alan öğrencilerden oluşmasıdır (Raşid, 2007:

33, 135). Özetle, Farsça “Şakirdan Hareketi” anlamına da gelen “Taliban hareketinin”, Türkçe anlamı “Öğrenci Hareketi”dir (Arslan, 2009).

Taliban’ın ortaya çıktığı dönemde, içinde yer alanların etnik kökenlerine bakıldığında çoğunluğunun, Afganistan nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Peştunlar olduğu görülmektedir. Daha önce Afganistan’ın yönetimini 300 yıl ellerinde bulunduran Peştunların, Taliban hareketi ile diğer etnik gruplara karşı yeniden hâkim duruma geçme beklentisi içine girdiği belirtilmektedir (Raşid, 2007:33, 135). Bu çerçevede, Taliban hareketinin uzak kırsal yerlerde (Afganistan’ın güneyinde derinlemesine, doğusunda bir dereceye kadar) kök saldıği belirtilmektedir. Buralardaki köy din adamları gibi birçok yerel halkın ise şehir kültürü üzerine katı bir bakış açısına sahip olduğu vurgulanmaktadır (Nojumi, 2009:106).

Bu çerçevede, 1992 yılından 1996 yılına kadar, Cumhurbaşkanı Burhaneddin Rabbani yönetimi altındaki Tacik Cemiyet-i İslami Partisinin merkezi hükümeti kontrol etmesine yönelik oluşan Peştun muhalefetine, Pakistan ve Suudi Arabistan'dan verilen destekle birlikte Taliban’ı iktidara taşıdığı belirtilmektedir. Daha sonra birçoğu Taliban’a katılmış olsa da aşiret liderleri ve mücahit komutanlara rağmen, Taliban’ın iktidara gelmesinin mollaların gücünün benzeri görülmemiş bir şekilde yükselişini gösterdiği ileri sürülmektedir (ICG, 2003:2,17). Bu dönemde Taliban’ın Rabbani hükümetini zayıf, yozlaşmış ve Peştun karşıtı olarak gördüğü de belirtilmektedir (Katzman, 2013a:5). Bu noktada Taliban’ı iktidara getiren en önemli unsurlardan birinin Afganistan’daki etnik gruplar arasındaki iktidar çekişmesinin olduğunu söylemek mümkündür.

Bu çerçevede, 10 milyon Peştun vatandaşı olan ve yaklaşık 2.400 kilometre Afganistan ile sınır paylaşan Pakistan’ın bu konudaki rolünü göz ardı etmemek gerekmektedir. Afgan hükümetlerinin uluslararası bir sınır olarak Durand Hattını reddetmesinin, 1970’lerin başından başlayarak Pakistan’ın Afganistan’ın toprak taleplerini dengelemek için, Afgan İslami partilerine destek vermesi sonucunu doğurduğu belirtilmektedir. Sovyetlerin

çekilmesinden sonra ise Pakistan'ın Afganistan politikasının merkezinde, Hikmetyar'ın desteklenerek Peştunların iktidara getirilmesinin yer aldığı, Hikmetyar'ın önemli askeri zaferler elde etmede başarısız olması nedeniyle, bir alternatif olarak Pakistan'ın hızla Taliban'a döndüğü ileri sürülmektedir (ICG, 2003:22).

Taliban'ın baş savunucularından birisinin, Benazir Butto'nun İçişleri Bakanı ve Afganistan konularında danışmanı olan Nasirullah Han Babar olduğu belirtilmektedir. Babar'ın, Pakistan'ın desteğinin Hikmetyar'dan, Taliban'a kaymasında etkili olduğu vurgulanmaktadır (Sinno, 2009:63-64).

Bu kapsamda 1994 yılında Pakistan hükümetinin Taliban'a lojistik destek sağlaması, Taliban'ın Afganistan'da kontrolünü yaymasını ve kamuoyu nezdinde Taliban'ın desteğinin artmasını hızlandırmıştır. Pakistan tarafından daha önce Gulbeddin Hikmetyar liderliğindeki Hizb-i İslami'ye verilen desteğin Taliban'a kaymasında, Taliban'ın Pakistan'dan Türkmenistan'a giden Spin Boldak sınır bölgesinde alıkonulan 30 kamyonluk konvoyu silahlı grupların elinden kurtarmasının etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Eylül 1996 yılında Taliban Kabil'i de ele geçirerek Afganistan İslam Emirliğini kurduğunu ilan etmiştir (Nojumi, 2009:104-105; Raşid, 2007:34-38). Taliban'ın bu zaferinin, Rabbani ve Mesud'un Kabil'in kuzeyine Panjšir Vadisine çekilmesine yol açtığı belirtilmektedir (Katzman, 2013a:5). Taliban yönetimi, 1997 yılında Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliği tarafından resmen tanınmıştır (Sinno, 2009:67).

Taliban, 1998 yılında kuzey bölgelerdeki Kuzgun, Mezar-ı Şerif ve Talokan'ı ele geçirmiş, 2001 yılı geldiğinde ise Ahmed Şah Mesud ve Kuzey İttifakı kuvvetlerinin geri çekilmiş oldukları Kabil'in kuzeydoğusundaki Panshvir Vadisi hariç, Afganistan'ın genelinde kontrolü sağlamıştır (Jones, 2008b:19).

Pakistan'daki medreselerde eğitim alan öğrencilerin bir hareketi olan Taliban direnişinde, ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan istihbarat servisleri,

savaştan kaçarak Pakistan'a gelen Afganlı mülteci çocukların bu medreselerde cihad için hazırlanmasında etkili olmuştur. Pakistan'daki Cemiyet-i İslam ve Cemiyeti Ulemai İslam (CUI) partileri Afganistan'daki cihadın desteklenmesinde önemli bir oynamıştır. Pakistan'daki medreselerin yüzde seksenini kontrol eden CUI, Taliban liderlerinin birçoğunun kendi medreselerinde yetişmesini sağlamıştır (Behuria, 2007:532).

Sami ÜI Hak kontrolündeki Darul Ulum Hakkani medresesinin ise Molla Ömer dâhil üst seviyedeki Taliban liderlerinin eğitim aldığı medrese olduğu belirtilmektedir. Hareketin başlangıç noktası olduğuna inanıldığı için Sami ÜI Hak'ın "Taliban'ın babası" olarak da kabul edildiği ileri sürülmektedir (Imtiaz, 2007).

Pakistan'daki medreselerde eğitim gören Afganlılar, ne Afganistan'ın tarihi, ne kültürü/ekonomisi, ne de Afganistan'daki etnik ve dini olarak bir arada yaşamanın önemi konusunda eğitilmiştir. Bu nedenle gelenekleri ve aşiretleri ile bağları kopmuştur. Geleneksel Afgan eğitim sisteminden farklı olarak, usul ve fıkıh gibi İslam hukuku ile ilgili genel konularda eğitim alırken, bunun yanında Sovyetler ve Batı'ya karşı cihat gibi politik konularda da eğitim almıştır (Nojumi, 2009:107).

Afganistan'daki cihada sağlanan destekte Pakistan için, Peştun sınır bölgeleri üzerinde bulunan Peştunlar arasında milliyetçiliğin yayılmasından kaynaklanan endişe, Suudi Arabistan için Vahabi/Selefi ideolojik tercihleri, ABD için ise Sovyetlere ve komünizme karşı İslam'ın bir müttefik olarak görülmesi etkili olmuştur (ICG, 2008:3). Pakistan için, Hindistan'a ile gelecekteki bir savaşta kendisine müzahir bir Kabil yönetiminin sağlayacağı avantajlar General Nasirullah Babar'ın ifadesi ile Pakistan'ın "derin" politikasını oluşturmuştur. Bu yaklaşım Pakistan'ın 1970'lerde ve 1980'lerde sürgündeki Afgan muhalif gruplarına ve 1990'larda Taliban'a verdiği desteğin açıklanmasını kolaylaştırmaktadır (Nojumi, 2009:103). Suudi Arabistan ise, 1979 yılında İran'da başarılı olan Şii devrimin yayılmasını önlemek amacıyla Taliban'a askeri teçhizat sağlamıştır (Krickus, 2011:43-44).

Ekim 1999 yılında, BM Güvenlik Konseyi Taliban'a yönelik, finansal fonları dondurma ve grup üyelerinin seyahatlerini kısıtlayan karşı yaptırımlar uygulamıştır. Yaptırımlar yedi kez güncellenmiştir (Bruno ve Eben, 2008).

Bu süreçte Usame Bin Ladin'in Sudan'dan Afganistan'a dönmesi ve Taliban rejimine finansal destek sağlaması, ABD liderliğinin Afganistan'a askeri müdahalesini getirecek yeni bir sonun başlangıcını oluşturmuştur (Nojumi, 2009:100-117; Raşid, 2007:34-38).

1996 yılında Afganistan'da yönetimi ele geçiren Taliban, bir Müslüman köktendinci grup olarak, 2001 yılına kadar yönetimde kalmıştır. Taliban ile ilgili yönetimde kaldığı süre içerisinde gündeme gelen konular, Usame bin Ladin'e sağladığı destek ve İslam hukukunun, suçluları kamuoyuna açık alanlarda idam etmesine ve kadınların eğitimini yasaklamasına imkân veren katı yorumu olmuştur. Taliban'ın uyguladığı yönetim kuralı, Sünni İslam hukukunun katı bir yorumu olarak, kadınların tepeden tırnağa örtünmesini, televizyonun yasaklanmasını ve sakallarını kısa kesen erkeklerin hapsedilmesini gerektiren bir özellik içermekteydi. Özellikle, Bamiyan'daki dev Buda heykellerinin Taliban yönetimi tarafından yıkılması, rejimin hoşgörüsüzlüğünü sembolize eden en önemli gösterge olarak kabul edilmiştir (Raşid, 2007:34; Bruno ve Eben, 2008).

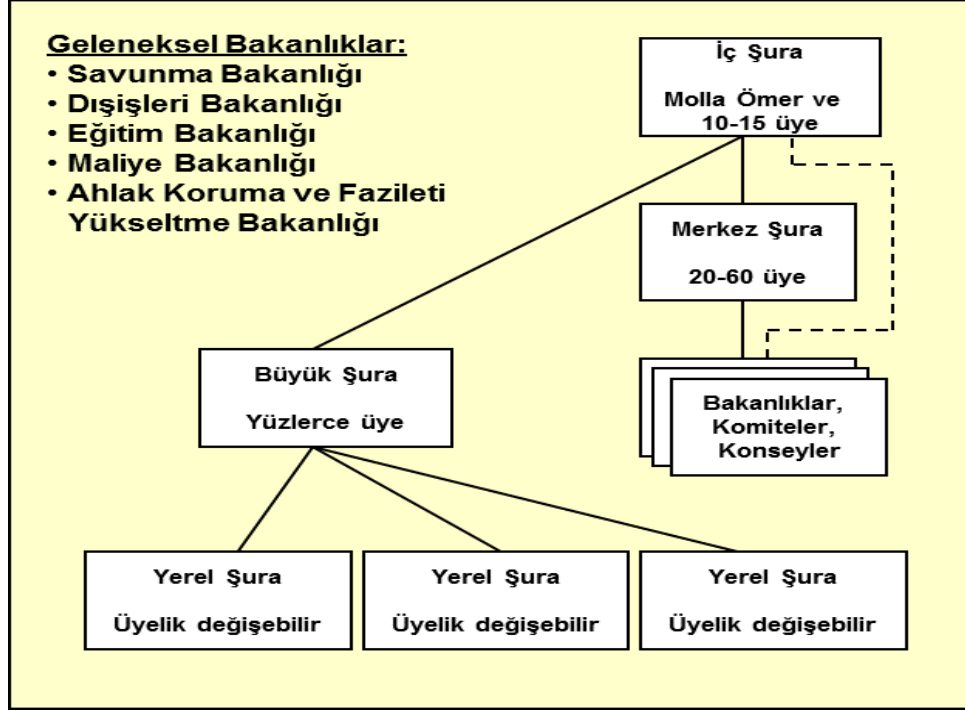
Taliban yönetimde kaldığı süre içerisinde, bu anlayışını uyguladığı dini giyim tarzı modelinde de ortaya koymuştur. Kadınlar "burka" denen ve tüm vücutlarını örten giysi olmadan evi terk edemezlerdi. Taliban döneminde, şirk kabul edildiği için birçok kültürel eser, müzeler ve özel sanat koleksiyonları yok edilmiştir. Taliban lideri Molla Muhammed Ömer, yapılanların İslam'ın saflığının korunması amacı ile yapıldığını söyleyerek bu eylemleri savunmuştur. Nisan 1996 ayında, Molla Ömer destekçileri ona "Emir-ül Müminin (halife)" ismini vermiştir (Jones, 2008b:27-28). Ahmed Raşid, bu ünvanın verilmesinin, o dönemde su yüzüne çıkmaya başlayan farklılıkları örtmek ve Molla Ömer'i "cihadın tartışılmaz lideri" olarak gösterme amacıyla olduğunu belirtmektedir (Raşid, 2007:55).

Bu yönetim altında, bütün Afganistan'da yaşayanlar, Emirliğin kurallarına uymak ve "Emir-ül Mümini"ne itaat etmek zorundaydı. Şeriata göre bunu reddedenlerin katledilmesi farzdı. Ayrıca, eğer cihat çağrısı yapılırsa Müslümanların Emir'in düşmanlarına karşı silahlanarak savaşması zorunluymuştu (Nojumi, 2009:90-117).

Peştunların soyağacının kökünün, Hz. Muhammed'in silah arkadaşı Kays'a dayandırılması (Raşid, 2007:14) belki de Taliban'ın İslam yorumunun bu etnik grup arasında geniş kabul görmesinde önemli bir etken olarak saymak yanlış olmayacaktır.

Taliban yönetiminin 2001 yılından önceki yönetim yapısına bakıldığında "İç Şura", "Büyük Şura/ Komiteler" ve "Yerel Şura" şeklinde yapılanmanın olduğu görülmektedir. İç Şura, lider Molla Ömer'in rehberliğinde kararlar alınan yüksek yönetim organı olduğu görülmektedir. Büyük Şura/ Komiteler adı verilen yapı ise Şura liderlerinin ulusal düzeydeki Şuralara götürdüğü yerel konular hakkında kararlar almıştır. Yerel Şura ise fonksiyonel gereksinimlerine dayanarak, İç veya Merkez Şuranın ihtiyaçları karşılamıştır. Bu yapılanma arasındaki hiyerarşi Şekil-7'de görülmektedir (Flynn, 2009).

Taliban Afganistan'da fiilen yönetimde iken, Taliban önderliğindeki Sünni İslamcı rejim Afganistan İslam Emirliği olarak anılmıştır. Kasım 2001'de yönetimden uzaklaştırılınca, yeniden bir direniş hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu direniş hareketi bazen Neo-Taliban olarak da anılmaktadır (Jane's [web], 01.04.2010). Bu kapsamda, Taliban veya neo-Taliban isimlerinin her ikisinin de, yeni Afgan hükümetinin devlet kurma çabalarına ve otoritesini karşı meydan okumak için 2002 yılında ortaya çıkan hareket için kullanıldığı belirtilmektedir. Daha sonra bu direniş hareketinin kendini tanımlamak için Taliban ismine ilave olarak mücahit ismini de kullanmaya başladığı vurgulanmaktadır (Tarzi, 2009:275).

Şekil-7: Taliban Yönetiminin 2001 Yılından Önceki Yönetim Yapısı (Kaynak: Flynn, 2009).

Ancak şunu belirtmek gerekir ki Taliban direnişi kendini İslam Emirliği olarak isimlendirmeye devam etmektedir. Bugün için “<http://www.shahamat-english.com>” İnternet adresine girildiğinde Afganistan İslam Emirliği ve cihadın sesi yazılı bir sayfa ile karşılaşılacaktır. Taliban bu İnternet adresinden her türlü propagandayı ve basın açıklamalarını yürütmektedir. Hatta yerel ve uluslararası son dakika haberleri de paylaşmakta ve yorum yapmaktadır. Hemen hemen Afganistan ile ilgi yapılan her toplantıya, açıklamaya veya yayımlanan raporlara buradan yanıt verilmektedir. Bu İnternet adresinde yayınlanan bir makalede İslam Emirliğinin Afganistan'da zamanında yaygın olan ciddi sosyal ve ekonomik haksızlıkların sonucunda ortaya çıktığı savunulmaktadır. Diğer taraftan kendisi ile ilgili olumsuz propagandalarda söylenenin aksine, İslam Emirliğinin iktidarı sırasında sosyal haksızlıklara karşı, kadınlara karşı ayrımcılıkla, yoksulların hakları için, özel ve kamu yolsuzluğuna karşı, haşhaşın ekimi ve üretimine karşı, Afganistan'ın bağımsızlığını korumak için, hukuksuzluğun tüm formları ile mücadele ettiği ileri sürmektedir. Dahası söylenenlerin aksine, İslam Emirliğinin yönetimi sırasında İslam hukuku gereği kadınlara mütevazı

şekilde kendilerini kapatmalarını emrettiği, kadınlara karşı cinsel ihlallerin her biçiminin neredeyse yok edildiği, fuhuş ticaretinin önlendiği iddia edilmektedir. İslam Emirliğinin, Afgan kadınlarının İslam hukuku altındaki hakları konusunda eğitildiği ve haklarının garanti altına alındığını, daha fazlasının ise savaş yüzünden yapılamadığı ileri sürülmektedir (Helmandi, 2014).

2003 yılında, Afganistan genelinde özellikle de Pakistan ile Afganistan'ın sınırındaki güvenlik durumunda kötüye gidiş başlamıştır. Bu yıl içinde çok belirgin bir sorumlu olmadan, çatışmalar, patlamalar, araçlı bombalı saldırılarda belirgin bir artış olmuştur (Tarzi, 2009:284).

Bununla birlikte, 2003 yılında Afganistan İslam Emirliği sözcüsü olarak Muhammed Muhtar Mücahid tarafından imzalanan ve yayınlanan bir bildiri ile Afganlılar ülkede bulunan ABD liderliğindeki koalisyon güçlerine karşı cihada katılmaya çağrılmıştır. Bildiride, yabancı işgalinden 13 ay sonra bile Afganistan'ın güvensiz ve istikrarsız olduğu belirtilmiştir. Bildiride Afgan din adamlarının, ABD ve Hamid Karzai'nin "kukla" hükümetine karşı cihad yürütülmesini kabul ettiği ileri sürülerek, tüm Afganlıların Molla Ömer'in liderliğinde cihada katılması gerektiği vurgulanmıştır (Yusufzai, 2003).

Bu çerçevede, Taliban'ın 2002 yılında merkezi hükümeti devirmek için başlayan mücadelesinin, 2006 yılında tam bir direniş hareketine dönüşmesi için uygun koşulları sağladığı vurgulanmaktadır. Zayıf merkezi yönetim nedeni ile halkın içinden Taliban'a destek verenler olduğu gibi, özellikle kırsal kesimde güvende olmadığını hisseden halkın Taliban korkusu nedeniyle sessiz kaldığı belirtilmektedir. Ayrıca bu direnişin arkasındaki ana itici gücün Taliban'ın dini ideolojisi olduğu vurgulanmaktadır (Jones, 2008b:7, 9, 26).

Jones, genelde bir direnişin ortaya çıkışını açıklayan iki sivil savaş kuramının olduğunu belirtmektedir. Bunlardan biri etnik gruplar arasındaki şikâyetleri sebep gösterirken bir diğeri açgözlülüğü (özellikle ekonomi ihracat aracılığıyla bir direnişi düzenleme ve finanse etme fırsatı verirse) sebep

göstermektedir. Bu noktada Jones, Afganistan'da bu iki durumunda geçerli olmadığını bu nedenle Taliban'ın tekrar ortaya çıkışını bu iki görüşle açıklanmayacağını savunmaktadır. Etnik şikâyetlerin olmamasına neden olarak, Afgan hükümetinin ülkedeki etnik gruplar arasında temsil için dengeyi sağlamış olmasını göstermektedir. Diğer taraftan az sayıda doğal ve eğitilmiş insan kaynağı olan Afganistan'ın fakir bir ülke olduğunu, başlıca ihracat maddelerinin meyve, fındık, el dokuması halı, yün ve pamuk olduğunu ve ihracatın üzerinde hiçbir rekabetin olmadığını, bu nedenle direniş gruplarının kararlarına bir etkisinin olmadığını ileri sürmektedir. Bunun yerine Taliban'ın tekrar ortaya çıkışının biri yapısal diğeri ideolojik olmak üzere iki nedeni olduğunu ileri sürmektedir. Yapısal neden olarak, Taliban rejimi çöktükten sonra kurulan Afgan hükümetinin, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamada başarısız olmasını, güvenlik güçlerinin hukuk ve düzeni kurmak için çok zayıf olmasını ve uluslararası güçlerin boşluğu doldurmak için çok az olmasını göstermekte ve direnişçi grupların bu kaostan yararlandığı belirtmektedir. İdeolojik neden olarak ise, direniş liderlerinin Afgan hükümeti devirme ve onun yerine Sünni İslam'ın aşırı yorumuna dayalı bir devlet kurma arzusunu göstermektedir (Jones, 2008b:1-14).

Diğer taraftan bu çalışmanın ikinci bölümünde incelendiği gibi bir direniş hareketinin en temel ihtiyacı halka çekici gelen en az bir davasının bulunmasıdır. Diğer bir ön koşul ise karşı direniş harekâtını yürütecek mevcut yönetimin zayıf olmasıdır. Ayrıca, sınır güvenliğinin zayıf olmasının, direniş gruplarının baskı altında sınır geçişlerini yapmaya imkân vereceği ve direnişin gelişimi kolaylaştıracağı belirtilmişti. Direnişin başlangıcında coğrafyanın direniş grubuna avantaj sağlamasının da önemli olduğu vurgulanmıştı (Galula, 1964:13-31). Bu çerçevede Afganistan'da Taliban direnişinin ortaya çıkışı için bu koşulların o dönemde mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Hatta bu koşullardan bazılarının bugün bile devam ettiği ve direniş hareketin sürdürülmesine imkân verdiği söylenebilir.

Genel olarak bu koşullar arasında, halkın Afgan hükümetinin yolsuzluğundan duyduğu huzursuzluğu, birçok kırsal alanda yönetim

yapısının veya güvenlik güçlerinin olmamasını, Pakistan'da halen direnişin yararlandığı güvenli sığınakların bulunmasını, askeri operasyonların neden olduğu sivil kayıpların direniş tarafından istismar edilmesini ve ekonomik kalkınma beklentilerinin gerçekleşmemiş olmasını, saymak mümkündür (Katzman, 2013b:19).

Diğer taraftan Juan Cole (2009:248) halen etnik kökenin çatışmanın bir unsuru olduğunu ve Şii Hazara etnik kökenli bir Taliban'ın olmadığını belirtmektedir. Taliban direnişi Peştun aşiret ağları aracılığıyla Kunduz gibi kuzey eyaletlere yayma eğiliminin olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca çatışmanın, ABD ve NATO hâkimiyetini ve onların sık sık-ölümcül arama-yok etme taktiklerini reddeden Peştun köylülerle birlikte emperyalist bir içeriğinin ve haşhaş yetiştirmeye karşı ABD'nin muhalefetinin, çiftçilerin refah umutları ile çakıştığı bir ekonomik boyutunun olduğunu ileri sürmektedir.

Bu noktada İngiliz Uluslararası Kalkınma Departmanı tarafından 2009 yılında yapılan bir alan çalışması sonucu hazırlatılan rapora dikkat çekmek gerekmektedir. Söz konusu rapor Taliban ya da Hizb-i İslami'ye halkın katılmasının veya destek sağlamanın nedenleri arasında dini motivasyonun yanında, hükümetin yolsuzluğunun ve yabancı güçlerin varlığının bulunduğunu belirtmektedir. Görüşülen 192 kişiden sadece 10 kişinin mevcut hükümet ile ilgili olumlu yaklaşımda bulunduğu ve bu kişilerin çoğunluğunun (10 kişide 6 kişinin) Hazara etnik kökenine ait olduğu belirtilmiştir. Bu kişilerin de hükümet desteğinin arka planında yeniden dirilebilecek Peştun milliyetçiliği ve Taliban yönetimi tehdidinden kaynaklanan korkuların bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu çerçevede direnişçilere desteğin, öncelikle hem siyasi yandaş (Kuzey İttifakı lehine olan ve güneylileri dışlayan) hem de ABD ve uluslararası güçler tarafından desteklenen kukla olarak görülen hükümete muhalefet etmenin bir yolu olarak görülmesi nedeniyle olduğu vurgulanmaktadır. Siyasi partilerin ve herhangi bir geçerli muhalefetin yokluğu göz önüne alındığında, mevcut siyasi düzenlemelere muhalefet etmenin ve karşı olduğunu göstermenin başka bir yolu olmadığı,

Taliban ve Hizb-i İslami'nin politik değişimi gerçekleştirecek alternatif güçler olarak görüldüğü değerlendirilmektedir (Ladbury, 2009:1-6).

Bu çerçevede, genel olarak merkezi hükümetin zayıflığının Afganistan'da direnişin oluşumu için uygun koşulları sağladığı doğru olmakla beraber, burada Afgan yönetimin başında olan Devlet Başkanı Karzai'nin Afgan Peştunlar tarafından nasıl algılandığına da bakmak gerekmektedir. Tarzi (2009:286-287), Karzai'nin sadece yabancılar ve Peştun olmayanlarla çevrili iktidarsız bir kukla olarak görülmediğini, bunun yanında birçok Peştun'un, onu Peştun olmayanların Afganistan'da güç elde etmesini kolaylaştırmakla suçladığını belirtmektedir. Karzai'nin, Birleşik Cephe içindeki diğer bireyler tarafından ise meşrulaştırıcı bir faktör olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. 2002-2004 yılları arasında Afgan ordusuna personel alımlarına başlanmasının, Afgan ordusunun liderliği içinde etnik temsilde bir eşitsizlik olduğunu ortaya çıkardığını ve bunun Peştunların düşüncesinde marjinalleşme fikrini iyice yerleştirdiğini ileri sürmektedir.

Bir Peştun olmasına rağmen, Hamid Karzai başkanlığında, Aralık 2001 ayında Bonn'da oluşturulan Geçici Yönetim, çoğunlukla Tacik silahlı fraksiyonu Şura-yi Nazar-i Shamali (Kuzey Denetleme Kurulu) hâkim olmuştur. Savunma, İç ve Dışişleri Bakanlarına sırasıyla tümü Şura-yi Nazar'ın üyeleri Muhammed Kasım Fahim, Yunus Kanuni ve Abdullah Abdullah getirilmiştir. Haziran 2002'de toplanan Acil Loya Jirga (Danışma Meclisi/Büyük Şura) toplantısında, daha geniş temsil edilen ve dolayısıyla daha meşru bir hükümet oluşturulması beklenirken, Taciklerin merkezi hükümetin güvenlik kurumları üzerindeki hâkimiyeti pekiştirilmiştir (ICG, 2003:i). Bu kapsamda, Afganistan'da mağdur olan ve Pakistan sınır bölgelerinde bulunan etnik Peştunların direnişi desteklemede ön planda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Long, 2006:18).

Diğer taraftan Taliban liderliğinin Peştun olmayanları seferber etmek için çaba harcamasına kuşku olmadığı ve hatta bu yaklaşımın Afganistan genelinde ulusal bir cihad yapan din motifli hareket olarak kendisini gören

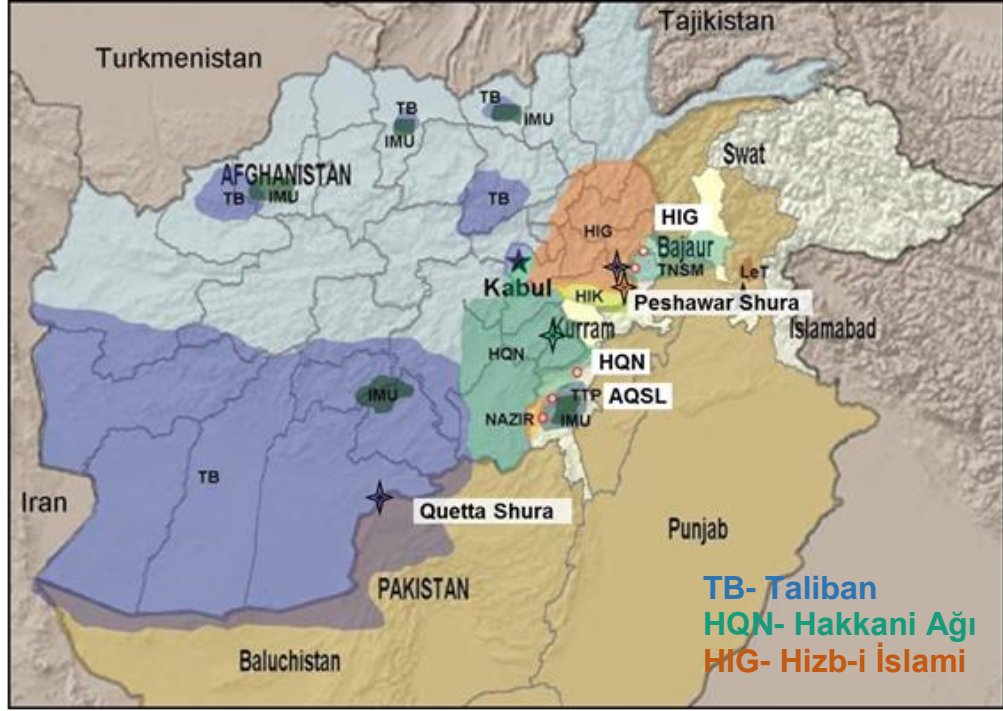
Taliban algısına uygun olduğu ileri sürülmektedir. Bunun yanında bu çabaların arkasındaki nedenlerden birisinin de Afganistan'ın kuzey bölgelerini istikrarsızlaştırarak, savaş alanını genişletme fırsatını sunmasının olduğu belirtilmektedir (Giustozzi, 2010:11).

Afganistan'daki direniş grubunu oluşturan üç ana grup arasında, Quetta Şura Taliban, Hizb-i İslami Gulbeddin (HİG), ve Hakkani Ağı (HQN) yer almaktadır. Bu gruplar zaman zaman iş birliği yapmakta ve faaliyetlerini koordine etmekte ve operasyonlarını coğrafi ve demografik alanlar üzerinden yürütmektedir. Direniş grupları güneyde ve doğuda Peştunların çoğunluklu olduğu bölgelerde ve kuzeyde Peştunların bulunduğu bölgelerde ağırlıklı olarak faaliyet göstermektedir. Bu grupların ortak hedefi, Afganistan'daki yabancı güçlerin sınır dışı edilmesi ve merkezi hükümeti zayıflatmaktır (RPTSSA, 2010a:22). Direniş grubu arasında operasyonel düzeyde koordinasyon oluşsa da, en iyi ve en sık koordinasyon taktik düzeyde görülmektedir (RPTSSA, 2010b:42).

Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki, Taliban direnişi, Afganistan'da Hakkani adıyla ayrı bir varlık veya ağ olmadığını savunmaktadır. Taliban liderliği tarafından yapılan açıklamada, Mevlevi Celaledin Hakkani'nin "İslam Emirliği Liderlik Konseyi"nin bir üyesi ve Taliban lideri Molla Ömer'in yakın ve güvenilir bir ortağı olduğu, Hakkani'nin oğullarının komutası altındaki direnişçilerin aslında "İslam Emirliği"nin mücahitleri olduğu ve Taliban liderine kesinlikle itaat ettiği vurgulanmıştır (IEA [web], 08.09.2012).

Diğer taraftan El Kaide, Özbekistan İslami Hareketi (IMU) ve Tehriki Taliban Pakistan gibi bazı Pakistan odaklı grupların Afganistan Taliban'a destek sağladığı ileri sürülmektedir. El Kaide liderlerinin Hakkani Ağının sağladığı Pakistan'ın Kuzey Veziristan'daki bölgelerinde güvenli liman bulunduğu belirtilmektedir (RPTSSA, 2012b:17).

Üç ana direniş grubunun coğrafi faaliyet alanları Harita-1'de renklendirme ile gösterilmektedir (Flynn, 2009).

Harita-1: Afgan Direniş Gruplarının Coğrafi Faaliyet Alanları (Kaynak: Flynn, 2009).

3. DİRENİŞ HAREKETİNİN HEDEF VE TAKTİKLERİ

Direnışçiler operasyonel etkisini önemli Peştun bölgelerinde yeniden ortaya koymak ve stratejik düzeyde önemli hedef kitleleri etkilemek için yüksek profilli saldırıları kullanabilmektedir. Direnişçiler kentsel alanlara saldırmak için platform olarak kullandığı Logar, Vardak ve Kabil'in bazı ilçeleri dâhil birçok kırsal alanda nüfuzlarını sürdürmektedir. Helmand'ın kuzeyinde, Kandahar'ın batı ve Farah'ın güneydoğu bölgelerinde ise direniş güçlü nüfuzunu muhafaza etmektedir (RPTSSA, 2012a, 20).

Direnış hareketi, köy düzeyinde temel hizmetlerin ve devlet yardımlarının eksikliğinden yararlanarak, kırsaldaki çoğu Afganlının yaşadığı yokluğu telafi etme aracı olarak, haşhaş ekimini teşvik etmektedir. Kırsaldaki

Afganlıların kötü durumu ile ilgilenmeyen, yozlaşmış ve çözüm getiremeyen şeklindeki Afgan hükümeti ile ilgili algılardan yararlanarak, yerel Afganlıları direnişe katılmaya ve sorunlarının çözülmesi için gölge yönetimlere ve mahkemelere başvurmaya yönlendirmektedir (RPTSSA, 2012a:54).

Direnış hareketi önemli derecede kendini yenileyici kapasite ile yüksek adaptasyona, önemli sayıda el yapımı patlayıcı madde yerleştirme ve yüksek profilli saldırıları yapma yeteneğine sahiptir. Direniş hareketi Afgan ulusal güvenlik güçleri ve ISAF tarafından kontrol edilen alanlarda nüfuzunu yaymak için ailevi, aşiret ve ideolojik sempatizan ağından yararlanmakta, adam kaçırma, korkutma taktikleri, suikastlarla ve camilerde mesajlaşma gibi alternatif yöntemlere başvurmaktadır (RPTSSA, 2012a:56).

Bu çerçevede, Taliban direnişi, şiddet eylemlerini sivillere karşı kullanarak halkı kontrol etmeye, UGYK (ISAF) birliklerine karşı kullanarak da genel olarak koalisyonun özel olarak da bu askeri teşkilata asker gönderen ülkelerin arzu ve azmini kırmayı amaçlamaktadır. Askeri eylemlerle de, UGYK (ISAF) birliklerini hareket serbestisinden ve halkla ulaşmaktan yoksun bırakmayı hedeflemektedir (McChrystal, 2009a:2-7). Bu çerçevede Taliban'ın ana hedeflerini üç bölüme ayırmak bu hedeflerin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu hedefler; Afganistan'dan yabancı kuvvetlerin kovulması, Afganistan Yönetiminin otoritesini ve güvenlik algılamalarının zayıflatılması ve Taliban Yüksek Lideri Molla Ömer'in rehberliğinde bir Sünni devlet kurulmasıdır (Flynn, 2009).

Halkı kazanmak için, tehdit, gözdağı, korku veya ikna etme yöntemlerine dayanan Taliban direnişi, Taliban "Gölge Yönetimi"nin oluşumuna imkân tanımıştır. Taliban, şiddet eylemlerini, merkezi yönetiminin güvenlik sağlamada yetersiz ve zayıf olduğunu göstererek mali ve personel desteğı kazanmak ve UGYK (ISAF) birliklerinin tepki vermesini kışkırtarak halka daha da yabancılaşmasını ve halk desteğinin zayıflatılmasını amaçlamaktadır. Taliban direnişinin çabalarını ana operasyon alanını olarak yönetime verdiğı, güvenlik ve bilgi operasyonlarını da bunu desteklemek için

kullandığı görülmektedir. Kendine müzahir radikal mollaları destekleyerek diğer yerel liderleri marjinalleştirmeye çalışmaktadır (McChrystal, 2009a:2-5, 2-7).

Afganistan'daki direnişin beş özelliği dikkate değerdir. Direnişin ilk özelliği, sürekli olarak El Kaide'den, uyuşturucudan ve nakliye, inşaatlara, tüccar ve toprak sahiplerine uyguladığı ücretlendirmeden gelen finansal yardım ile genişleyen nakit bazlı bir direniş olmasıdır (Ghani, 2009:3). Direnişin diğer mali kaynağı yerel halktan toplanan vergi veya zekât ile karşılanmaktadır. Toplanan bu yardımların ne kadarının merkeze ulaştığı finansal bir denetim olmadığı için çok belirgin değildir (Jane's [web], 01.04. 2010).

Taliban tarafından yapılan propagandalar dikkate alınır, Afganistan'daki direniş hareketi, Afganistan bayrağı ve İslam Emirliği adı altında birleştirilmiştir. Afganistan'ın İslam Emirliği görünüşte, Molla Ömer ve Rahbari Şura (İç Şura) tarafından kontrol edilmektedir. Ancak Afganistan'daki direniş hareketi gösterilmeye çalışıldığı gibi birleşik bir hareket değildir. Görünen o dur ki, Molla Ömer'in Taliban'ı, Hakkani Şebekesi ve Gulbeddin Hikmetyar liderliğindeki Hizb-i İslami ile birlikte bu bayrak altında faaliyet göstermektedir. Bu noktada, direnişin ikinci özelliği, bu üç grup arasında gevşek bir koordinasyon görülmekle birlikte, söz konusu grupların önemli bir amaç etrafında birleşme çabası gösterdiği, ancak farklı komuta ve kontrol yapısına sahip olduğu görülmektedir. Taliban'ın alanda görev yapan komutanları için ise kapsamlı bir özerklik hakkı mevcuttur (Jane's [web], 06.11. 2009).

Direnişin üçüncü özelliği, suç çetelerinin yeniden ortaya çıkışını sağlayan yolsuzluk ortamını oluşturmasıdır. Bu çetelerin kimlikleri bilinmesine rağmen, faaliyetlerini yozlaşmış hükümet yetkilileri ve polis ile gizli anlaşma yoluyla yürütmektedir (Ghani, 2009, 3-4).

Direnin diğer bir özelliği, Taliban rejiminin devrilmesinden sonra, onun liderlik yapısının Pakistan'ın Quetta, Peşaver ve Karaçi şehirlerine taşınmasıdır (Jones, 2008b:30).

Son özellik olarak, Taliban direniş Afganistan'ın güneyinde tarafsız adalet sağlamakla bir ün kazanmıştır. Taliban direniş mülkiyet hakları üzerinde yaygın anlaşmazlıkları kullanarak yapılmış yargıdaki yolsuzluklardan kaynaklanan boşluğu doldurmakta başarılı olmuştur (Ghani, 2009:3-4).

Bu çerçevede, Taliban'ın teşkilat yapısında "İç Şura", liderlik yapısını ve kilit komutanlarını kapsamakta ve Molla Ömer tarafından başkanlık edilmektedir. Bu "İç Şura" Askeri, Propaganda, Finans, Dini, Siyasi ve Yönetim olarak fonksiyonel alt komitelere bölünmektedir. Askeri, Siyasi ve Dini Komiteler Quetta'ın dışında benzer ideolojilere sahip Pakistanlı gruplardan destek görmektedir. Direnişin lideri Molla Ömer'in büyüdüğü Kandahar gibi Afganistan'ın güney illerine kolay erişim sağladığı ve direniş için önemli bir askeri cephe olduğu için Quetta'daki karargâh Taliban açısından kritik konumdadır. Taliban'ın Propaganda ve Medya komiteleri, Peşaver'de bulunmaktadır. Taliban "www.alemarah.org" gibi çeşitli internet web sitelerini oluşturmak ve video yapmak için El Kaide üretim şirketi "as-Sahab Media"yı da kullanmıştır. Ayrıca, Taliban "Zamir", "Tora Bora" ve "Sirak" adında gazete ve magazinelere sahiptir. Taliban'ın finansal merkezi de Karaçi'dedir (Jones, 2008b:30-31). Ayrıca bugün için "Afgan İslam Emirliği"nin resmi internet sayfası "<http://shahamat-english.com/>" adresinden beş dilde (İngilizce, Arapça, Peştunca, Urdu ve Farsça) yayın yapmaktadır (IEA [web], 2014).

Bu kapsamda direniş grubu içindeki birincil aktörün Quetta/Pakistan'daki Üst Şura ve ruhani lider Molla Ömer tarafından yönetilen Taliban grubu olduğunu söylemek mümkündür. Direnişçi komutanlar ve savaşçıların çoğunluğu kendi ilçelerinde veya yakın bölgelerde faaliyet göstermiş, düşük seviyeli savaşçılar ise genellikle de yerel halkın

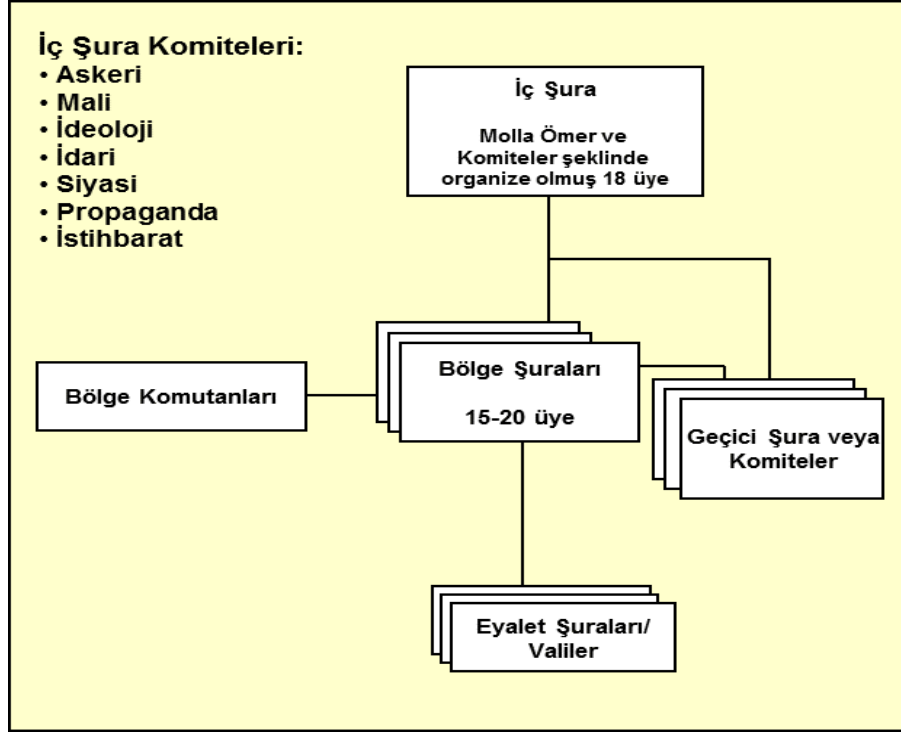
içine iyi şekilde entegre edilmiştir. Alan dışından savaşçılar direniş grubu içinde nispeten küçük bir kısmı oluşturmuştur. Pakistan merkezli üst düzey liderler, değişen derecelerde genellikle merkezi olmayan ve yerel tabanlı Afgan direniş üzerinde komuta ve kontrol uygulamaktadır. Afganistan içinde, direniş liderlik yapıları eyaletlere göre değişebilmektedir. Genel olarak, bir gölge vali ve askeri komutandan oluşan iki kişilik ekip yönetim faaliyetlerine, eyalet düzeyinde askeri operasyonlara liderlik etmekte ve ilçe düzeyinde direniş liderliği ile alt düzey askeri komutanları denetlemektedir. Çoğu gölge valiler Pakistan'da yaşamaktadır (RPTSSA, 2012a:54).

Ancak Pakistan'da ikamet eden gölge valiler ve orta düzey komutanlar, önemli saldırıları planlamak, anlaşmazlıkları çözmek, ya da direnişçileri motive etmek için sınırı geçmektedir (RPTSSA, 2012b:18).

Taliban'ın 2009 yılı itibarıyla yönetim yapısına bakıldığında, İç Şura, Bölge Şuraları ve Eyalet Şuraları şeklinde bir yapılanma görülmektedir. Her ne kadar büyük ölçüde yeniden oluşturulsa da, 2009 yılında Taliban üst yapısı muhtemelen hareket özgürlüğü ve operasyonel komutan kayıpları nedeniyle daha güçlendirilmiştir. Yüksek yönetim organı olan İç Şûra'da kararlar uzlaşma ve Molla Ömer'in rehberliği içinde alınmaktadır. Bölgesel Şura/Komiteler politikayı yönlendiren ve nezaret eden sınırlı karar verme yetkisine sahip organdır. Eyalet Şuraları direktifleri uygulayan ve uygulanmasını sağlayan aynı zamanda yerel endişeleri temsil eden organdır. Bu organlar arasındaki hiyerarşik bağlantılar Şekil-8'de gösterilmiştir (Flynn, 2009).

Taliban direniş, imaj düzelmek ve destek kazanmak için, modern medya araçlarını da kullanarak karmaşık bir bilgi harbi yürütmektedir. Bir dönem yasakladıkları İnterneti bile bu savaşta kullanmaktadırlar. Taliban direnişinin, Ocak 2010 ayı itibarıyla yaklaşık 25 bin ile 30 bin arasında davaya kendini adanmış savaşçısının, bunun yanında ya para için ya da Batılı koalisyon güçleri tarafından saldırıya uğradığını hissettiğinde savaşacak 500

bin kişilik bir desteğe sahip olduğu tahmin edilmektedir (Rubin ve Shah, 2010).

Şekil-8: Taliban'ın 2009 Yılı İtibarıyla Yönetim Yapısı (Kaynak:Flynn, 2009).

Direnış hareketi Afgan halkını etkilemek, gözdağı vermek ve harekete katılmasını sağlamak için basit ama etkili mesajlaşma stratejisi kullanmaktadır. Ağırlıklı olarak okuma yazma bilmeyen Peştunlara ve kırsal nüfusa ulaşmak için bu mesajları, kulaktan kulağa sözlü, cami vaazları ve radyo yayınları ile yaymaktadır. Bu mesajlarda, Taliban'ın Afganistan'ın İslami karakterinin koruyucusu olarak hizmet ettiğine, Afgan yönetiminin gayri meşru ve ihanet içinde olduğuna, ISAF'ın İslam karşıtı doğasına ve yaptığı haksızlıklara ve Afgan hükümetinin yolsuzluk içinde olmasına ve beceriksizliğine yönelik propagandaya yer vermektedir. Yerel nüfusu etkileme çabalarının aksine, İnternet ve basında yayınlanan Taliban mesajları uluslararası kitleye yönelik olarak hazırlanmaktadır (RPTSSA, 2012b:18).

Direnış hareketinin Basra Körfezi merkezli bağışçılar, Pakistan ve İran'daki devlete ait ve devlet dışı aktörler, ulus ötesi suç ağları dâhil çeşitli dış kaynaklardan finansman sağladığı, ancak birincil gelir kaynağı olarak haşhaş ekimi ve uyururucu ticaretine bağımlı olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda yıl boyunca icra edilecek operasyonların, haşhaş hasadı geliri için kritik olacak genellikle Nisan ayında başlayan ve Haziran ayında devam eden haşhaş hasadı döneminde askıya alındığı vurgulanmaktadır. Ayrıca direniş hareketinin sığınak, eğitim altyapısı ve zaman zaman finansal ve operasyonel destek şeklinde komşu Pakistan'dan kritik destek almaya devam ettiği beyan edilmektedir. Direniş hareketinin, Pakistan'dan daha az derecede olsa da İran'dan malzeme desteği aldığı ileri sürülmektedir (RPTSSA, 2012a: 55).

Molla Muhammed  mer liderliğindeki Taliban Merkez şura (Konsey) Afganistan İslam Emirliği Anayasasını 2005 yılında onaylamış, ancak 2007 yılında kamuoyuna açıklamıştır (Hashmi, 2007). 23 sayfalık belge, kadınların peçeli ve ancak şeriat sınırları içinde eğitim alacağı, yönetimin kadınların tamamen örtünmesini zorla uygulayacağı, İslami olmayan düşüncelerin yasaklandığı, ihlal edenlerin şeriata göre cezalandırılacağı ve "İslam  ğretilerine aykırı" olan insan haklarının göz ardı edileceği, bir ülke oluşturmayı öngörmüştür. Belgede ayrıca cihadın önemine her vatandaş için bir yükümlülük olarak vurgu yapılmış, hiçbir kanunun şeriata aykırı olamayacağı belirtilmiştir (Wilkinson ve Ali, 2007).

Taliban direnişi, eyaletlere "Gölge Valiler" atamakta ve performanslarına göre bunları değiştirmektedir. Taliban, bu yöneticileri hakkında şikâyetleri kabul edecek bir teşkilat yapısı da oluşturmuştur. Taliban direnişi, ayrıca, kontrol ettiği bölgelerde adaleti sağlamak için "şeriat mahkemeleri" kurmuştur. Taliban, yolsuzluğa bulaşmış merkezi yönetime, UGYK (ISAF) birliklerine ve yerel güçlere karşı halkın güvenliğini sağladığını iddia etmektedir. Bununla birlikte Taliban, Afgan ve Müslüman kimliğini yabancılara tecavüzüne karşı koruduğunu ileri sürmektedir (McChrystal, 2009a:2-7).

Quetta Şura her kış, harekâtın durumunu gözden geçirmekte ve müteakip yıl için niyetini ve izlenmesi gereken stratejiyi beyan etmektedir. Örnek olarak 2008 yılında "İbret" isimli gözden geçirme sonucunda, büyük unsurlarla savaşmak yerine yol kenarına döşenen bombalar gibi asimetrik taktiklerin kullanımı emredilmiştir. Diğer bir örnek, Taliban'ın aylık Arapça dergisi, El-Samoud'daki, Şura üyesi Molla Bradar'a ait bir beyanda geçmektedir. Bu beyanda direnişin, 30 Nisan 2009 tarihinden sonra "Zafer" adlı planı uygulayacağı ve bu plana göre, yabancı kuvvetlerin üslerine ve diplomatik merkezlerine, ajan yönetimindeki önemli yetkililere ve Savunma ile İçişleri Bakanlıkları ve güvenlik güçlerinin çalışanlarına karşı intihar saldırıları, bubu tuzaklı arabalar ve sızma operasyonları, pusu ve sürpriz saldırılar yapılması emredilmektedir (Jane's [web], 06.11. 2009).

Direniş liderliği otoritesini güçlendirmek için Mayıs 2009 ayında Taliban için yeni bir kılavuz belge yayınlamıştır. Bu belgede, Mücahitlerin, komutanlara, komutanların ilçe liderlerine, ilçe liderlerinin eyalet liderlerine, eyalet liderlerinin imama (Molla Ömer) ve yardımcısına (Molla Bradar) itaat etmesi emredilmektedir. Ayrıca bu kılavuzda, rüşvet almak, zorla para toplamak, yönetimin bilgisi dışında infaz yapmak, sigara içmek gibi bazı eylemler yasaklanmıştır. İnfazların silahla yapılması ve fotoğraflanmaması, sakalsız gençlerin savaşmasına izin verilmemesi, ele geçen mühimmat ve paranın beşte birinin liderliğe gönderilmesi, üst otoriteden emir almadan sorumluluk sahası dışında eylem yapılmaması emredilmiştir. Bununla birlikte, intihar saldırısı yapacakların iyi eğitilmesi, yüksek değerlikteki hedef kişilerin seçilmesi ve sivil ölümler olmaması için ellerinden gelenin en iyisinin yapılması emredilmiştir. Belgede Taliban'ın yerel yönetimlerine birçok gönderme yapılmaktadır. En az beş bilgili şahıstan oluşan yerel yönetimler, kendi bölgelerindeki savaşçıların disiplininden sorumludur. Her yönetim, liderlerin ve yaşlıların çözemediği sorunları çözmek için bir yargıç ve iki İslam uzmanından oluşan bir mahkeme kurmak zorundadır. Merkez Şura, yerel yönetimleri ve gölge devletini 2006 yılında oluşturduğu mobil komisyonlarla kontrol etmektedir. Taliban liderliği gölge valiler tayin ederek ve onların performansını takip ederek yönetim sağlamaktadır. Emirlerle aykırı hareket

edenler, bu grubun dışına atılmaktadır. Buna örnek 2007 yılında Molla Mansur Dadullah'ın dışlanması görülmüştür (Jane's [web], 06.11. 2009)

Taliban direnişinin en etkili ve aktif propaganda aracı sözcüleridir. İlk tam zamanlı Taliban sözcüsü Müftü Latifullah Hakimi'nin 04 Ekim 2005 tarihinde tutuklanmasından sonra sözcülerinin sayısı ikiye yükseltilmiştir. Onlar Molla Ömer tarafından resmi bir kararname veya beyanı yoluyla atanmakta ve bir üst yardımcısı tarafından medyaya sunulmaktadır. İlk sözcünün tutuklanmasından sonra Taliban, iki sözcünün (Hafız Muhammed Yusuf Ahmadi ve Dr.Muhammed Hanif) atanmasında çok hızlı davranmıştır. 2010 yılı itibarıyla Kuzey, merkez ve doğu için bir (Zabiullah Mücahit), batı ve güney bölgeleri için (bir Muhammed Yusuf) olmak üzere iki sözcü kullanılmaktadır. Sözcüler düzenli basın açıklaması yapmasalar bile saldırıların sorumluluğunu alma veya reddetme, başarılı eylemleri beyan etme gibi durumlarda çok hızlı uluslararası veya yerel medya ile iletişim kurabilmektedir. Sözcüler değişse de aynı isimlerle anılmaktadır. Taliban propagandacılar için camiler, her zaman uluslararası güçlere karşı "İslam için mücadele ediyoruz" şeklinde köylüleri ikna etmeye ve onların kutsal yükümlülüğü olan cihad için çağırmaya en uygun yerlerdir. Taliban güçlü bir varlığı bulunmayan bölgelerde, halka propaganda amaçlı olarak veya tehdit için "Gece mektupları (shabnamah)" kullanılmaktadır. Taliban'ın çekici tasarlanmış haberler, ifadeler, dini vaazlar, fotoğraf, video ve sesli mesajları, gerilla savaş kuralları ve eğitim gibi her türlü içerikle dolu kendi internet web siteleri mevcuttur. Bu siteler düzenli ve Peştunca, Darice, Urduca, Arapça ve İngilizce olmak üzere beş dilde güncellenmektedir. E-posta Taliban direnişçilerinin etkili iletişiminin başka bir yoludur (Hairan, 2010).

Taliban direnişinin, açık kaynaklarda ulaşılabilen Aralık 2009 ayı itibarıyla stratejisini şu başlıklar altında özetlemek mümkündür (Flynn, 2009):

- Destek üs bölgelerinin sayısını artırma (Batıya ve kuzeye genişletmeye devam edilmesi),

- ISAF'ın genişlemesine karşı tedbir alınması ve özellikle koalisyon güçlerine kayıp verdirilmesi,
- Merkezi Hükümetin iyi yönetim çabalarının zayıflatılması,
- Özellikle Afganistan'ın Güney'inde komuta ve kontrolün güçlendirilmesi,
- Ülke çapında, liderliğin ve çabaların birleştirilmesinin güçlendirilmesi,
- Kışın momentumun sürdürülmesi ve saldırıların artırılması,
- Kabil ve Kandahar'ın kent merkezlerinde nüfuzun artırılması,
- Kamuoyu desteğini kazanmak için aşiret nüfuzunun kullanılması,
- Komuta-kontrolün ve operasyonel güvenliğin geliştirilmesi,
- Afgan yönetimine katılımın meşruluğunun ortadan kaldırılması,
- Batı ve Kuzey'e operasyonların genişletilmesi.

2009 yılı direniş hareketi açısından en başarılı yıl olarak algılanmıştır. Yaygınlaşan şiddet, direnişin bir zafer olarak görülmüş, 2009 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile ilgili hile raporları ve düşük seçmen katılımı direnişin başarısının işaretleri olarak algılanmıştır. Aralık 2009 ayında birlik takviyesi yapılacağına ilişkin açıklamaların ardından, direniş liderleri komutanlara ISAF güçleri ile büyük ölçekli çatışmadan kaçınma ve el yapımı patlayıcı madde kullanımını artırma direktifi vermiştir. Ulusal altyapı gelişiminin halk için somut faydalar sağlamada yetersiz kalması direniş tarafından istismar edilmiş ve direnişin bilgi operasyonları Afgan hükümetinin

Afganlılara güvenlik sağlamada yetersiz olduğunu göstermeye odaklanmıştır. Direnişçiler Kabil ve Kandahar'da yüksek profilli karmaşık saldırıları ile bu mesajı vurgulamak için çalışmıştır. Taliban direnişinin 2010 yılı için stratejisi, Afgan hükümetinin yönetimini geliştirme ve Kandahar ve Kabil kent merkezleri etrafında etkisini artırma çabalarının zayıflatılmasını, ISAF'ın genişlemesine karşı koyulmasını, el yapımı patlayıcı maddeler ve intihar saldırılarının kullanımı ile uluslararası güçlere zayıflarını içermiştir (RPTSSA, 2010a:21-23) .

01 Temmuz 2010 tarihinde, Taliban lideri Molla Ömer direniş rehberlik edecek yeni bir kılavuz belge yayınlamıştır. Bu belgede, çekilmeden ve teslim olmadan ölümüne koalisyon güçleri ile mücadele edilmesine, mümkün olduğunda koalisyon güçlerinin ele geçirilmesine çalışılmasına, koalisyon ya da Afgan yönetimi için çalışanların yakalanmasına veya öldürülmesine, koalisyon güçlerinin üslerine erişimi olanların veya koalisyon güçleri hakkında ayrıntılı bilgi toplama yeteneğine sahip olanların istihdam edilmesine, roket, güdümlü el bombaları, makineli tüfek ve uçaksavar makineli tüfek gibi ağır silahların satın alınmasına veya ele geçirilmesine ilişkin talimat verilmiştir. Taliban'ın stratejik hedefi ise koalisyon güçlerinin yeterli sayıda kayıp vermesine neden olmaya devam ederek ISAF misyonu için uluslararası desteğe zarar verilmesi ve Afganistan'dan yabancı güçlerin hızlı bir geri çekilme yapmasına yol açılmasıdır. Hedeflerine ulaşmak için, önemli medya ilgisini çekecek yüksek profilli, karmaşık saldırılar düzenleyerek "Zafer" kampanyası başlatılmıştır (RPTSSA, 2010b:42).

"İslam Emirliği Liderlik Konseyi" adı ile 30 Nisan 2011 tarihinde, kendi İnternet sitesinden, bahar operasyonlarının, 01 Mayıs 2011 tarihinde başlayacağını ve "işgalcilere ve onların yabancı müttefikleri ile iç destekçilerine" karşı yürütüleceğini duyurmuştur. "Bedir" isimli operasyon planına göre, geçmişte olduğu gibi, ülkenin her yerinde, "yabancı işgalcilerin" mühimmat ve lojistik askeri konvoylarına, havaalanlarına, toplanma yerlerine ve askeri merkezlerine saldırılar düzenlenmesine odaklanılacaktır. Operasyonlarda öncelikli hedeflerin, "yabancı işgalci kuvvetlerin", onların

casus ağları üyelerinin ve diğer casusların, Kabil yönetiminin üst düzey yetkililerinin, asker ve sivil kabine üyeleri ile meclis üyelerinin ve bunlarla iş birliği yapan yerli ve yabancı şirketlerin başkanlarının olması planlanmıştır (IEA [web], 30.04.2011).

Diğer taraftan Afganistan yönetimi tarafından kurulan Barış Konseyi üyelerinin, düşman saflarının resmi bir üyesi olduğu düşünöldüğünden, saldırıların hedefi olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca operasyon planında sivillerin korunması ve güvenliğine dikkat edilmesi için titiz bir askeri plan hazırlanması istenmiştir. Operasyonlarda tüm bilinen askeri taktiklerin kullanarak, hava ve kara kuvvetlerine karşı gelişmiş silahların kullanılması, vur-kaç saldırıları yapılması, gruplar halinde saldırı düzenlenmesi, gelişmiş patlayıcı saldırıları yapılması planlanmıştır. Bununla birlikte, Kabil yönetiminin tüm yetkililerine, subaylarına, istihbarat yetkililerine ve diğer tüm çalışanlara, “işgalcilerle” ve onların destekçileri ile ilişkilerini kesmesi çağrısında bulunulmuş ve kendi halkını savunması için mücahitlere katılmasını istemiştir. Tüm Afgan halkının ise saldırıların hedefi olmaması için toplantılardan, konvoylardan ve düşman merkezlerinden uzak durmasını beyan etmiştir. Yapılacak operasyonların amacının, İslam'ın ilkelerinin ve dinin “işgalcilerin” kısıkaçlarından korumak, halkı ve ülkeyi yabancı sömürgeciliğinden kurtarmak olduğu vurgulanmıştır. Yabancı işgalci güçlerin Afganistan'dan çekilmediği sürece, savaşın sona ermeyeceği ve ülkenin savunulmasının meşru bir hak ve İslami bir zorunluluk olarak göröldüğü belirtilmiştir (IEA [web], 30.04.2011).

Direnış hareketi 2012 yılı mücadele sezonu için El-Faruk adında yeni bir kampanya başlatmıştır. Taliban liderliği, 2012 yılı mücadele sezonunda özellikle Güney ve Güneybatı Bölge Komutanlıklarının sorumluluk alanlarında kaybettikleri toprakları geri almayı ve halk üzerinde nüfuzu tekrar elde etmeyi tasarlanmıştır. Ayrıca, diğer büyük kent merkezleri ile birlikte Kabil'de yüksek profilli saldırılar düzenleme sürekli bir hedef olmuş, el yapımı patlayıcı maddeleri kullanmaya ve suikast yapmaya devam etmiştir. ISAF koalisyonunun güvenini aşındırmak, ISAF-Afgan ilişkilerinde güvensizliği yaymak için sızma yoluyla ya da Afgan güvenlik güçleri içindeki iş

birlikleriyle "içeriden saldırıları" teşvik etmeye devam etmiştir (RPTSSA, 2012b:19).

"İslam Emirliği Liderlik Konseyi", 27 Nisan 2013 tarihinde de "Halid bin Velid" adını koyduğu bahar operasyonu ile ilgili bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride, 2013 yılı için bahar operasyonunun, özel askeri taktikler içereceğini, yabancı işgalcileri ortadan kaldırmak için içeriden başarılı saldırılar yapılacağını, bu saldırıların düşman üsleri içine sızan mücahitler tarafından sistematik ve koordineli bir şekilde icra edileceği vurgulanmıştır. Ayrıca operasyon planı çerçevesinde, yabancı işgalcilerin üslerine, diplomatik merkezlerine ve askeri havaalanlarına daha iyi yapılandırılmış toplu şehadet operasyonları (muhtemelen kastedilen toplu intihar saldırıları) yapılacağı, işgalci güçleri ele geçirecek veya onlara ağır zayıat verecek her türlü taktiğin kullanılacağı belirtilmiştir. Ayrıca bildiride, "Halid bin Velid" operasyonu sırasında, sivillerin can ve mal güvenliğinin, ulusal kaynakların tümünün ve kamu yararına olan kuruluşların korunması için mücahitlere talimat verildiği vurgulanmıştır. Sivil kayıpları önlemek için ise Müslüman vatandaşlara (Afganlılar denilmemektedir, büyük olasılıkla bunun nedeni yabancılarla işbirlikçi olarak görülenler, Müslüman olarak görülmemektedir) işgalcilerin üslerinden veya onların yerleşim alanlarında uzak kalması, onlar için çalışmaması için çağrıda bulunmuştur. Bununla birlikte operasyon başlatılmadan önce, dini liderlere, aşiret büyüklerine ve toplumun tüm etkili şahıslarına, gençleri orduya, polise, yerel milislere katılmaktan uzak tutması çağrısında bulunulmuştur (IEA [web], 27.04.2013).

Bugün, Afganistan Taliban, gerilla ve terör taktiklerinin bir karışımını kullanarak Afgan güvenlik güçlerini, vatandaşlarını, yabancı asker ve sivilleri hedef almaktadır. Afganistan Taliban, siyasi ve propaganda amaçlarını gerçekleştirmek ve direniş için destek kazanmak için bu saldırı taktiklerini kullanmaktadır. Taliban'ın Batı'ya karşı düşmanca duygular beslediğine hiç şüphe olmamasına rağmen, Afganistan dışındaki Batılı hedeflere yönelik saldırıda bulunmasının pek olası olmadığı vurgulanmaktadır. Bunun en çarpıcı örneğinin, Batı'ya intihar saldırıları düzenleyeceğini medyada beyan

eden Taliban lideri Mansur Dadullah'ın, komuta zincirine uymadığı için 2007 yılında Taliban yapısından dışlanması olarak gösterilmektedir (Stenersen, 2009:1-4).

Diğer taraftan henüz Afganistan Taliban'ın, Batı'da yapılan terörist saldırıları ile bir bağının tespit edilmediği, 2008 yılında, Faruk takma isimli bir Taliban komutanının, Afganistan'dan çekilmemesi durumunda, buna Paris'te yanıt verileceğine ilişkin beyanın gerçekleşmemesinin de bu yöndeki tutumu doğruladığı ileri sürülmektedir. Buna ilaveten Afganistan Taliban'ın Batı'da böyle saldırıları gerçekleştirecek hücre yapılanmasının ve imkân kabiliyetinin bulunmadığı vurgulanmaktadır. 2008 yılında Afganistan Taliban'ın resmi sözcüsü Zabihullah Mücahit'in, "İslam Emirliği'nin Afganistan merkezli olduğunu, liderlerinin ve faaliyetlerinin Afganistan'da yürütüldüğünü beyan ettiğine dikkat çekilmektedir. 2009 yılında ise, Zabihullah Mücahit'in, "Taliban bir başka bir şey ve El Kaide başka" şeklinde açıklamada bulunduğu, El Kaide'nin küresel, Taliban'ın ise sadece bölgesel olduğuna vurgu yaptığı belirtilmektedir (Stenersen, 2009:1-4).

Stenersen (2009:4-5), doğrudan belirtilmemiş olsa da, Afganistan Taliban'ın liderlerinin, muhtemelen Pakistan'daki kendi barınakları üzerindeki baskıyı artıracak faaliyetleri yapmaya isteksiz olduğunu, Afganistan Taliban'ın, Pakistan Taliban ile örgütsel bir bağı bulunmadığını ve Afganistan dışında bir arzusunun olmadığını ısrarla beyan ettiğini ve şuan ki stratejisinde göreceli olarak başarı elde etmişken bunu değiştirmesinin çok akılcı olmayacağını belirtmektedir. Bu makalenin West Point'in Terörle Mücadele Merkezi Sentinel'de yayınlaması da, aksini savunan bir yaklaşımın olmadığına ilişkin bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma da, Afganistan Taliban'ın mevcut durumda yerel bir direniş grubu olduğunu ve uluslararası terör örgütlerinin gerçekleştirdiği diğer ülkelerdeki terör eylemleri ile bir bağlantısı olmadığını düşünmektedir. Ancak bu, hiçbir zaman gelecekte de Taliban'ın bu tutumunu sürdüreceğine ilişkin bir yargıya varılması anlamı taşımamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi,

01 Aralık 2013 tarihi itibarıyla dünyadaki ülke sayısının dörtte biri Afganistan'da ISAF'a katkı sağlamıştır. Bu noktada diğer ülkelere terör saldırıları düzenlenmesi ile ilgili bir bağlantı oluşturarak, geriye kalan dünyanın dörtte üçlük bir kesimini de yürüttüğü savaşa dâhil etmek, Taliban açısından uygun bir strateji olmayacaktır.

Ayrıca, 18 Haziran 2013 tarihinde kendi İnternet sitesinden yayınladığı bildiride de Taliban'ın uluslararası alanda siyasi veya askeri bir hedefinin bulunmadığı gündeme getirilmiştir. Bildiride, "Afganistan İslam Emirliği"nin hem askeri hem de siyasi hedeflerinin Afganistan'la sınırlı olduğu, "İslam Emirliği"nin, kendi topraklarından diğer ülkelere zarar verilmesini istemediği ve diğer ulusların güvenliği için bir tehdit oluşturmada Afgan topraklarını başkalarının kullanmasına izin verilmeyeceği belirtilmiştir. "Afganistan İslam Emirliği"nin dünyanın bütün ülkeleri ile karşılıklı saygı temelinde samimi ilişkiler kurmak istediği vurgulanmıştır. Bildiride, "İslam Emirliği"nin Katar'da bir siyasi ofis açmak istemesinin nedenleri arasında; uluslararası toplumla olan ilişkilerini geliştirmeyi, bağımsız bir İslam hükümeti kurulmasına yönelik Afganistan'ın işgalini sona erdirecek bir siyasi ve barışçıl çözümü desteklemeyi, uygun zamanda Afganlar ile toplantılar yapmayı ve BM, uluslararası/bölgesel örgütler ve sivil toplum kuruluşları ile temas kurmayı göstermiştir (IEA [web], 18.06.2013).

Çalışmanın ikinci bölümünde, direnişlerin genel olarak "ulusal direniş-national" ve "kurtuluş direnişi-liberation" olmak üzere iki şekilde gruplandığı belirtilmiş, ayrıca ulusal direnişlerde hükümetin dış destekçileri olsa da, çatışmanın direnişçiler ve iç rejim arasında geçtiği vurgulanmıştır (Metz ve Millen, 2004:1-3). Ancak, bugün Afganistan'da devam eden çatışmada, bir tarafta direniş hareketini oluşturan gruplar Taliban, Hakkani Şebekesini ve Gulbeddin Hikmetyar liderliğindeki Hizb-i İslami gibi örgütler ve destekçileri, diğer tarafta Afgan hükümeti (Ulusal Ordusu ve Ulusal Polisi), ABD ve 49 ülke kuvvetlerini içeren NATO arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, "Kurtuluş-Liberation" direnişlerinde öngörüldüğü gibi Taliban direnişi işgalci ve onun güdümü altında gördüğü iktidara sahip gruba karşı direniş hareketini

yürüttüğünü ileri sürmektedir. Burada, direnişçileri motive eden husus, ne iş, ne okul ne de oy kullanma hakkının olmaması değil, yabancı veya yabancı olarak algılanan kişiler tarafından işgale, müdahaleye veya yönetilmeye duyulan kindir.

Taliban direnişi, Afganistan'ı işgalden kurtarmanın onun dini ve ulusal bir yükümlülüğü olduğunu beyan etmekte ve Batılı işgalcilerin şimdiye kadar Afganların, yabancı işgalcileri ve onların kurduğu yöneticileri istemediğini anlaması gerektiğini vurgulamaktadır (IEA [web], 06.08.2013). Taliban liderliği 19 Temmuz 2011 tarihinde yayınladığı bir bildiri de, Afganistan'daki işgal güçleriyle iş birliği yapan Afganlıların, din, ülke ve yerel değerleri çiğnediği belirtilmiş ve bu kişilerin Afganistan Devlet Başkanının üvey kardeşi Ahmed Veli Karzai'nin öldürülmesinden ders alması gerektiği açıklamıştır (IEA [web], 19.07.2011). Yukarıda yer verilen bilgiler çerçevesinde Afganistan Taliban'ın kendini bir kurtuluş direnişi olarak gördüğünü söylemek mümkündür.

Bu noktada Taliban direnişinin, Katar'da neden ofis açtığına yönelik gerekçelerine de değinmekte fayda bulunmaktadır. Taliban direnişi, ABD ile bazı özel meseleleri ele almak ve uluslararası toplum ile ortak bir anlayışa ulaşmak amacıyla, 03 Ocak 2012 tarihinde Katar'da diplomatik ofisinin açılışına karar verdiğini beyan etmiştir. Ayrıca, karşı taraftan sürekli gündeme getirilen, direnişin iletişim kurulacak adresinin olmadığına ilişkin bahaneleri ortadan kaldırmak için bu ofisi açtıklarını vurgulamıştır. Direniş liderliği tarafından ileri sürülen diğer bir gerekçede, tüm taraflara herhangi iki egemen ülke arasında yapıldığı gibi bu tür bir etkileşim için hazır olduğunu göstermektedir. Taliban liderliği, mahkûmların değişimi üzerine ABD ile ön görüşmelere başladığını, Amerikalıların başlangıçta mahkûmların değişimi konusunda pratik adımlar atma konusunda mutabık olduğunu ve siyasi ofis açılışına karşı olmadıklarını, ancak zamanın geçtikçe, onların fikir değiştirip "İslam Emirliği" elçileri ile Afgan ikilemini çözmek için çok taraflı müzakerelere başladığı şeklinde asılsız propaganda yürütmeye başladıklarını iddia etmektedir (IEA [web], 15.03.2012).

Taliban liderliği daha önce üzerinde anlaşılan mutabakat metninin, son toplantıda Amerikalı temsilci tarafından daha önce anlaşılan konularla çelişen şartlar listesi sunulması nedeniyle gerçekteştirilmediğini beyan etmiştir. Taliban direnişi, Karzai yönetiminin ise yanlışlıkla Kabil yönetimi ve Amerikalıların ortaklaşa Taliban ile barış görüşmelerine başladığını ilan ettiğini, ancak Karzai yönetimi ile herhangi bir görüşme gerçekteştirilmediğini ve ABD ile sorunlar çözümediği sürece böyle bir görüşmenin anlamsız olacağını, bu gelişmeler nedeniyle ABD ile diyalogun askıya alındığını açıklamıştır (IEA [web], 15.03.2012).

4. SONUÇ

Afganistan'da başlayan istikrarsızlık, önce Pakistan'da kalıcı bir yapıya dönüşmeye başlamıştır. Daha sonra da Kırgızistan'da önemli bir sinyal vermiştir. Bazı araştırmacılar Haziran 2010 ayında Kırgızistan'da yaşanan iç çatışmalarda, Afganistan'dan Kırgızistan'a ulaşan uyuşturucu trafiğini kontrol etme mücadelesinin de önemli bir rolü olduğunu ileri sürmektedir. Orta Asya içine uyuşturucu taşıyan, kuzey Afganistan'da yaklaşık 34 eroin işleme laboratuvarlarının varlığından bahsedilmektedir. Dahası, Orta Asya'da yönetim kapasitesindeki açık, zayıf sınır yönetimi ile birlikte büyük miktarlarda uyuşturucunun Afganistan'dan kolaylıkla gideceği yere ulaşmaktadır. BM'ye göre 2009 yılında, Afganistan'da tahmini 6900 ton afyon üretilmiştir. Bu direnişçilerin, suç çeteleri ve savaş lortlarının elinde tahmini üç milyar dolarlık gelir anlamına gelmektedir (Olschner, 2011:20-21).

Diğer taraftan, bu noktada belirtilmesi gereken diğer önemli bir nokta ise karşı direniş stratejisini yürüten dış güçlerin, Afganistan'da halkın değer yargılarına, inançlarına ve yaşam tarzlarına gerekli anlayış ve saygıyı göstermemesidir. Bu duruma yönelik her ne kadar birlikler uyarılsa ya da eğitilse de, harekât alanın yapılacak bir hatanın herkese mal edilmesinin önüne geçilememesi, Taliban'ın bu durumu bir propaganda aracı olarak etkili

şekilde kullanmasına imkân vermekte ve sonuç olarak direnişin destekçilerini artırmasına sebep olmaktadır.

Dönemin ISAF komutanı General McChrystal, 2009 yılında yaptığı değerlendirmede halkın yönetime duyduğu güven krizinin, zayıf yönetim yapısından, yolsuzluğa bulaşan yetkililerin cezalandırılmamasından ve uzun süredir hissedilen ekonomik fırsatların yokluğundan kaynaklandığını, ISAF'ın hatalarının bunu daha da derinleştirdiğini ortaya koymuştur (McChrystal, 2009a:1-2, 2-1, 2-3, 2-12).

General McChrystal ISAF'ın sebep olduğu sivil kayıpların ve tali zararların ciddi şekilde Afgan halkının gözünde ISAF'ın meşruiyetine zarar verdiğini belirtmiştir. General McChrystal, bireysel ve ekonomik güvensizliğin hükümete kamuoyunun güvenini azalttığını, Afgan kültürüne saygısızlığın ISAF'ın başarısına direniş tehdidi kadar büyük bir sorun oluşturduğunu beyan etmiştir. ISAF'ın konvansiyonel bir kuvvet olarak karşı direniş harekâtı için kötü yapılandırılmış olduğunu, yerel dil ve kültür konusunda deneyimsiz olduğunu beyan etmiştir. Bu çatışmada, Afgan halkı, Afgan hükümeti, ISAF, direnişçiler ve dış aktörler olmak üzere başlıca beş aktörün bulunduğunu en önemli aktörün halk olduğunu, ISAF'ın kendi birliklerini koruma ile meşgul olurken, korumak istediği Afgan halkından fiziksel ve psikolojik olarak uzaklaştıran bir biçimde davranış sergilediğini açıklamıştır. ISAF kuvvetlerinin Afganistan'ın en güvenli bölgelerinden bile geçerken, sağlam bir şekilde zırhlı araçlara yerleşmiş ve çelik yelekli olduğunu ve zırhlı araçların üzerinde bulunan silah kulelerinde personel bulundurduğunu, bu şekilde halka yüksek risk ve korku duygusu yansıttığını vurgulamıştır. (McChrystal, 2009a:1-2, 2-1, 2-3, 2-12).

Ancak bu uyarılara rağmen aynı hatalar tekrar edilmiştir. Sadece 2012 yılında gerçekleşen üç olay bunu açıkça göstermiştir. Bu olaylar, direnişçilerin cesetlerin üzerine idrar yapan ABD askerlerinin videosunun basına yansması, Bagram Hava Üssü'nde ABD personelinin Kur'an yakması ve bir ABD askerinin Afgan sivilleri öldürmesidir.

Devlet Başkanı Karzai, Amerikan askerleri tarafından yapılan idrar olayı ile ilgili yaptığı açıklamada, hareketin insanlık dışı olduğunu ve mümkün olan en güçlü şekilde kınanması gerektiğini belirtmiştir. Taliban sözcüsü Yusuf Ahmedi ise, Amerikalıların böyle bir "vahşi eylemi" ilk kez gerçekleştirmediğini ve Taliban'ın Amerikalılara saldırılarının devam edeceğini açıklamıştır (BBC [web], 12.01.2012).

21 Şubat 2012 tarihinde de, Kur'an'ın ABD'li askerler tarafından yakılması, Kabil'in kuzeyindeki Bagram ABD üssü dışında protestoların yapılmasına neden olmuştur. Afganistan'daki NATO komutanı bu olay nedeniyle özür dilemiş ve Devlet Başkanı Karzai olayı kınamıştır (BBC [web], 21.02.2012).

Taliban liderliği ise, Kur'an yakılma olayının 2012 yılı içinde Müslüman Afganların inançları, gelenekleri ile İslam kültürüne karşı Amerikalılar tarafından yapılan üçüncü "insanlık dışı ve ahlaksız eylemler" olduğunu vurgulamış ve olayı kınamıştır (IEA [web], 21.02.2012). Daha sonra ise yayınladığı bildiriye, Müslüman Afganlıların yüzeysel özörlere aldanmaması gerektiğini ve intikam almaya çalışması gerektiğini belirtmiştir (IEA [web], 23.02.2012).

Mart 2012 ayında ise bir Amerikan askeri gecenin ortasında askeri kışladan çıkarak, Afganlıların evlerine girip kadınlar ve çocuklar da dâhil olmak üzere 16 Afgan sivili öldürmüştür. Devlet Başkanı Hamid Karzai yaptığı açıklamada, dokuz çocuk ve üç kadının öldürülmesinin affedilemez olduğunu beyan etmiştir (Farmer, 2012). Bu olaylar devam ettiği sürece Afgan halkının, Taliban'a yüzünü dönmekten başka alternatifinin olmayacağı düşünülmektedir. Bu olayların geçmişte de benzerleri olmuştur. Koalisyon gücünün üst yönetiminin bunun farkında olmasına rağmen, taktik alanda tek er seviyesinde bunun anlaşılmasını sağlamada başarısız olduğu değerlendirilmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAKİ KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ İNCELENMESİ

1. GİRİŞ

11 Eylül saldırılarının ardından, NATO tarihinde ilk kez 12 Eylül 2001 tarihinde, Washington Antlaşması'nın 5'inci Maddesini yürürlüğe koyarak, ABD'ye karşı saldırının bütün üyelere karşı bir saldırı olduğunu beyan etmiştir (NATO Fact Sheet, 2004). Bush yönetimi ise kolektif ittifak yerine geçici bir koalisyon ile Afganistan'a müdahale yöntemini seçmiştir (Rynning, 2010: 10). Ancak 2003 yılında ABD, Irak'a askeri operasyona başlayınca potansiyel olarak ABD güçleri üzerinde baskıyı hafifletmek için, NATO'nun Afganistan'da sorumluluk üstlenmesine sıcak bakmaya başlamıştır (Sloan, 2010:36).

Diğer taraftan NATO Müttefikleri, 04 Ekim 2001 tarihinde, ABD'nin isteklerine bir yanıt olarak, terörizme karşı kampanyada mevcut seçenekleri genişletmek için sekiz önlemin alınmasını kabul etmiştir. Önlem paketi içinde; İstihbarat paylaşımını geliştirmek; Önemli sivil ve askeri tesislerin güvenliğini artırmak; ABD askeri varlıklarını desteklemek; ABD'ye paket üst geçiş hakları ile liman ve havaalanlarına erişim hakkı sağlamak; NATO Havadan Erken Uyarı Uçağını, ABD hava sahasında devriye görevi için konuşlandırmak ve Doğu Akdeniz'de NATO deniz kuvvetlerini konuşlandırmak yer almıştır (NATO Fact Sheet, 2004). Ancak NATO'nun Afganistan macerası bununla sınırlı kalmamış, Ağustos 2003'ten itibaren ISAF'ın komutasını devralarak güvenlik operasyonları yürütmenin yanında, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin geliştirilmesine ve Afganistan'da istikrarın tesisine katkı sağlamaya devam etmiştir.

Bu çerçevede, çalışmanın bu bölümünde NATO'nun ISAF vasıtasıyla 2003 yılından itibaren Afganistan'da icra ettiği harekâtı ve karşı direniş

harekât modeli üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, NATO'nun Afganistan'da bulunuşunun meşru gerekçesi, bu harekât için belirlediği stratejinin aşamaları, ISAF'ın oluşum ve gelişim süreci, uyguladığı strateji ve bu strateji çerçevesinde faaliyet gösterdiği alanlar ve bu kapsamda başlatılan girişimler ve bu girişimlerin etkinliği incelenmiştir. Bu çerçevede, bu bölümün varsayımları arasında;

- NATO'nun Afganistan'da harekâtı üstlenirken ne ile karşılaşacağını tam olarak kestiremediği ve tam bir hazırlık yapamadığı, harekâtın zaman içindeki koşullara göre revize edildiği,

- 2009 yılına kadar Afganistan'daki direniş hareketiyle mücadelede net bir stratejinin ortaya konulamadığı,

- ABD'nin, Afganistan'da NATO'nun yürüttüğü karşı direniş harekâtında daima etkin bir unsur olduğu,

- Taliban direnişe karşı UGYK (ISAF) tarafından yürütülen mücadelede 2009 yılına kadar izlenen stratejinin Afganistan'a istikrar getirmede yeterli başarıyı sağlayamadığı,

- 2009 yılı sonrasında Taliban direnişe karşı UGYK (ISAF) tarafından yürütülmeye başlayan halk merkezli karşı direniş harekâtının, taktik ve stratejik hatalar nedeniyle hedeflerine ulaşamadığı yer almaktadır. Bu bölüm temelde ISAF tarafından yürütülen harekâta odaklandığı için, ABD liderliğinde terörle mücadele harekâtı olarak yürütülen Sonsuz Özgürlük Operasyonuna kısaca değinilmiştir.

2. SONSUZ ÖZGÜRLÜK ASKERİ OPERASYONU

11 Eylül 2001 terörist saldırılarının ardından başlayan ABD'nin Sonsuz Özgürlük Askeri Operasyonu, Abdul Rashid Dostum, Ata Muhammed Nur, Muhammed Kasım Fahim ve diğer yerel komutanlar tarafından yönetilen

Kuzey İttifakı Güçlerinin Taliban'a karşı başarılı bir direniş başlatmasına yardımcı olmuştur (Roberts, 2009:31). 07 Ekim 2001 tarihinde başlayan Sonsuz Özgürlük Operasyonunda, ABD'nin başlangıçtaki çabaları, ABD'nin küçük özel operasyon güçleri (yaklaşık 1000 kişi) ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) ajanları arasındaki iş birliği ile Taliban ve El Kaide güçlerine öncelikle hava saldırıları düzenlenmesinden oluşmuştur. Bu harekât sonucunda Taliban rejiminin sona erdiği tarih genellikle Kandahar'ı terk ettiği 09 Aralık 2001 tarihi olarak kabul edilmiştir (Katzman, 2013b, 8). ABD'nin Afganistan'daki stratejik hedefleri arasında; Afganistan'ın asla bir daha teröristler için bir güvenli sığınak olmaması, terörle savaşında güvenilir, istikrarlı bir müttefik olması ve topraklarını ve sınırlarını kontrol etme yeteneğine sahip olması yer almaktadır (RPTSSA, 2009a:15).

ABD liderliğindeki Sonsuz Özgürlük Operasyonu terörle mücadele operasyonlarını yürütmekle görevlendirilmiş olup, aslında yürüttüğü yeniden yapılanma çabalarını ve birçok askerlerini Ekim 2006 ayında ISAF komutasına devretmiştir (Scott, 2007:3). Bu kapsamda, güvenlik açısından bakıldığında, Afganistan'daki savaşın ilk yılları, büyük bir çoğunluğunu Amerikalıların oluşturduğu birkaç bin kişilik uluslararası bir birlikle, El-Kaide ve devrik Taliban liderliğini yakalamak için, neredeyse sadece terörle mücadele operasyonlarıyla meşgul olma ile karakterize edilebilmektedir (Campbell ve diğerleri, 2009:14).

ABD Savunma Bakanlığı, 06 Ekim 2008 tarihinde Afganistan'da faaliyet gösteren ABD güçleri için USFOR-A (U.S. Forces-Afghanistan) adında faaliyet gösterecek bir komuta ve kontrol merkezinin faaliyete geçirdiğini duyurmuştur. ISAF'ın ABD'li komutanı aynı zamanda bu birliğin komutanı olarak da görev yapmıştır. Bu komuta merkezinin kurulması ile Afganistan'daki ABD güçleri için en verimli komuta ve kontrolü sağlamak ve ABD güçleri ile NATO/ISAF bünyesinde faaliyet gösteren koalisyon güçleri arasında etkili entegrasyon ve koordinasyon sağlamak amaçlanmıştır. ISAF'a tahsis edilmeyen ABD kaynaklarının ve personelinin çoğunluğu Birleşik Güvenlik Geçiş Komutanlığı-Afganistan (CSTC-A, Combined Security

Transition Command- Afghanistan) aracılığıyla Afgan ulusal güvenlik güçlerinin eğitimine odaklanmıştır. Bu yeni düzenleme kapsamında, Sonsuz Özgürlük Operasyonunun bir parçası olarak faaliyet gösteren yaklaşık 20.000 kişilik ABD güçlerinin, USFOR-A'nın operasyonel kontrolü altına girmesi öngörülmüştür. ISAF ve Sonsuz Özgürlük Operasyonunun komuta zincirlerinin ayrı ve farklı kalması, ABD Merkez Komutanlığının Afganistan'da ABD güçleri ile yürütülen terörle mücadele ve tutuklu operasyonlarına nezaret etmeye devam etmesi planlanmıştır (USDOD [web], 06.10.2008). ABD'nin kendi askerleri için farklı bir komuta yapısını muhafaza etmesi, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda Afganistan'da faaliyetler icra etme niyetinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

USFOR-A'nın tüm tutuklu operasyonlarının operasyonel kontrolünü ve bunun yanı sıra ABD Merkez Komutanlığı (USCENTCOM) direktifleri doğrultusunda NATO görevi kapsamında yer almayan bütün faaliyetleri yürütmesi, ABD Büyükelçiliği ve Afganistan'da faaliyet gösteren diğer ABD örgütleri ile doğrudan irtibatı sağlaması öngörülmüştür. USFOR-A'nın tüm faaliyetleriyle, ISAF komutanının hedeflerini desteklemesini sağlamak için ISAF ile yakın koordinasyonu sürdürmesi planlanmıştır (RPTSSA, 2010b:15).

Hem Sonsuz Özgürlük Operasyonunun hem de ISAF'in Afganistan'daki karşı direniş harekâtı stratejisine destek vermesine rağmen, biraz farklı ama tamamlayıcı görevleri yerine getirdikleri, 29 Ağustos 2008 yılında ABD Kongresine sunulan "Report on Progress toward Security and Stability in Afghanistan" isimli raporda açıkça görülmektedir. Sonsuz Özgürlük Operasyonu güçleri daha agresif bir şekilde terörle mücadele rolünü sürdürürken, ISAF güçleri ise istikrar ve yeniden yapılanma operasyonlarına odaklanmıştır. Bu fark söz konusu raporda Tablo-4'deki gibi sunulmaktadır (RPTSSA, 2008b:27). Bu noktada, ISAF'in bu tabloda yer almayan Afgan polis gücünün eğitim sorumluluğunu da daha sonra aldığını belirtmek gereklidir.

Tablo-4: Sonsuz Özgürlük Operasyonun ve ISAF'ın Görevleri (Kaynak: RPTSSA, 2008b:27)

İcra Edilen Görevler	ISAF	Sonsuz Özgürlük Operasyonu
İmar/Yeniden İnşa ve İstikrar Operasyonlarının Yürütülmesi	+	+
Afgan Milli Polisini Eğitme, Donatma ve Danışmanlık Sağlama	-	+
Afgan Milli Ordusunu Eğitme, Donatma ve Danışmanlık Sağlama	+	+
Afgan Hükümetinin Otoritesini Genişletme ve Temel Hizmetler Sağlama	+	+
Terörle Mücadele	-	+

3. ISAF'IN KURULUŞ GEREKÇESİ VE GELİŞİMİ

2001 yılında Taliban'ın çöküşü ile uluslararası ve yerel çabalar Afganistan'da ulus inşası üzerinde yoğunlaşmıştır. BM, Kasım 2001'de Almanya'nın Bonn şehrinde, Afgan siyasi liderlerin bir toplantı düzenlemesine ön ayak olmuştur. Bu toplantı çerçevesinde, 05 Aralık 2001 tarihinde, Afgan liderleri meşru güç yapılarına geçiş için bir takvim oluşturan Bonn Anlaşmasını imzalamıştır (Jones, 2008a: 29-30). "Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-establishment of Permanent Government Institutions" adı ile imzalanan ve "Geçici Düzenlemeleri" içeren bu anlaşma; Afganistan'da çatışmayı sona erdirmeye ve ülkede ulusal mutabakat, kalıcı barış, istikrar ve insan haklarına saygıyı teşvik etme amacına odaklanmıştır. Söz konusu geçici düzenlemelerde Afgan halkının

tüm kesimlerinin temsil edildiği katılımın sağlanmasının gereğine vurgu yapılmış ve geçici düzenlemeler geniş tabanlı, cinsiyete duyarlı, çok etnik yapılı ve tam olarak temsilin sağlandığı bir hükümetin kurulmasına yönelik ilk adım olarak görülmüştür. Anlaşma çerçevesinde, 22 Aralık 2001 tarihinde geçici yönetimin kurulması, geçici yönetimin kurulması ile birlikte altı ay içinde “Loya Jirga”nın (Danışma Meclisi/Büyük Şura) acil toplanması ve geçiş hükümetini oluşturması ve böylece geçici yönetimin son bulması planlanmıştır. Geçiş hükümetin oluşturulması ile birlikte 18 ay içinde yeni anayasa oluşumuna yönelik Anayasal “Loya Jirga”nın toplanması kararlaştırılmıştır. Söz konusu toplantıda katılımcılar, uluslararası toplumun yeni Afgan güvenlik kuvvetlerinin kurulması ve eğitiminde yeni Afgan yönetimine yardımcı olunmasını istemiştir. Anlaşmada, mücahitlerin yeni Afgan güvenlik kuvvetlerine entegrasyonuna yardımcı olunması için gerekli tedbirlerin alınmasına da vurgu yapılmıştır. BM, uluslararası toplumu ve bölgesel kuruluşları, uluslararası terörizmle, yasadışı uyuşturucu ekimi ve ticareti ile mücadelede geçici yönetim ile iş birliği yapmaya çağırmıştır. Ayrıca söz konusu anlaşma, Afgan güvenlik kuvvetleri işler hale gelene kadar, BM Güvenlik Konseyinin yetkili kılacağı bir gücün Afganistan’da konuşlandırılmasını öngörmüştür. Bu gücün öncelikle Kabil ve çevresinin güvenliğini sağlamaya yardım etmesi ve uygun olduğunda da diğer kent merkezleri ile diğer bölgelere genişletilmesi düşünülmüştür (S/2001/1154, 05.12.2001:1-12). Bu noktada belirtilmesi gereken husus, aslında müteakip dönemde Afganistan’da uluslararası toplumun çabaların yoğunlaştırılacağı, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin kurulması ve işler hale getirilmesi, yasadışı uyuşturucu ekimi ve ticareti ile mücadelenin yapılması ve daha da önemlisi ISAF gibi bir gücün Afganistan’da konuşlandırılması gibi temellerin Bonn Anlaşması çerçevesinde atılmış olmasıdır.

Bonn Anlaşmasında alınan kararlar uyarınca taraflar üç ana gövdeden oluşan geçici bir otorite kurmaya karar vermiştir. Bu otoritenin, Hamid Karzai başkanlığındaki 30 kişilik Geçici Yönetimden, Yüksek Mahkemeden ve “Loya Jirga”nın toplanması için özel Bağımsız Komisyondan oluşması öngörülmüştür. Ayrıca, BM’nin tüm yönleriyle uygulamayı izlemesi

ve yardımcı olması için, 28 Mart 2002 tarihinde Güvenlik Konseyi'nin 1401 sayılı Kararı ile Afganistan BM Yardım Misyonu (UNAMA) kurulmuştur (Jones, 2008a:30). Afganistan'daki BM Yardım Misyonu siyasi bir misyon olarak Afganistan'da sürdürülebilir barış ve kalkınmanın temellerinin oluşturulması için Afgan hükümetine ve Afganistan halkına yardımcı olmak için kurulmuştur (UNAMA [web], 26.11.2013). BM Güvenlik Konseyi'nin 1401 sayılı Kararının dördüncü maddesi, insani yardımın ihtiyaç duyulan yerlerde yapılması gerektiğine, kalkınma veya yeniden inşa yardımlarının ise Afgan Geçici Yönetimi ve halefleri aracılığıyla sağlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca söz konusu karar, kalkınma veya yeniden inşa yardımlarının güvenli bir ortamın sürdürülmesine ve insan haklarına saygı gösterilmesine katkıda bulunan yerel yönetimlerin olduğu yerlerde etkin bir şekilde uygulanması gerektiğini belirtmiştir (S/RES/1401, 2002).

Bu süreçten altı ay sonra, Afganistan'ın eski kralı Zahir Şah, geçici yönetimi seçmek için, acil "Loya Jirga"nın açılışını yapmıştır. Hamid Karzai Geçici Yönetimin Başkanı olarak seçilmiştir. Bir buçuk yıl sonra ise, başka bir "Loya Jirga" yeni bir anayasa hazırlamak için toplanmıştır (Peceny ve Bosin, 2011:606). Anayasanın onaylanması, 2004 yılında başkanlık seçimlerinin yapılmasına ve 2005 yılında parlamento seçimlerinin yapılmasına imkân vermiştir (Campbell ve diğerleri, 2009:14). Bu çerçevede Bonn Anlaşmasında öngörülen siyasi faaliyetler tamamlanmıştır.

BM Güvenlik Konseyi "Birleşmiş Milletler Şartı"nın VII Bölümü altında hareket ettiğini belirterek, 20 Aralık 2001 tarihinde aldığı 1386 sayılı kararla, Bonn Anlaşması'nın Ek 1'inde öngörülen Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvvetinin (International Security Assistance Force-ISAF) 6 ay için kurulmasına yetki verdiğini açıklamıştır. Afgan Geçici Yönetimi ile BM personelinin güvenli bir ortamda çalışabilmesi için, söz konusu kuvvete, Afgan Geçici Yönetiminin Kabil ve çevresinde güvenliği muhafazasına yardımcı olması görevi verilmiştir. Bu çerçevede üye devletler, ISAF'a personel, ekipman ve diğer kaynaklar bağlamında katkıda bulunmaya davet edilmiştir. ISAF'a katılan üye devletler ise, yeni Afgan güvenlik kuvvetlerinin

kurulmasında ve eğitilmesinde Afgan Geçici Yönetime yardımcı olmaya çağırılmıştır. Ayrıca ISAF'ın, BM Genel Sekreteri aracılığıyla göreve ilişkin gelişmeler hakkında BM'ye periyodik rapor vermesi istenmiştir. ISAF'ın harcamalarının katılım sağlayan ülkeler tarafından karşılanacağı vurgulanmış ve Genel Sekreterin bu amaçla bir fon kurması istenmiştir (S/RES/1386, 2001). Bu Kararda göze çarpan husus, aslında Afganistan'da güvenlik sağlanmasının Afgan Geçici Yönetiminin bir görevi olduğunun belirtilmiş olmasıdır. ISAF'a ise bu konuda yönetime yardımcı olma yetkisi verilmiştir. Bu çerçevede, ISAF'a aslında Afganistan'da Taliban direniş hareketi ile karşı karşıya doğrudan angajmana girme yetkisinin ve güvenlik sorumluluğunu üstlenme görevinin verilmediğini söylemek mümkündür.

BM görev talimatı çerçevesinde ISAF başlangıçta, altı aylık rotasyonlarla, NATO müttefiklerinin tek tek önderliği altında olacak şekilde, 2001 yılında Afganistan'da konuşlanmıştır (NATO [web], 18.10.2013). Başlangıçta altı ay için yetki verilen ISAF ilgili olarak, BM Güvenlik Konseyi, her yıl bu yetkiyi yenileyen kararlar almıştır. 2013 yılına kadar her yıl bu konuda alınan toplam 16 konsey kararı bulunmaktadır.¹³ BM'nin bu kararları, başlangıçta 6 ay, daha sonra 12 aylık periyotlarla her yıl ISAF'ın görev yetkisini uzatmıştır (UN [web], 19.11.2013). Bu kararlar aslında uluslararası toplum açısından, ISAF'ın Afganistan'da bulunmasına meşruiyet sağlamaktadır.

ISAF ile Afganistan Geçici Yönetimi arasında 04 Ocak 2002 tarihinde ise, ISAF operasyonlarında rehberlik sağlayacak bir "Askeri Teknik Anlaşma" imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmada, ISAF'ın sorumluluk alanını gösteren bir haritaya ve ISAF'ın kendini korumak (meşru müdafaa) için izin almadan kuvvet kullanmasına, sorumluluk alanında hareket serbestisine sahip olduğuna ve ISAF kuvvetlerin sahip olacağı ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklara ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bu anlaşma çerçevesinde ISAF'ın,

---

¹³ 1386 (2001), 1413 (2002), 1444 (2002), 1510 (2003), 1563 (2004), 1623 (2005), 1707 (2006), 1776 (2007), 1833 (2008), 1890 (2009), 1943 (2010), 2011 (2011), 2069 (2012) ve 2120 (2013).

gelecekteki güvenlik yapılarını geliştirmede ve yeniden inşa konularında Geçici Yönetime yardımcı olması ve gelecekteki Afgan güvenlik güçleri için eğitim ve yardım görevlerini belirleme ve düzenleme görevleri yapması öngörülmüştür (S/2002/117, 2002).

Bu çalışmanın kapsamı dışında olmasına rağmen söz konusu teknik anlaşmada yer alan bazı hükümlerin, Afganistan'ın egemenliğini aşındırdığı düşünülmektedir. Teknik Anlaşmada, ISAF'a önceden diplomatik izin almadan Afgan hava sahasına girme yetkisi tanınmış, ISAF personelinin Afganistan'a giriş ve çıkışlarını askeri kimlik veya seyahat emirleri ile yapma yetkisi tanınmıştır. Ayrıca, bu personel gümrük belgeleri beyan etmekten ve vergi vermekten muaf tutulmuştur (S/2002/117, 2002). Bir ülkenin egemenliğinin tesis edilmesine destek sağlamak için Afganistan'da konuşlanan ISAF'ın, bu egemenliği ilk başta aşındırmış olması çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Almanya, Hollanda ve Kanada'nın talebi üzerine, NATO 16 Nisan 2003 tarihinde ISAF'ın liderliğini almayı kabul etmiştir. NATO çatısı altındaki ISAF'a, Afganistan'ın yeniden inşasında önemli bir bileşen olarak görülen "işleyen bir hükümetin" kurulmasına destek olmak ve Kabil'de güvenliğinin korunmasında Afgan Geçici Yönetimine yardımcı olmak için, operasyonlar yapma görevi verilmiştir. ISAF için Kabil'de kurulan NATO karargâhının ise, komuta ve kontrolde sürekliliği sağlaması ve ISAF için her altı ayda bir liderlik yapacak ülke bulma ihtiyacını ortadan kaldırması öngörülmüştür (NATO [web], 22.05.2003). NATO, Ekim 2003 ayında, Kabil'de, İttifak'ın siyasi liderliğini temsil etmek amacıyla da Kıdemli Sivil Temsilcisi (Senior Civilian Representative) pozisyonunu oluşturmuştur. Kıdemli Sivil Temsilcisi, Afgan hükümeti, sivil toplum, uluslararası toplum (Özellikle Afganistan'daki Birleşmiş Milletler Yardım Misyonu ve Avrupa Birliği) ve komşu ülkelerin temsilcileri ile irtibatı sağlayarak Afganistan'da İttifak'ın siyasi-askeri hedeflerini takip etmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca Kıdemli Sivil Temsilcinin, ISAF ile birlikte çalışarak, harekât alanı, Brüksel'deki NATO karargâhı ve

İttifakın ana karar alma organı Kuzey Atlantik Konseyi arasında, direkt bir iletişim kanalı oluşturması planlanmıştır (NATO [web], 07.12.2013).

09 Ağustos 2003 tarihinde ISAF'ın komutasını devralan NATO'nun liderliğindeki Afganistan misyonunun beş aşamada tamamlanması öngörülmüştür. Birinci aşamanın, Kabil civarındaki operasyonları da içeren değerlendirme ve hazırlık safhasını, ikinci aşamanın coğrafi genişlemeyi, üçüncü aşamanın istikrar (stabilization) sağlamayı, dördüncü aşamanın geçiş (transition) sürecini, beşinci aşamanın ise yeniden konuşlanma/geri çekilme faaliyetlerini kapsamı planlanmıştır (ISAF Placemat Archives, 2009a). Bu noktada, Afganistan'daki harekâtının başarısı için en önemli aşamanın istikrar sağlanması aşamasının olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu aşamadan önceki aşamalar, bu aşamaya geçmeden önce yapılması gereken hazırlığı, bu aşamadan sonraki aşamalar ise aslında bu aşama tamamlanırsa icra edilecek aşamaları içermektedir.

Afganistan'a konuşlanmasını takip eden iki yıl boyunca, yaklaşık 5,000 kişilik oldukça küçük bir kuvvetle ISAF sadece Kabil'de kalmıştır. Sonsuz Özgürlük Harekâtının sürekli varlık göstermesi ise ancak birkaç büyük şehirle sınırlı kalmıştır. Diğer taraftan, başta Kabil bölgesinde ve ülkenin doğu ve güney doğusunda olmak üzere, Sonsuz Özgürlük Harekâtı Afganistan genelinde faaliyetlerine devam etmiştir (Eronen, 2008:3).

BM Güvenlik Konseyi, 03 Ekim 2003 tarihinde aldığı 1510 sayılı kararla, Kabil ve çevresi dışında Afganistan'ın diğer bölgelerinde de güvenlik bakımından, Afgan Geçici Yönetimi ve haleflerine destek olmak için ISAF'ın yetkisinin coğrafi olarak genişletilmesine karar vermiştir. Ayrıca görev yetkisinin süresini de bir yıllık dönem için uzatmıştır (S/RES/1510, 2003). Bu kapsamda, Başkent Kabil'in güvenliğine destek olmak için küçük bir Görev Kuvveti olarak başlayan ISAF, bu Karar çerçevesinde tüm ülkeyi kapsayacak şekilde büyümüştür (Eronen, 2008:1). NATO, ISAF'ın komutasını 2003 yılında aldığı 32 katılımcı ülkeden yaklaşık 5.882 kişi görev yapmaktaydı (Progress in Afghanistan, 2008:10). 09 Şubat 2004 tarihinde ise ISAF'ın

personel sayısı yaklaşık 6.100 kişiye çıkmıştır (NATO [web], 09.02.2004). Zaman içinde ISAF'ın hem personel sayısı hem de görev tanımı değişim göstermiştir. Örneğin ISAF'ın personel sayısı coğrafi genişleme ile birlikte 16 Eylül 2006 yılında 20.000 civarına ulaşmıştır (Reliefweb [web], 16.09.2006). ISAF personel mevcudunun daha sonra yaklaşık 150 bin kişiye kadar çıktığı düşünüldüğünde görev için başlangıçta personel sayısının ne derece yetersiz olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

2006 yılının ortalarına kadar, ABD güçleri ve Afgan askerleri etnik Peştun hâkimiyetinin olduğu özellikle güney ve doğu odaklı muharebe operasyonları ile düşük seviyelerdeki direniş şiddeti ile mücadele etmiştir. Öyle ki bu durum direniş hareketinin yenilgiye uğratıldığı şeklinde algılara sebep olmuştur. Ancak, 2006 yılı içinde artan şiddet olayları bunun yanlış bir algı olduğunu göstermiştir. 2006-2008 yılları arasındaki NATO operasyonları ise kritik ilçeleri direnişçilerden temizlese de sonradan sızmalara engel olamamıştır (Katzman, 2014:18). Bu dönem içerisinde etkin bir yönetimin olmayışı birçok kırsal kesimdeki Afganlıların yüzünü Taliban'a döndürmesine sebep olmuştur (Fact Sheet 6). Bu bağlamda, bu dönemde ISAF'ın, gerek personel sayısındaki yetersizlik gerekse tam olarak direniş hareketinin varlık olarak kendini göstermemesi nedeniyle, tam olarak karşı direniş hareketi icra ettiğini söylemek mümkün değildir.

Markus Gauster, Sovyet işgali sırasında olduğu gibi, uluslararası birliklerin Afgan halkı tarafından işgalci bir güç olarak algılanmasını önlemek için, Afganistan'daki uluslararası angajmanda az sayıda hafif silahlı birliklerin kullanıldığını, bu angajmanın Afganistan BM Özel Temsilcisi Lakhdar Brahimi tarafından geliştirilmiş olan BM'nin "hafif ayak izi" (light footprint) stratejisi ile şekillendiğini belirtmektedir (Gauster, 2008:8). Ancak, bu aslında genel olarak BM başta olmak üzere uluslararası toplumun, özelde ise NATO/ISAF'ın başlangıçta Afganistan'da tam olarak ne ile karşı karşıya kalacağını ve bugüne kadar icra edilecek görevi önceden kestiremediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Hatta belki de bu strateji yüzünden Taliban'ın geri dönüşü için uygun ortamın sağlandığını söylemek de

mümkündür. Afganistan'ın diğer bölgelerinde tam olarak varlık gösterilememesi, direniş hareketinin gelişimi için elverişli şartların oluşumunu sağlamıştır.

Oskari Eronen (2008:6-7) ise BM ve genişleyen ISAF için, başlangıçta direniş hareketinin düşman olarak görülmediğini, ama potansiyel düşmanın Afgan merkezi hükümetin üstünlüğünün ve otoritesinin eyaletlere ulaşmasını tehdit eden eski savaş lordları ve suçlularının olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca Afgan güvenlik güçlerinin ve yönetiminin gelişmesi amacıyla, ISAF'ın master planının 2003 yılından itibaren savaş lordlarının güç tabanını dengelemek ve yavaş yavaş zayıflatmak üzerine kurulduğunu, direniş hareketinin ise daha sonraki dönemlerde ISAF için bir endişe kaynağı olduğunu belirtmektedir.

Afganistan ile ilgili, 31 Mart - 1 Nisan 2004 tarihleri arasında Berlin'de icra edilen uluslararası konferansta, yeni Afgan güvenlik ve silahlı kuvvetleri yeterli şekilde teşkil edilene ve operasyonel hale gelene kadar, ISAF harekâtına ve Sonsuz Özgürlük Operasyonuna devam edileceği belirtilmiştir. Bu konferansta, uluslararası toplumun özellikle yeniden yapılanma ve kalkınma çabalarına katkıda bulunan Bölgesel İmar Ekiplerinin konuşlandırılmasına ve ülke genelinde istikrar sağlanmasına daha fazla katkı sağlamaya kararlı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca konferansta, Silahsızlanma, Demobilizasyon ve Yeniden Entegrasyon programının ilk aşamasının Haziran 2004 ayının sonuna kadar tamamlanması ve 2004 seçimleri öncesinde programın yoğunlaştırılması ve Afgan ulusal ordusunun ve polisinin oluşturulmasına devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Hukukun üstünlüğüne ve kalkınmaya ciddi bir tehdit olarak tanımlanan uyuşturucu ekiminin, uyuşturucu üretiminin ve ticaretinin azaltılması ve sonunda ortadan kaldırılması için, ekonomik alternatiflerin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere her şeyin yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Berlin Declaration, 2004:1-3).

BM Güvenlik Konseyinin 1510 sayılı Kararı bağlamında, ISAF'ın sorumluluk alanının genişlemesi, birinci aşamada kuzeye, ikinci aşamada

batıya, üçüncü aşamada güneye ve dördüncü aşama doğuya olacak şekilde dört aşamada gerçekleştirilmiştir. 31 Aralık 2003 tarihinde, Almanya'nın liderliğini yaptığı Kunduz Bölgesel İmar Ekibinin askeri bileşenleri genişlemenin ilk adımı olarak ISAF komutası altına alınmıştır. 28 Haziran 2004 tarihinde, İstanbul'da Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi toplantısında, NATO, Kuzey Afganistan'ın tamamında, Mezar-ı Şerif, Meymana, Feyzabad ve Baglan'da Bölgesel İmar Ekipleri kuracağını açıklamıştır. Bu süreç, 01 Ekim 2004 tarihinde tamamlanmış ve ISAF'ın genişlemesinin ilk aşamasının tamamlanması olarak kabul edilmiştir (ISAF [web], 03 Kasım 2013).

10 Şubat 2005 tarihinde NATO, ISAF'ın Afganistan'ın batısına genişleyeceğini açıklamıştır. Bu arada Eylül 2005 ayında Afganistan'daki bölgesel ve parlamento seçimlerini desteklemek için geçici olarak 2.000 ilave asker Afganistan'da görevlendirilmiştir. Batıya genişleme süreci, ISAF'ın Herat ve Farah vilayetlerindeki Bölgesel İmar Ekipleri ile Herat'da bir ileri destek üssünün (bir lojistik üs) komutasını almasıyla 31 Mayıs 2006 tarihinde başlamıştır. Eylül 2006 ayında bir tanesi Chaghcharan'da (Ghor eyaletinin başkenti) diğeri Qala-e-Naw'da (Baghdis eyaletinin başkenti) olmak üzere batıda iki ayrı ISAF liderliğinde Bölgesel İmar Ekibinin faaliyete geçmesiyle ISAF'ın batıya doğru genişlemesi tamamlanmıştır (ISAF [web], 03 Kasım 2013).

08 Aralık 2005 tarihinde, Brüksel'deki NATO Karargâhındaki toplantıda Müttefik Dışişleri Bakanları ISAF'ın rolünün ve varlığının Afganistan'da genişletilmesinin yolunu açan bir planı kabul etmiştir. Bu plan 2006 yılında ISAF'ın güneye genişlemesini öngörmüştür. Bu süreç ISAF'ın, ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinden altı vilayetin (Gün Kundi, Helmand, Kandahar, Nimroz, Uruzgan ve Zabul) sorumluluğunu alarak faaliyet alanını Afganistan'ın güney bölgesine genişletmesi sonucu ve ilave olarak dört Bölgesel İmar Ekibinin komutasını devralmasıyla, 31 Temmuz 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Bu süreç sonunda ISAF 13 Bölgesel İmar Ekibini kontrol edecek seviyeye ulaşmış ve genişleme öncesi yaklaşık 10.000 olan ISAF

güçlerinin sayısı da genişleme sonra yaklaşık 20,000'e çıkararak önemli ölçüde artmıştır (ISAF [web], 03 Kasım 2013).

05 Ekim 2006 tarihinde, ISAF, ABD liderliğindeki Koalisyon'dan Afganistan'ın doğusundaki uluslararası askeri güçlerin komutasını üstlenerek genişlemenin son aşamasını hayata geçirmiştir. Dördüncü aşamada ayrıca revize edilen operasyonel plan sonucunda, Afgan ulusal ordusunun çeşitli komuta düzeylerindeki birimlerine ISAF'ın Operasyonel Danışman ve İrtibat Timleri (OMLTs-Operational Mentor and Liaison Teams) konuşlandırılmıştır (ISAF [web], 03 Kasım 2013). Böylece NATO'nun Afganistan misyonunun beş aşaması içinde yer alan ikinci aşama, coğrafi genişleme aşaması tamamlanmıştır.

ISAF'ın coğrafi genişlemesi sonucunda, ISAF komutanı yönetimi altındaki Kabil merkezli askeri komuta yapısına ek olarak, ISAF'a bağlı Bölge Komutanlıkları (Regional Command-RC) Kuzey, Batı, Güney, Doğu ve Başkent (Kabil) olmak üzere beş bölgesel komutanlık 2006 yılında oluşturulmuştur. Bölgesel komutanlıklar, Bölgesel İmar Ekipleri, manevra taburu, lojistik birimler ve diğer destek elemanları gibi diğer çeşitli birimlerin komutasını yürütmek amacıyla oluşturulmuştur. Bölgesel İmar Ekipleri de dâhil bu birimlerin bazıları, Bölge Komutanlıkları altında ulus-bazlı Görev Kuvvetleri oluşturmuştur (Eronen, 2008:6).

Güvenlik sağlanması, ISAF misyonunun ana odak noktasını oluşturmuştur. Bu kapsamda NATO ISAF'ın komutasını devraldıktan sonra, ISAF Afganistan'ın bütün topraklarını kapsayacak şekilde genişlemiş ve Afgan Hükümetinin yavaş yavaş daha önce hakim olmadığı bölgelerde nüfuzunu yaymayı amaçlamıştır. 2006 yılında Afgan Ordusunun ve ISAF birliklerinin doğrudan angajmana geçmesi sonucu, direnişçiler yol kenarı bombalamalarının kullanılması ve sivil hedeflere karşı saldırılar düzenlenmesi gibi gerilla ve terörist taktikleri benimsemiştir. Çoğu güvenlik olayları Helmand, Kandahar, Uruzgan, Zabul, Paktika, Gazne, Paktiya, Kabil, Kapisa, Kunar gibi radikal bölgelerde olmuştur. 2006 yılında doğuya ve

güneye genişleme sonucu, ISAF direnişçiler üzerinde sürekli baskıyı korumak ve onlara operasyonlara hazırlamak için sınırlı zaman ve alan bırakmak amacıyla bu eyaletlerin ilçelerinde üsler kurmuştur (Progress in Afghanistan, 2008:4-7).

Bonn Anlaşma sürecinin tamamlanmasını takiben uluslararası organizasyonların ve uluslararası toplumun katılımıyla, 31 Ocak-01 Şubat 2006 tarihleri arasında Afganistan ile ilgili Londra Konferansı yapılmıştır. Söz konusu konferansta, Afganistan Kompakt adı altında 5 yıllık süreç için birbirine bağlı üç kritik faaliyet alanı tespit etmiştir. Bu faaliyet alanları Güvenlik; Yönetim, Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları; Ekonomik ve Sosyal Kalkınma alanlarıdır. Diğer önemli bir faaliyet alanı ise uyuşturucu endüstrisini ortadan kaldırmak olarak belirlenmiştir (Afghanistan Compact, 2006:1-2). Bu faaliyet alanları aslında ISAF'ın müteakip dönemde icra edeceği karşı direniş harekâtındaki faaliyet alanları ile örtüşmektedir.

Afganistan Kompakta güvenlik alanı ile ilgili olarak, güvenlik sektörü reformuna katkı sağlayan ISAF ve Sonsuz Özgürlük Operasyonunun, Afgan hükümetine güvenlik ve istikrarın tesisinde destek vermeyi sürdürmesi ve Afgan ulusal güvenlik güçlerinin kapasitesini güçlendirmeye ve geliştirmeye devam etmesi kararlaştırılmıştır. Sonsuz Özgürlük Operasyonunun, terörle mücadele operasyonlarının yapılmasını, ISAF ve Afgan yönetimi ile yakından koordine etmesi ve ISAF'ın varlığını Bölgesel İmar Ekipleri vasıtasıyla Afganistan genelinde genişletmesi vurgulanmıştır. Ayrıca konferansta uluslararası toplumun, Afganistan'ın komşularıyla iş birliğini geliştirmek için gerekli güven inşa edici tedbirler alınmasını desteklemesi öngörülmüştür (Afghanistan Compact, 2006: 3).

Afganistan Kompakta yönetimle ilgili olarak, Afgan hükümetinin ülke genelinde halka temel hizmetleri sağlamak için hızla kapasitesini genişletmesi, yolsuzlukla mücadelede ölçülebilir iyileştirmelerin uygulanması, adalet ve hukukun üstünlüğü koruması ve tüm Afganlıların insan haklarına saygıyı teşvik etmesi önerilmiştir (Afghanistan Compact, 2006:4).

Afganistan Kompakta, ekonomik ve sosyal kalkınma ile ilgili olarak, uluslararası toplumun desteği ile Afgan hükümetinin açlık, yoksulluk ve işsizliği azaltmak amacı ile yüksek oranda sürdürülebilir ekonomik büyümeyi gerçekleştirmesi istenmiştir. Kamu yatırımlarının, Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisinin altı ana sektörleri (altyapı ve doğal kaynaklar, eğitim, sağlık, tarım ve kırsal kalkınma, sosyal güvenlik ve ekonomik yönetim ile özel sektörün gelişimi) etrafında yapılandırılması kararlaştırılmıştır (Afghanistan Compact, 2006:4).

Afganistan Kompakta, uluslararası toplumun desteği ile Afgan hükümetinin, belirli zaman çizelgesine uygun olarak güvenlik, yönetim ve ekonomik ve sosyal kalkınma alanında belirli hedeflere ulaşması öngörülmüştür. Güvenlik alanında 2010 yılsonu itibarıyla, Afgan hükümetinin desteği ve onunla yakın iş birliği içinde, ISAF'ın, Sonsuz Özgürlük Operasyonunun ve Bölgesel İmar Ekiplerinin, Afgan yeteneklerinin güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere Afganistan'ın tüm bölgelerinde güvenlik ve istikrarı teşvik etmesi hedeflenmiştir. 2010 yılı sonuna kadar, ülke çapında saygın, profesyonel, etnik olarak dengeli Afgan ulusal ordusunun oluşturulması öngörülmüştür. Uluslararası toplumun, Afgan ordusunun Afganistan Bonn görüşmelerinde dile getirilen 70.000 kişilik personel tavanına doğru genişlemesine destek vermeye devam etmesi belirtilmiştir. 2010 yılı sonuna kadar profesyonel, fonksiyonel ve etnik dengeli 62,000 kişilik Afgan ulusal polisi ve Afgan sınır polisinin oluşturulması, 2007 yılının sonuna kadar tüm yasadışı silahlı grupların dağıtılmış olması hedeflenmiştir. 2010 yılı sonuna kadar, Afgan Hükümetinin uyuşturucu ile mücadele de kolluk kuvvet kapasitesini güçlendirmesi ve afyon ekiminin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacak etkili önlemler alması kararlaştırılmıştır (Afghanistan Compact, 2006:6).

Afganistan Kompakta 2010 yılı için konulan hedefler özellikle Afgan ordusu ve polisinin tavan sayıları, değişen koşullar çerçevesinde önemli miktarda yukarı çekilmiştir. Örneğin Afgan ordusunun 70,000 kişilik tavan seviyesi, 2008 yılındaki tehdit düzeyine yeterli derecede yanıt vermek

amacıyla, 80.000 kişilik bir kuvvet yapısına yükseltilmiştir (Report to JCMB VII, 2008:2). Kasım 2009 ayında da Afgan ordusu 97.000 kişiye, Afgan polisi 95.000 kişiye ulaşmıştır (ANSF, 2010). Aslında bu durum 2006 yılı içinde, uluslararası toplumun henüz Afganistan'da mevcut güvenlik durumu ile ilgili genel resmi görmekten uzak olduğunu düşündürmektedir.

NATO ve Afganistan tarafından 06 Eylül 2006 tarihinde açıklanan bildiri de; Afgan hükümetin nihai hedefinin kendi güvenliği için tüm sorumluluğu almak olduğu belirtilmiştir. Bildiri ayrıca, NATO'nun kararlılığını teyit etmek ve Cumhurbaşkanı Karzai'nin NATO ile daha geniş ve uzun vadeli bir ilişki kurma talebine yanıt vermek maksadıyla, Aralık 2005 ayında Müttefiklerin, Afganistan ile iş birliği programı geliştirme konusunda anlaşığı belirtilmiştir. Söz konusu programın, savunma reformunu, savunma kurumlarının inşasını, güvenlik sektörü reformunun askeri yönlerini, Afgan ve NATO üyelerinin askeri güçleri arasında birlikte çalışabilirliğini ve karşılıklı olarak tespit edilecek diğer alanları kapsayacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede, Afgan ulusal savunma ve uygun güvenlik kurumlarının geliştirilmesi, ulusal güvenlik stratejisinin ve askeri stratejinin oluşturulması, ulusal savunma, planlama ve bütçeleme süreçlerinin geliştirilmesi, Afgan ulusal savunma güçlerinin kapasitesinin artırılması, uyuşturucu ile mücadeleye ve sınır güvenliği alanında destek sağlanması iş birliği yapılabilecek alanlardan bazılarını oluşturmuştur. Bununla birlikte bildiri, güvenliğin sadece askeri yollarla temin edilemeyeceği, uluslararası ve özellikle bölgesel iş birliği ile yeniden yapılanma ve kalkınmayla güçlendirilmiş, iyi yönetim, adalet ve hukukun üstünlüğüne ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Bildiri dikkat çeken noktalardan biri, Afganistan'ın güvenlikle ilgili başlıca sorunları olarak, terörizm, aşırılık ve uyuşturucu kaçakçılığının belirtilmiş olmasıdır. Diğer bir nokta ise, Afganistan'ın NATO barış operasyonlarında yer alarak güvenlik ve istikrara katkıda bulunmasını beyan etmesidir (NATO [web], 06.09.2006).

Afgan yönetimi ise, "Afganistan Kompakta" belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmek ve Afganistan'ın güvenliğinin, yönetim ve kalkınma ihtiyaçlarının ele alınması için Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisi

geliştirmiştir. Ulusal, eyalet ve yerel düzeyde kapsamlı istişarelerin bir ürünü olarak tanımlanan Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisi özellikle 2008-2013 dönemine yönelik bir vizyon ortaya koymuştur. Stratejide yer alan hedeflerden biri güvenlik alanıyla ilgilidir. Bu bağlamda ülkede istikrarı sağlamak, kolluk kuvvetlerini güçlendirmek ve her Afgan için kişisel güvenliğini artırmak hedeflenmiştir. İkinci hedef yönetim, hukuk ve insan hakları ile ilgili alandır. Demokratik süreçleri ve kurumları, insan haklarını, hukukun üstünlüğünü, kamu hizmetlerinin sunulmasını ve hükümet sorumluluğunu güçlendirmek bu alanda yer alan hedeflerdir. Üçüncü hedef ekonomik ve sosyal kalkınma alanı ile ilgilidir. Yoksulluğu azaltmak, insani gelişme göstergelerini iyileştirmek, özel sektör öncülüğünde piyasa ekonomisi yoluyla sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak belirlenen hedeflerdir. Bir başka önemli çalışma alanı ise narkotik endüstrinin ortadan kaldırılması olarak belirlenmiştir (ANDS 2008-2013, 2008).

2006 yılında Londra Konferansı'nda "Afganistan Kompakt"ın uygulanmasını denetlemek ve kararlaştırılan hedeflerin karşılanmasında Afgan hükümeti ve uluslararası toplumun çabaları arasında uyumu sağlamak amacıyla Ortak Koordinasyon ve İzleme Kurulu (Joint Coordination and Monitoring Board-JCMB) kurulmuştur. Bu kurulun uluslararası kalkınma ve askeri yardım bileşenini, kalkınma yardımına katkıda bulunan ülkeler ile NATO, ISAF ve NTM-A / CSTC-A oluşturmuştur. Haziran 2008 ayında Paris Konferansı'nda Afgan Ulusal Kalkınma Stratejisinin kabul edilmesinin ardından, JCMB bu stratejinin uygulanmasına ilişkin önceliklendirmenin stratejik ve politik rehberliğini yapma görevini de üstlenmiştir (The Kabul Process [web], 15.11.2010).

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında, ISAF'ın görev alanının gerek BM çerçevesinde gerekse Afganistan ile ilgili yapılan uluslararası konferanslar kapsamında zaman içinde genişlediği ve en son aşamada karşı direniş harekâtına dönüştüğünü söylemek mümkündür.

4. ISAF'IN KOMUTA YAPISI

NATO'nun en yüksek karar organı olan Kuzey Atlantik Konseyi, ISAF için genel koordinasyonu ve siyasi yönü belirlemektedir. Ayrıca, NATO üyesi olmayan ama ISAF'a katkı sağlayan ülkelerle de bu konuda istişareler yapılmaktadır. Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı (SACEUR) liderliğinde, NATO'nun Mons/Belçika'daki Müttefik Harekât Komutanlığı (Allied Command Operations-ACO) ISAF harekâtının genel askeri komutasına sahiptir. Müttefik Harekât Komutanlığının ast karargâhı Brunssum/Hollanda'daki Müttefik Müşterek Kuvvet Komutanlığı Karargâhı ISAF harekâtını yürütmektedir. Bu karargâh, Kabil merkezdeki ISAF ile stratejik seviyedeki Müttefik Harekât Komutanlığı arasında operasyonel seviyedeki karargâh olarak hizmet vermektedir (ISAF [web], 15.10.2013).

Bu komuta yapısına bakıldığında, ilk akla gelen konu karar alma mekanizması ile ilgili olmaktadır. Tüm kararlar NATO'da oybirliği ile alındığı için bir "NATO karar"ı üye ülkelerin kolektif iradesini yansıtmaktadır (NATO [web], 15.11.2013). Bu çerçevede, ISAF harekâtı ile ilgili bir konuda NATO'da alınacak bir karar üyelerin oy birliğini gerektireceği ve ISAF'a katkı sağlayan ve NATO'ya üye olmayan ülkelerle de istişareler yapılmasının gerekli olduğu göz önüne alındığında, aslında ISAF harekâtının politik yönlendirilmesine ilişkin karar alma sürecinde zafiyetler yaşanmasının mümkün olduğu açıkça görülmektedir.

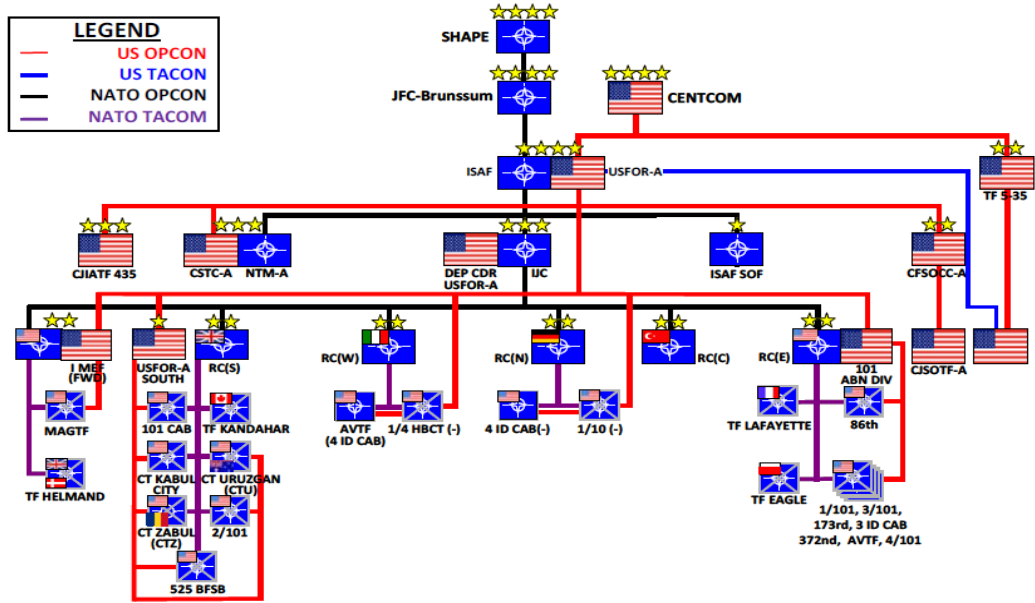
Başlangıçta, Orgeneral komutasında (dört yıldızlı General) ISAF'ın Kabil'de yer alan tek bir stratejik ve operasyonel karargâhı bulunmaktaydı. ISAF Komutanı, hem ISAF'ın Komutanı ve hem de Afganistan'daki ABD Kuvvetlerin (USFOR-A) komutanı olarak çift şapkalı bir sorumluluğa sahiptir. Bu şekilde bir sorumluluğun, ISAF ile ABD liderliğindeki Sonsuz Özgürlük Operasyonu arasındaki çelişkileri ortadan kaldırması ve koordinasyonu artırması beklenmiştir. Diğer taraftan 03 Ağustos 2009 tarihinde, NATO Müttefikleri, ISAF'ın üst komuta yapısında değişiklik yapılmasına karar vermiştir. Özellikle, ISAF'ın günlük operasyonel fonksiyonlarının yeni

oluşturulacak orta düzey karargâha devredilmesi düşünülmüştür. Bu çerçevede, Korgeneral (üç yıldızlı general) liderliğinde ISAF Müşterek Komutanlık (IJC) karargâhının kurulmasına karar verilmiştir. ISAF Müşterek Komutanlığı, 12 Ekim 2009 tarihinde operasyonel yeteneğe ulaşmıştır. ISAF Komutanına, ISAF Müşterek Komutanı (COM IJC), NATO Eğitim Misyonu-Afganistan (NTM-A) Komutanı ve NATO Özel Operasyon Elemanı (Special Operations Element-SOE) Komutanı üzerinde komuta yetkisi tanınmıştır (ISAF [web], 15.10.2013). ISAF komuta yapısında oluşturulan her üst karargâh farklı alanlarda birbirini tamamlayan görevler icra etmektedir. Her bir karargâhın görev alanı Tablo-5’de gösterilmiştir (RPTSSA, 2010a:7).

Tablo-5: ISAF Üst Karargâhlarının Görevleri (Kaynak: RPTSSA, 2010a:7)

Karargâh Adı	Etki Seviyesi	Görevi
ISAF	Stratejik	Afgan halkını korumak ve sürdürülebilir istikrar için güvenli bir ortam sağlamak amacıyla, Afgan hükümeti ile iş birliği içinde, halk merkezli karşı direniş harekâtını yürütür, gelişmiş ve etkili Afgan güvenlik güçlerinin oluşumu için imkânlar sağlar, yönetim ve kalkınmanın gelişimini destekler.
IJC	Operasyonel /Taktik	Önemli nüfus yoğunluğu olan alanlarda ortak operasyonlar yürütecek, direniş faaliyetlerini engelleyecek, düşman saldırılarına karşı halkı koruyacak ve sosyal, ekonomik ve kültürel gelişme için koşullarını muhafaza edecektir.
NTM-A/CSTC-A	Operasyonel /Taktik	Afgan güvenlik güçlerini oluşturacak, bakanlık sistemlerini ve kurumlarını geliştirecek ve sahaya çıkarılan kuvvetlerin sürdürülebilir bir kapasite ve yeteneğe kavuşması için kaynak sağlayacaktır.
ISAF SOF VE CFSOCC-A	Operasyonel /Taktik	Sürdürülebilir istikrar için güvenli bir ortam oluşturmak amacıyla, ISAF Özel Operasyon Güçleri (Special Operations Forces-SOF), halkı koruyacak, Afgan güvenlik güçlerini etkinleştirecek ve kötü niyetli etkileri nötrleştirecektir. Birleşik Kuvvetler Özel Operasyonlar Komutanlığı Birliği-Afganistan (Combined Forces Special Operations Component Command-Afghanistan- CFSOCC-A), halkı korumak ve Afgan hükümetinin istikrarını tehdit eden direniş hareketini yenmek amacıyla Afgan güvenlik güçlerinin kapasitesini geliştirerek, ISAF’ın karşı direniş harekâtını destekleyecek ve doğrudan ve dolaylı özel harekât faaliyetlerini planlayacak ve senkronize edecektir.

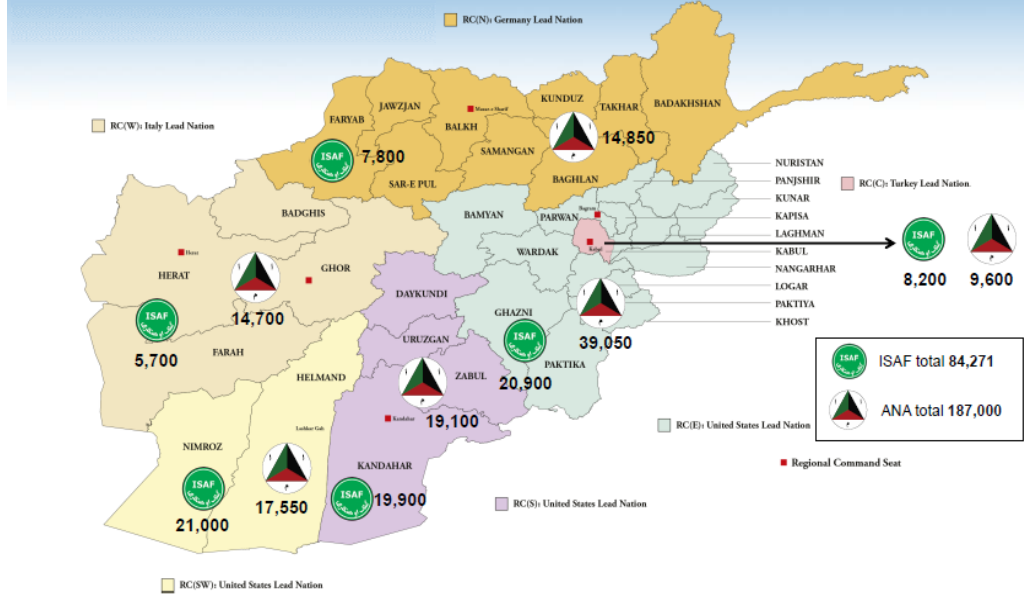
Burada dikkat edilmesi gereken husus bütün kritik karargâhlarda komutanların ABD'li olmasıdır. Bu aslında ABD'ye ISAF harekâtını istediği şekilde kontrol etme ve yönlendirme gücü vermektedir. 30 Eylül 2011 tarihi itibarıyla, ISAF'ın üst komuta yapısı ve buna paralel şekilde konuşlanmış ABD birliklerinin komuta yapısı Şekil-9'da sunulmuştur. Bu şekilde siyah ile gösterilen bağlantı hatları NATO/ISAF'ın harekât kontrolü altında olan unsurları göstermektedir (RPTSSA, 2011b:8).

Şekil-9: ISAF'ın Üst Komuta Yapısı (Kaynak: RPTSSA, 2011b:8).

ISAF Müşterek Komutanlığının (IJC) altında, Bölgesel İmar Ekiplerini ve diğer İleri Destek Üslerini içeren altı Bölgesel Komutanlık bulunmaktadır. Bölgesel Komutanlıklar kendi sorumluluk alanındaki tüm ISAF birimlerini komuta etmekte ve Bölgesel İmar Ekiplerinin askeri elemanları tarafından gerçekleştirilen tüm bölgesel sivil-askeri faaliyetleri koordine etmektedir. Her Bölgesel Komutanlığa bir ülke liderlik etmektedir (Brooke-Holland ve Taylor, 2012:36). Bölgesel İmar Ekiplerinde görevli sivil unsurlar, Bölgesel İmar Ekibine liderlik eden ülkenin kontrolü altındadır (ISAF [web], 15.11.2013). ISAF'ın, 01 Aralık 2013 tarihi itibarıyla Bölge Komutanlıklarının personel sayısı ve coğrafi sorumluluğunu ve bu komutanlıklara liderlik eden ülkeleri Harita-2'de sunulmuştur. Kabil Bölge Komutanlığına Türkiye, Kuzey Bölge

Komutanlığına Almanya, Batı Bölge Komutanlığına İtalya, Güney, Güney Batı ve Doğu Bölge Komutanlıklarına ABD liderlik etmektedir (ISAF KFF, 01.12.2013).

Harita-2: Bölge Komutanlıkları (Kaynak: ISAF KFF, 01.12.2013)

5. ISAF'IN GÖREV TANIMI VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂT STRATEJİSİ

2006 tarihli "Afganistan Kompakt" aslında Afganistan'da uygulanacak karşı direniş harekâtının faaliyet alanlarının açıkça belirlenmesi açısından faydalı olmuştur. ISAF'ın da 2006 yılı sonuna kadar Afganistan genelinde coğrafi genişlemeyi ancak tamamlamış olması ve ABD'nin Irak'ta uyguladığı karşı direniş harekâtından elde ettiği tecrübeler ve Taliban direnişinin etkisini göstermeye başlaması, Afganistan'da tam bir karşı direniş harekâtının 2008 yılından sonra uygulanmaya başlanması için gerekli koşulları zorlamıştır.

18 Ekim 2007 tarihi itibarıyla, 38 ülkenin katkıda bulunduğu ISAF, yaklaşık 41.500 kişilik personel mevcuduna, Sonsuz Özgürlük Operasyonu adı altında görev yapan ABD birlikleri yaklaşık 7.000 kişilik mevcuda ulaşmış

ve ISAF'ın Bölgesel İmar Ekip (PRT) sayısı 25'e çıkmıştır. Bu tarihte ISAF'ın görevi, Afgan hükümetinin yetki ve etkisini genişletmek ve dolayısıyla Afganistan'ın yeniden inşası kolaylaştırmak ve bölgesel istikrara katkıda bulunmak amacıyla, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin tam katılımıyla güvenli bir ortamın kurulması ve korunmasında Afganistan hükümetine yardımcı olmak için tahsis edilen bölgede askeri operasyonlar yürütmek şeklinde tanımlanmıştır (ISAF Placemat Archives, 2007). Ancak burada uygulanacak stratejiden veya açıkça Taliban direniş hareketine yönelik karşı direniş harekâtından bahsedilmemiştir.

ISAF katkıda bulunan ülkelerin Hükümet ve Devlet Başkanları, 03 Nisan 2008 tarihinde Bükreş'te ISAF'ın "Stratejik Vizyonu"nu açıklamıştır. Söz konusu vizyonda, Afganistan'ın yeniden inşasına yardımcı olurken yol gösterici ilkeler arasında; sağlam ve uzun vadeli ortak bir taahhütte bulunulması, artan Afgan liderlik ve sorumluluğu için desteğin sürdürülmesi, uluslararası toplum tarafından sivil ve askeri çabaları bir araya getiren kapsamlı bir yaklaşımın geçerli olması ve Afganistan'ın komşularıyla ve özellikle de Pakistan ile artan bir iş birliği ve angajmanı olması yer almıştır. Bu vizyona göre başarı kıstasları; aşırıcılık ve terörizmin istikrar için artık bir tehdit olmaması, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin kendine yeterli olması, Afgan hükümetinin tüm vatandaşlarının yararına iyi yönetimi, imar ve kalkınmayı ülke çapında genişletme şeklinde belirlenmiştir (NATO [web], 03.04.2008).

Ayrıca bu vizyon bağlamında, ISAF'a katkıda bulunan ülkeler, güvenlik çabalarını geliştirmek için Afganistan'daki yükün paylaşarak birbirlerine destek olunacağını ve kuvvet ihtiyacı, eğitim timleri ve diğer kolaylaştırıcı imkânlarda dâhil olmak üzere ISAF'ın eksikliklerinin tamamlanacağını beyan etmiştir. Bu çerçevede, askeri komutanlara başarı için ihtiyaç duydukları araçların ve ISAF komutanına ulusal kuvvetlerin kullanımında mümkün olan maksimum esnekliğin sağlanacağı belirtilmiştir. Sivil kayıpları önlemek için ise her önlemin alındığından emin olunacağı, Afganlılara ve uluslararası kitlelere, hedefler, başarılar ve karşılaşılan

zorlukların daha etkili iletilmesi ve radikal propaganda ile mücadele etmek için bu alandaki kapasitenin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Söz konusu vizyonda, sadece Afgan liderliğindeki güvenlik güçlerinin ve kurumlarının uzun vadede hukukun üstünlüğünü sağlayacağı, Afgan güvenlik güçlerinin bağımsız olarak operasyonlara liderlik etme ve yürütme kapasitelerinin artmasıyla, ISAF'ın rolünün esas olarak eğitim ve danışmalığa dönüşeceği ve Afgan polisinin kapasitesinin inşasının ulusun istikrarı ve güvenliği için hayati önemde olduğu vurgulanmıştır (NATO [web], 03.04.2008).

Ayrıca vizyonda, uygun koşullar gerçekleştiğinde ve Afgan kapasitesi müsaade ettiği, ISAF tarafından desteklenen Afgan güçlerine ülke genelinde lider güvenlik sorumluluğunu aktarılması yönünde çalışılacağı, bu yönde Afganistan'ın beyan ettiği mümkün olan en kısa sürede Kabil'in güvenlik sorumluluğunun liderliğini üstlenme niyetinden memnuniyet duyulduğu belirtilmiştir. İmkân ve yetenekler dâhilinde ve uygun olduğu yerde ilgili uluslararası aktörlerle yakın koordinasyon içinde, Afgan ulusal polisinin gelişmesine yardım edileceği vurgulanmıştır. Uyuşturucu sorununu çözmek için Afgan yetkililerinin çabalarının desteklenmeye devam edileceği açıklanmıştır (NATO [web], 03.04.2008).

Söz konusu stratejik vizyonda, kalkınma olmadan kalıcı güvenliğin olmayacağına, güvenlik olmadan da kalkınmanın olmayacağına işaret edilmiştir. Başarının, güvenlik, yönetim ve kalkınma çabaları temelinde tüm yerel ve uluslararası ortaklar arasında kapsamlı bir yaklaşımı gerektirdiğine dikkat çekilmiştir. Bölgesel İmar Ekiplerinin güvenlik, yönetim ve kalkınma için önemli bir rol oynadığı, Afgan devlet kurumlarının Bölgesel İmar Ekiplerini gereksiz kılacak seviyeye gelene kadar, Bölgesel İmar Ekiplerinin ihtiyaçlarının hepsinin karşılanacağı belirtilmiştir. Bölgesel İmar Ekiplerinin gayret birliğinin geliştirileceği, sivil bileşenin güçlendirileceği ve kalkınma stratejilerinin Afgan hükümetinin öncelikleri ile daha fazla uyumlu hale getirileceği belirtilmiştir (NATO [web], 03.04.2008).

2008 yılında açıklanan bu stratejik vizyon aslında yedi yıl gecikmiş bir vizyondur. Bu vizyonda nelerin yapılacağı anlatılsa da, bunların nasıl yapılacağına, daha açıkçası ISAF'ın hangi harekâtı uygulayacağına (karşı direniş harekâtı) ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Stratejik vizyon bildirisi aslında 2008 yılına kadar neden ISAF'ın başarılı olmadığına ipuçlarını da vermiştir. Bu ipuçlarından biri, kuvvet ihtiyacı, eğitim timleri ve diğer kolaylaştırıcı imkânlarda dâhil olmak üzere ISAF'ın eksikliklerinin o güne kadar tamamlanmadığının açıkça kabul edilmesidir. Diğer bir ipucu askeri komutanlara başarı için ihtiyaç duydukları araçların ve ISAF komutanına ulusal kuvvetlerin kullanımında mümkün olan maksimum esnekliğin sağlanmadığının ima edilmesidir. Son olarak, Bölgesel İmar Ekiplerinin gayret birliğinin geliştirileceğinin, sivil bileşenin güçlendirileceğinin ve kalkınma stratejilerinin Afgan hükümetinin öncelikleri ile daha fazla uyumlu hale getirileceğinin beyan edilmesi, bu alanda o güne kadar bir zafiyet yaşadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise, stratejik vizyonun açıklanmasından yaklaşık dokuz ay geçtikten sonra bile ISAF'ın görev tanımına bu vizyonda yer alan hususların aktarılmamış olmasıdır. ISAF'ın 12 Ocak 2009 tarihli görev tanımı, daha önce bahsedilen 18 Ekim 2007 tarihli görev tanımıyla aynıdır (ISAF Placemat Archives, 2009a).

Eylül 2008 ayına gelindiğinde Afganistan'da işlerin iyi gitmediğine yönelik asker ve diplomatlar tarafından açıklamalar bir birini takip etmeye başlamıştır. ABD'nin Afganistan'da savaşı kazanmadığına ve direniş hareketi ile mücadele için uygulanabilir bir strateji için zamanın tükendiğine ilişkin açıklama, ABD Genelkurmay Başkanı Oramiral Mike Mullen tarafından gelmiştir. Oramiral Mullen Afganistan sadece daha fazla askere değil, yollarda daha fazla kamyonu, okullarda daha çok öğretmene ve mahkemelerde daha fazla eğitilmiş hâkim ve avukatlara ihtiyaç olduğunu belirtmiştir (Schor, 2008).

Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai'nin, 25 Kasım 2008 tarihinde BM Güvenlik Konseyi ekibi ile görüşmesinde yaptığı konuşma

Afganistan'daki durumu özetlemiştir. Başkan Karzai Taliban'a karşı savaşı sona erdirmek için bir takvim oluşturulması çağrısında bulunmuş, Afganlıların "Tünelin sonunda ışık" görmediğini ve Taliban ile barış görüşmeleri gibi diğer seçenekleri takip etmek hakkı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Devlet Başkanı Karzai, Afgan polisinin işi olduğunu söyleyerek "evlerinde, yollarda" uluslararası güçler tarafından Afganlıların tutuklamalarına bir son verilmesini talep etmiş, militanlara karşı savaşın Pakistan'daki kendi "barınakları"nda yapılması gerektiğini vurgulamıştır (BBC [web], 25.11.2008). Ancak burada devlet başkanlığı seçimlerine bir yıldan az bir süre kalmasının da bu konuşmanın yapılmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür.

ISAF komutanı General David D. McKiernan ise, 30 Aralık 2008 tarihinde taktiksel bir direktif yayımlamıştır. Söz konusu direktifte, son derece zorlu bir ortamda karşı direniş harekâtı yürütüldüğünü vurgulanmış, ayrıca Afgan hükümeti için Afgan halkının desteğinin, ISAF için ise her ikisinin desteğinin direnişçilerin yenilmesinde kritik bir rolü olduğunu belirtilmiştir. General McKiernan, mümkün olan en azami ölçüde Afgan ulusal güvenlik güçleri ile ortaklık yapılmasını ve birleşik operasyonlar icra edilmesini, araç sürerken Afgan trafik kuralları ve yayalarına veya söz ve eylemlerde Afgan halkına, halkın kültürüne ve dinine saygının esas unsur olduğunu açıklamıştır. General McKiernan bu kapsamda, bir binadan kaynaklanan açık ve belirlenmiş bir tehdit olmadıkça, Afganlıların evlerine, camilerine ve diğer dini ve kültürel yerlerine girilmesi ve arama yapılmasına Afgan ulusal güvenlik güçlerinin liderlik etmesini ve zararın minimize edilmesi için gerekli dikkatin gösterilmesini ve orantılı cevap verilmesini istemiştir. Komutanların kuvvet kullanımasındaki prensiplere odaklanmasını ve sivil kayıpların minimize edilmesi için gereklilik ve orantılılığın her faaliyeti yönlendirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sivil kayıplara neden olduğunda, bu gerçeğin uygun şekilde bütün komuta seviyelerinde kabul edilmesi gerektiğini belirtmiş ve soruşturmaların Afgan ortaklarla iş birliği içinde yapılmasını istemiştir (McKiernan, 2008:1-2). 2008 yılının sonlarına doğru ISAF'ın uygulayacağı strateji ve harekât tarzları yavaş ortaya çıkmaya başlasa da, bu stratejinin ve

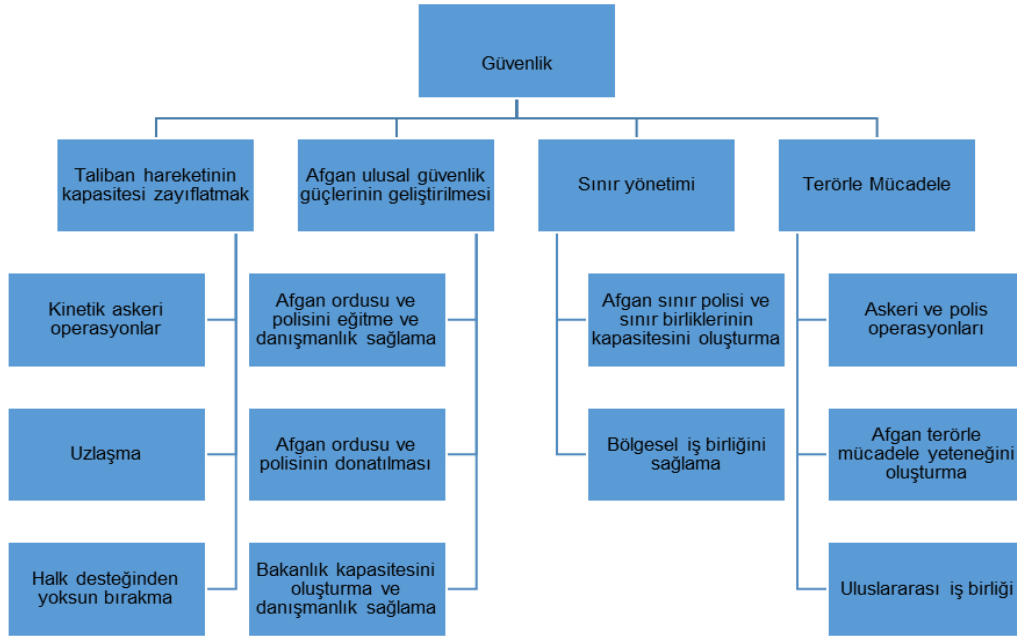
harekât tarzlarının icrası için ihtiyaç duyulacak yeterli kaynakların sağlanması zaman almıştır.

2008 yılında artan şiddet olayları Taliban'ın kalbi olarak kabul edilen ülkenin güneyinde ve komşu Pakistan'dan sınır geçişi için en hassas bölge olan ülkenin doğusunda yoğunlaşmıştır. Direnişin şiddet aktiviteleri 2008 yılının ilkbahar ve yaz aylarında çoğunlukla asimetrik saldırılar şeklinde %40 oranında artış göstermiştir. Direnişçiler halk arasında kişisel güvensizlik duygusunun artması ile sonuçlanan polis ve sivilleri hedef alma çabalarını yoğunlaştırmıştır. Artan şiddet olaylarının, hükümetin algılanan etkisizliğiyle, Batı Pakistan'da direnişçiler için güvenli sığınakların bulunmasıyla ve daha önce direnişçilerin kontrolündeki bölgelerde ISAF'ın varlığının artışıyla doğrudan ilişkisi olduğu düşünülmüştür (RPTSSA, 2008b:6-7).

Açıkça 2008 yılına kadar isim olarak gündeme getirilmese de, ISAF'ın Afganistan'da uygulamaya başladığı karşı direniş harekât stratejisinde, **Güvenlik, Yönetim, İmar ve Kalkınma ile Uyuşturucuyla Mücadele** şeklinde dört ana mihverin bulunduğunu söylemek mümkündür. Afganistan'da güvenliğin sağlanması, stratejik hedeflere ulaşmak için bir ön koşul olarak görülmüştür (RPTSSA, 2008b:7-19).

ISAF'ın ana sorumluluk alanı olan güvenlik sağlanması ile ilgili olarak Şekil-10'da belirtilen faaliyetlerin icra edilmesi öngörülmüştür. Bu faaliyetler arasında direniş hareketinin kapasitesi zayıflatmak, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin geliştirmek, sınır yönetimini geliştirmek ve terörle mücadele yer almıştır. Direnişin kapasitesini zayıflatmak ve yok etmek için, kinetik operasyonlarla direnişçilerin öldürülmesi ve yakalanması, donanımlarının, malzemelerinin ve altyapılarının yok edilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında belirli bir alana direnişçilerin erişiminin engellenerek, hareket serbestisinden yoksun bırakılarak ve fiziksel olarak onları halktan ayırarak, doğrudan direnişin kapasitesinin zayıflatılması amaçlanmıştır. Uzlaşma programlarıyla ise direnişçilerin silahlarını bırakmaya ve barışçıl yolları takip ederek siyasi katılım sağlamaya teşvik edilmesi ve direnişin kapasitesinin zayıflatılması

hedeflenmiştir. Ülkenin güvenlik ihtiyaçları karşılamak için ulusal olarak saygın, profesyonel, etnik olarak dengelenmiş, sorumlu, örgütlü, eğitilmiş ve donanımlı, Afgan hükümeti bütçesi tarafından finanse edilen polis gücü ve ordusu oluşturmak uzun vadeli bir hedef olarak belirlenmiştir. Afgan ulusal güvenlik güçlerinden sorumlu Bakanlıkların da, bu kuvvetleri yönetmek için her düzeyde ofise, eğitim kurumlarına ve destekleyici mevzuata sahip olması öngörülmüştür (RPTSSA, 2008b:18).

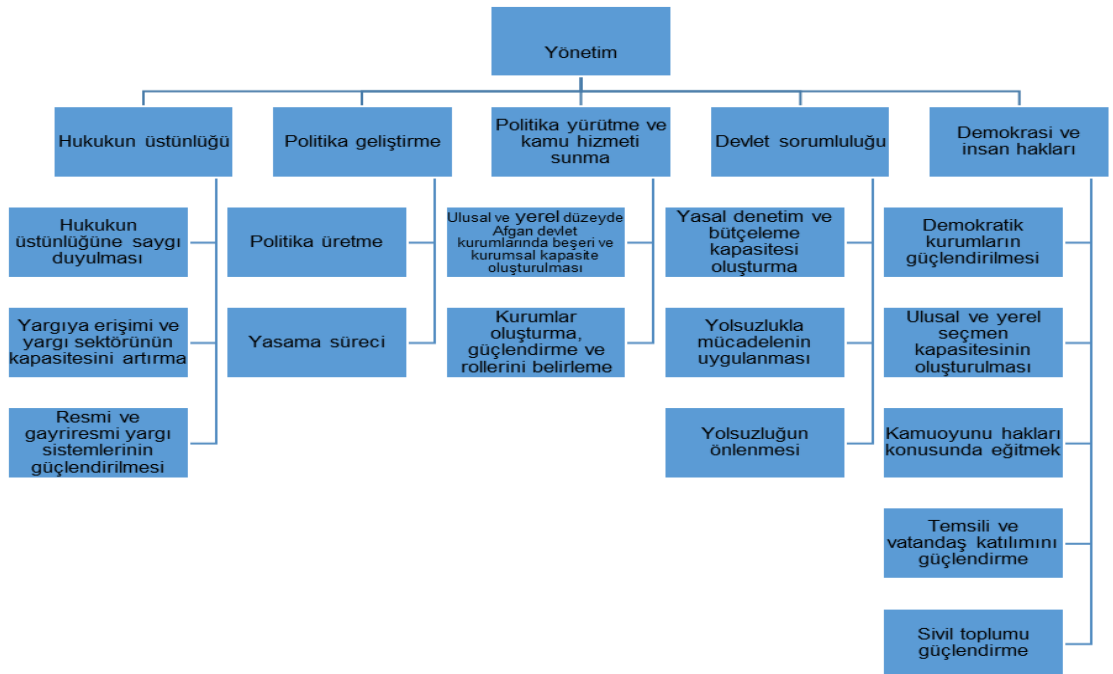

Şekil-10: Güvenlik Alanında İcra Edilecek Faaliyetler (İlgili kaynaktaki bilgiler çerçevesinde oluşturulmuştur, Kaynak: RPTSSA, 2008b:18)

Afganistan'ın sınırlarının güvence altına alınmasının direnişçileri Pakistan'daki sığınaklara erişimden yoksun bırakacağı ve doğrudan ülkede güvenliğe destek olacağı düşünülmüştür. Sınırları güvence altına almanın ayrıca sınırdan yasadışı uyuşturucu akışını sınırlayarak ya da önleyerek suçluları ve direnişçileri önemli bir gelir kaynağından yoksun bırakacağı ve güvenliğe katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Eğitim ve danışmanlık vasıtasıyla Afgan sınır polisinin ve ordusunun kapasitesinin oluşturulmasının, bölgesel iş birliğinin, Afganistan'ın komşularıyla bilgi paylaşımının ve operasyonel koordinasyonunun, sınırların her iki tarafında da güvenliği

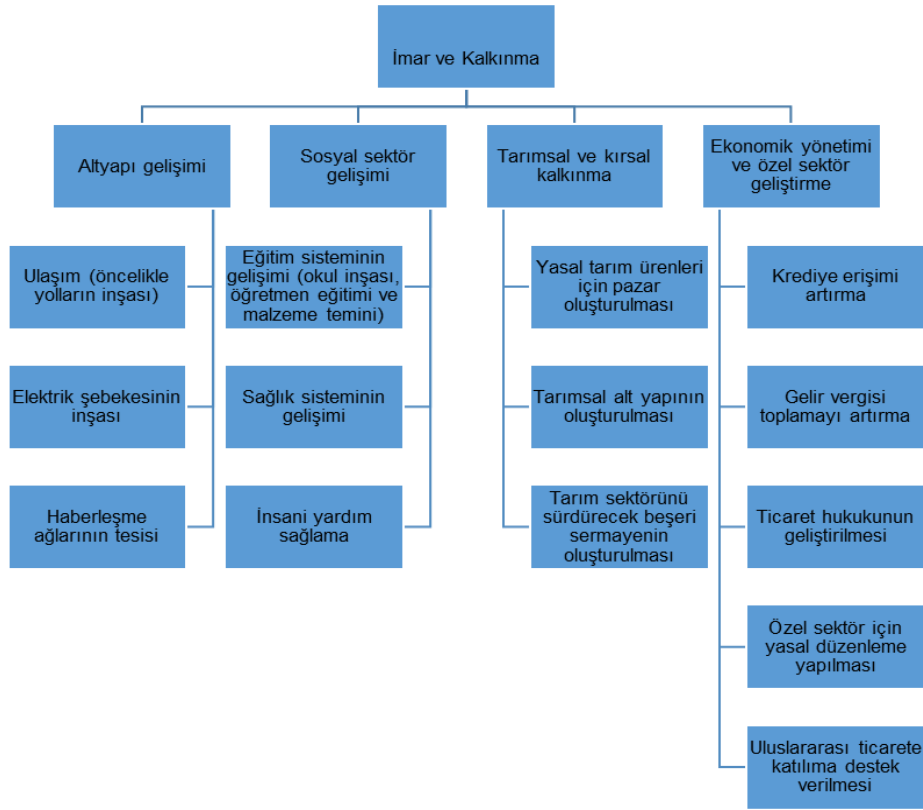
artıracağı beklenmiştir. Afganlıların ve uluslararası toplumun, Afganistan'daki terörist ağları tespit etmek ve ortadan kaldırmak için askeri varlıkları ve polis güçlerinin bütünü kullanması, Afgan güvenlik güçlerinin ve diğer istihbarat toplama, yargı ve kolluk kapasitesinin geliştirilerek Afgan terörle mücadele kapasitesinin geliştirilmesinin güvenlik açısından faydalı olacağı düşünülmüştür. Uluslararası iş birliğinin Afganistan'daki uluslararası terörist ağların etkisini azaltacak önemli bir unsur olduğu kabul edilmiştir (RPTSSA, 2008b:19).

Karşı direniş harekât stratejisinde, halkı koruma, ekonomik büyümeyi sağlama ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında nihai sorumluluğun Afgan hükümetinde olması gerektiği düşünülmüştür. Bu çerçevede, Afgan hükümetinin tüm seviyelerinde önemli kurumları ve politika yapma süreçlerini şeffaflaştırma, daha etkili kılma, hizmet verdikleri insanlara karşı duyarlı ve sorumlu yapma, yönetimin geliştirilmesinde önemli bir aşama olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, yönetim alanında Şekil-11'de belirtilen faaliyetlerin yapılması öngörülmüştür (RPTSSA, 2008b:20-21).

Şekil-11: Yönetim Alanında İcra Edilecek Faaliyetler (İlgili kaynaktaki bilgiler çerçevesinde oluşturulmuştur, Kaynak:RPTSSA, 2008b:20-21).

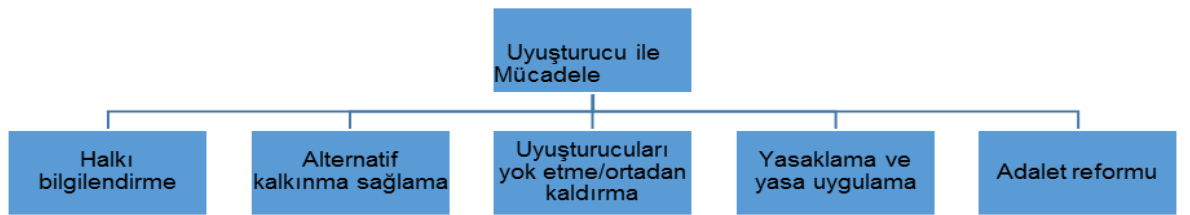
Afganistan'da sağlıklı bir ekonominin hükümetin meşruiyetini artıracığı, Afgan halkı için yasal geçim kaynağı sağlayacağı, onları Taliban ve diğer direnişçilere destek sağlamaktan vazgeçireceği öngörülmüştür. Karşı direniş harekât stratejisinde, bu çerçevede Afgan halkına gözle görünür ve kalıcı imar ve kalkınmadaki ilerlemeyi ve Afgan hükümetinin sürdürülebilir büyüme ve refah için bir ortam sağlama yeteneğine sahip olduğunu göstermek amaçlanmıştır. Bunun için Şekil-12'deki faaliyetlerin yapılması planlanmıştır (RPTSSA, 2008b:22-24).

Şekil-12: Yeniden İnşa ve Kalkınma Alanında İcra Edilecek Faaliyetler, (İlgili kaynaktaki bilgiler çerçevesinde oluşturulmuştur, Kaynak: RPTSSA, 2008b:22-24).

Afganistan'da yasadışı narkotik ticaretinin güvenlik, yönetim ve yeniden yapılanma ve kalkınmayı olumsuz etkileyen istikrar bozucu önemli bir faktör olduğu kabul edilmiştir. Afyon ticaretinin direnişçiler ve suçlular için kaynak sağladığı, kamu görevlileri arasındaki yolsuzluğu teşvik ettiği, yasal ekonomiye katılımı zorlaştırdığı düşünülmüştür. Bu konuda icra edilmesi

planlanan faaliyetler Şekil-13'de sunulmuştur (RPTSSA, 2008:24). Kamu bilgilendirme çalışmaları ile uyuşturucu madde üretmenin veya yasadışı kaçakçılık yapmanın potansiyel riski hakkında halka mümkün olduğu kadar çok bilgi sağlayarak, Afganlıları uyuşturucu ticareti dışında kalmaya ikna etmek amaçlanmıştır. Alternatif kalkınma programlarıyla, afyon üretimi yapan eyaletlerde, afyon yetiştirilmesine ekonomik alternatiflerin oluşturulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede kırsalda yaşayanlara, hayvan sağlığını iyileştirme, kırsal altyapının iyileştirilmesine yönelik nakit-iş fırsatları sağlama ve yüksek değerli ürünlerin üretimini teşvik için imkân sağlanması da dâhil kısa vadeli teşvikler sağlanması planlanmıştır. Ayrıca, uzun vadeli kapsamlı kalkınma programlarıyla, dikim öncesi yardım (kredi ve eğitim gibi) ve üretim sonrası yardım (hasat, ayırma, sınıflandırma, paketleme ve pazarlama) sağlanması öngörülmüştür. Uyuşturucuların fiziksel imhasının sağlanması ve yerel yönetimlerin kendi imha programlarını yürütmesi için finansal teşvikler sağlanması, uyuşturucu kaçakçılarını tanımlamak ve tutuklamak, uyuşturucu ve para sevkiyatını önlemek için Afgan kapasitesinin geliştirilmesi de uyuşturucu ile mücadelede önemli bir faaliyet alanı olarak görülmüştür. Bununla birlikte, üst düzey kaçakçıların ve uyuşturucu ticareti yapan yolsuzluğa bulaşmış yetkililerin tutuklanmayı müteakip yargılanmasına ve hapsedilmesine yönelik yargısal reformların yapılması öngörülmüştür (RPTSSA, 2008b:24-26).

Şekil-13: Uyuşturucu ile Mücadele Alanında İcra Edilecek Faaliyetler (İlgili kaynaktaki bilgiler çerçevesinde oluşturulmuştur, Kaynak:RPTSSA, 2008:24).

ISAF kuvvet seviyesi de 2008 yılında önemli ölçüde artmıştır. ISAF, Afgan güvenlik güçlerinin daha önce direnişçilerin etkisi altında olan yerlerde kontrolün sağlanmasını desteklemek için Afganistan'ın güney ve doğusuna

ilave kara birlikleri konuşlandırmıştır. Ayrıca, 2008 yılında Afgan hükümetinin liderliğini güçlendirecek önemli bir adım atılmış, başkent Kabil'in güvenlik sorumluluğunun liderliği, 28 Ağustos 2008 tarihinden itibaren ISAF'tan, Afgan güvenlik güçlerine devredilmiştir (Afghanistan Report, 2009:6,12; ANSF, 2010). Ancak bu dönemde Afgan ordusunun geliştirilmesine katkı sağlayan Operasyonel Danışmanlık ve İrtibat Timi (OMLTs) sayısındaki eksiklikler (ihtiyaç 103 iken mevcut 42), manevra unsurları için döner kanatlı uçak, havadan istihbarat, gözetleme ve keşif platformları, havadaki elektronik savaş platformlarındaki eksiklikler ISAF'ın karşı direniş harekât stratejisinin tüm yönlerini yerine getirme kapasitesini sınırlamıştır (RPTSSA, 2008b:6-7).

2008 yılında ISAF, güvenlik ve istikrar operasyonları yürütmeye devam ederken, yönetim, yeniden yapılanma ve kalkınmayı da desteklemiştir. Güvenlik operasyonları, özellikle Afganistan çevre yolunda olmak üzere hareket özgürlüğünü sağlamaya, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin kapasitesinin inşasına, seçmen kaydında (2009 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştır) Afgan yönetimine destek verme üzerine odaklanmıştır. ISAF, sivil kayıplar ve tali zararların önlenmesine yönelik olarak ortak ISAF-Afgan soruşturmalarını kolaylaştırmak ve şeffaflığı teşvik etmek amacıyla yeni kurulan Afgan Hükümet Medya ve Bilgi Merkezi ile birlikte bilgi mevcut olduğunda en kısa sürede ortak basın toplantısı yapmak için yeni bir süreci hayata geçirmiştir. Ancak direnişçilerin, hükümet yetkilileri ve Afgan ulusal polisi gibi zayıf hedeflere el yapımı patlayıcı düzeneklerle yaptığı saldırıları artırması, bu faaliyetlerini propaganda ile desteklemesi ve eylemlerinde sivil kayıplara kayıtsız kalması, gerek Afganistan hükümetinin, gerekse ISAF'ın Afgan halkına yeterli güvenlik sağlamada başarısız olduğuna ilişkin bir algı oluşturmuştur (S/2009/283, 2009:1-4).

ISAF'ın Afganistan'da yürüttüğü harekât açısından 2009 yılı içinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. 2009 yılının başlarında, ABD'nin katkılarıyla ISAF varlığını Afganistan'ın doğusunda ve merkezinde güçlendirilmeye başlamıştır. Güney çevre yolu ve Kabil'in doğusundaki

güvenliğin geliştirilmesi ve Kabil'e önemli bir erişim alanı sağlayan bölgelerde ISAF'ın kapasitesini güçlendirmek için Kapisa, Logar ve Vardak eyaletlerine birlikler konuşlandırılmıştır (Afghanistan Report, 2009:7-8). Ocak 2009 tarihinden itibaren, ABD Dışişleri Bakanlığı Afganistan'daki sivillerin sayısını üç kat artırarak 31 Mart 2009 tarihi itibarıyla 992 kişiye çıkarmıştır. Bu sivil personel, Dışişleri Bakanlığı, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), ABD Tarım Bakanlığı (USDA), İç Güvenlik Bakanlığı, Adalet Bakanlığı'na (DoJ), Federal Soruşturma Bürosu (FBI), Uyuşturucu ile Mücadele Dairesi (DEA), ABD Marshal Servisi, Hazine Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Sağlık ve Toplum Hizmetleri de dâhil olmak üzere on bir farklı ABD devlet daireleri ve kurumları uzmanlarından oluşmuştur. ABD'nin bu sivil uzmanları özellikle ABD muharebe güçlerinin çoğunlukla faaliyet gösterdiği doğu ve güney bölgelerde görevlendirilmiştir (RPTSSA, 2010b:18).

ABD'de Obama yönetiminin başa gelmesiyle ve Irak'ta 2008 yılında nispi olarak istikrarın sağlanmasıyla, ABD askeri planlamacılarının Afganistan üzerine yoğunlaşması ve General McChrystal'ın Afganistan'da komutayı devraldıktan sonra 30 Ağustos 2009 yılında yaptığı ayrıntılı bir değerlendirme, Afganistan'da tam donanımlı karşı direniş harekâtının uygulanmasına yönelik ilk adımın atılmasını sağlamıştır (Antal, 2009: 46-49).

Başkan Obama, Afganistan ve Pakistan için kapsamlı, yeni bir stratejiyi 27 Mart 2009 tarihinde açıklamıştır. Açıklamada, 2008 yılında NATO müttefiklerine ve Afgan hükümetine karşı saldırıların arttığına vurgu yapan Başkan Obama, Afganistan'ın geleceğinin ayrılmaz bir şekilde komşusu Pakistan'ın geleceği ile bağlantılı olduğunu ve Irak'taki savaş nedeniyle ABD'nin artık Afganistan'ı gerekli kaynaklardan yoksun bırakmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Afganistan ve Pakistan'da askeri, yönetim ve ekonomik kapasiteyi geliştirmek için uluslararası desteğe ihtiyaç olduğunu beyan etmiştir. Başkan Obama kapsamlı stratejinin bir parçası olarak, ABD, Afganistan ve Pakistan arasında üçlü diyalogun başlatılacağını, istihbarat paylaşımının ve Afganistan-Pakistan sınırında askeri iş birliğinin geliştirileceğini açıklamıştır. Başarılı olmak için, Taliban'ın kazanımlarının

tersine döndürülmesi gerektiğini ve sorumlu bir Afgan hükümetinin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Afganistan'ın seçilmiş bir hükümetinin olduğunu, ancak yolsuzluk nedeniyle zayıf olduğunu ve kendi halkına temel hizmetleri sunmakta zorluklar yaşadığını, direnişi finanse eden ve suça teşvik eden uyuşturucu ticaretinin ekonomiye darbe vurduğunu açıklamıştır (Obama, 2009a).

Bu çerçevede, Başkan Obama daha önce talep edilen 17.000 kişilik ilave ABD askerlerinin Afganistan'ın güney ve doğusunda Taliban ile mücadele etmek için konuşlandırılmasına onay verdiğini, ilave birliklerin Ağustos 2009 ayındaki Afganistan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de güvenliği sağlamaya yardımcı olacağını belirtmiştir. Ülkelerinin, güvenlik sağlama sorumluluğunu üstlenebilmeleri için Afgan güvenlik güçlerinin sayısının artırılmasına ve eğitiminin geliştirilmesine odaklanılacağını vurgulamıştır. Başkan Obama, yaklaşık 4.000 kişilik ilave ABD askerlerinin Afgan güvenlik güçlerini eğitmek için konuşlandırılacağını açıklamıştır. 2011 yılına kadar 134.000 kişilik bir Afgan ordusu, 82.000 kişilik bir polis gücü oluşturmak için çalışmaların hızlandırılacağını ve sivil çabaların da artırılacağını beyan etmiştir. Başkan Obama, sadece Kabil'de değil, diğer eyaletlerde de aşağıdan yukarıya, güvenliği, fırsatları ve adaleti geliştirmek için tarım uzmanlarına, eğitimcilere, mühendislere ve avukatlara ihtiyaç duyulduğunu, bu nedenle sivil personel sayısının artmasını onayladığını vurgulamıştır. Başkan Obama, Afganistan'ın imarı için finansman sağlanacağını, yolsuzlukla mücadele için Afgan yönetimi ile birlikte net kriterler oluşturulacağını beyan etmiştir. Ayrıca, eski düşmanlar arasında uzlaşma olmadan barış olamayacağından hareket ederek, yerel liderler, Afgan hükümeti ve uluslararası ortaklarla birlikte her eyalette uzlaşma süreci için çalışılacağını açıklamıştır. Başkan Obama, NATO müttefiklerinden ve diğer ortaklardan sadece asker istenmeyeceğini, daha ziyade Afgan seçimleri destekleyecek, Afgan güvenlik güçlerinin eğitilmesini sağlayacak, Afgan halkı için daha fazla sivil taahhüdü içerecek açıkça tanımlanmış yeteneklerin talep edileceğini vurgulamıştır (Obama, 2009a). Başkan Obama'nın açıklamaları Afganistan'da aslında 2001 yılından itibaren işlerin beklendiği şekilde gelişme

göstermediğinin ve ABD'nin Afganistan'a yeterli kaynak aktarımında bulunmadığının açık bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Bu noktada 2009 yılı ISAF harekâtı açısından bir dönüm noktası olmuştur. Afgan ulusal güvenlik güçlerinin eğitimini ve ISAF'ın komuta birliğini etkinleştirmek için NTM-A ve IJC yapılarının kurulması bu yönde atılan ilk adımlar olmuştur. Diğer taraftan ISAF komutanı General McChrystal'ın 2009 yılında yaptığı değerlendirme ise en önemli dönüm noktalarından birini oluşturmuştur. Bu değerlendirme, ISAF'ın 2009 yılına kadar neden Afganistan'da başarısız olduğu ve bunun sonucunda Taliban'ın nasıl güçlü bir direniş hareketi olarak ortaya çıktığı konusunda önemli girdiler sağlamıştır. Aslında bu ISAF komutanının, ISAF'ın 2009 yılına kadar yürüttüğü harekâta nasıl başarısız olduğuna ilişkin bir itirafname olarak görülmelidir. Bu çerçevede, bu bölümde bu değerlendirmeye geniş olarak yer verilmesinin uygun olduğu düşünülmüştür.

ISAF komutanı General McChrystal'ın 2009 yılındaki değerlendirmesi, aslında o yıla kadar yürütülen harekâttaki hatalara dikkat çekerek başlamıştır. General McChrystal, ISAF'ın iki tehdit ile karşı karşıya kaldığını, bunun güven krizinden ve direnişçilerden kaynaklandığını belirtmiştir. Direnişçilerin yabancı güçleri kovmak, Afgan halkını hükümetten koparmak ve halkın üzerinde kontrol sağlamak için örgütlü ve kararlı olduğu belirtmiştir. Halkın yönetime duyduğu güven krizinin, zayıf yönetim yapısından, yolsuzluğa bulaşan yetkililerin cezalandırılmamasından ve uzun süredir hissedilen ekonomik fırsatların yokluğundan kaynaklandığını, ISAF'ın hatalarının bunu daha da derinleştirdiğini ortaya koymuştur. ISAF'ın sebep olduğu sivil kayıpların ve tali zararların ciddi şekilde Afgan halkının gözünde ISAF'ın meşruiyetine zarar verdiğini belirtmiştir. General McChrystal, bireysel ve ekonomik güvensizliğin hükümete kamuoyu güvenini azalttığını, Afgan kültürüne saygısızlığın ISAF'ın başarısına direniş tehdidi kadar büyük bir sorun oluşturduğunu beyan etmiştir. General McChrystal önerdiği stratejiyi, Afgan halkına öncelik veren halk merkezli karşı direniş harekâtı olarak açıklamıştır. Bu strateji çerçevesinde, Afgan güvenlik güçleriyle birlikte, halka

güvenlik ve normalleşme getirmek, onları direniş şiddetinden, yolsuzluktan ve baskıdan korumak için ISAF'ın yaklaşımını değiştirmesi gerektiğini belirtmiştir (McChrystal, 2009a:2-12). General McChrystal savaşın mevcut döneminin önemli olduğunu ve muhtemelen belirleyici olacağını vurgulamış, sekiz yıl sonra bekledikleri ilerlemenin kanıtları olmadığı için Afganlıların hayal kırıklığına uğramış ve bıkmış olduklarını açıklamıştır. Ayrıca, ISAF'ın Afganlılara inandırıcı gelen ve onlar tarafından sürdürülebilir yeni bir stratejiye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bu yeni stratejinin Afgan halkının desteğini kazanacak ve güvenli bir ortam sağlayacak şekilde entegre bir sivil-askeri karşı direniş harekâtı olması gerektiğini ve bu stratejiye uygun şekilde kaynak sağlanması gerektiğini beyan etmiştir (McChrystal, 2009a:1-1, 1-4).

General McChrystal, yakın vadede (gelecek 12 ay içinde), direniş hareketinin ivmesini tersine çevirmede ve inisiyatif kazanmada başarısız olunmasının, direniş yenmenin artık mümkün olmadığı tehlikeli bir sonuca götüreceğini vurgulamıştır. ISAF'ın konvansiyonel bir kuvvet olarak karşı direniş harekâtı için kötü yapılandırılmış olduğunu, yerel dil ve kültür konusunda deneyimsiz olduğunu beyan etmiştir. Bu çatışmada, Afgan halkı, Afgan hükümeti, ISAF, direnişçiler ve dış aktörler olmak üzere başlıca beş aktörün bulunduğunu en önemli aktörün halk olduğunu, ISAF'ın kendi birliklerini koruma ile meşgul olurken, korumak istediği Afgan halkından fiziksel ve psikolojik olarak uzaklaştıran bir biçimde davranış sergilediğini açıklamıştır. ISAF kuvvetlerinin Afganistan'ın en güvenli bölgelerinden bile geçerken, sağlam bir şekilde zırhlı araçlara yerleşmiş ve çelik yelekli olduğunu ve zırhlı araçların üzerinde bulunan silah kulelerinde personel bulundurduğunu, bu şekilde halka yüksek risk ve korku duygusu yansıttığını vurgulamıştır. Bu çerçevede, ağır silahlı ISAF kuvvetlerinin kendini güvende hissetmeden, silahsız Afganlıların kendini güvende hissetmesinin beklenmeyeceğini beyan etmiştir. Ayrıca, sivil kayıpları veya gereksiz tali zararlara sebep olan taktik kazançların peşinden giderken, stratejik yenilgi riskiyle karşılaştığını, direnişçilerin askeri olarak ISAF'ı yenemeyeceğini, ancak ISAF'ın bu hatalar nedeniyle kendi kendini başarısız kılacağını belirtmiştir. ISAF tarafından hatırı sayılır çabalara rağmen birçok göstergenin

genel durumun kötüye gittiğine işaret ettiğini vurgulamıştır (McChrystal, 2009a:1-2, 2-1, 2-3, 2-12).

General McChrystal değerlendirmesinde, Afgan hükümetinin mevcut dönemdeki veya eski üyeleri olan bazı yerel ve bölgesel güç sahiplerinin, mali açıdan bağımsız olmalarının ve sadık silahlı takipçilerinin olmasının, Afgan hükümetinden özerk olmalarına ve daha tutarlı bir Afgan devleti kurma çalışmalarını engellemelerine neden olduğunu vurgulamıştır. General McChrystal, yerel ve bölgesel güç sahiplerinin çıkarlarının, Afgan halkının veya Afgan hükümetinin çıkarlarıyla uyumlu olmadığını, bu durumun çatışmalara yol açtığını ve direniş grupları için istismar edilebilecek fırsatlar sunduğunu belirtmiştir. Afgan hükümeti içindeki kötü niyetli aktörlerin doğrudan direniş gruplarını, direniş gruplarıyla bağlantılı suç şebekelerini ve direnişçilerin beslenmesine yardımcı olan yolsuzluğu desteklediğini açıklamıştır (McChrystal, 2009a:2-9).

General McChrystal direniş hareketlerinin, askeri operasyonlar ve ev sahibi ülkenin bir dereceye kadar direniş unsurlarıyla uzlaşmasını öngören politik faaliyetlerle sonlandırılabilceğini, Afganistan'daki çatışmada uzlaşmanın Afgan hükümetinin liderliğinde yürütülmesi gerektiğini, bunun ISAF'ın sorumluluk alanı içinde olmasa da, ISAF'ın Afgan uzlaşma politikalarını desteklemek için uygun bir konumda olması gerektiğini açıklamıştır. Toplumla yeniden bütünleşmenin (Reentegrasyon) ise karşı direniş harekâtının önemli bir bileşeni olduğunu, operasyonlara devam ederken direnişçilerin savaşmak, kaçmak veya yeniden bütünleşmek şeklinde üç seçeneği olacağını, ISAF'ın onlara bir çıkış yolu sunarak, düşük seviyeden orta seviyeye kadar olan eski direniş savaşçılarını topluma yeniden kazandırmak için fırsatları belirlemesi gerektiğini belirtmiştir. ISAF'ın uygun direnişçilere çatışmaları durdurmak ve normale dönmek için, muhtemelen istihdam ve koruma sağlanması da dâhil olmak üzere, makul teşvikler sunması için güvenilir bir programa ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır (McChrystal, 2009a:2-13).

General McChrystal, ISAF'ın ast karargâhlarının farklı kampanyalarla mücadele etmeyi durdurması gerektiğini, mevcut yapı altında, bazı bölümlerin etkin bir şekilde organize olmadığını ve birden fazla karargâhın komuta birliği ya da gayret birliğini sağlamada başarısız olduğunu belirtmiştir. Yeni operasyonel karargâhın kurulmasının (ISAF Joint Command-IJC) bu sorunların giderilmesi yönünde ilk adım olduğunu, yeni karargâhın ISAF karargâhının stratejik ve operasyonel konulara ve Afgan hükümeti, UNAMA ve uluslararası topluluk ile koordinasyonu geliştirmeye odaklanmasını sağlayacağını vurgulamıştır. Ara karargâhın operasyonel faaliyetleri ve yerel sivil-askeri koordinasyonu senkronize edeceği ve misyonun ortak bir anlayış geliştirmesini sağlayacağı belirtmiştir (McChrystal, 2009a:2-14).

General McChrystal Afganistan'da uygulanacak yeni stratejinin dört sütun üzerine kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Öncelikle, Afgan güvelik güçlerinin sayısının artırılmasını ve büyütme sürecinin hızlandırılmasını, aynı zamanda onların etkinliğini geliştirme ve güvenlik operasyonlarında liderliği almaya hazırlamak için onlarla her seviyede iş birliğinin geliştirilmesini önermiştir. İkinci olarak, hem geleneksel hem de resmi mekanizmalar vasıtasıyla her seviyede yönetimin gelişmesine yardım edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Üçüncü olarak, inisiyatifin tekrar kazanılması ve direnişin momentumunun/ivmesinin tersine çevrilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Son olarak, mevcut kaynakların savunmasız insanların en çok tehdit edildiği kritik bölgelere önceliklendirilmesini önermiştir. Bu kavramların yeni olmadığını, ancak etkin şekilde uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Yerel çevre hakkında, doğru bilgi ve istihbarat elde etmek için ISAF'ın halkla mümkün olduğu kadar çok zaman geçirmesi, zırhlı araç veya ileri karakol duvarları arkasında mümkün olduğunca az zaman harcaması gerektiğini dile getirmiştir (McChrystal, 2009a:1-3, 2-12).

General McChrystal ISAF birimlerinin fiziksel olarak Afgan güvelik güçlerinin ile birlikte bulacağını, aynı çalışma programını uygulayacağını, birlikte planlama ve faaliyet yapacağını, bu girişimin onların kuvvet kalitesini artıracığını ve Afganistan'ın güvenliğine sahip çıkmalarını hızlandıracağını

vurgulamıştır. Afgan ulusal ordusunun 2010 sonbaharına kadar 134.000 kişilik güce ulaşması ve daha sonra 240.000 kişilik güce doğru büyümesi gerektiğini, Afgan ulusal polisinin ise 160,000 kişilik bir güce ulaşması gerektiğini açıklamıştır. Afgan ulusal polisinin eğitim, lider, kaynak, donanım ve danışmanlık eksiklikleri yaşadığını, etkili polisliğin çalışan bir adalet veya uyuşmazlık çözüm sistemi yokluğu tarafından engellendiğini, düşük ücretin de yolsuzluğu teşvik ettiğini belirtmiştir. Afgan hükümeti ve ISAF'ın, Afgan Kamu Koruma Programı (Afghan Public Protection Program) gibi yerel tabanlı güvenlik girişimlerini kullanmanın yararını değerlendireceğini, uygun koşulların olduğu yerlerde köy düzeyinde yerli güvenlik kuvveti oluşturmak için Afgan hükümeti ve yerel şura (danışma kurulu) ile iş birliği içinde olacağını vurgulamıştır (McChrystal, 2009a:2-15, 2-16).

General McChrystal, etkili tutuklu operasyonlarının başarı için gerekli olduğunu, Afgan yönetiminin Afgan halkına saygı duyan gözaltı yetenekleri ve operasyonlarını geliştirmek zorunda olduğunu belirtmiştir. ISAF'ın yeni stratejisini desteklemesi için yeni gözaltı politikasının, direnişçileri uzun süreli tutuklama sorumluluğunun Afgan hükümetine aktarılmasını, ulusal kısıtlamalar çerçevesinde sorgulama, radikalleşmeyi engelleme ve salıverme pratiklerini uygulamayı ve ISAF güçlerinin sürdürülen faaliyetler için daha iyi istihbarat ve Afgan yargı sistemindeki kovuşturma için delil toplaması için eğitimi içermesi gerektiğini belirtmiştir (McChrystal, 2009a:2-16).

General McChrystal, Afgan toplumunun bazı unsurlarının özellikle kırsal toplumun siyasi sürecin dışında bırakıldığını, ISAF'ın yerel yönetim reformunda yerel topluluklar ile doğrudan çalışarak UNAMA ve uluslararası toplumu desteklemesi gerektiğini belirtmiştir. Bölgesel İmar Ekiplerinin, İlçe Destek Ekiplerinin ve ISAF Görev Kuvvetlerinin de alt ulusal düzeyde meşru yönetim yapıları oluşturmaya yardımcı olacağını vurgulamıştır. ISAF'ın, yetkin Afgan yönetimi ve liderliğini ödüllendiren seçici bir yaklaşım geliştirmesi ve yozlaşmış aktörler için motivasyonu azaltacak uygun önlemleri geliştirmesi gerektiğini vurgulamıştır (McChrystal, 2009a:2-18).

ISAF'ın Afgan halkının ihtiyaçlarına göre Afgan hükümetinin güvenilir programları oluşturması ve kaynakları tahsis etmesini sağlamak amacıyla kamu maliyesi mekanizmaları oluşturmada UNAMA ve uluslararası topluluk ile çalışması gerektiğini belirtmiştir. ISAF'ın özellikle kalkınma projelerinin sözleşmelerinin nasıl ve kiminle yapıldığına dikkat etmesi gerektiğini, bu projelerin g sahiplerini, yozlaşmış yetkilileri ve uluslararası müteahhitleri zenginleştirdiğini ve halkın sadece sınırlı kesimlerine hizmet ettiğini açıklamıştır. ISAF'ın, BM kuruluşları ve uluslararası toplumun ulaşamadığı öncelikli alanlarda kritik kalkınma projelerinin yapılmasına yardımcı olmak için ekonomik destek sağlayacağını ve sivil toplum örgütlerin istikrar sağlanmış alanlara girmesi için koşulları belirlemede UNAMA ile yakın çalışacağını belirtmiştir. ISAF'ın özellikle yerel düzeydeki anlaşmazlıklara hızlı ve adil zm sunan resmi ve gayri resmi adalet sistemleri için kaynak bulmak ve adalet sektörü reformunu etkinleştirmek için sivil ve uluslararası muadilleri ile çalışması gerektiğini açıklamıştır (McChrystal, 2009a:2-18).

General McChrystal, Afganistan'ın farklı coğrafi bölgelerinde, farklı ivmelerde ve zamanlarda gerçekleşecek ISAF'ın yeni stratejisinin üç aşamadan oluşacağını belirtmiştir. İlk aşamayı “İnisiyatif kazanma” olarak isimlendirmiştir. Bu aşamada, halkın desteğini kazanmak, direnişin onlara erişimini ve etkisini azaltmak için, yerel topluluklar ve Afgan hkmetiyle doğrudan çalışarak, ciddi tehdidin olduğu ve nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerde, ISAF'ın inisiyatif kazanmak için faaliyetlerini tekrar düzenlemesi öngörülmüştür. İkinci aşama, “Stratejik Konsolidasyon” olarak isimlendirilmiştir. Bu aşamada 12-24 aylık bir süre içinde, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin yeteneklerinin gelişmesi ve direnişin etkinliğinin kritik alanlarda azalması öngörülmüştür. Bu gerçekleştiğinde, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin ve Afgan hükümetinin artan bir şekilde güvenlik operasyonlarına öncülük etmesi, sivil ve askeri kapasite artıkça, ilk kazanımların pekiştirilmesi, güvenlik operasyonlarının daha geniş alanlara doğru kaydırılması planlanmıştır. Bu şekilde halkın kendini güvende ve hükümeti tarafından hizmet sağlanmış olarak hissedeeği alanın genişleyeeği ve halkın direnişin nüfuzundan izole edileeeği vurgulanmıştır.

Üçüncü aşama, “Sürekli Güvenlik” olarak isimlendirilmiştir. Bu aşamada, direniş gruplarının Afgan hükümetine karşı artık varoluşsal bir tehdit oluşturmaması nedeniyle, ISAF kuvvetlerinin azaltılması ve elde edilen kazanımların uzun ömürlü olmasının sağlanması öngörülmüştür. Bu aşamada Afgan ulusal güvenlik güçlerinin, direnişçilerden kalanları yenecek yeteneğe ulaşması ve ISAF’ın eğitim ve tavsiye sağlayacak yardımcı bir role doğru geçiş yapması planlanmıştır. Bu gerçekleşince de UNAMA ve uluslararası toplumun, Afgan halkının ihtiyaçlarını karşılamak ve Afgan devletini geliştirmeye yardımcı olmak için artan bir hareket serbestisine sahip olacağı belirtilmiştir (McChrystal, 2009a:2-18, 2-19).

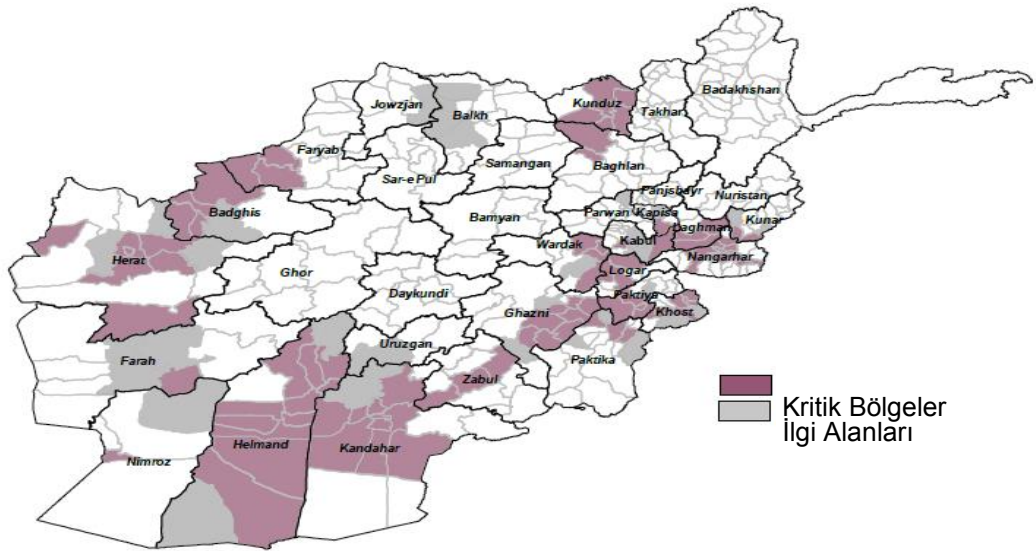
Aslında General McChrystal’in yukarıda yer verilen değerlendirmesinin, ISAF’ın 2009 yılına kadar icra ettiği harekâtın, karşı direniş harekâtının prensipleri çerçevesinde bir değerlendirmesi olduğunu söylemek mümkündür. Önerdiği yeni stratejinin ise bu prensipleri göze alarak Afganistan özelinde halk merkezli karşı direniş harekâtının bir modellenmesi olduğu değerlendirilmektedir.

ISAF komutanı General McChrystal Ağustos 2009 ayında karşı direniş harekâtı ve istikrar için yapılması gerekenleri konu alan bir de rehber yayımlamıştır. Söz konusu rehberin girişinde, ISAF’ın görevinin halkı korumak olduğunu ve çatışmanın direnişçileri yok ederek değil, halkı inandırarak kazanılacağını, Afgan hükümetinin halkın desteğini kazandığı zaman ISAF’ın da başarıya ulaşacağını vurgulamıştır. ISAF komutanı General McChrystal söz konusu rehberde, mevcut zamanın %95’nin Afgan halkı ile ilişki kurulmasına ve Afgan yönetimi ile birlikte ihtiyaçların karşılanmasına yoğunlaştırılmasını, direnişçilere değil halka odaklanılması gerektiğini, halkın güveninin kazanılmasını ve Afgan yönetiminin halkın desteğini kazanmasına yardım edilmesini vurgulamıştır. ISAF unsurlarının, araçlarını sürerken, devriye görevi yaparken Afgan halkına zarar vermesinin başarısızlığına neden olacağını, düzenli şura toplantılarıyla yerel halkla bağlantı kurulmasını ve sorunların çözümüne katkı yapmalarının sağlanmasını, yerel ekonomik fırsatların kullanılarak gençlere iş imkânı

sağlanmasını istemiştir. Afgan ulusal güvenlik güçlerine eşit olduklarını hissettirecek şekilde davranılmasını, tek er seviyesine kadar onlarla birlikte yemek yenilmesi, yaşanılması, eğitim ve planlama yapılması gerektiğini, onların faaliyetlere liderlik yapmasını, bu aşamada ISAF unsurlarının gözetmen olarak görev yapmasını vurgulamıştır. Afgan yönetim kapasitesinin ve sorumluluğunun inşası için ise, ulusal seviyeden küçük toplumsal seviyeye kadar şeffaf ve sorumlu idarenin oluşturulmasına katkı sağlanmasını, idarecilerin halka hizmet etmesinde ısrarcı olunmasını ve bunu yapanlara destek verilmesini istemiştir. Afgan yetkililerle birlikte, görevi ve halkı olumsuz etkileyecek yolsuzlukla mücadele edilmesini, yozlaşmış yöneticilerin davranışlarının düzeltilmeye çalışılmasını, düzeltilemezse Afgan üst yönetiminden uygun tedbirlerin alınmasının talep edilmesini vurgulamıştır. Ayrıca, direnişçilerden daha hızlı olarak ortamın öğrenilmesini ve bu ortama uyum sağlanmasını, Afgan meslektaşların söylediklerine önem verilmesini önermiştir (McChrystal, 2009b:1-7).

General McChrystal'ın yaptığı değerlendirme, ISAF'ın operasyon planında revizyon yapılması gereğini açıkça ortaya koymuştur. Bu kapsamda, 25 Eylül 2009 tarihinde onaylanan "ISAF Operasyon Planı (OPLAN) 38302"nında, halkı koruma ve Afganistan'da hukukun üstünlüğünü geliştirme stratejisi üzerine odaklanılmıştır. Bu amaçla karşı direniş harekâtı, nüfusun yoğun olduğu merkezleri korumak, yönetimin iyileştirilmesini desteklemek ve Afganistan hükümeti için sürdürülebilir bir güvenlik ortamı oluşturmak için tasarlanmıştır. Bu kapsamda ISAF harekât stratejisi üç ana çaba üzerine odaklanmıştır. İlk olarak direnişin nüfuzlu olduğu bölgelerde halkı koruyarak inisiyatif kazanılması; ikinci olarak direniş hareketinin etkisinin halktan uzaklaştırılması, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi ve temel hizmetleri sunulması için Afgan hükümetinin yerel yapılarının desteklenmesi; üçüncü olarak toplumsal kalkınmayı besleyecek, istihdam olanakları oluşturacak ve komşu ekonomik koridorları bağlayacak nüfus güvenlik tedbirlerinin uygulanması planlanmıştır (RPTSSA, 2010a:6-13).

Operasyonların yürütülmesi açısından ISAF'ın halk merkezli karşı direniş harekâtı, Afgan Hükümeti ile birlikte, kritik arazi olarak 80 bölge belirlemiştir. Bu kritik araziler askeri açıdan kontrol eden tarafa avantaj sunacak bölgeler olarak tanımlanmıştır. Bu bölgeler nüfusun yoğun olduğu ekonomik üretim merkezlerini, önemli altyapıları ve kritik ticaret yollarını içeren bölgeler olmuştur. Bu kritik bölgelere ilave olarak bu bölgeleri etkileyebilecek 41 bölge ilgi alanı olarak tespit edilmiştir. Bu çerçevede ISAF'ın gayretlerini ve operasyonlarını 121 bölgede yoğunlaştırması öngörülmüştür. 2010 yılında ISAF Müşterek Komutanlığı (IJC) yaptığı değerlendirmede, 121 bölgeden 48'sinde (45'i kritik ilçe, 3'ü ilgi alanındaki ilçe) operasyonlarını yürütecek kaynaklara sahip olduğunu vurgulamıştır. Kaynaklarının kullanımını optimize etmek için, ISAF 2010 yılında 45 kritik ilçeyi ve ilgi alanındaki üç ilçeyi çabaların odaklanacağı bölgeler olarak seçmiştir (RPTSSA, 2010a:7-34). Kritik bölgeleri ve bu bölgeleri etkileyebilecek ilgi alanlarını gösteren Harita-3'de sunulmuştur (RPTSSA, 2012a:57).

Harita-3: Kritik Bölgeler ve İlgi Alanları (Kaynak:RPTSSA, 2012a:57).

01 Ekim 2009 tarihi itibarıyla, ISAF'a askeri personel sağlayan ülke sayısı 42'ye, ISAF'ın personel sayısı ise yaklaşık 67.700 kişiye yükselmiştir. ISAF'ın resmi görev tanımında, tüm ilgili Güvenlik Konseyi kararları uyarınca, güvenli ve istikrarlı bir ortamın kurulması için Afgan hükümeti yardımcı

olunacağı vurgulanmıştır. Bu amaca ulaşmak için ISAF güçlerinin Afgan ulusal güvenlik kuvvetleri ile birlikte ülke genelinde güvenlik ve istikrar operasyonları yaptığı ve danışmanlık, eğitim ve donatma yoluyla doğrudan Afgan ulusal ordusunun gelişimine katkıda bulunduğu belirtilmiştir (ISAF Placemat Archives, 2009b).

ISAF komutanı General McChrystal 10 Kasım 2009 tarihinde ise, karşı direniş harekâtı eğitim rehberini yayımlamıştır. Bu rehberde yer alan önemli hususlara bakıldığında, güven oluşturulmasına yönelik toplum liderleri ile etkin temas sağlanmasının (Key Leader Engagements-KLEs) nasıl yapıldığının öğrenilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca bu rehberde, ISAF unsurlarının fazla agresif araç sürmesinin, Afgan halkının ISAF'a yabancılaşmasına ve halkın desteğinin kaybedilmesine neden olduğu, bu nedenle ISAF komutanının bu konuda yayımladığı direktiflerinin öğrenilmesi gerektiği, yerel dilin öğrenilmesi gerektiği, tutuklama operasyonlarının nasıl yapılması gerektiğinin ve ISAF'ın bu konudaki kısıtlamalarının öğrenilmesi, direnişçilerin yoğun olarak kullandığı el yapımı patlayıcılara yönelik eğitim verilmesi vurgulanmıştır. Ayrıca, klasik istihbarattan ziyade operasyonel ortamda insan boyutuna (Human Terrain), yani toplum liderlik sisteminin, ulusal, eyalet ve bölge idare yapılarının öğrenilmesine, ailesel, klan ve aşiret kültürlerinin anlaşılmasına önem verilmesi belirtilmiştir. Afgan ulusal güvenlik güçleriyle ortaklığın en önemli askeri hedef olduğu ve onlarla iletişimin nasıl kurulacağı ve onları yönlendirmekten ziyade etkilemenin nasıl yapıldığının öğrenilmesi istenmiştir. Ayrıca ISAF komutanı General McChrystal, söz konusu eğitim rehberinde, paranın bir silah sistemi olarak düşünülmesi gerektiğini, yerel halka yardım için tahsis edilen fonların kullanılmasında uzman olunması gerektiğini, hangi problemin çözümünde hangi fonun kullanılması gerektiğinin bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Komutanın Acil Müdahale Program (Commander's Emergency Response Program–CERP) fonunun, komutanlara küçük ama hızlı etki oluşturacak projeler başlatması için imkân veren önemli bir fon olduğunu, bu fonun ayrıca taziye ödemeleri için de kullanılabileceğini vurgulamıştır. Operasyon Sonrası Acil Yardım Fonu (Post-Operations Emergency Relief Fund -POERF)'nun komutanlara ISAF

askeri operasyonlarının hemen ardından acil insani yardım gereksinimlerine cevap verecek araçları sağladığını belirtmiştir (McChrystal, 2009c:1-4). Aslında bu dönemde ISAF'a askeri personel sağlayan ülke sayısının 42'ye yükselmiş olduğu ve İngiltere, Fransa ve ABD dışında bu ülkelere birçoğunun karşı direniş harekâtı konusunda yetersiz bilgi ve deneyime sahip olduğu düşünöldüğünde, ISAF komutanı General McChrystal'ın karşı direniş harekâtı eğitimi ile ilgili bir rehber yayımlamış olması son derece yerinde bir tutum olarak değeriendirilmektedir.

Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai ise, ikinci kez başkan seçildikten sonra, Kasım 2009'da yaptığı konuşmada, güvenlik ve barışın çatışma ve şiddet yoluyla elde edilemeyeceğini, bu kapsamda ulusal uzlaşmanın barış inşa politikasının en tepesinde yer aldığını belirtmiştir. Evlerine dönmek, barış içinde yaşamak ve Afganistan Anayasasını kabul etmek isteyen herkese gerekli yardımın sağlanacağını vurgulamıştır. Bu çerçevede, Afganistan'ın geleneksel "Büyük Şura"nın (Loya Jirga) toplanacağını ve barışı sağlamak için her türlü çabanın gösterileceğini açıklamıştır. Başkan Karzai gelecek üç yıl içinde, Afganistan'ın savunma kapasitesinin büyümesine paralel olarak, ülkenin pek çok güvensiz alanlarındaki askeri operasyonlara liderlik yapmak ve onları yürütmek istediğini belirtmiştir. Kabil'de olduğu gibi, diğer eyaletlerin güvenlik sorumluluğunu Afgan güvenlik güçlerinin alması gerektiğini, böylece uluslararası birliklerinin rolünün yavaş yavaş azalarak, Afgan güçlerini eğitmek ve desteklemekle sınırlı kalacağını vurgulamıştır. Ayrıca Başkan Karzai, Afgan güçlerinin gelecek beş yıl içinde ülke genelinde güvenlik ve istikrar sağlama liderliğini alması konusunda kararlı olduğunu belirtmiştir. Başkan Karzai, şüphelilerin gözaltına alınmasının ve kovuşturma yapılmasının Afgan hükümetinin yetki ve sorumluluğunda olduğunu, gözaltı ve şüphelilerin hukuki yargılanmasını sağlamanın tek başına Afganistan hükümetinin sorumluluğunda olacağı konusunun, ABD ile görüşölmeye devam edileceğini açıklamıştır. Bununla birlikte, gelecek iki yıl içinde, tüm özel ulusal ve uluslararası güvenlik firmaları tarafından yapılan operasyonların sona ermesinin ve görevlerinin Afgan güvenlik kuruluşlara

devredilmesinin istendiğini vurgulamıştır. Yolsuzluğu önlemek için ise, üst düzey hükümet yetkilileri için, varlıklarının kaynaklarını açıklamayı ve şeffaf bir şekilde kendi mal beyanını bildirmeyi zorunlu kılacak yeni bir yasa çıkarılacağını açıklamıştır. Afganistan yönetiminin kamu mallarını istismar edenleri ve yolsuzluğa bulaşanları adalet önüne getirmek ve dokunulmazlık ve hukukun ihlali kültürünü sona erdirmek için kararlı olduğunu beyan etmiştir (Karzai, 2009).

Bu açılış konuşması aslında, ISAF komutanı General McChrystal'ın öngördüğü karşı direniş harekât stratejisi ile paralellik arz etmektedir. Ancak, 2009 yılına kadar ISAF'ın Afganistan stratejisinin başarısız olduğu ve henüz halk merkezli karşı direniş harekât stratejisini yeni uygulamaya başlayacağı dikkate alındığında, Başkan Karzai'nin güvenlik sorumluluğunun Afgan güvenlik güçlerine devredilmesi için zaman sınırı koyması, bu yeni stratejinin başarısını olumsuz etkileyecek bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Dahası bunun ISAF için, güvenlik sorumluluğu liderliğinin Afgan güçlerine devrine yönelik hızlı bir geçiş süreci planlanması gerektiğini gösteren bir işaret olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Başkan Karzai'nin bu konuda beş yıllık zaman sınırı koymasının, 2014 yılında yapılacak Başkanlık seçimlerine yönelik politik bir manevra olduğu düşünülmektedir. Görevi bırakırken, aslında kendisine yönelik yapılan Batı'nın kuklası yakıştırması üzerinde iken gitmek istemediği düşünülmektedir.

ABD Başkanı Obama ise 01 Aralık 2009 tarihinde yaptığı halka sesleniş konuşmasında Afganistan ve Pakistan'a yönelik yeni bir stratejiyi açıklamıştır. Başkan Obama konuşmasında, birlikler, kaynaklar, diplomasi ve ulusal dikkat açısından Irak savaşının ağırlığı aldığını, bu arada yolsuzluk, uyuşturucu ticareti, az gelişmiş ekonomi ve yetersiz güvenlik güçleri nedeniyle Afganistan'da durumun kötüleştiğini, Irak ve Afganistan'daki savaşların maliyetinin "bir trilyon dolara" yaklaştığını beyan etmiştir. Başkan Obama göreve geldiğinde, Afganistan'da yaklaşık 32.000, Irak'ta ise 160.000 ABD askerinin bulunduğunu, Afganistan'daki komutanların yeniden ortaya çıkan Taliban ile başa çıkmak için defalarca destek istediğini, ancak bu

takviyelerin gitmediğini, Başkan olduktan sonra devam eden fazla asker isteğine olumlu yönde onay verdiğini vurgulamıştır. Başkan Obama konuşmasında, General McChrystal'ın da güvenlik durumunun beklenenden daha ciddi olduğunu bildirdiğini, bu kapsamda ulusal çıkar açısından Afganistan'a ilave 30.000 kişilik ABD askeri göndermenin gerektiğine karar verdiğini, bu askerlerin 18 ay sonra eve dönmeye başlayacağını belirtmiştir. İlave kaynakların birliklerin Afganistan'dan çıkışına imkân verecek Afgan kapasitesini inşa ederken, diğer taraftan El Kaide'yi güvenli sığınaklardan yoksun bırakmak, Taliban'ın yakaladığı ivmeyi geri çevirmek ve onu hükümeti devirme yeteneğinden yoksun bırakmak ve inisiyatifi ele geçirmek için gerekli olacağını vurgulamıştır (Obama, 2009b). Başkan Obama'nın ilave kuvvetleri sadece 18 ay için Afganistan'a gönderme kararının, ilave birliklerin gerçekten öngörülen başarıları sağlayacağına yönelik peşin hükümlü bir karar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Afgan güvenlik güçlerine Afganistan'da güvenlik sorumluluğu sağlama liderliğinin devredilmesinin Temmuz 2011 ayında başladığı düşünüldüğünde, Başkan Obama'nın 18 aylık zaman sınırı daha manidar olmakta ve NATO planlamacılarına da geçiş sürecini bu 18 aylık süre biterken başlatmaktan başka bir çıkış yolu bırakmamıştır.

ABD Başkanı Obama, belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için izlenecek yolu; geçiş süreci koşullarını oluşturmak için askeri gayretler olarak, olumlu eylemleri güçlendirecek sivil destek artışı olarak ve Pakistan ile etkili bir ortaklık kurulması şeklinde üç başlık altında toplamıştır. Gelecek 18 ay boyunca Taliban'ın ivmesini kırarak ve Afganistan'ın kapasitesini artıracak askeri bir stratejinin izleneceğini, 30.000 ilave askerin 2010 yılının ilk bölümünde konuşlanacağını böylece direniş hareketini hedef alınabileceğini, önemli nüfus merkezlerinin güvenliğinin sağlayabileceğini ve Afganlılara sorumluluğu aktarmak için koşulların oluşturulmasına yardımcı olabileceğini açıklamıştır (Obama, 2009b).

Başkanı Obama ayrıca, müttefiklerden de ilave birlik sağlanması talebinde bulunulduğunu, Temmuz 2011 ayında Afganistan'dan birliklerin geri çekilmesine başlanacağını, ancak Afganistan güvenlik güçlerine tavsiye ve

yardıma devam edileceği belirtmiştir. İkinci olarak, daha etkili bir sivil strateji oluşturmak için Birleşmiş Milletler ve Afgan halkı ile birlikte çalışılacağını, böylece Hükümetin artan güvenlikten yararlanabileceğini, Afgan bakanlıklar, valiler ve yerel liderlere yolsuzlukla mücadelede ve halka hizmet sunmada destek olunacağını, Afgan halkının hayatlarında hemen bir etki oluşturabilecek, tarım gibi alanlarda yardımın yoğunlaştırılacağını vurgulamıştır. Üçüncü olarak, Afganistan'daki başarının Pakistan ile ortaklığa bağlı olduğunu dikkate alarak hareket edileceğini, karşılıklı güven, karşılıklı saygı ve karşılıklı çıkar temelinde Pakistan ile etkili bir ortaklık kurulacağını açıklamıştır (Obama, 2009b).

2009 yılından sonra uygulanmaya başlayan halk merkezli karşı direniş harekâtı çerçevesinde ISAF personel sayısındaki değişim Tablo-6'da sunulmuştur (RPTSSA, 2009a:28; RPTSSA, 2009b:6; RPTSSA, 2010a:16; RPTSSA, 2010b:14; RPTSSA, 2011a:10; RPTSSA, 2011b:11). Bu personel sayısındaki değişim, gerek 2008 yılına kadar Irak nedeniyle Afganistan'ı ikinci plana atan ABD'nin politik yaklaşımını, gerekse 2009 yılından itibaren ABD'nin asker katkısını artırma kararlığını açıkça göstermektedir. Bu noktada, belirtmek gerekir ki özellikle 2009 yılına kadar ISAF'ın personel sayısı etkili bir karşı direniş harekâtı için yetersiz seviyede kalmıştır. 2010 yılından itibaren ise yine yetersiz olsa da göreceli olarak artmıştır.

Tablo-6: ISAF'ın Personel Sayısındaki Değişim (Kaynak: RPTSSA, 2009a:28; RPTSSA, 2009b:6; RPTSSA, 2010a:16; RPTSSA, 2010b:14; RPTSSA, 2011a:10; RPTSSA, 2011b:11).

Yıl	ABD Birlikleri	Diğer Ülke Birlikleri	Toplam Miktar
Ağustos 2008	13.000	37.000	50.000
Ekim 2009	66.000	39.000	105.000
Mart 2010	87.000	46.500	133.500
Eylül 2010	96.695	48.842	145.537
Mart 2011	99.199	47.000	146.199
Eylül 2011	97.795	46.400	144.195

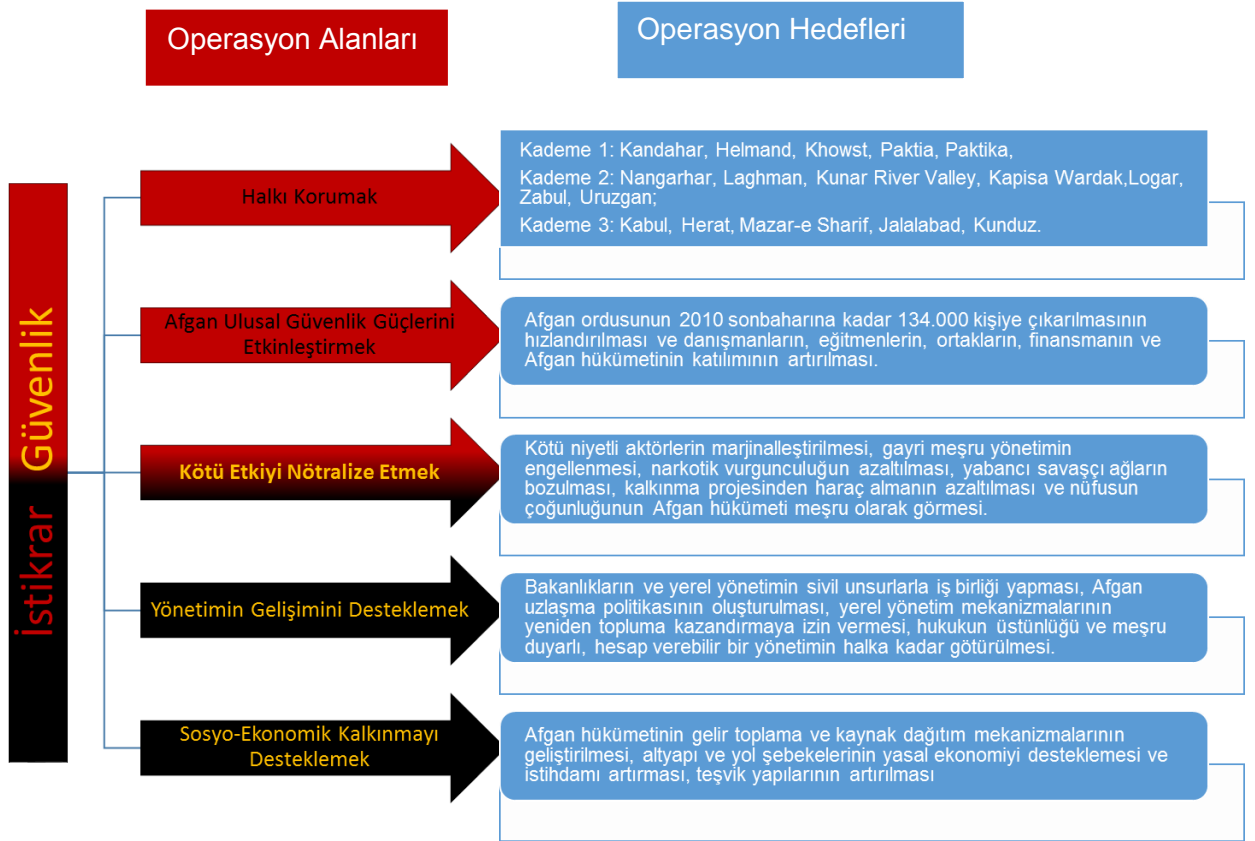
20 Ocak 2010 tarihinde, İstanbul'da icra edilen "Afganistan'ın Yeniden İnşa Zirvesi"nde, Tuğgeneral Jean-Fred Berger tarafından verilen "Güvenlik Zorlukları ile Mücadele-ISAF Misyonuna Bir Bakış" isimli takdimde, ISAF komutanı General McChrystal göreve geldikten sonra ISAF'ın yürüttüğü karşı direniş harekâtının detaylarını görmek mümkündür. Bu harekât planında icra edilecek operasyon alanları güvenlik ve istikrar olmak üzere iki ana mihver altında toplanmıştır. NATO'nun liderliğindeki Afganistan misyonunun 5 aşaması arasında yer alan üçüncü aşamanın/istikrar (stabilization) sağlanması aşamasının, direniş hareketi yenilgiye uğratıldığı veya Afgan yönetiminin varlığını artık tehdit edemeyeceği zaman, meşru idarenin yerel seviyeye kadar ulaştırıldığı ve Afganistan'da istikrar sağlandığı zaman, sosyal-ekonomik programların Afgan halkının çoğunluğuna fayda sağladığı zaman ve ISAF'ın desteği ile Afgan yönetiminin güvenlik sağlama sorumluluğunu üstlenme kapasitesine sahip olduğu zaman sona ereceği belirtilmiştir (Berger, 2010).

Güvenlik çatısı altında icra edilecek görevler, halkı korumak ve Afgan ulusal güvenlik güçlerini etkinleştirmek şeklinde belirlenmiştir. Bu çerçevede, öncelikle direnişçilerin esas olarak faaliyet gösterdiği hoşnut olmayan Peştun toplulukların bulunduğu nüfus yoğunluğu yüksek merkezleri güvence altına almak için Afgan ulusal güvenlik güçleri ile ortak çalışılması ve sivil kayıpların azaltılması öngörülmüştür. Bununla birlikte, birliklerin danışman timleri ile takviye edilmesi, direnişçilerin halktan izole edilmesi, direnişçilerin gözdağı verme, cebir kullanma ve ikna etme yollarının azaltılması, direnişin komuta ve kontrol yapısının, operasyonlarının ve idame imkânlarının bozulması planlanmıştır. Afgan ulusal güvenlik güçlerini etkinleştirmek için ise, bu unsurlara karşı direniş harekâtı konusunda eğitim verilmesi, bu unsurlar için sürdürülebilir bir kapasite ve yetenek oluşturulması, reform ve sorumluluk yoluyla profesyonelleştirilmesi düşünülmüştür. Bu çerçevede yerli güvenlik güçlerinin kapasitesini ve yeteneğini hızlandırmak ve genişletmek için her kademedeki iş birliği yapılması öngörülmüştür (Berger, 2010).

İstikrar çatısı altında ise, Afgan yönetiminin gelişimini desteklemek ve sosyo-ekonomik gelişimi desteklemek yer almıştır. Afgan yönetiminin gelişimini desteklemek için, etkili nüfus güvenlik önlemleri ile meşru yerel liderlerin güçlendirilerek, halkın aktif desteğinin kazanılması planlanmıştır. Bu çerçevede yönetimin kurumsal kapasitesinin artırılması, hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi, Bölgesel İmar Ekiplerinin artırılması, resmi veya gayri resmi yerel yönetim yapılarının desteklenmesi ve temel hizmetlerin sağlanmasına destek olunması öngörülmüştür. Sosyo-ekonomik kalkınmanın desteklenmesi için, toplum-temelli kalkınma fırsatları sağlayacak güvenlik koşulları oluşturarak halkın aktif desteğini kazanılması planlanmıştır. Bu kapsamda, ulaşım ağlarının ve altyapının inşası, istihdam ve alternatif geçim imkânlarının artırılması, eğitim programlarının oluşturulması ve Afgan kalkınma bölgeleri oluşturulması düşünülmüştür. Hem istikrar hem de güvenlik çatısı altında yer alan görev ise kötü etkiyi etkisizleştirmek olarak belirlenmiştir. Bunun için ise, yolsuzluğu tespit ve rapor etmek, sorumlu yönetim oluşturmak, Afgan yönetimine tutuklu sisteminde yardım etmek, direnişe sağlanan yabancı desteği önlenmek, narkotik vurgunculuğu önlemek ve bölgesel iş birliğini artırmak öngörülmüştür. Bu operasyon alanlarının icrası sonrasında ulaşılmaları planlan hedefler Şekil-14'de sunulmuştur. Bu hedefleri gerçekleştirecek elemanlar üç başlık altında toplanmıştır. Öncelikle Afgan hükümeti ve Afgan ulusal güvenlik güçleri, daha sonra NATO-ISAF'a asker katkısında bulunan uluslar, UNAMA, diğer ortaklar, finansman konusunda ise uluslararası toplum, diğer donörler, BM, NATO, AB'ye yer verilmiştir (Berger, 2010).

23 Ocak 2010 tarihinde yayınlanan ISAF komutanının "Gece Baskınları Taktik Direktifi"nde ise, ISAF komutası altındaki birliklerin gece baskınlarını yürütmesine yönelik geçerli faktörlere yer vermiştir. Söz konusu direktif, gece baskınların etkili olduğunu ve operasyonel değer taşıdığını kabul ederken, başarının ise Afgan halkının algıları açısından yüksek bir maliyetle geleceğine vurgu yapmıştır. Bu nedenle ISAF komutanı, bütün diğer harekât tarzları göz önüne alındıktan sonra gece baskınlarının yapılması gerektiğini belirtmiştir. 01 Mart 2010 tarihinde yayınlanan "İletişim Direktifi"nde, ise tüm bilgilendirme faaliyetleri (Halkla ilişkiler, Bilgi Operasyonları, Psikolojik

operasyonlar, şura ve meclis toplantıları dâhil Afganistan'a özgü geleneksel iletişim yolları dâhil) göz önüne alınarak, planlamanın her aşamasında ve her düzeyinde iletişim konularının entegre edilmiş olması gerektiği, Afgan kültürünün önemli bir yönü olduğu için söylemlerin, eylem ve davranışlarla desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır (RPTSSA, 2010a:24-25).

Şekil-14: Karşı Direniş Harekâtındaki Operasyon Alanları, (Kaynak: RPTSSA, 2010a:24-25).

Diğer taraftan, Afgan yönetiminin ve uluslararası toplumun koordinasyonunda resmi karar alma organı olan Ortak Koordinasyon ve İzleme Kurulu (JCMB) Ocak 2010 ayında, Afgan ulusal ordusunun personel sayısının Ekim 2010 ayına kadar 134.000, Ekim 2011 ayına kadar 171.600 kişiye çıkarılmasını onaylamıştır. Aynı şekilde Afgan ulusal polisinin personel sayısının Ekim 2010 ayına kadar 109.000, Ekim 2011 ayına kadar ise 134.000 kişiye çıkarılmasını onaylamıştır (ANSF, 2010). Bu noktada belirtilmesi gereken husus, Afgan güvenlik güçlerinin sayısında bu hızlı

artışın, daha önce belirtilen zorunlu ve hızlı geçiş sürecine hazırlığın bir sonucu olduğudur. Obama yönetimi tarafından ilan edilen ABD'nin takviye gelen unsurlarının Afganistan'dan geri çekilmeye başlayacağı Temmuz 2011 ayına kadar, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin yeterli seviyeye ulaştırılması zorunlu bir artış hedefinin konulmasını gerekli kılmıştır. 2010 yılında, Afgan ulusal güvenlik güçleri yaklaşık 79.000 kişilik bir artışla 270.000 kişilik bir güce ulaşmıştır (ANSF, 2011). Afgan ulusal ordusu Kasım 2009 ayında 97.000 kişilik bir kuvvete sahipken, Eylül 2010 ayında 138.200 kişiye, aynı dönemde Afgan ulusal polisi ise 95.000 kişi iken 120,500 kişiye ulaşmıştır (ANSF, 2010).

28 Ocak 2010 tarihinde Londra'da icra edilen uluslararası konferansta da, Afganistan'ın güvenliğini sağlamak, istikrara kavuşturmak ve geliştirmek için daha fazla Afgan liderliği doğrultusunda belirleyici bir adım atıldığı vurgulanmış, Başkan Karzai'nin Kasım 2009 ayında açıkladığı güvenlik sorumluluğu alma hedeflerinin memnuniyetle karşılandığı belirtilmiştir. Konferans katılımcıları, Afgan yönetiminin ve uluslararası toplumun Afgan sahipliği yolunda yeni bir aşamaya girildiğini vurgulamış, daha fazla Afgan liderliği, artan bölgesel iş birliği ve daha etkili uluslararası iş birliği hedeflerini desteklediklerini beyan etmiştir. Ayrıca, bunu gerçekleştirmek için uluslararası toplumun Afgan ulusal güvenlik güçlerinin yeteneğini ve etkinliğini artırmak için yardımcı olmaya devam etmeye kararlı olduğu belirtilmiştir. Konferans katılımcıları aynı zamanda, Ortak Koordinasyon ve İzleme Kurulu (JCMB) tarafından alınan, Ekim 2011 ayına kadar Afgan ulusal ordusunun 171.600 kişiye, Afgan ulusal polisininin 134.000 kişiye aşamalı olarak büyüme ve genişleme kararı için gerekli desteğin sağlanacağını taahhüt etmiştir. Buna ilaveten Kuzey Atlantik Konseyi'nin geçiş süreci için esas alınacak koşulları ve eyalet eyalet Afgan güvenlik liderliğine aşamalı geçiş için bir plan geliştirme kararı memnuniyetle karşılanmıştır (Communiqué, 2010a:1-10).

Haziran 2010 ayında Afganistan'da yürütülen karşı direniş harekâtı ve ISAF açısından önemli gelişmeler olmuştur. 28 Mayıs 2010 tarihinde,

Kuzey Atlantik Konseyi altıncı bölge komutanlığının kurulmasını onaylamıştır. ISAF, 14 Haziran 2010 tarihinde Güneybatı Bölge Komutanlığını (RC-Southwest) kurmuştur. Yeni bölge komutanlığı Güney Bölge Komutanlığının sorumluluk alanındaki bazı bölümlerin sorumluluğunu üstlenmiştir (RPTSSA, 2010b:47). Güneybatı Bölge Komutanlığının sorumluluk alanı Helmand ve Nimroz eyaletlerini kapsamıştır (ISAF [web], 03 Kasım 2013)

Diğer önemli bir gelişme, 22 Haziran 2010 tarihinde, Rolling Stone dergisinin internet sitesinde ISAF komutanı General Stanley McChrystal'ın profilini konu alan "Runaway General" başlıklı bir makalede yayınlanmasıyla ilgilidir. Makalede, Londra'daki bir konuşması esnasında General McChrystal'ın, Başkan Yardımcısı Joe Biden tarafından savunulan terörle mücadele stratejisini reddettiği ve onu "öngörüsüz" olarak tanımladığına yer verilmiştir (Hastings, 2010). Makalede bu yönde bazı eleştirilerin yer alması Obama yönetimini rahatsız etmiştir. 23 Haziran 2010 tarihinde ise, Başkan Obama, ISAF komutanı General Stanley McChrystal istifasını kabul ettiğini ve General David Petraeus'u yeni ISAF komutanı olarak önerdiğini açıklamıştır. Başkan Obama yakın zamanda yayınlanan makalede gösterilen davranışın, bir komutan tarafından yapılacak standartlara uymadığını, demokratik sistemin özünü oluşturan ordunun sivil kontrolünü sarstığını ve Afganistan'daki hedeflere ulaşmada, takımın birlikte çalışması için gerekli olan güveni aşındırdığını vurgulamıştır. Bunun bir personel değişikliği olduğunu, ancak Afganistan'daki politikada bir değişiklik olmayacağını belirtmiştir (Obama, 2010).

General David Petraeus 04 Temmuz 2010 tarihinde görevi devraldıktan sonra, 20 Temmuz 2010 tarihinde Kabil'de önemli bir uluslararası konferans icra edilmiştir. Bu konferans "Kabil Süreci" olarak da bilinen uluslararası toplum ile Afgan yönetimi arasında yeni bir ortaklık aşamasını başlatan ilk adım olmuştur. Kabil Sürecinin özelliği, Başkan Karzai'nin Kasım 2009 ayında yaptığı konuşmasındaki gibi, Afgan liderliği ve sahipliğinin ön plana çıkarılmasına destek sağlanmasını öngörmüş olmasıdır. Bu çerçevede uluslararası toplum, Afganistan Devlet Başkanının Afgan ulusal

güvenlik güçlerinin 2014 yılı sonuna kadar bütün eyaletlerde askeri operasyonlara liderlik etme hedefine desteğini ifade etmiştir. Bununla birlikte uluslararası toplum, güvenliğini artırmak için gereken desteği sağlamayı ve Afganistan'ın güvenliğini sağlama görevini üstlenecek Afgan güvenlik güçlerinin eğitilmesine, donatılmasına ve finansman sağlanmasına sürekli destek verilmesini taahhüt etmiştir. Afgan egemenliği çerçevesinde, katılımcılar, NATO ile koordineli olarak geliştirilen ve karşılıklı kabul edilen kriterlere dayalı, İntikal (geçiş) sürecinin aşamalı olarak gerçekleştirilmesini onaylamıştır. Afgan yönetimi, istikrarı ve hukukun üstünlüğünü sağlamak için güçlü ve profesyonel bir polis gücü oluşturulmasına, yolsuzlukla mücadele eylem planı başta olmak üzere İçişleri Bakanlığının kurumsal ve idari yapısında reformlar yapmaya, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin nitelik ve niceliğini artırmaya ve hükümetin finansal araçlarıyla Afgan ulusal güvenlik güçlerini desteklemeye söz vermiştir. Kabil sürecinde, bölgesel iş birliğinin geliştirilmesinin önemine de vurgu yapılmıştır. Ocak 2010 tarihinde icra edilen ve bölgesel iş birliğinin geliştirilmesi için bölgesel tedbirler sunan "Asya'nın Kalbinde Dostluk ve İş Birliği" İstanbul Bildirisine ve diğer bölgesel iş birliği mekanizmalarına, Afganistan ile Pakistan arasındaki ticaret ve transit geçiş anlaşmasına destek verildiği belirtilmiştir. Bu çerçevede, Afgan mültecilerinin aşamalı dönüşüne, ulaşım dâhil bölgesel altyapı projelerine, Afgan doğal kaynaklarının ekonomik potansiyeline dikkat çekilmiştir. Uyuşturucu ile mücadelede Afganistan'dan uyuşturucu trafiğinin önlenmesi için uluslararası ve bölgesel iş birliğinin artırılmasına ve Afgan yönetiminin 2010 yılında oluşturulan stratejisini güncelleme çabalarına destek verildiği vurgulanmıştır (Communiqué, 2010b:1-9).

General David Petraeus'un göreve gelmesini müteakip, 01 Ağustos 2010 tarihinde kendi karşı direniş harekât rehberini yayımlamıştır. General David Petraeus, karşı direniş harekâtında belirleyici boyutun insani boyut olacağını, bu nedenle ağırlık merkezinin halk olacağını belirtmiş, sadece onlara güvenlik sağlayarak ve güvenlerini kazanarak Afgan yönetimi ve ISAF'ın başarılı olacağını vurgulamıştır. Karakol ve üslerin halka yakın konuşlandırılmasını ve halkın arasında yaşanılmasını, tehdidin sadece

direnışçilerden gelmediğini, halkın yetersiz yönetim, yolsuzluk ve gücün kötüye kullanılmasıyla tehdit edildiğini belirtmiştir. Bu nedenle kötü niyetli aktörlerle ve dokunulmazlık kültürü ile mücadelede, sorumluluk sahibi bir yönetimin kurulmasında Afgan yönetimine yardım edilmesini, kötü yöneticilerin üst komutanlıklara ve güvenilir Afgan ortaklara bildirilmesini istemiştir. Direnişçilerin amansızca takip edilmesini ve masum halka gözdağı vermesine engel olunmasını, sadece bireylerin değil bütün direniş ağının hedeflenmesini, ancak çatışmayı kazanmaya yetecek kadar ateş gücünün kullanılmasını, sebep olunacak sivil kayıpların azaltılmasını istemiştir. General Petraeus, bir bölgeyi temizleyip (clear), güvenliğini sağlamadan önce Afgan ortaklarla birlikte, o bölgenin elde tutulmasına (hold) ve inşasına (build) yönelik planların geliştirilmesini, halkın kendilerinin terk edilmeyeceğini bilmesi gerektiğini, bölgenin Afgan sorumluluğuna devredilmesinden sonra bile daha az muhabere gücü ile de olsa karargâhın orda muhafaza edilmesini istemiştir. Kalıcı çözümlerin teşvik edilmesini, kısa dönemli kazanımlar için kötü niyetli aktörlerle uzlaşılmasını, uzun dönem sürdürülemez girişimlere başlamadan önce iyice düşünülmesini, küçük projelerin çoğu zaman daha iyi olduğunu vurgulamıştır. Paranın bir silah olduğunu ve yanlış ellere teslim edilmemesi gerektiğini, ihalelerin kime verildiğine, kimin bu paradan fayda sağladığına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Afgan halkına ve mallarına saygı gösterilmesini, toplumun sosyal dinamikleri, sürtüşmeleri, yerel hikâyeleri ve mağduriyetleri hakkında araştırma yapılmasını ve halkın söylediklerinin dikkate alınmasını istemiştir. General Petraeus, devriyelerin mümkün olduğu zamanlarda yaya olarak yapılmasını ve halk ile temas kurulmasını (Güneş gözlüğü çıkarılmış olarak), durumsal farkındalığın yüz yüze etkileşimle olacağını, uluslararası veya Afgan sivil ve asker ortaklarla yakın çalışılmasını, gayret birliğinin ve iş birliğinin tercihlere bağlı olmadığını vurgulamıştır. Afgan ortaklarla birlikte eğitim, plan ve operasyon yapılmasını, birbirine güvenilmesini ve ISAF unsurlarının iyi bir rol model olmasını belirtmiştir. Afgan ortaklarla birlikte, uzlaşabilecek ve uzlaşmayacak direnişçilerin belirlenmesini, bu konuda Afgan ortaklara yardım edilmesini, yeniden bütünleşmenin önündeki engellerin tespit edilmesi ve raporlanmasını, doğru bilginin komuta zincirine, Afgan liderlere, halka ve

medyaya mümkün olan en kısa zamanda verilmesini istemiştir (Petraeus, 2010:1-4).

31 Aralık 2010 tarihli ISAF Operasyon Planında (ISAF OPLAN 38302, Revision 5), 2014 yılı sonuna kadar ülke genelinde Afgan ulusal güvenlik güçlerine güvenlik sağlama liderliğinin devredilmesine yönelik uygun koşulların sağlanması için "temizleme-elde tutma-inşa etme" stratejisi üzerinde durulmuştur. ISAF'ın bu hedefleri gerçekleştirmesi için halkı koruması, Afgan ulusal güvenlik güçlerini geliştirmesi, direniş ve suç ağlarını etkisizleştirilmesi, meşru yönetimin gelişiminin ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmanın desteklemesi öngörülmüştür (RPTSSA, 2011a:7). Geçiş sürenin başlayacağı dönemde, 18 Temmuz 2011 tarihinde General John Allen, General David Petraeus yerine ISAF ve USFOR-A'nın komutasını devralmıştır (RPTSSA, 2011b:8).

09 Eylül 2011 tarihi itibarıyla ISAF'ın görev tanımında, ISAF'ın Afganistan'ın bir kez daha teröristler için bir sığınak haline gelmesini önlemeyi, güvenliğin sağlanmasına yardımı, Afgan halkı için daha iyi bir gelecek oluşturulmasına katkıda bulunmayı hedeflediği belirtilmiştir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından görevlendirilmiş olan ISAF'ın, Afganistan hükümetinin ülke genelinde otoritesini kullanabilmesi için gerekli koşulları yaratmak için çalıştığı vurgulanmıştır. ISAF'ın görevini yerine getirmek için, Afgan ulusal güvenlik güçleri ile ortaklaşa halk merkezli karşı direniş harekâtı yürüttüğü, Afgan ulusal ordusu ve polisine danışmanlık, eğitim ve operasyonel destek sağlamakta dâhil olmak üzere Güvenlik Sektörü Reformunda Afgan hükümetine ve uluslararası topluma destek sağladığı dile getirilmiştir. ISAF'ın, Afganistan'daki ana öncelikleri arasında, Afgan halkını korumanın, kendi ülkelerinde güvenlik sorumluluğu liderliğini alabilmesi için Afgan güvenlik güçlerinin kapasitesinin geliştirilmesinin, direnişe karşı konulmasının ve güçlü yönetim ve kalkınmanın icrasını kolaylaştırmanın yer aldığı beyan edilmiştir. Bu dönemde, ISAF'a askeri personel sağlayan ülke sayısı 49'a, Bölgesel İmar Ekip (PRT) sayısı 28'e çıkmıştır (ISAF Placemat Archives, 2011).

Geçiş sürecinin başlaması ile birlikte ISAF Operasyon Planı 38302'de revizyon yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, söz konusu planda uluslararası toplum ile iş birliği içinde ISAF'ın, Afgan halkını korumak ve direniş ağıları etkisiz hale getirmek için Afgan hükümeti tarafından yürütülen kapsamlı, halk merkezli karşı direniş harekâtına destek sağlayacağı, güvenlik sorumluluğunun liderliğini üstlenecek bir Afgan ulusal güvenlik gücünün geliştirileceği, teröristleri güvenli sığınaklardan yoksun bırakmak ve Afgan hükümetinin istikrarını ve egemenliğini sağlamak amacıyla, 31 Aralık 2014 tarihinden geç olmamak kaydıyla meşru, güvenilir ve kalıcı yönetimin, güvenliğin ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik büyüme için Afgan Devlet kurumlarının gelişmesine destek sağlayacağı belirtilmiştir (RPTSSA, 2012a:9).

6. KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI ÇERÇEVESİNDE HAYATA GEÇİRİLEN GİRİŞİMLER

ISAF'ın Afganistan'da uyguladığı harekât strateji çerçevesinde, Afgan yönetimi ile koordineli olarak hedeflerin başarılmasına katkı sağlayacak birçok girişimde bulunulmuştur. Bu girişimlerin birçoğunda ISAF gözlemci görevi görürken asıl icracı Afgan yönetimi olmuştur. ISAF'ın harekât stratejisinin tam olarak anlaşılabilmesi için bu uygulamalara bakmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

a. Köy İstikrar Operasyonları ve Afgan Yerel Polisi

ISAF'ın yeni uygulamaya başladığı karşı direniş harekât stratejisine paralel olarak, ABD'nin Birleşik Müşterek Özel Operasyonlar Görev Kuvveti- Afganistan (CJSOTF-A) birliği, Şubat 2010 ayında Köy İstikrar Operasyonları (Village Stability Operations-VSO) programı adı altında yeni bir uygulama başlatmıştır. Bu programda, 12 kişilik bir ekibin bir köyde halkın arasına yerleştirilmesi (gömülmesi) ve düzenli olarak yerel Afganlılarla

teması devam ettirmesi ve bu çerçevede durumsal farkındalığı ve bir güven düzeyi sağlamaya çalışması öngörülmüştür. Köy İstikrar Operasyon programları, yerel yönetimi ve kalkınmayı teşvik etmek için kırsal köylerin çevresinde güvenlik alanları oluşturan, aşağıdan-yukarı bir karşı direniş harekâtı girişimi olarak tanımlanmıştır. Bu programda, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin ve ISAF'ın sınırlı bir varlığa sahip olduğu merkeze uzak bölgelerde, güvenlik, yönetim ve kalkınmayı artırmak için toplum içine yerleştirilmiş Afgan ve ISAF Özel Harekât Kuvvetlerini kullanılması öngörülmüştür (RPTSSA, 2011b:67). Aslında bu program bir anlamda yerel halk ile güven ilişkisi oluşturulması ve uygulandığı bölgede halkın algısını şekillendirmeye yönelik bir girişim olarak görülmektedir.

Ağustos 2010 ayında da Başkan Karzai, Afgan güvenlik güçlerinin sınırlı sayıda olduğu veya hiç olmadığı bölgelerde karşı direniş harekâtı çabalarına tamamlayıcı olarak güvenlik koşullarını şekillendirecek ve yönetim ile kalkınmaya imkân verecek geçici, köy-odaklı Afgan Yerel Polis (Afghan Local Police-ALP) programının kurulmasına yetki vermiştir (RPTSSA, 2010b:8-10). ALP programı VSO programının tamamlayıcı bir bileşeni olarak görülmüştür. VSO programının sonraki aşamalarında, köyün ileri gelenlerinin şura yoluyla, ALP birimi kurulmasını seçebilmelerine imkân tanınmıştır (RPTSSA, 2011b:68). Ekim 2013 ayı itibarıyla 24,000 'den fazla personel sayısına ulaşan ALP programının 2014 sonunda 30.000 kişiye ulaşması hedeflenmiştir. Afganistan genelinde 170 ilçede uygulanan ALP programında, 119 ilçedeki ALP unsurlarının ilçenin güvenlik kontrolünü almaya hazır olduğu tespit edilmiştir (ANSF, 2013). ABD Özel Operasyon Güçleri ALP eğitimi için temel güvenlik ve polislik becerileri hakkında üç haftalık bir eğitim programı uygulamıştır. Afgan İçişleri Bakanlığı, koalisyondan destek ve finansman ile Afgan Güvenlik Güçleri Fonunu kullanarak ALP üyelerine kendi toplumlarında etkili bir savunma için donatım (üniforma, silah, mühimmat ve telsiz gibi diğer ekipmanları) sağlamaktadır. Tamamen savunma gücü olduğu için, ALP birimleri saldırı operasyonları için donanımlı olmayıp, her köy için 30 devriye ve her ilçe için 300 kişilik teşkilatın uygulanmasına izin verilmiştir (RPTSSA, 2011b:69).

Ancak bu programda yer alan görevlilerle ilgili istismar iddiaları, olumsuz algıların oluşmasına neden olmuştur. İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) tarafından 2011 yılının sonlarında hazırlanan rapora göre (HRW, 2011:1-7), güvenlik sağlaması gereken bu programdaki görevlilerin yaptıkları hırsızlıklar, cinayetler ve tecavüzler ile bu suçların cezasız kalması, halkın yönetime olan güvenini kaybetmesine neden olacak niteliktedir. Dahası, bu programda yer alanlar arasında direnişçilerle veya diğer suç örgütleri ile bağlantısı olan kişiler yer almaktadır. Bu çerçevede, bu programdan istenen sonuçların alındığını söylemek pek mümkün gözükmemektedir.

b. Barış ve Yeniden Bütünleşme/Entegrasyon Programı

Yeniden bütünleşme, direnişçilerin savaşmayı bırakmasını ve barışçıl bir şekilde topluma yeniden katılmasını, uzlaşma ise, tüm direniş grupları ile bir anlaşmaya varılarak Afgan hükümeti ile olan düşmanlıklarının sona erdirilmesi anlamına gelmektedir. Bu çerçevede, APRP programı sadece Afganlıları kapsamak için oluşturulmuştur. Bunun dayandığını temel varsayım, çoğu Afgan direnişçilerin kendi topluluklarına yakın savaşması ve sadece azınlıktaki direnişçilerin ideolojik sebeplerle savaşması ile ilgilidir. Daha açık ifadeyle, direnişçilerin çoğunun genellikle yerel kökenli olduğu, mağdur olmaları nedeniyle direniş hareketine katıldıkları düşünülerek bu program başlatılmıştır. Böylece bu program çerçevesinde, Afgan hükümeti tarafından desteklenen toplulukların, direnişçilere ulaşacağı yerlerde yerel anlaşmaların etkinleştirilmesine, mağduriyetlerin giderilmesine, çatışmaların durdurulmasına, haysiyetli ve onurlu bir şekilde topluma yeniden katılımın sağlanmasına ve Afganistan yasalarının kabul edilmesine çalışılmıştır (ISAF Reintegration Guide, 2010:1-5).

Afgan hükümeti, Nisan 2010 ayında ISAF'ın yeni uygulamaya başladığı karşı direniş harekât stratejinde öngörülen yeniden bütünleşme çabalarına yönelik bu alanda uygulanacak aktiviteler için geçici bir kılavuz yayımlamıştır. Söz konusu kılavuz ISAF'ın yeniden bütünleşmeyi destekleyen

rolünü de şekillendirmiştir (RPTSSA, 2010b:66). Bu programın, “Sosyal Erişim, Güven İnşası ve Müzakere”, “Demobilizasyon”, “Barışın Pekleştirilmesi” şeklinde üç aşamalı olması ve kalıcı yeniden bütünleşmeyi sağlaması beklenmiştir. İlk aşamada, ilçe, eyalet ve toplum liderlerinin, direnişçilere ulaşması, onların şikâyetlerini ve endişelerini öğrenmesi, çatışmaları durdurmaları ve topluma yeniden katılmaları teşvik etmesi beklenmiştir. Direnişçilerle temas sağlandığında, Afgan hükümeti, mağdurlar ve eski-direnişçiler arasında, barışı sağlamak için güven oluşturulması, müzakere yapılması, mağduriyetleri gidermeye yönelik faaliyetler icra edilmesi planlanmıştır. İkinci aşamada, direnişçilerin toplumun yasal üyeleri haline gelmesi hedeflenmiştir. Bu aşama sonunda, direnişçilerin resmen şiddet ve terörizmi terk etmesi ve onlara geçmiş eylemleri için siyasi af verilmesi öngörülmüştür. İkinci aşamada programdan yararlanacaklarla ilgili olarak, kimlik doğrulanması ve geçmiş eylemlerinin incelenmesi, biyometrik verilerinin toplanması ve kayıt yapılması, silahlarının kayıt altına alınması, koruma/güvenlik sağlanması ve geçiş aşamasında temel ihtiyaçlarının karşılanması gibi faaliyetlerin icrası planlanmıştır. Biyometrik kayıt sonrasında, bu programdan yararlanan direnişçilerin, 3 aylık geçiş yardımının ilk ödemesi olarak 120 ABD doları tutarında aylık yardım alması öngörülmüştür (ISAF [web], 25.12.2013). Üçüncü aşama, barış ve yeniden bütünleşmenin kalıcı olmasını sağlamayı amaçlamıştır. Toplumun ihtiyaçları çerçevesinde, geri kazanma seçenekleri olarak, mesleki eğitim, okuma yazma eğitimi ve istihdam olanakları gibi projelerin yapılması planlanmıştır (ISAF Reintegration Guide, 2010:1-5).

ISAF, yeniden bütünleşmenin Güney, Güney-Batı ve Doğu Bölge Komutanlıkları bölgesinde gerçekleştirilmesine vurgu yapmıştır. ISAF bünyesinde yer alan “Force Reintegration Cell (F-RIC)” adındaki organizasyon vasıtasıyla, Ortak Sekreterliğe ve eyaletlerdeki barış yapılanmalarına lojistik, mali ve kapasite geliştirme desteği sağlanması amaçlanmıştır (RPTSSA, 2012a:81). Yeniden entegrasyon karşı direniş hareketinin önemli bir parçası olarak görülerek, ISAF bünyesindeki bu organizasyon tarafından, Kasım 2010 ayında Yeniden Bütünleşme Kılavuzu

yayımlanmıştır. ISAF'ın bu programdaki rolü, her düzeyde Afganlılarla ile bir ekip oluşturarak, onların programı ve fırsatları anlamalarına yardım etmek ve uygulanmasında onlara destek olmak şeklinde belirlenmiştir. ISAF tarafından Afganlıların, sadece Afganlılar sayesinde toplumla tekrar bütünleştirilmelerinin mümkün olacağı ve diyalogun Afganlılar arasında olması gerektiği temel unsur olarak kabul edilmiştir. Buradan yola çıkılarak, ISAF'ın doğrudan diyalog sürecine katılmaması, bunun yerine güvenliğinin sağlanmasında ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olması ve diyaloga katılan direnişçilerin hedeflenmesini sınırlandırması planlanmıştır. Demobilizasyon aşamasında ise, ISAF'ın rolü güvenliğin kolaylaştırılması ile denetim, danışmanlık ve raporlamanın sağlanması olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ISAF'ın direnişçilerin kimliklerini doğrulanma aşamasını izlemesi ve denetlemesi planlanmıştır. Üçüncü aşamada da, ISAF'ın tavsiyede bulunması ve kaynakları sağlaması planlanmıştır (ISAF Reintegration Guide, 2010:1-8).

Haziran 2010 ayında Kabil'de, Afgan toplumunun bütün unsurlarının katılımı ile gerçekleşen Ulusal Barış İstişare Şurası, Cumhurbaşkanı Karzai'ye çatışmayı sona erdirmek ve barış görüşmelerini yürütmek için yetki vermiştir. Ulusal Barış İstişare Şurasında alınan kararlar çerçevesinde, Afganistan Barış ve Yeniden Entegrasyon Programı (Afghanistan Peace and Reintegration Program-APRP) kurulmuştur. 29 Haziran 2010 tarihinde, Devlet Başkanı Karzai Afgan Barış ve Yeniden Entegrasyon Programının uygulanmasına ve yapısına ilişkin bir de kararname yayınlamıştır. Uluslararası toplum temsilcilerinin Temmuz 2010 Kabil Konferansı'nda bu programı onaylamasıyla, Afgan hükümeti 06 Eylül 2010 tarihinde bakanlıklar ve valiliklere programın nasıl uygulanacağı hakkında ayrıntılı talimatlar veren ortak bir direktif yayınlamıştır. Ekim 2010 ayında ise Başkan Karzai'ye tavsiyelerde bulunacak ve programa rehberlik edecek, denetleyecek ve programın uygulanmasını sağlayacak Yüksek Barış Konseyi kurulmuştur (ISAF [web], 25.12.2013).

Programa ilk katılım Ekim 2010 ayında olmuş, Yüksek Barış Konseyinin ilk yıllık bütçesi ise Ocak 2011 ayında onaylanmıştır. Eylül 2011 ayında da bu program tarafından finanse edilen ve Çalışma, Sosyal Hizmetler, Şehitler ve Engelliler Bakanlığınca Badghis’de 23 merkezde gerçekleştirilen, 400 kişiyi kapsayan mesleki eğitim projesi ilk proje olarak başlatılmıştır. Aralık 2012 ayı itibarıyla programa yaklaşık 5.900 direnişçinin katıldığı belirtilmektedir. Göreceli olarak Kuzey ve Batı’da ilerleme sağlanırken, programın Doğu ve Güney’de istenen başarıyı sağlamadığı görülmüştür. 2012 yılı sonuna kadar, programda 140 küçük hibe projesi ve 1760 Bakanlık projesi olması planlanmıştır. Bu projeler arasında, su yönetimi, tarım kooperatifleri, yol yapım ve bakımı ile mesleki eğitim projeleri yer almıştır (ISAF [web], 25.12.2013). Aralık 2012 ayı itibarıyla uluslararası bağışçılar APRP programı için 220 milyon ABD doları tutarında bağış sağlamayı taahhüt etmiştir. Bağış sağlayan 12 ülke arasında, Japonya (52,1 milyon ABD doları ile büyük katkı sağlamıştır), ABD, Avustralya, Finlandiya, Almanya, İtalya, Danimarka, Hollanda, Kore Cumhuriyeti, İspanya, Birleşik Krallık ve Estonya yer almıştır. 31 Ekim 2012 tarihi itibarıyla, program için 41,1 milyon ABD doları harcandığı vurgulanmaktadır. BM Kalkınma Programının (UNDP) da mali program için denetim sağladığı ve fon yönetimine yardımcı olduğu belirtilmektedir (ISAF [web], 25.12.2013).

Afganistan Devlet Başkanı APRP programından bizzat sorumlu olmuştur. Yüksek Barış Konseyinin politika konusunda Devlet Başkanına danışmanlık yapması, programı uygulaması için Ortak Sekreterliği yönlendirmesi ve alt-komiteler aracılığıyla destek sağlaması planlanmıştır. Ortak Sekreterlik ise ISAF’ında temsil edildiği kurumlar arası bir devlet organı olarak planlanmıştır. Ortak Sekreterlik programın tüm unsurlarını bir araya getirmekle ve ulus-altı düzeyde teknik destek sağlamakla görevlendirilmiştir. Ortak Sekreterliğe bağlı eyalet ve ilçe komiteleri de alt düzeyde programın uygulanmasından sorumlu tutulmuştur (ISAF Reintegration Guide, 2010:6). Yüksek Barış Konseyi, Taliban ile müzakereleri izlemekle de sorumlu olup, ülke genelinde konferanslarla ve etkinliklerle bunu anlatmaya çalışmıştır. Ayrıca Yüksek Barış Konseyi uzlaşma için uluslararası destek ve iş birliği

oluşturmak için bölgesel temaslarını artırmış, Yüksek Barış Konseyi temsilcileri Hindistan'a gitmiş ve Pakistan'da çeşitli toplantılar yapmıştır. Ancak, Yüksek Barış Konseyi Başkanı Burhaneddin Rabbani'nin 20 Eylül 2011 tarihinde suikasta uğraması bu uzlaşma çabalarını olumsuz etkilemiştir. Bu suikast Taliban'ın bazı aşırı unsurlarının barışla veya uzlaşma ile ilgilenmediği şeklinde yorumlanmıştır (RPTSSA, 2011b:91). Diğer taraftan, uluslararası toplumdan gelmesi gereken ilave finansmanın olmayışı nedeniyle, APRP'in 2014 yılı içinde önemli bir mali açık ile karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir (RPTSSA, 2014:17). Bu çerçevede, merkezi yönetim yolsuzluk içinde ve zayıf olarak algılanırken, Taliban'ın böyle bir uzlaşma veya yeniden bütünleşme sürecinin tarafı olması pek mantıklı gözükmemektedir.

c. Yolsuzlukla Mücadele

ISAF komutanı, uluslararası toplum ve Afgan hükümeti ile koordineli olarak, yolsuzluk için ortak bir anlayış geliştirmek, Afgan liderliğinin yolsuzlukla mücadele çabalarını desteklemek ve önemli ortaklarla ISAF'ın yolsuzlukla mücadele faaliyetlerini koordine etmek maksadıyla, Ağustos 2010 ayında Birleşik Müşterek Kurumlararası Görev Kuvveti-"Şeffaflık" (the Combined Joint Interagency Task Force/CJIATF-Shafafiyat) adı altında yeni bir birimin kurulmasını onaylamıştır (RPTSSA, 2010b:10). Bu tarihten itibaren CJIATF-Shafafiyat yolsuzlukla ve organize suç faaliyetleri ile mücadele faaliyetleri ile meşgul olan üç Görev Kuvvetinin (Task Force 2010, Task Force Spotlight ve CJIATF-Nexus) çabalarını entegre etmekle sorumlu olmuştur. Task Force-2010 ve Task Force Spotlight, ABD ve ISAF ihale süreçlerin eşgüdümü ve gözetiminin sağlanmasında ve uluslararası kaynaklarının farkında olmadan suç şebekelerini veya direniş gruplarını güçlendirmesini önlemeye çabalamıştır. CJIATF-Nexus ise, ISAF ve diğer kurumlar arası elemanlarla koordineli olarak, uyuşturucuyla mücadele çabalarını desteklemede kolluk kuvvetleri ve askeri operasyonların entegrasyonuna katkıda bulunmuştur (RPTSSA, 2011b).

Kabil'deki ISAF karargâhında bulunan CJIATF-Shafafiyat, planlamacıların, analistlerin, işlem memurlarının, danışmanların ve üst düzey liderlik ekibinin yer aldığı yaklaşık 40 kişilik kurumlar arası personelden oluşmuştur. CJIATF-Shafafiyat, Afgan liderleri ile iş birliği içinde, çeşitli forumlar oluşturmuş ve bu forumlarda, ISAF ve diğer uluslararası kuruluşların, Afgan yetkilileri ile bilgi paylaşımı yapmasına, ortak anlayış geliştirmesine ve ortak, somut çözümler geliştirmesine çabalamıştır. Bunların en başında gelen Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik (Sorumluluk) Çalışma Grubu olmuştur. CJIATF-Shafafiyat ve Milli Güvenlik Konseyinin Afganistan Ofisi tarafından ortaklaşa ev sahipliği yapılan bu çalışma grubuna katılan çeşitli ABD devlet kurum temsilcileri, uluslararası kuruluşlar, Afgan Bakanlık temsilcileri ile yolsuzluğun azaltılması için öneriler geliştirmiştir (SIGAR Information Paper, 2011).

Afganistan'da yolsuzlukla mücadelede Başkan Karzai'ye ISAF'ın desteğini güçlendirmek amacıyla, ISAF komutanı General Petraeus Eylül 2010 ayında "ISAF Karşı Direniş Harekâtı Sözleşme Kılavuzunu" yayımlamıştır. Söz konusu kılavuz ile Afganistan'da hâlihazırda yaygın olan yolsuzluğa, ISAF'ın mal ve hizmetler için yaptığı sözleşmelerin katkıda bulunmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. 2009 mali yılı için NATO ve ABD kuvvetlerinin Afganistan'da müteahhitlik hizmetleri ve malları için harcamalarının yaklaşık 14 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Harcanan para ile yolların, güç kaynaklarının, ticari altyapının, su ve tıbbi klinik durumunun ve güvenliğin geliştirilmesine çalışılmıştır (NATO [web], 13.09.2010).

Bahse konu kılavuzda mal ve hizmet alımında ilk olarak Afgan sermayeli şirketlere öncelik verilmesi, Afganlıların işe alınması, Afgan ürünlerinin satın alınması ve Afgan kapasitesinin oluşturulması istenmiştir. Bu mümkün değilse, sözleşme yapılacak şirketlerin Afgan firmalarla ve Afganlılarla çalışmasının teşvik edilmesi vurgulanmıştır. Ayrıca, mal ve hizmet sunanların incelenebilmesi için standart veri tabanlarının ve sistemlerin oluşturulmasını, böylece yanlış insanlarla sözleşme yapılmasının engellenmesi istenmiştir. Projelere öncelik vermek, uygun şirketleri

belirlemek, potansiyel şirketleri incelemek ve gözetimi geliştirmek için yerel şuraların ve Afgan hükümetinin ve özel sektör liderlerinin kullanılması önerilmiştir. Müteahhitler ve suç şebekeleri arasında bağlantıların belirlenmesi durumunda, sözleşmelerin askıya alınması veya sözleşmenin fesih edilmesi gibi uygun önlemlerin alınması vurgulanmıştır (Petraeus, 2010: 1-2).

Bunun yanında ISAF seçimlerdeki yolsuzlukların azaltılmasına yönelik olarak, Afganistan hükümeti, BM unsurları ve donör ülkeler arasında oylama yapılan bölgelerde dolandırıcılığı azaltmak için bir dizi pratik ve teknik reformları teşvik etmek için nüfuzunu kullanarak gayret birliğini oluşturmaya çalışmıştır (RPTSSA, 2010a:48).

ç. Uyuşturucu ile Mücadele

Afgan Hükümeti, ISAF, İngiltere, ABD Büyükelçiliği ve uluslararası toplumun çeşitli kuruluşlarının desteği ile birlikte, uyuşturucularının yok edilmesi faaliyetlerine liderlik etmiştir. ISAF görevi uyarınca Kandahar, Helmand, Uruzgan, Badghis ve Farah'ın yer aldığı beş öncelikli eyalette ağırlıklı olarak destek sağlamayı hedeflemiştir. ISAF açıdan bakıldığında, Afgan hükümetinin liderliğinde uyuşturucuların yok edilmesi, sadece haşhaş ekiminin azaltılması ile toplam afyon üretimini azaltmak ile sınırlı olmamış, bununla birlikte öncelikli illerde hukuk, düzen ve yönetimin eşit olarak geliştirilmesini kapsamıştır (RPTSSA, 2010a:74).

Uyuşturucu ile mücadelede, ISAF operasyonları Afganistan hükümeti ve uluslararası topluma destek olmaya devam etmiştir. Afgan güçlerine özellikle lojistik ve istihbarat desteği sağlanmıştır. Bölgesel İmar Ekipleri ise, ISAF bilgi harekâtı ile desteklenen ve alternatif geçim programlarının tanıtımına katkı sağlayan eyalet planlamacılarına rehberlik sağlanması yolunda çalışmaya devam etmiştir. ISAF, doğrudan yetiştiriciliğe veya çiftçilere yönelik operasyonlar yapmadan, hükümetin uyuşturucu ile

mücadele güçlerinin narkotik üretimini ve ticaretini zorlaştırmasına destek sağlamıştır (S/2009/283, 2009:7). Kasım 2008 ayında direnişi destekleyen uyuşturucu tesislerinin ve kaçakçılarının hedeflenmesinde ISAF'a daha fazla esneklik sağlamak için NATO angajman kurallarını değiştirmiştir (RPTSSA, 2009b:7).

Ancak bu girişimden beklenen sonuçların alındığını söylemek pek mümkün değildir. BM ile Afganistan'ın uyuşturucu ile ilgili birimleri tarafından Kasım 2013 ayında yapılan Afganistan'daki afyon ekimi ile ilgili araştırmanın sonuçları kötü durumu ortaya koymaktadır. 2007 yılında 193.000 hektarda yapılan afyon ekiminin, 2013 yılında 209.000 hektara ulaştığı, bu durumun 2012 yılına göre %36 oranında bir artışı gösterdiği belirtilmektedir. Daha önce, afyon ekiminden temizlenmiş vilayetler olarak ilan edilen Kuzey Afganistan'daki Faryab ve Balkh vilayetlerinin de bu statüsünü kaybettiği vurgulanmaktadır. Sonuçta, 2013 yılında afyon üretiminin 2012 yılına göre %49 artış ile 5.500 tona ve 2001 yılından itibaren en üst düzeye ulaştığı açıklanmıştır. Bu artışın arkasındaki nedenlerden birinin 2012 yılında afyon fiyatlarının yüksek düzeyde olması, diğerinin ise uluslararası askeri koalisyonun çekilmesi ve 2014 yılındaki Cumhurbaşkanı seçimlerine ilişkin spekülasyonlar nedeniyle çiftçilerin ülkenin siyasi geleceği ilişkin belirsizliğe karşı kendini korumaya çalışması gösterilmektedir. Araştırmada göze çarpan husus, 2013 yılında toplam afyon ekiminin büyük bir çoğunluğunun (% 89), Afganistan'ın Güney ve Batı bölgelerinde ülkenin en güvensiz illeri olarak tanımlanan dokuz vilayetinde (Helmand, Kandahar, Farah, Nimroz, Nangarhar, Uruzgan, Badghis, Badakhshan ve Day Kundi) olmasıdır (Afghanistan Opium Survey-2013, 2013:4-6). Bu durum güvenlik açısından da işlerin iyi gitmediğini teyit eden bir emaredir.

d. Afgan Kamu Koruma Gücü

Ağustos 2010 ayında Devlet Başkanı Karzai tarafından, ISAF binalarının ve konvoyların, diplomatik ve sivil toplum örgüt personelinin ve kalkınma projelerinin güvenliğinden sorumlu olan Afganistan'daki yaklaşık

34.000 kişiyi istihdam eden Özel Güvenlik Şirketleri ile ilgili önemli bir karar alınmıştır. Afgan hukukuna ve gümrük kurallarına aykırı faaliyet gösteren Özel Güvenlik Şirketlerinin, Aralık 2010 ayına kadar dağıtılması ve faaliyetlerinin Afgan İçişlerini Bakanlığına bağlı olacak yaklaşık 25.000 kişilik Afgan Kamu Koruma Gücü tarafından üstlenilmesine dair Başkan Karzai bir kararname yayımlamıştır (RPTSSA, 2011b:70-71). Ancak belirlenen sürede Afgan Kamu Koruma Gücünün bu görevi yerine getiremeyeceği göz önüne alınarak, Afgan yönetimi, ISAF ve uluslararası toplumla iş birliği yaparak, 12 aylık bir geçiş stratejisi geliştirmiştir. 12 aylık sürecin 22 Mart 2011 tarihinde başlaması ve 20 Mart 2012 tarihinde sona ermesi planlanmıştır. Bu sürecin sonunda ISAF inşaat şantiyeleri ve ISAF üsleri için güvenlik hizmeti sağlanması ile ilgili Afgan Kamu Koruma Gücü ile sözleşme yapılması öngörülmüştür. Afgan Kamu Koruma Gücü, 12 ay içinde yeterli seviyeye ulaşamadığında, sürecin şartlı olarak ilave 12 ay daha uzatılması planlanmıştır. Geçiş stratejisi, Afgan yetkilileri ile yakın ilişkileri nedeniyle de yedi Özel Güvenlik Şirketinin dağıtılmasını gerekli görmüştür. ISAF ve ABD Büyükelçiliği, Afgan Kamu Koruma Gücünün koalisyonun ve uluslararası toplumun ihtiyaçlarını karşılaması için gereksinim duyacağı yönetim ile komuta ve kontrolü geliştirmede İçişleri Bakanlığına yardımcı olmuştur (RPTSSA, 2011b:70-71). Ekim 2013 ayı itibarıyla Afgan Kamu Koruma Gücü çerçevesinde 16.483 korumaya eğitim verilmiştir. NTM-A'de 2011 itibaren Afgan Kamu Koruma Gücüne destek sağlamıştır. Bu destek danışmanlık sağlanmasını, konvoy operasyonlarını, uluslararası sit alanlarının devredilmesi ve iş yönetimi konularını kapsamıştır (ANSF, 2013).

e. Geçiş Süreci (Transition)

Kuzey Atlantik Konseyinin 20 Kasım 2010 tarihindeki Lizbon toplantısına katılan Devlet ve Hükümet Başkanları, Afganistan'daki ISAF misyonunun İttifak'ın önemli bir önceliği olmaya devam ettiğini, Cumhurbaşkanı Karzai ile yapılan toplantıda, ISAF'ın 21 ortağının, BM'nin, AB'nin, Dünya Bankasının ve Japonya'nın, Bükreş Zirvesinde kararlaştırılan stratejik vizyonda belirttiği ve Strazburg/Kehl Zirvesi'nde yinelediği

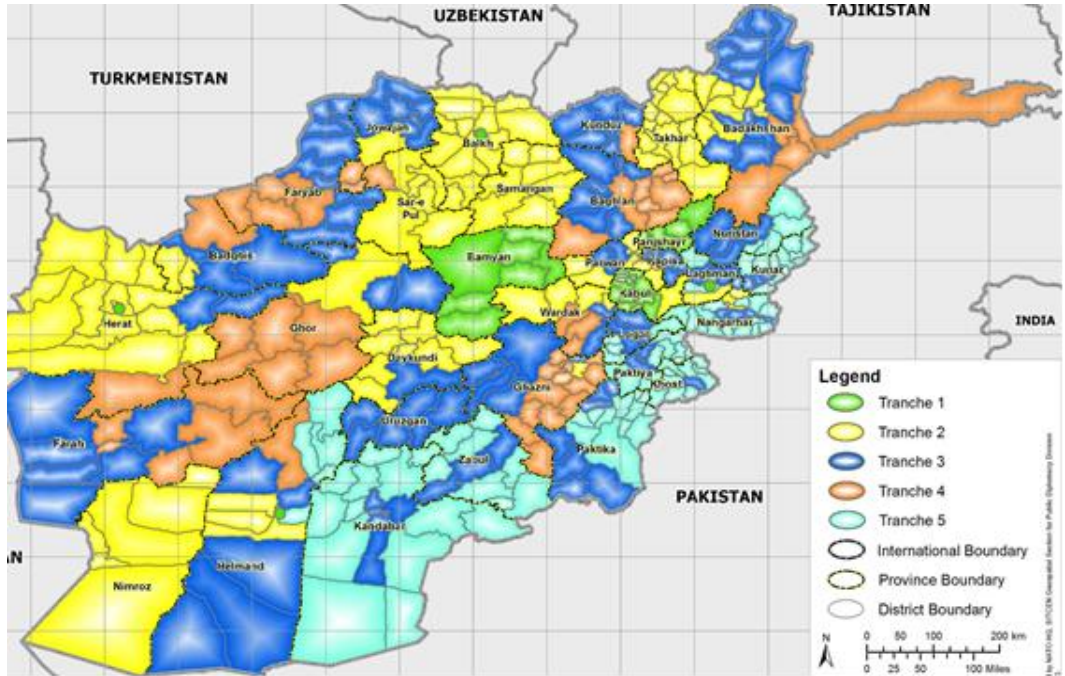
Afganistan'a uzun vadeli taahhüdü tekrar beyan etmiştir. Toplantıda ayrıca, Afgan güvenlik sorumluluğu ve liderliğine geçiş sürecinin 2011 yılında başlaması için çalışmaların devam ettiği, geçişin takvim odaklı değil koşul tabanlı olacağı ve geçiş sürecinin ISAF birliklerinin geri çekilmesi ile eşit anlama gelmediği vurgulanmıştır. 2014 yılı sonuna kadar Afgan güçlerinin Afganistan'ın tamamında güvenliğin tüm sorumluluğunu üstleneceği belirtilmiştir. Afganistan hükümeti ile Kalıcı Ortaklık vasıtasıyla, uzun vadeli taahhüdün devam edeceği belirtilmiştir (NATO [web], 20.11.2010).

Afgan bakanlıklar ve uluslararası toplum tarafından Ortak Afgan-NATO İntikal (Geçiş) Kurulu (Joint Afghan-NATO İnteqal/"transition" Board-JANIB) oluşturulmuştur. Bu kurulun sorumluluğu, bir eyalette geçiş sürecini başlatmak için hazırlık durumunu değerlendirmede kullanılacak ölçüt ve kıstasların geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Söz konusu kurul geçiş sürecini görüşmek için ilk defa 2010 yılının son çeyreğinde toplanmıştır (RPTSSA, 2010b:12).

Ortak Afgan-NATO İntikal (Geçiş) Kurulu, Cumhurbaşkanı Karzai tarafından atanan Afgan Geçiş Koordinasyon Komisyonu Başkanı, ISAF komutanı ve NATO Kıdemli Sivil Temsilcisi eş başkanlığında, 2011-2014 yılları arasında geçiş için bir zaman çizelgesi oluşturmuş ve geçiş sürecinin hedefleri olarak istikrar ve kendi kendine yetmeyi belirlemiştir. Şubat 2011 ayında İntikal (Geçiş) Kurulu, Kuzey Atlantik Konseyi'ne ve Afgan hükümetine geçiş sürecini başlatmak için hazır olarak değerlendirilen coğrafi alanları önermiştir (RPTSSA, 2011a:50). Daha sonraki aşamalarda riski en aza indirmek için, ISAF ve Afgan hükümeti güçlü koalisyon varlığından yararlanarak güney ve doğu bölgelerdeki zor alanlardan bazıları da dâhil olacak şekilde geçiş sürecini başlatmıştır (RPTSSA, 2012a:50).

Bir coğrafi alanda güvenlik geçişini başlatmak için dört koşul belirlenmiştir. İlk olarak, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin daha az yardım ile ilave güvenlik sorumluluklarını üstlenme kapasitesine sahip olması gereklidir. İkinci olarak, belirli bir alanda güvenlik tehdit düzeyinin halkın rutin günlük faaliyetlerini sürdürmeye imkân veriyor olması gereklidir. Üçüncü olarak,

ISAF'ın yardımı kademeli olarak azalırken, istikrar sağlayacak bir tabaka oluşturmak üzere yerel yönetimin yeterince gelişmiş olması gereklidir. Dördüncü olarak, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin kapasite ve yetenekleri arttıkça ve güvenlik ortamı geliştikçe, ISAF'ın varlığını azaltmak için uygun pozisyon alması gereklidir (RPTSSA, 2011a:49-50). Bu çerçevede geçiş sürecinin beş aşamada 2014 yılına kadar tamamlanması öngörülmüştür. Geçiş sürecinin beş aşamasının gelişimi Harita-4'de sunulmuştur. Burada ilk aşama yeşil, ikinci aşama sarı, üçüncü aşama mavi, dördüncü aşama turuncu ve beşinci aşama açık mavi renklerle gösterilmiştir (NATO [web], 18.06.2013).

Harita-4: Geçiş Sürecinin Beş Aşaması (Kaynak: NATO [web], 18.06.2013).

Afgan hükümeti ile ortaklaşa, NATO ve ISAF tarafından geçiş sürecinin uygulamasına yönelik planlar geliştirilmiş ve bu planlar Ortak Afgan-NATO İntikal (Geçiş) Kurulu tarafından onaylanmıştır. Uygulama planları geçişin uygulanması sırasındaki komuta ve kontrol ilişkilerini ve güvenlik gelişim planlarını, güvenlik geçiş sürecine destek olacak yönetim ve kalkınma faaliyetlerini ve geçiş bölgelerinde yaşayan halka geçişin nasıl anlatılacağını içeren stratejik iletişim planlarını kapsamıştır. 16 Temmuz 2011

tarihinde, Ortak Afgan-NATO İntikal (Geçiş) Kurulu, Devlet Başkanı Karzai tarafından açıklanan eyaletlerin ve belediyelerin ilk dilimi için geçiş süreci uygulama planlarını onaylamıştır (RPTSSA, 2011b:55).

Geçiş sürecinin bir parçası olarak ve Afgan yönetiminin paralel yapılara ilişkin kaygıları sonucu, Haziran 2011 ayında, Bölgesel İmar Ekiplerine katkıda bulunan ülkeler Bölgesel İmar Ekiplerinin aşamalı olarak devreden çıkarılmasına karar vermiştir. Bunun için bulunduğu eyalette geçiş süreci tamamlandığında, Bölgesel İmar Ekiplerinin de faaliyetlerini durdurması ve aşamalı olarak devreden çıkması planlanmıştır (RPTSSA, 2011b:56).

Afgan Bakanlar Kurulu ve NATO Savunma Bakanları tarafından onaylandıktan sonra, 22 Mart 2011 tarihinde Başkan Karzai, Kabil (Surobi hariç), Panjshir, Bamyar, Balkh (Mezar-ı Şerif ilçesinde), Helmand (Lashkar Gah ilçesi), Laghman (Mehtar Lam ilçesi) ve Herat eyaletlerinde Temmuz 2011 ayında geçişin başlayacağını ilan etmiştir. Açıklanan eyaletler, yaklaşık yüzde 20-25 civarında Afganistan nüfusunu yaşadığı bölgeyi kapsamıştır. İlk aşamada geçiş sürecine girecek eyaletlerin seçiminde coğrafi ve etnik denge dikkate alınmıştır (RPTSSA, 2011a:50). Bu alanların her birinde güvenlik sorumluluğunun resmi devir teslimi Temmuz 2011 ayının ortalarından sonra gerçekleştirilmiştir (Brooke-Holland ve Taylor, 2012:9). Başkan Karzai tarafından, geçiş sürecinin ikinci aşaması 27 Kasım 2011'de, üçüncü aşaması 13 Mayıs 2012'de, dördüncü aşaması 31 Aralık 2012'de ve son aşaması 18 Haziran 2013'de ilan edilmiştir (NATO [web], 18.06.2013).

Geçiş süreci ile ilgili en dikkat çekici nokta NATO'nun Afganistan için belirlediği beş aşamalı planın üçüncü aşamasıyla ilgilidir. Çünkü beş aşamalı plana göre NATO'nun Afganistan'da coğrafi genişlemeyi tamamladıktan sonra istikrarı sağlayıp geçiş sürecine geçmesi gerekmektedir. Ancak, gerek Başkan Obama'nın 2009 yılındaki beyanları gerek se ISAF komutanı General McChrystal'ın Ağustos 2009 ayındaki değerlendirmesinden açıkça anlaşılabilir 2009 yılına kadar NATO'nun

Afganistan'da istikrar sağlamada başarısız olmuştur. Diğer taraftan, 2010 yılı itibarıyla uygulanmaya başlayan yeni halk merkezli karşı direniş harekâtının ve hem ABD'nin hem de ISAF'a katkı sağlayan diğer ülkelerin ilave kuvvet takviyesinin ise 2011 yılının ortalarında geçiş sürecine başlamayı sağlayacak derecede istikrarı sağladığını söylemek pek mümkün gözükmemektedir.

Bu çerçevede, NATO'nun istikrar sağlamadan geçiş sürecine başladığını söylemek daha olası gözükmemektedir. Bunun arka planında ise NATO'nun başından beri meşruluğunu sağlamak için çabaladığı Afganistan Devlet Başkanı Karzai'nin güvenlik sorumluluğunu Afgan güvenlik güçlerinin üstlenmesi talebine, Afgan yönetiminin meşruiyetine zarar vermemek için NATO'nun boyun eğmek zorunda kalması ile açıklanabilir. Bununla birlikte, NATO'nun bu talebi büyük memnuniyetle karşılaması ise Afganistan harekâtına katkı sağlayan ülkelerin harekât başladıktan yaklaşık 13 yıl sonra artık daha fazla sorumluluk almak istememesi nedeniyle mantıklı hale gelmektedir.

Diğer taraftan geçiş süreci ile ilgili olarak, 05 Aralık 2011 tarihinde Bonn/Almanya'da önemli bir uluslararası konferans daha yapılmıştır. Afganistan'ın başkanlık ettiği konferansa, 85 ülke ve 15 uluslararası organizasyonlar katılmıştır. Konferans sonuç bildirisinde, uluslararası toplum ve Afganistan'ın tarihsel ortaklıklarını geçiş sürecinden, on yıllık (2015-2024) dönüşüm sürecine genişlettiği belirtilmiştir. Yenilenen ortaklığın, Afganistan ve uluslararası toplum arasında yönetim, güvenlik, barış süreci, ekonomik ve sosyal kalkınma ve bölgesel iş birliği alanlarında karşılıklı taahhütleri gerektirdiği vurgulanmıştır. Afganistan'ın, devlet kurumlarını güçlendirme, ülke genelinde kamu hizmeti reformu ve etkili bir sivil polis gücü de dâhil güvenlik kurumlarının gelişimi ve adalet reformu arasında bağlantıyı güçlendirerek yönetimi iyileştirme çalışmalarına devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sivillerin korunması, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi ve tüm yolsuzluk biçimleriyle mücadelenin temel öncelikler olduğu belirtilmiştir. Uluslararası aktörlerin rolünün doğrudan hizmet sunumundan,

Afgan kurumlarının kapasite geliştirme ve desteklemeye dönüşeceği açıklanmıştır. Bu sürecin Bölgesel İmar Ekipleri dâhil yerel veya ulusal düzeyde Afganistan hükümeti işlevlerine ve otoritesine paralel bütün yapıların ortadan kaldırılmasını kapsadığı belirtilmiştir (IACB, 2011).

Afgan yetkililerin tam güvenlik sorumluluğu üstlendiği ve sürecin 2014 yılında tamamlanacağı, paralel olarak ISAF'ın kuvvet seviyesinin azaltılacağı açıklanmıştır. Afgan ulusal güvenlik güçlerinin eğitimi ve donatılması, finansmanı ve yeteneklerinin geliştirilmesinde uluslararası toplumun geçiş döneminden sonrada desteğini sürdüreceği belirtilmiştir. Afganistan'ın güvenliği ve istikrarı için ana tehdidin terörizm olduğunu kabul edilmiş ve Afganistan'ın bir kez daha uluslararası terörizm için bir sığınak haline gelmesine asla izin verilmemesine kararlı olduğu yinelenmiştir. Bununla birlikte, uyuşturucu üretimi, kaçakçılığı ve tüketiminin eşit şekilde Afganistan'ın güvenliği ve meşru bir ekonominin büyümesine bir tehdit olarak belirlenmiş ve uyuşturucu ile mücadelede kararlı olduğu vurgulanmıştır. Afganistan'da barış ve güvenliği sağlamak için siyasi çözüme ihtiyaç olduğu, siyasi süreçte müzakere ve uzlaşmanın temel unsurlar olduğu ve Afgan hükümetinin, özellikle Yüksek Barış Konseyi ve Afganistan Barış ve Yeniden Entegrasyon Programı aracılığıyla, barış çabalarının desteklendiği vurgulanmıştır (IACB, 2011).

Afganistan ile ilgili Afgan yönetimi ve ISAF'a katkıda bulunan ülke Devlet Başkanları tarafından, 21 Mayıs 2012 tarihinde yayımlanan Şikago Zirvesi Bildirgesinde, Lizbon Zirvesi'nde kararlaştırılan strateji doğrultusunda, ISAF misyonunun 2014 sonuna kadar tamamlanacağı, ancak Afganistan ile yakın ortaklığın geçiş döneminden sonra da devam edeceği belirtilmiştir. Bu çerçevede, ISAF'a katkıda bulunan ülkelerin Afganistan'ı güvenlik, yönetim, ekonomik ve sosyal kalkınma alanında desteklemeye devam edeceği vurgulanmıştır (NATO [web], 21.05.2012).

NATO/ISAF ve Afganistan hükümetinin, Temmuz 2011 ayında başlayan geçiş stratejisinde kararlı olduğu, geri döndürülemez geçiş

sürecinin yolunda ilerlediği ve 2014 yılı sonuna kadar tamamlanmış olacağı açıklanmıştır. Bu bağlamda, üçüncü aşamada geçiş sürecine girecek eyaletlerin 13 Mayıs 2012 tarihinde Cumhurbaşkanı Karzai tarafından açıklandığı, bunun anlamının Afganistan'ın nüfusunun % 75'inin yakında Afgan ulusal güvenlik güçlerinin güvenlik sağladığı bölgelerde yaşayacağı, 2013 yılının ortalarında, Afganistan'ın tamamında geçiş sürecinin başlamış olacağı vurgulanmıştır. Bunun, Lizbon yol haritasında önemli bir kilometre taşı olacağı ve 31 Aralık 2014 tarihinde ISAF'ın misyonunu tamamlamak için yavaş yavaş kuvvetlerini azaltacağı belirtilmiştir (NATO [web], 21.05.2012).

Afganistan ve NATO'nun 2010 yılında Lizbon'da imzalanan NATO-Afganistan Kalıcı Ortaklığının 2014 yılı ve sonrasında tüm boyutlarıyla geliştirilmeye devam edileceği vurgulanmıştır. Afganistan hükümeti, diğer aktörlerin yanı sıra, NATO'nun Afgan ulusal güvenlik güçlerinin eğitiminde, danışmanlık ve yardım sağlanmasında hayati rolü olduğunu yinelemiş ve NATO'yu bu desteği sürdürmeye davet etmiştir. 2014 yılı sonunda güvenlik sorumluluğunun Afganlılara devri tamamlandığında, NATO'nun savaş misyonundan yeni bir eğitim, danışmanlık ve yardım misyonuna geçeceği belirtilmiştir. Bildiride, uluslararası toplum ve Afganistan hükümeti tarafından, gelecekteki Afgan ulusal güvenlik güçleri kuvvet siyesinin 228.500 kişi olarak, ihtiyaç duyulan bütçenin ise 4,1 milyar ABD doları olarak belirlendiği, 2024 yılından daha geç olmamak kaydıyla Afgan yönetiminin kendi güvenlik güçleri için tüm mali sorumluluğu üstlenmesi gerektiği açıklanmıştır (NATO [web], 21.05.2012).

Barışçıl ve istikrarlı bir Afganistan için, başarılı bir uzlaşma ve yeniden entegrasyon programını kapsayan siyasi sürecin anahtar konumunda olduğu, uzlaşmaya giden sürecin gerçekten Afgan liderliğinde ve Afganlılara ait olması gerektiği ve sürecin cinsiyet veya statüden bağımsız olarak kapsayıcı ve tüm Afgan halkının meşru çıkarlarının temsilcisi olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca uzlaşma sürecinin, egemen, istikrarlı ve birleşik Afganistan'ı teyit etmesi gerektiği, sürecin şiddetten vazgeçirmeyi,

uluslararası terörle bağların koparılmasını içermesi ve Afgan Anayasası ile uyumlu olması gerektiği açıklanmıştır (NATO [web], 21.05.2012).

f. Hukukun Üstünlüğü

Afganistan'da hukukun üstünlüğünün geliştirilmesinde, NTM-A, IJC, Bölge Komutanları, ABD Hükümeti, Bölgesel İmar Ekiplerinde çalışan siviller, UNAMA, STK'lar ve Afgan yetkililer görev almıştır. NATO'nun politikası, tüm sivil yönetim ve hukukun üstünlüğü konularında UNAMA'nın liderliği alması olsa da, koalisyon ortakları tarafından yönetilen bölgesel komutlarında bile UNAMA'nın bu alanda kapasitesi son derece sınırlı olmuştur. ABD ve uluslararası toplum tarafından Afganistan'da hukukun üstünlüğünün oluşumunu desteklemek için geniş bir program yelpazesi yürütülmüştür. Bu program, hâkimlerin, savcılarının ve gardiyanlarının eğitimini, mahkemelerin ve cezaevlerinin altyapılarının gelişimini, yasa uygulama konusunda da polis güçlerinin eğitimini, daha geniş yönetim ve ekonomik kalkınma için destek sağlanmasını, mahkeme idaresinin modernizasyonu için finansman sağlanmasını, kovuşturma sürecinin şeffaflığını geliştirmeyi ve Afganistan'da hukukun üstünlüğüne çabaları olan önemli aktörlere danışmanlık yapılması ve eğitim verilmesi için konu uzmanlarının sağlanmasını içermiştir (RPTSSA, 2012a:74).

Hukukun üstünlüğü ile ilgili temel sorunlar, resmi adalet sistemine erişimde, insan haklarının korunmasına ilişkin yetersiz uygulamalarda, yaygın yolsuzlukta, yetersiz şeffaflıkta, adalet tesisinde ve personelinin yetersiz korunmasında kendini göstermeye devam etmiştir. İnsan sermayesindeki yetersizlik ve Afgan hükümetinin siyasi irade eksikliği programları sürdürmede karşılaşılan diğer sorunlar olmuştur. Afgan hükümetinin bu alandaki devam eden zayıflığı, Taliban adalet sistemlerinin halkın bu ihtiyacını karşılamada tercih edilmesi sonucunu getirmiştir (RPTSSA, 2012a: 74).

Zor arazi şartları ve emniyetsiz durum, avukatların, hâkimlerin ve diğer adalet sektörü yetkililerinin uzak topluluklara erişimde sorunlar oluşturmuştur. Taliban'da kendi mahkemeleri kurarak bu durumu istismar etmiştir. Afgan halkı, Taliban'ın sert cezalarını tasvip etmese de, adaletsizlik içinde başvuracakları tek yer olarak Taliban'ı görmüştür. Afganistan'da hukukun üstünlüğünü geliştirme çabasına yönelik olarak, 09 Haziran 2011 tarihinde ISAF'a katkı sağlayan 48 ülke Savunma Bakanları, NATO Hukukun Üstünlüğü Saha Destek Misyonunun (NATO Rule of Law Field Support Mission-NROLFSM) kurulmasını onaylamıştır (NROLFSM, 05.03.2012).

Bu kuruluşun, Afgan ceza hukuku kapasitesinin gelişimini destekleyen Afgan ve uluslararası sivil teknik personeline, temel saha yetenekleri, irtibat ve güvenlik konularında destek sağlaması ve adalet sistemine erişimin artırılmasını desteklemesi, böylece Afgan hükümetinin etkinliğinin artırılmasına yardımcı olması öngörülmüştür. Daha önce Eylül 2010 ayında ABD tarafından, Afganistan Ulusal Adalet Sektör Stratejisi ile uyumlu adalet sektörü projelerini yürüten ABD'li sivil ajanslara, saha desteği sunmak için Hukukun Üstünlüğü Saha Gücü-Afganistan (the Rule of Law Field Force-Afghanistan) programı oluşturulmuştur. Bu program tarafından sağlanan hukukun üstünlüğü faaliyetlerinin liderliğini, NROLFSM vasıtasıyla ISAF'ın üstlenmesi düşünülmüştür (NROLFSM, 05.03.2012).

ISAF'ın kendisinin hukukun üstünlüğü ile doğrudan meşgul olmaması, bunun yerine bu konuda çalışacak Afgan yetkilileri ve uluslararası aktörleri desteklemesi öngörülmüştür. Konsept olarak, Afganistan'daki Birleşmiş Milletler Yardım Misyonunun (UNAMA) tüm yönetim ve hukukun üstünlüğünü desteklemek ve güçlendirmek için harcanan uluslararası çabalara liderlik etmesi planlanmıştır. NROLFSM'nin beş temel görev üzerinde durması öngörülmüştür: Hukukun üstünlüğü ile ilgili sivil uzmanlar için güvenlik sağlama, uzmanların hareketlerini kolaylaştırmak için Afganistan'da sahada çalışan diğer aktörlerle irtibatı ve koordinasyonu sağlama, güvenli konvoylar oluşturma da dâhil hareket desteği sağlama, hukukun üstünlüğü ile ilgili tesislerde altyapı inşasına mühendislik desteği sağlama, mühendislik desteği ile ilgili sözleşme süreçlerinin denetlenmesi.

NROLFSM'in tutuklu operasyonları ile ilgili herhangi bir faaliyet icra etmesi öngörülmemiştir (NROLFSM, 05.03.2012).

g. Tutuklu Operasyonları

Afganistan'da tutuklu operasyonları ile ilgili olarak, ABD Savunma Bakanlığı tarafından 18 Eylül 2009 tarihinde Müşterek Görev Kuvveti 435 (JTF 435) kurulmuş ve Afganistan'daki tüm ABD tutuklu operasyonlarının komuta, kontrol, gözetim sorumluluğunu üstlenmiştir. Müşterek Görev Kuvveti 435'in ismi, 01 Eylül 2010 tarihinde Birleşik Müşterek Kurumlararası Görev Kuvveti 435 (CJIATF 435) olarak değiştirilmiştir. CJIATF 435'in, Afgan ulusal güvenlik güçleri, Afgan Ulusal Ordu Tutuklama Operasyonları Komutanlığı, ISAF Müşterek Komutanlığı (IJC) ve Birleşik Güvenlik Geçiş Komutanlığı-Afganistan (CSTC-A) ile iş birliği yapması öngörülmüştür. Parwan Gözaltı Tesislerindeki tutuklularla ilgilenmek, tutuklu inceleme süreçlerine ve tutukluların topluma yeniden entegrasyonuna ilişkin programlara gözetim sağlamak, Afganistan'da biyometrik verileri oluşturma çabalarını ve hukukun üstünlüğünü teşvik için diğer kurum ve ortaklarla koordinasyon sağlamak, Birleşik Müşterek Kurumlararası Görev Kuvveti 435'in görev alanları olarak belirlenmiştir (CJIATF 435 Fact Sheet, 11.04.2013).

Bu noktada Afganistan'daki tutuklamalarla ilgili Afgan yönetiminin rahatsızlığına değinmekte fayda görülmektedir. Devlet Başkanı Hamid Karzai, Ocak 2012 ayında ABD liderliğindeki koalisyonunun gözaltında tuttuğu tüm Afgan mahkûmları teslim etmesini ve Afgan egemenliğinin daha fazla ihlalinin önlenmesi maksadıyla bir ay içinde Afganistan'daki cezaevinin kontrolünü devretmesini talep etmiştir. Ayrıca Başkan Karzai, Afgan yasalarının ve tutuklu haklarının cezaevinde ihlal edildiğine dair hükümetinin kanıtı olduğunu söylemiştir (Rosenberg, 2012).

Karzai'nin talebinden yaklaşık iki ay sonra, 09 Mart 2012 tarihinde, ISAF komutanı ve Savunma Bakanı, Mart 2010 ayında ABD tarafından kurulan Parwan Gözaltı Tesislerinin ve Afgan tutuklularının, Afgan kontrolüne devredilmesi için bir Mutabakat Muhtırası imzalamıştır. Aslında ISAF komutanı bu imzayı ABD adına atmıştır. Mutabakat Muhtırasında, belirli koşulların ABD ve Afgan hükümeti tarafından karşılanması şartıyla, devretme tarihinin 09 Eylül 2012 tarihinden geç olmaması öngörülmüştür. CJIATF 435, Parwan Gözaltı Tesisinde ABD tarafından tutuklu bulunan 3.132 kişinin Afgan yönetimine devri için ayrıntılı bir planlama yapmıştır (RPTSSA, 2012a: 76-77). CJIATF 435, Parwan Gözaltı Tesisini 25 Mart 2013 tarihinde resmen Afgan hükümetinin kontrolüne devretmiştir (CJIATF 435 Fact Sheet, 11.04.2013).

ğ. Sivil Kayıpların Azaltılması

2008 yılında, ISAF karargâhında Sivil Kayıplar Azaltma Ekibi (the Civilian Casualties Mitigation Team-CCMT) adı altında bir organizasyon kurulmuştur. Bu ekip ISAF'ın sivil kayıplara sebep olmasını azaltıcı önlemleri koordine etme ve ISAF komuta ile diğer üst düzey lidere stratejik değerlendirmeler ve tavsiyede bulunması planlanmıştır. Bu çerçevede, Sivil Kayıplar Azaltma Ekibinin Afganistan'daki tüm ISAF kaynaklı sivil kayıpları izlemesi, gerçeklerin belirlenmesi için prosedürlerin uygulanması, olay sonrası idare eylemlerinin incelemesi, nedenlerinin değerlendirilmesi ve alınması gereken derslerle ilgili iyi uygulamaların belirlenmesi gibi görevleri yerine getirmesi beklenmiştir (RPTSSA, 2012b:31).

Afganistan'da sivil kayıpları azaltmak için ISAF direktifler yayımlamıştır. 12 Haziran 2012 tarihinde, ISAF komutanı General Allen başka hiçbir seçeneğin mevcut olmadığı öz savunma durumları dışında hiçbir hava mühimmatının sivillerin oturduğu konutlara atılmayacağı konusunda bir emir yayımlamıştır (RPTSSA, 2012b:31).

h. Pakistan ile Afganistan Arasında İş Birliğinin Artırılması

ISAF, Afganistan ve Pakistan arasında askeri koordinasyon ve iş birliğini geliştirmek için de adımlar atılmıştır. 2003 yılında İslamabad'da Afganistan-Pakistan-ISAF Üçlü Komisyonu kurulmuştur (ISAF [web], 23.12.2010). Üçlü Komisyon Afgan ulusal ordusu, Pakistan ordusu ve ISAF temsilcileri arasında askeri ve güvenlik konularında ortak bir forum olarak hizmet vermiştir. Üçlü Komisyon çeşitli düzeylerde düzenli olarak toplanmış ve karşılıklı güvenlik konularını görüşmek, operasyonlarını koordine etmek ve görüş alışverişinde bulunmak için kullanılmıştır. Bu komisyon Sınır Güvenliği Alt Komitesi Toplantısı, Askeri İstihbarat Paylaşımı Çalışma Grubu, El Yapımı Patlayıcı Maddelerle Mücadele Çalışma Grubu ve İcra Yürütme Komitesi şeklinde dört alt-komite tarafından desteklenmiştir. Afganistan, ISAF ve Pakistan arasında kurulan Ortak İstihbarat Merkezi, Üçlü Komisyon üyeleri arasında koordinasyonu sağlamıştır (NATO [web], 08.05.2009).

Üçlü Müşterek İstihbarat Operasyon Merkezi (T-JIOC) 25 Ocak 2007 tarihinde ISAF karargâhında kurulmuştur. Müşterek İstihbarat Operasyon Merkezi, iş birliği ve ortak çalışma ortamı sağlamayı, Afganistan ve Pakistan sınırları içinde faaliyet gösteren unsurların operasyonel etkinliğine katkıda bulunmak için bilgi operasyonları ve el yapımı patlayıcı maddelerle mücadele konusunda teknik bilgi ve istihbarat değişimini etkinleştirmeyi amaçlamıştır. Ortak operasyonları planlamak ve desteklemek amacıyla, Müşterek İstihbarat Operasyon Merkezinde ISAF personelinin, Pakistanlı ve Afgan meslektaşları ile birlikte, istihbarat değerlendirmelerini ve sınır sorunlarının analizini geliştirmek için çalışması planlanmıştır. Üçlü Müşterek İstihbarat Operasyon Merkezinde 6 Pakistanlı, 6 Afgan ve 12 ISAF personelinin çalışması planlanmıştır (JIOC Fact Sheet, 2007). Diğer taraftan, Eylül 2009 ayında Sınır Sorunları Çalışma Grubu oluşturularak, gümrük, göçmenlik ve diğer sınır sorunları ile ilgili olarak ABD Büyükelçiliği, ISAF, Afgan hükümeti ve diğer donörleri bir araya getirmek ve koordine sağlamak amaçlanmıştır (Cablegate, 2010). ISAF Sınır Sorunları Çalışma Grubu tarafından, yol erişiminin iyileştirilmesi, operasyonlarını desteklemek için enerji üretimi, modern gümrük ekipmanların montajı ve Afgan sınır polisine

eğitmen/danışman sağlanması çabaları koordine edilmiştir. Ana fonksiyon alanlarından birini, gümrük muayene işlemlerini yenileme, mal taşınmasının hız ve verimliliğini artırma, yasadışı ticareti azaltma, yolsuzlukla mücadele ve yeni pazarlara ihracatı kolaylaştırma oluşturmuştur (RPTSSA, 2010a:64).

Üçlü Müşterek İstihbarat Operasyon Merkezinin tüm sınır ötesi koordinasyonu denetleyecek kontrol merkezi olarak hizmet vermesi planlanmıştır. Bu çerçevede, çatışmaları çözmek ve sınır ötesi operasyonları koordine etmek için Sınır Kontrol Merkezleri Pakistan ve Afganistan arasındaki sınır boyunca stratejik olarak konuşlandırılmıştır (RPTSSA, 2010a:32). Daha sonra Üçlü Müşterek İstihbarat Operasyon Merkezinin ismi T-JOC olarak değiştirilmiştir. Bu Müşterek Üçlü Operasyon merkezinde icra edilen toplantılarda genellikle tarafların istihbarat paylaşımının günü geçen istihbarat bilgilerini içerdiği ve ISAF personeli aracılık yapmadan tarafların birbirleriyle temas sağlamaktan imtina ettiği görülmüştür. İki tarafta birbirlerini, silahlı yasadışı örgütleri topraklarında barındırmakla ve bu örgütlerin diğerinin topraklarına sızmasına müsaade etmekle suçlamaktadır. Bu kapsamda Afgan ulusal güvenlik güçleri ile Pakistan ordusu arasında askeri ilişkilerin geliştirilmesinin sorunlu olduğu gözükmektedir.

Çözülenmemiş sınır sorunları Afganistan ve Pakistan arasındaki sürtüşmenin ana kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Her iki tarafın eylemleri iki ülke arasında bu sürtüşmeyi alevlendirmekte ve her iki ülke askeri güçleri arasında anlamlı bir ilişki için gerekli olan güven kaybına sebep olmaktadır. ISAF sınır ötesi koordinasyonu geliştirmek için Afganistan-Pakistan-ISAF arasında bir prosedürün hazırlanmasına öncülük etmiş olmasına, her üç tarafın subaylarının görev yaptığı Kabil'de (ISAF karargâhında) Üçlü Ortak Operasyon Merkezi kurmasına, iki ülke arasında sınır sorunlarını çözmek için çaba harcamasına ve sınır ötesi ilişkileri geliştirmek için sınır toplantıları yapmasına rağmen bu konuda ciddi sorunlar devam etmektedir (Dunford, 2013:9-10). İki ülke arasında önümüzdeki günlerde sorun olacak konular arasında: Afganistan'ın Pakistan ile sınırı tanımadaki isteksizliği; sınır çizgisini belirlenmesi ile ilgili zorluklar; bazı Afgan liderlerinin Afgan halkı arasında Pakistan aleyhine olan duyguları istismar etme eğilimi; Taliban

unsurları ile Pakistan'ın sürekli ilişkisi; Pakistan sınırları içindeki direniş sığınakları; Hindistan ile Afganistan'ın gelişen güvenlik ilişkisi yer almaktadır (Schroden ve diğerleri, 2014:37-38).

Bu noktada ABD'nin Pakistan sınırları içinde izinsiz operasyon yapmasının bu durumu daha da karmaşıktırdığını belirtmek gerekmektedir. Afganistan'da güvenliğin tesis edilmesinde belki de en önemli husus, direniş hareketinin sınır ötesindeki güvenlik sığınaklarından Afganistan'a sızmasının önlenmesidir. Afganistan-Pakistan arasındaki sınır geçişlerinin etkin kontrolünün sağlanması Taliban direnişinin kontrol altına alınmasında önemli bir aşama olacaktır. Afganistan'daki Taliban direnişinin, hem yönetim kadrosu ile fiziksel bağlantısının kesilmesi hem de direnişin hareket serbestisinin kısıtlanması açısından sınır geçişlerinin kontrolünün sağlanması önemlidir. Bu kontrol, lojistik, personel ve mali kaynak açısından da Taliban direnişinin sınırlandırılmasına imkân verecektir. Ancak, bu konuda harcanan çabalar istenen sonucu vermemiştir. Bu alanda da NATO'nun başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. En başta bu konuda önemli bir misyon üstlenen ABD'nin, Pakistan sınırları içine düzenlediği izinsiz hava operasyonları, Pakistan'ın iş birliği masasına oturmasını engellemektedir.

Pakistan sınırları içinde, ABD tarafından yapılan ilk operasyonun, Taliban'ı destekleyen Pakistanlı Nek Muhammed'i hedef alan ve 2004 yılında Güney Veziristan'da İnsansız Hava Aracı (Drone) ile yapılan bir hava saldırısıdır (Mazzetti, 2013). Daha sonra Haziran 2008 ve Temmuz 2011 ayları arasında gerçekleşen dört saldırı sonucu 18 Pakistanlı asker hayatını kaybetmiş ve 10 asker de yaralanmıştır. 26 Kasım 2011 tarihinde gerçekleşen ve Salala olayı olarak bilinen saldırı ise en ciddi saldırılardan biri olmuştur. ABD uçak ve helikopterleri tarafından yapılan hava saldırısı sonucunda 24 Pakistanlı asker şehit olmuş ve 13 asker yaralanmıştır. Pakistan, ABD/ISAF'ın bu olayların farkında olduğunu ve her zaman tekrarını önlemeye karar verdiğini, ancak ABD/ISAF'ın sorgulamalarının sonucunda sorumluluğun kabul edilmesinden kaçınıldığını ve kimsenin bu olaylardan sorumlu tutulmadığını belirtmektedir. Ayrıca, Pakistan içinde Pakistan karakollarını bilerek hedef alan ABD/ISAF/NATO saldırılarının, Pakistan'ın

toprak bütünlüğü ve egemenliğinin, Afganistan ile sınırlı olan ISAF görev talimatının açıkça ihlali olduğunu vurgulamaktadır (ISPR [web], 23.01.2012). Pakistan yönetiminin bu operasyonlardan memnun olduğunu söylemek de mümkün değildir. ABD'nin 01 Kasım 2013 tarihinde Kuzey Veziristan'da yaptığı saldırı sonrasında, Pakistan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, bu saldırıların Pakistan'ın egemenliğinin ve uluslararası insani yasaların ihlali anlamına geldiği, Pakistan Taliban ile diyalog girişimlerini ve bölgede barış ve istikrar getirmek için Pakistan'ın çabalarını olumsuz etkilediği açık şekilde belirtilmiştir (MFAP [web], 01.11.2013; MFAP [web], 02.11.2013). Bu noktada, ISAF birliklerinin ve ABD Birliklerinin aynı ABD'li general komutası altında olduğu göz önüne alındığında bu saldırıların kimin adına yapıldığını net olarak söylemek bazen zor olabilmektedir. Ancak kullanılan İnsansız Hava Araçlarının ABD'nin olduğuna kuşku bulunmamaktadır.

Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) tarafından Ekim 2013 ayında hazırlanan raporda, ABD'nin dron saldırılarının hukuka aykırı olarak insanları öldürdüğünü ve bu tür öldürmelerin bazı durumlarda hukuk dışı infaz ve savaş suçu boyutlarına varmasından ve diğer uluslararası insani hukuk kurallarının ihlaline neden olmasından duyulan endişeyi açıkça belirtmektedir (AI, 2013:56). Bu saldırıların, en basit anlamda ISAF'ın sınır ötesi koordinasyonu geliştirmek için Afganistan-Pakistan-ISAF arasında bir uzlaşmaya varılmasını engelleyeceğini söylemek mümkündür. Çünkü ABD Afganistan'daki üslerini kullanarak Pakistan sınırlarını içine bu saldırıları gerçekleştirirken, Pakistan'ın Afganistan'a karşı kayıtsız kalmasını beklemek iyimserlik olacaktır.

1. Afgan Ulusal Güvenlik Güçlerinin Geliştirilmesi

ISAF'ın öncelikli görevleri arasında, Afgan ulusal ordusu ve polisi için danışmanlık, eğitim ve operasyonel destek sağlamak da dâhil olmak üzere güvenlik sektörü reformunda Afgan hükümetine ve uluslararası topluma destek sağlamak yer almıştır. Bundan amaç, ülke genelinde Afgan

halkına güvenlik ve kolluk kuvvet görevi sağlaması mümkün olan profesyonel, bağımsız ve güçlü Afgan ulusal ordusu ve polisini oluşturmaktır. Bu çalışma, Afganistan'daki Avrupa Polis Misyonu (EUPOL) ve diğer önemli ulusal aktörlerle birlikte, NATO'nun Afganistan'daki Eğitim Misyonu (NTM-A) ve ISAF'ın Müşterek Komutanlığı (IJC) tarafından ortaklaşa yapılmıştır (NATO [web], 01.04.2014).

Kasım 2009 ayında 97.000 kişilik bir kuvvete sahip olan Afgan ordusu, Eylül 2010 ayında 138.200 kişiye, Afgan polisi ise aynı dönemde 95.000 kişiden 120.500 kişiye yükselmiştir (ANSF, 2010). Ekim 2011 ayı itibarıyla Afgan ulusal ordusunun sayısı 170.781 kişiye, Afgan ulusal polis sayısı ise 136.122 kişiye ulaşmıştır. 2011 yılında Afgan hükümeti Afgan ulusal güvenlik güçlerinin Ekim 2012 ayına kadar 305.600'den 352.000 kişiye (195.000 kişilik Afgan ulusal ordusu ve 157,000 kişilik Afgan ulusal polisi) çıkarılmasını onaylamıştır. NTM-A ve CSTC-A bu artış hedefinin karşılanabilmesi için Afgan asker ve polisini, istihdam etme, eğitme ve donatma faaliyetlerini yürütmüştür. Afgan ulusal ordusu ve polisinin eğitilmesi ve sahada konuşlandırılmasına ilaveten, NTM-A uzun vadede kendi kuvvetlerini oluşturması ve sürdürmesi için Afgan ulusal güvenlik güçlerinin iç yeteneğini geliştirmeye de odaklanmıştır (RPTSSA, 2011b:13). Bu çerçevede, NTM-A ile birlikte çalışarak Afgan Savunma Bakanlığı, 587 Afgan askerine diğer askerleri eğitmesi için Eğitici Eğitimi Sertifikası, Afgan İçişleri Bakanlığı ise 126 Afgan polisine Eğitici Eğitimi Sertifikası vermiştir. Ayrıca NTM-A, liderlerin gelişimini hızlandırmaya, okuryazarlık ve mesleki becerilerin oluşturulmasına, yönetimin kültürel yapısının benimsenmesine, kalıcı kurumların, sistemlerin ve kolaylaştırıcı unsurların geliştirilmesine odaklanmıştır. Bu dönemde, Afgan ordusu birimlerinin yüzde 92'den fazlası ve Afgan polisi birimlerinin yüzde 88'i ISAF birimleri ile operasyonel iş birliği/ortaklık yapmıştır. NTM-A/CSTC-A'nın bakanlık geliştirme faaliyetleri, önemli liderle temas sağlamaya, danışmanlık yapmaya, birleşik ve ortak toplantılar ve çalışma grupları oluşturmaya odaklanmıştır (RPTSSA, 2011b:13).

Afgan Milli Savunma Bakanlığı, halkı temsil eden bir güç olmasını sağlamak için Afgan ordusunun Tabur seviyesinde etnik dengelenmesine çalışmıştır. Bu çerçevede Nisan 2010 ayı itibarıyla öngörülen etnik dağılım Tablo-7’de gösterilmiştir (RPTSSA, 2010a:104). Bağımsız ve hükümet dışı uluslararası bir örgüt olan ICG, ABD ve uluslararası ortaklarının gerçekten ulusal bir ordu oluşturmak için net bir taahhüt ortaya koymaması nedeniyle, Afgan liderlerinin bir kez daha silahlı kuvvetleri kontrol etmek için etnik rekabeti istismar ettiğini ve çok etnikli bir ordu oluşturmak hedefine sözde bağlılık gösterdiğini vurgulamaktadır (ICG, 2010a:7).

Tablo-7: Afgan Ulusal Ordusunun Etnik Dağılımı (Kaynak: RPTSSA, 2010a:104).

Etnik Statü	Peştun	Tacik	Hazara	Özbek	Diğerleri
Subay	%42	%41	%8	%4	%5
Astsubay	%46	%36	%10	%4	%3
Erbaş ve Er	%38	%31	%14	%10	%7
Toplam	%41	%34	%12	%8	%5

Eylül 2011 ayı itibarıyla Savunma Bakanlığı, misyonunu gerçekleştirmek için bazı koalisyon yardımına ihtiyacı olduğu şeklinde, İçişleri Bakanlığı ise önemli oranda yardıma ihtiyacı olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. NTM-A/CSTC-A'nın bakanlık geliştirme için ihtiyaç duyduğu deneyimli sivil görevliler ABD Savunma Bakanlığınca karşılanmıştır. Bu kapsamda 2011 yılı sonu itibarıyla 56 sivil danışman NTM-A/CSTC-A bünyesinde görevlendirilmiştir. Bunun yanında NTM-A/CSTC-A'nın Afgan hükümeti ve Afgan halkı ile etkin bir ilişki kurması için gereksinim duyduğu yerel dilleri konuşan ve eğitim ve becerilere sahip asker ve sivil Afganistan

uzmanlarından oluşan kadro, Eylül 2009 ayında ABD tarafından kurulan “Afghanistan-Pakistan Hands Program” çerçevesinde karşılanmıştır. Eylül 2011 ayı itibarıyla bu programda yer alan 27 asker ve sivil personel NTM-A/CSTC-A bünyesinde görevlendirilmiştir. NTM-A, güvenlik güçlerinin güvenilirliğini ve etkinliğini arttırmada önemli bir rol oynayacak kadın güvenlik güçlerinin istihdamını arttırmaya da odaklanmıştır. Bu çerçevede kadın subayların artırılması için çabalarını yoğunlaştırmıştır (RPTSSA, 2011b:13). Ancak, kadınları Afgan ordusuna entegre etme çabaları büyük ölçüde etkisiz olmuştur. Hedef olarak 19.500 olması gereken kadın asker sayısı, Nisan 2012 ayı itibarıyla sadece 350 olmuştur. Aynı durum Afgan polisi içinde geçerlidir. Mart 2012 itibarıyla, hedef 5.000 kadın polis olmasına karşın, Afgan polisinde 1.340 kadın polis görev almıştır. Birçok eyalet komutanları kadın polisleri istememiş, erkek polisleri tercih etmiştir. Buralarda kadın polisler için uygun tesislerin bulunmaması bu tercihte etkili olmuştur (RPTSSA, 2012a:5,13-34).

Mart 2011 ayında 284.952 personel sayısına sahip olan Afgan ulusal güvenlik güçleri, 31 Mart 2012 tarihi itibarıyla 344.108 personel sayısına (Afgan ordusu 194.466 kişi ve Afgan polisi 149.642 kişi) ulaşmıştır. Afgan ordusunda öngörülen büyüme hızı yakalandığı için bu dönemde NTM-A, Afgan Savunma ve İçişleri Bakanlıklarıyla birlikte Afgan ulusal güvenlik güçlerinin niteliğinin (okuryazarlık, lojistik yetenekler) arttırılmasına odaklanmıştır. Kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine ağırlık verilse de, Afgan Savunma ve İçişleri Bakanlıkları yolsuzluk ile ilgili sorunlar yaşamaya devam etmiştir. Bunun yanında, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin genişleme ve gelişmesinde, yıpranma, liderlik eksiklikleri ve personel planlaması, yönetim, lojistik ve tedarikteki sınırlı yetenekler önemli sorunlar olarak devam etmiştir (RPTSSA, 2012a:5,13-34).

Güvenlik alanında yapılması gereken faaliyetler çerçevesinde, uluslararası toplum Afganistan’ın kendi güvenlik yeteneğini geliştirmesine yardımcı olmak için önemli kaynak harcamıştır. Karşı direniş harekâtının icrası açısından en kritik dönemlerden birinde ISAF’ın komutanlığını yapmış

olan General Petraeus, Afganistan'da harcanan çabalarının en kritik unsurlarından birinin Afgan güvenlik güçlerinin gelişimi olduğunu beyan etmiştir (Roggio, 2011). 2014 sonrası süreçte de bütün umutlar Afgan ulusal güvenlik güçlerinin Afganistan genelinde tüm güvenlik sorumluluğunu alması üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede, Afgan güvenlik güçlerinin mevcut durumu önem kazanmaktadır. Pentagon'un bir raporunda Afgan Ordusu, yolsuzluk, adam kayırmacılık ve başarıyı imkânsız hale getirecek eğitimsiz ve motivasyonsuz personel olarak tanımlanmıştır. Dahası, Afgan güçleri son derece ABD'li ortakları bağımlı olarak görülmekte ve ordudan ayrılmaların yıpratıcı derecede olduğu belirtilmektedir. Peştun hâkimiyetinde olan ve Taliban'a sempati duyan Afganistan'ın Güney bölgesinde, özellikle Karzai hükümetinin güçlü halk desteğine sahip olduğunu gösteren hiçbir göstergenin olmadığı belirtilmektedir (Cohen, 2010:5-7).

ISAF komutanı General Dunford'un ABD Senatosuna Afgan Güvenlik Güçlerinin durumu ile ilgili verdiği bilgiler de dikkat çekicidir. General Dunford, "2013 yılında Afgan Ulusal Güvenlik Güçlerinin Sorunları ve Eksiklikleri" başlıklı bölümde; Afgan Ulusal Güvenlik Güçlerinin yetenekleri konusunda önemli eksikliklerin devam ettiğini vurgulamaktadır. Afgan ulusal güvenlik güçlerinin, muharebe komuta-kontrol, ateş desteği, istihbarat, lojistik, el yapımı patlayıcı maddelerle mücadele, yaralı tahliye, istihkâmcılık ile patlayıcı madde keşfi ve havacılık alanlarında ISAF'ın desteğine ihtiyaç duymaya devam edeceğini belirtmektedir. Ayrıca General Dunford, planlama, koordinasyon, ateş destek entegrasyonu, yakın hava desteği, istihbarat, tıbbi tahliye ve komuta ve kontrol alanlarında yardıma ihtiyacının devam edeceğini açıklamıştır. İstihbarat paylaşımının yapıldığını ancak Afgan ulusal güvenlik güçleri arasında bu konuda etkili ve standartlaştırılmış bir yeteneğin oluşturulmadığına dikkat çekmektedir. Afgan ulusal güvenlik güçlerinin yetişmiş personeli elde tutma, okuryazarlık, personel ve malzeme kaybı nedeniyle kuvvetin etkinliğinin azalması (yıpranma) ve firar gibi personel konularında çeşitli sıkıntı yaşadığı belirtilmektedir. Özellikle astsubay ihtiyacının bulunduğu, ancak başvurularda okur-yazarın sınırlı sayıda olduğuna dikkat çekilmektedir. Afgan ordusunda çeşitli nedenlere devam

eden personel veya malzeme kayıplarının derecesinin profesyonel, yeterli ve yetenekli kuvvet gelişimi için önemli bir endişe ve tehdit olduğu vurgulanmaktadır (Dunford, 2013:5-7). CSTC-A verilerine göre ise yıpranma Afgan ordusu için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ocak ve Kasım 2013 döneminde 38.916 Afgan ordusu personeli görevinden ayrılmıştır. Ayrıca, Aralık 2011 ve Kasım 2013 döneminde, Afgan ordusunun 2.055 personeli operasyonlarda hayatını kaybetmiş ve 10.484 personeli yaralanmıştır (SIGAR, 2014:93). Bu kaygıları destekler nitelikte, Felbab-Brown (2013) da Afgan güvenlik güçlerinin lojistik, idame ve diğer destek yetenekleri açısından derin bir yetersizlikle sorun yaşamaya devam ettiğini belirtmektedir. Ayrıca onların yolsuzluk, kayırmacılık, etnik ve patronaj çatlaklar tarafından kuşatıldığını vurgulamaktadır.

Bu noktada, Taliban'ın çöküşünden itibaren ABD'nin, Afgan güçlerini donatmak ve eğitmek için harcadığı 56 milyar ABD dolarından fazla yardımın (Katzman, 2013:1) Afgan yönetimi açısından istenen sonucu vermediğini söylemek mümkündür. Diğer taraftan, özellikle bugün ortaya çıkan en önemli sorun Afgan güvenlik güçlerinin mevcut seviyesini muhafaza edecek kaynağın nasıl sağlanacağıdır. Afgan yönetimine kazandırılan yeteneklerin idamesi için kaynak sağlanmasının önemli olduğunu belirtmek gereklidir. Örneğin ABD'nin, 500 milyon ABD doları tutarında yardımla Afgan Hava Kuvvetleri için İtalya'dan satın aldığı 20 nakliye uçağı (G-222 veya C-27A olarak da bilinir), 200 milyon ABD doları tutarında muhtemel bakım maliyeti karşılanmadığı için kullanılamaz hale gelmiştir (SIGAR, 2014:7). Afgan güvenlik güçlerinin miktarına bağlı olarak bu kuvvetin idamesi için gerekli olacak yıllık finansal kaynak miktarının 4,1 milyar ile 6 milyar ABD doları arasında değişebileceği öngörülmektedir. Afganistan ancak bu kaynağın 0,5 milyar ABD dolarını karşılayabilecek kapasitededir. Diğer kaynağın başta ABD olmak üzere uluslararası bağışçılar tarafından karşılanması beklenmektedir (Katzman, 2014:30). Afganistan'a son on yılda sağlanan yardımların çoğunluğu uluslararası birliklerin operasyonları desteklemek üzere sağlanmıştır. NATO'nun planlanan çekilmesinin bu yardımlarda bir düşüşe neden olması ve Afganistan'ın kalkınma sürecinde

önemli etkileri olması beklenmektedir. Dahası, operasyonlar, bakım ve ordu ve polis maaşları için yükselen güvenlik harcamaları ile giderlerin büyümesi öngörülmektedir (WB Report, 2013:15-16). Afgan hükümetinin bugün için personel maaşlarını ödemek, donanım satın almak, tesisleri korumak ve Afgan güvenlik güçlerinin operasyonlarını sürdürmek için mali kaynaklara sahip olmadığı belirtilmektedir. NATO'nun, Afgan güvenlik güçlerinin mevcut durumunun muhafaza edilmesi için 5 milyar ABD dolarında yıllık maliyeti olabileceğini tahmin ettiği vurgulanmaktadır (SIGAR, 2014:4).

i. Yeniden İnşa, Kalkınma ve Yönetim

Karşı direniş harekâtında, güvenlik sektörünün ötesinde diğer devlet kurumlarının da işlevsel olması gereklidir. İyi işleyen bir ordu bir ülkeyi yönetmek için yeterli değildir (Lockhart, 2013). Bu çerçevede karşı direniş harekâtında güvenlik alanında sağlanan başarı kadar, kalkınma ve yönetim alanında elde edilen kazanımlarda başarı için belirleyici olacaktır.

ISAF'ın yeniden inşa ve kalkınma kapsamında, kendi Bölgesel İmar Ekipleri ile Afganistan'da imar ve kalkınmayı desteklemesi, diğer ulusal ve uluslararası aktörler tarafından yürütülmekte olan imar çalışmalarının bulunduğu alanların güvenliğini sağlaması beklenmiştir. Uygun olan durumlarda ise, Afgan hükümeti ve UNAMA temsilcileri ile yakın iş birliği ve koordinasyon içinde, Afgan hükümet kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından yapılan insani yardım çabalarına destek sağlaması öngörülmüştür. Yönetim alanında ise, yine kendi Bölgesel İmar Ekipleri ile iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü tam olarak tesis etmek ve insan haklarını geliştirmek için gerekli olan kurumları güçlendirmek için Afgan yönetimlerine yardımcı olması beklenmiştir (ISAF [web], 10.09.2013).

Bölgesel İmar Ekipleri, Afgan Ulusal Kalkınma Stratejisi ve Eyalet Kalkınma Planlarında öngörülen amaçlar doğrultusunda, uluslararası çabaların kullanılmasını amaçlamıştır. Bölgesel İmar Ekipleri özellikle

hükümet varlığının uzak bölgelere ulaşmasını sağlamaya yardımcı olarak istikrarsızlığın altında yatan nedenleri ortadan kaldırmaya çalışmıştır (ISAF PRT Handbook, 2009, 4).

ISAF'ın yönetim bağlamındaki rolü, iyi yönetimin bir unsuru olarak Afgan ulusal güvenlik güçlerinin kapasitesinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır. Afgan ulusal güvenlik güçleri ve ISAF, ekonomik ve sosyal kalkınmanın kök salmasını sağlamak için gerekli olan güvenliği sağlamaya çalışmıştır. Yerel seviyede, ISAF'ın Bölgesel İmar Ekipleri ile danışman ve eğitim sağlayarak ve kalkınmaya katkı sağlayacak uluslararası toplulukla ile Afgan makamları arasında bağlantıları kolaylaştırarak, kapasite geliştirme faaliyetleri ve programları desteklemesi öngörülmüştür (Afghanistan Report, 2009:18).

Bölgesel İmar Ekiplerinin asıl görevi yönetim yapılarının büyümesini ve kapasitesinin geliştirilmesi desteklemek ve güvenlik, yönetim ve kalkınmanın geliştirilebileceği bir ortamı teşvik etmektir. Bölgesel İmar Ekipleri, Eyalet Kalkınma Kurullarının yanı sıra, Eyalet ve İlçe Koordinasyon Merkezlerinin kurulmasına yardım etmiş, eyalet ve yerel yönetimlerin kendi kalkınma fikirlerini önceliklendirmesine ve 34 eyaletin Kalkınma Planlarının sonuçlandırılmasına yardım etmiştir (Progress in Afghanistan, 2008:19).

Bu noktada Bölgesel İmar Ekiplerinin ISAF'ın öngörülen üç görevinden ikisinde doğrudan rol alması nedeniyle çok önemli olduğunu belirtmek gereklidir. Aralık 2002 ayında başlatılan Bölgesel İmar Ekibi çatısı altında, yerel anlaşmazlıkların çözümünden, yerel yeniden yapılanma projelerinin koordinesine kadar faaliyetlerin icrası öngörülmüştür. Geçiş süreci çerçevesinde Ağustos 2013 ayı itibarıyla çok sayıda Bölgesel İmar Ekibi kapatılmış olsa da Afganistan'da toplam 28 Bölgesel İmar Ekibi mevcudiyetini devam ettirmiştir (Katzman, 2013a:36-37).

Bölgesel İmar Ekiplerine 14 ülke liderlik yapmıştır. Bu da kuruluşlarının, mevcut işlevlerinin ve kaynaklarının birbirinden farklı olması

sonucunu doğurmuştur (Eronen, 2008:1). Bu çerçevede, ulusal karakter ve lider ülkenin öncelikleri uygulamada belirleyici olmuştur. Hiçbir ülke, ulusal yasal gereklilikler ve başkentlerinden gelen talimatlara aykırı uygulamaları icra edememiştir (Perito, 2005:1-3).

7. SONUÇ

Afganistan'da devlet otoritesin Afganistan genelinde tesis edilmesinde önemli rol oynayacak iki temel unsur Afgan güvenlik güçlerinin direnişçileri alt edebilecek yeterliliğe ulaştırılması (gerek karşı direniş hareketi icra edebilmesi, gerekse kolluk kuvveti olarak görev yapması) ve Pakistan sınırının direnişçilerin sızmalarına karşı güvenliğinin sağlanmasıdır. Diğer taraftan istikrara katkı sağlayacak unsurlar arasında, Taliban ile uzlaşma sağlanması, hükümet kurumlarının gerek ulusal gerekse yerel alanda işlerliğinin gerçekleştirilmesi, yaygın yolsuzluğun azaltılması, halkın güvenliğinin ve temel hizmetlere erişiminin sağlanması gibi unsurlar yer almaktadır. Bu hususlar direniş hareketinin gidişatına doğrudan etki edecek niteliktedir. Ancak hususların gerçekleştirilmesiyle ilgili birçok sorun henüz çözümden çok uzak gözükmektedir.

Afganistan'daki Taliban direnişi, uluslararası toplumun ve Afgan merkezi yönetiminin hataları nedeniyle her geçen gün daha güçlü bir direniş hareketine dönüşmüştür. Afganistan Taliban'ın tam bir direniş hareketine dönüştüğü 2006 yılı göz önüne alındığında, bu yapının yaklaşık 8 yıllık bir süreç sonucunda, gerek Pakistan sınırları içindeki üs bölgeleriyle, gerekse Afganistan içinde yürüttüğü yönetim karşıtı askeri ve siyasi faaliyetleriyle varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Afgan yönetiminin, ABD'nin ve NATO'nun ise 2001 yılından itibaren 13 yıllık bir süreç içinde Afganistan'ın sosyal, ekonomik, politik ve askeri göstergelerinde bu direniş hareketini ortadan kaldıracak şekilde yeterli gelişimi sağladığını söylemek de mümkün değildir.

Afganistan'daki durumla ilgili birçok analiz kötü gidişatı doğrular niteliktedir. Dünya Bankasının Ağustos 2013 ayında yayımlanan analizine göre, son 10 yılda Afganistan'ın gelişimindeki ilerleme karışık bir eğilim göstermiştir. Afgan ekonomisi 2003 ve 2012 yılları arasında ortalama yüzde 9,2 oranında büyümüş ve kişi başına gelir 160 ABD dolarından yaklaşık 600 ABD dolarına ulaşmıştır. Ülkede ayrıca, sosyal ve kalkınma göstergelerinde önemli ilerlemelerde sağlanmıştır. Eğitim ve temel sağlık hizmetlerine erişim önemli ölçüde genişlemiş, yaşam beklentisi ve anne ölümlerinde gelişim sağlanmış ve ekonomiye kadınların daha fazla katılımı olmuştur. Ancak Afganistan, yönetim, kurumsal yapılanma ve güvenlikle ilgili önemli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır ve mevcut durumda kötüleşen eğilimler göstermektedir (WB Report, 2013:15). Örneğin, 177 ülkeyi kapsayan 2013 yılı "Yolsuzluk Algılama Endeksi"nde ise Afganistan, Kuzey Kore ve Somali ile birlikte, çok yüksek yolsuzluk oranı ile 175'inci sırada yer almıştır (TI [web], 20.04.2014). Bu analizlerden biri de yıllık olarak 178 ülkenin istikrar ve kapasite seviyelerine göre sıralandığı Başarısız Devletler İndeksidir (BDİ). 2005 yılından itibaren yayımlanan bu indekste sosyal, ekonomik ile politik ve askeri göstergeler dikkate alınarak sıralama yapılmaktadır. Bu indekste Afganistan'ın durumuna bakmanın Afganistan'daki istikrar durumunun değişiminin anlaşılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Afganistan, 2005 yılındaki BDİ'nde 11'inci, Taliban direnişinin tam olarak kendini gösterdiği 2006 yılında 10'uncu sıradadır. 2013 yılında ise BDİ'nde 7'nci sırayı almıştır. 2013 yılı için Afganistan'dan daha kötü durumda olan ve BDİ'nde onun önünde yer alan ülkeler Somali, Kongo, Sudan, Güney Sudan, Çad ve Yemen'dir (FFP [web], 2013). Bu noktada Taliban direnişi 2006 yılında ortaya çıkmadan önce BDİ'de daha geri sıralarda yer alan Afganistan'ın bu direniş hareketinin başlamasıyla genel kötüleşme eğilimi göstermesi doğal bir sonuç gibi durmaktadır. Ancak, 2003 yılından itibaren zayıf bir kuvvet yapısı ve kaynaklarla, 2009 yılından itibaren ise daha güçlü bir kuvvet yapısı ve kaynakla, NATO'nun Afganistan'da harekât icra ettiği göz önüne alındığında, bunu doğal karşılamak pek mümkün gözükmemektedir. Buradan çıkacak sonuçlardan biri de Afgan yönetiminin ve NATO'nun 13 yıllık süreç içinde Afganistan'ın sosyal, ekonomik, politik ve askeri

göstergelerinde olumlu yönde gelişim sağlamada yeterli başarı gösterememesidir.

Diğer taraftan Afganistan'daki Birleşmiş Milletler Yardım Misyonu (UNAMA) tarafından 2014 yılında yayımlanan rapora göre 2009 tarihinden itibaren Afganistan'daki silahlı çatışma 14.064 Afgan sivilin hayatına mal olmuştur. Bunun yanında, 2013 yılında 2.959 ölü ve 5.656 yaralı olmak üzere toplam 8.615 sivilin zarar gördüğü, bu oranın 2012 yılına göre toplam sivil kayıplarında (7.589) yüzde 14'lük bir artışa işaret ettiği vurgulanmaktadır. Raporda 2009 yılında sivil kayıpların 5.968 (2412 ölü, 3556 yaralı) olarak gerçekleştiği, takip eden yıllardaki sivil kayıp oranlarının ise 2013 yılındaki orandan daha az olduğu belirtilmiştir (UNAMA Report, 2014:1-4). Bu noktada 2013 yılında, Taliban'ın en güçlü olduğu dönem olarak kabul edilen 2009 yılından daha fazla sivilin zarar görmüş olması, Afganistan'daki halkın güvenliği açısından düşündürücüdür. Her ne kadar aynı raporda bu kayıpların asıl sorumlusu olarak direniş hareketi gösterilse de (yaklaşık %70), Afganistan'da halkın güvenliğinin sağlanmasının özelde Afgan yönetiminin, genelde karşı direniş harekâtını yürüten bütün unsurların asıl sorumluluğu olduğu düşünüldüğünde bu konuda yeterli başarı sağlandığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

Bununla birlikte, "Asia Foundation" tarafından, 2013 yılında Afgan halkı arasında yapılan yıllık ülke çapındaki kamuoyu anketinde, ulusal düzeyde ülkenin karşı karşıya kaldığı büyük sorunlarla ilgi soruya verilen cevapta yer alan konular sırasıyla; güvensizlik (% 30), yolsuzluk (% 26), işsizlik (% 25) ve kötü ekonomi (% 10) olarak ifade edilmiştir. 2012 yılına göre 2013 yılında güvensizlikte %2, yolsuzlukta %1 oranında artış olmuştur. Bu çalışmada dikkat çekici noktalardan biri de, Taliban'ın varlığını sorun görenlerin %7 oranında çıkmasıdır. Aynı rapor Taliban'ın varlığını sorun görenlerin oranını 2006 yılı için %6, 2009 yılı için %8 vermektedir (Asia Foundation, 2013:22). Daha önce değinildiği gibi 2006 yılı Taliban'ın tam bir direniş hareketi olarak ortaya çıktığı, 2009 yılı ise en güçlü olduğu dönem olarak kabul edilmektedir. Batının veya Afgan yönetiminin iddialarının aksine,

bu dönemlerde bile Afgan halkının büyük çoğunluğunun Taliban'ı sorun olarak algılamadığını söylemek mümkündür. Bu da karşı direniş harekâtının Afgan halkı algısında yeterli şekillendirme yapamadığına işaret etmektedir.

ABD'nin Afganistan'da yürüttüğü çalışmalara ilişkin doğru bilgileri temin etmenin sağlıklı yöntemlerinden biri ISAF komutanlarının ABD Senatosuna veya Kongresine verdiği raporlardır. ISAF komutanı General Joseph F. Dunford'un 16 Nisan 2013 tarihinde ABD Senatosuna yaptığı açıklamalar bugün için ISAF'ın Afganistan'da uyguladığı karşı direniş harekâtının sonuçları hakkında genel bir özet niteliğindedir. General Dunford, Pakistan içindeki direniş hareketinin sığınaklarının halen var olmasını, Afgan hükümetinin sınırlı kurumsal kapasitesinin ve yaygın yolsuzluğun Afganistan'da uzun vadeli istikrar ve sürdürülebilir güvenliğin önündeki en büyük engeller olmaya devam ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, General Dunford Taliban'ın ve Hakkani Ağ'ı dâhil tüm alt gruplarının yüksek profilli saldırılar yapma yeteneğini koruduğunu, Taliban'ın ISAF'ın geri çekilmesi ve kendi algısı ile Afgan güvenlik güçlerinin zayıflığının, özellikle sürekli dış destek ve Pakistan'daki güvenli sığınak ile takviye edildiğinde, istismar edilebileceğine ve askeri yeteneğinin ve nüfuzun yeniden kazanılmasını sağlayacağına olan inancını koruduğunu belirtmektedir (Dunford, 2013:2-9). Bu açıklamalar ışığında, Afganistan'da uygulanan karşı direniş harekâtının Taliban direnişini etkisizleştirmede de yeterli başarı sağlayamadığını söylemek mümkündür. Dahası, 2009 yılından itibaren değişen yeni strateji ve ABD'nin ilave kuvvet artışıyla Afganistan'da geçiş sürecinin başlamasından önce direniş hareketine karşı arttırdığı operasyon baskısı aslında direniş hareketinin operasyonel gücüne beklenen darbeyi vuramamıştır.

Basına sızan 06 Ocak 2012 tarihli "State Of The Taliban" isimli ABD'nin Afganistan'daki Bagram üssünde hazırlanmış gizli rapor da Afganistan'daki kötü durumla ilgili dikkat çekici noktalar sunmaktadır. Bu rapor basına sızdığında, ISAF komuta kademesinin bu sızmaya çok büyük tepki gösterdiğini belirtmek gereklidir. Raporda göze çarpan hususlardan biri halkın Taliban'ı mevcut Afgan yönetimine tercih nedenleri ile ilgilidir. Bu

nedenler arasında, hükümetin yolsuzluğu, etnik önyargısı, yerel dini ve aşiret liderleri ile bağlantısı olmaması gösterilmektedir. Diğer dikkat çeken bir nokta Taliban komutanları ve diğer üyelerinin Afganistan'ın kendi kontrollerinde olacağına kaçınılmaz olduğuna inandığıdır. Taliban'ın 2011 yılında ciddi zarar görse de, gücünü, motivasyonunu, finansman kaynaklarını ve taktik yeterliliğini koruduğuna yönelik beyan diğer dikkat çeken diğer bir noktadır. Raporda Afgan hükümetinin mücadele için istekli olduğunu ilan etmeye devam ettiği, ama onun birçok personelin gizlice direnişçilerle temasta olduğuna ve olası bir Taliban zaferi durumunda uzun vadeli seçenekler için arayış içinde olduğuna vurgu yapılmaktadır. Taliban'ın ise bu eğilimin farkında olduğu ve kendi uzlaşma sistemini formülize ettiği belirtilmekte ve 2011 yılından itibaren taraf değiştirmesi için Afgan hükümeti personelini teşvik eden mesajlar yayımladığı vurgulanmaktadır (State of The Taliban, 2012). Bu noktada ilk akla gelen husus halk desteğinin Afgan yönetimi tarafından kazanılamamış olduğudur.

Yukarıda güvenlik durumu ile ilgili verilen bilgiler ışığında, NATO'nun Afganistan'daki karşı direniş harekâtının ana mihveri olan güvenlik alanında arzu edilen hedefleri gerçekleştiremediğini söylemek mümkündür. Bugün Afganistan'da iyi ya da kötü güvenlik güçlerinin özellikle de ordunun ve polisin kurulmuş olması bir başarı sayılsa da, direniş hareketini sonlandıramayacak bir kuvvete sahip olan bu polis ve ordunun var olmasının hangi amaca hizmet edeceği ve nasıl idame edileceği asıl sorunu oluşturmaktadır. Afgan güvenlik güçlerinin lojistik destek, personel ve operasyon giderleri, hava desteği konularında dışa bağımlı olması ve bu kuvvetin idamesi için gerekli olacak yıllık finansal kaynak miktarının (4,1 milyar ile 6 milyar ABD doları arasında) Afgan yönetimi tarafından karşılanamayacağı konusunda kuşku bulunmamaktadır. Bu noktada çok bilinen bir atasözü akla gelmektedir: "Taşıma su ile değirmen taşı dönmez". Bugün için Afganistan'da bu atasözünün bir karşılık bulup bulmayacağı en önemli sorulardan biridir. Afgan yönetiminin dışa bağımlılığının süreceğini söylemek de mümkündür. Bu noktada akla gelen ilk konu, Batının fiilen Afganistan'da çatışma içinde iken bütün taahhütlerini yerine getirmemesinin,

bu çatışmadan sıyrıldıktan sonra da verdiği sözleri tam olarak yerine getirmeyeceği olasılığını yükseltmesidir. Özellikle ABD ile Afganistan arasında ikili güvenlik anlaşmasının henüz imzalanmamış olması, ABD'nin bu ülkeye yönelik taahhütlerini yerine getirmemesi olasılığını güçlendirmektedir.

Askeri çevrelerde genelde çok kullanılan bir söylem vardır: Stratejik hatalar, taktik başarılarla giderilemez. Bu çerçevede, ISAF tarafından yapılan operasyonlarda taktik başarılar elde edilse de, yapılan stratejik hatalarla hedeflerin elde edilmesi imkânını ortadan kaldırmıştır. Ayrıca yukarıda belirtilen göstergeler, Afgan halkını kazanmaktan daha ziyade kaybetme riskinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Risk bu kadar yüksekken, güvenlik sorumluluğunun, yetersiz Afgan güvenlik güçlerine 2014 yılına kadar devredilmesi, NATO'nun Afganistan'ı kaderine terk edeceği mesajını taşımaktadır. Bu beyan, halkı kazanmayı amaç edinen karşı direniş harekâtına, Afgan halkının destek vermesinin anlamsız olduğu anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan bugün için karşı direniş harekâtının hedefleri doğrultusunda Afganistan'da etkili bir yönetimin, hukukun üstünlüğünün ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlandığını söylemek güç gözükmektedir. Bu sonuca götüren olumsuz faktör arasında yaygın yolsuzluk, sınırlı örgün eğitim ve dolayısıyla cehalet, kırsal alanlara kamu görevlilerinin minimal erişimi, merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında koordinasyon eksikliği, Afgan hükümeti kurumları arasında düzensiz güç dağılımı yer almaktadır. Yönetim alanında gelişmeler sağlansa da, bu gelişim yavaş ve düzensiz bir eğilim göstermektedir. Afgan hükümetinin son derece merkezleşmiş yapısı, gelir, bütçeleme, harcama ve hizmet sunumu yetkilerini Kabil'deki merkezi bakanlıklara vermiştir (RPTSSA, 2013:7). Bu düzeyde, merkezleşme yerel yönetimlerin halka hizmet sunması olasılığını çok zayıflatmakta ve bu yönetimlere olan güven duygusunu zayıflatmaktadır.

Afganistan'da yaygın güvenlik endişesi kamu hizmetlerinin dağıtımını engellemekte, yatırımları caydırmakta, insan ve sermaye kaçışını teşvik

etmekte ve kamu güvenini ve hükümet için desteği baltalamaktadır (SIGAR, 2014:7). Afganistan'da yürütülen kalkınma projeleri ile ilgi yapılan bir araştırma, bu projelerin iyi niyet ve olumlu algılar oluşturmaktan ziyade, Afganlılar tarafından tutarlı bir şekilde olumsuz tanımlandığına dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar projelerin, sadece hükümetin halk desteğini kazanamadığını değil, birçok durumda yardım kaynakların yanlış kullanımının ve istismarına yönelik algıların hükümete yönelik artan güvensizliği körüklediğini, düşman yarattığını ya da en azından hükümet ve yardım kuruluşlarının rolü ile ilgili şüphe ürettiğini gösterdiği vurgulanmaktadır. Şikâyetlerin başında, bu projelerin hem miktar hem de kalite açısından yetersiz olması, coğrafi, siyasi ve sosyal olarak düzensiz dağıtılmış olması ve her şeyden önce içinde birden fazla seviyede yer alan alt yüklenicilerin bulunduğu durumlarda ise yaygın yolsuzluk ile ilişkili olması gösterilmektedir (Fishstein ve Wilder, 2012:3).

Afganistan'da kalkınmanın sağlanması hedefinin başarıyla uygulandığını da söylemek mümkün değildir. Uluslararası toplum 12 yıllık süreçte önemli derecede Afganistan'a kaynak aktarmıştır. Sadece ABD'nin 2002-2013 yılları arasında Afganistan için harcamaları yaklaşık 647 milyar ABD doları tutarında gerçekleşmiştir (Katzman, 2014:57). Uluslararası güçlerin on yıldır süren varlığı ile büyük, fakat çoğunlukla denetlenmeyen ekonomik yardımların problemlili akışı Afganistan ekonomisini bozmuştur. Yüz milyonlarca ABD doları tutarındaki birçok ekonomik yeniden yapılanma ve kalkınma çabaları yapısal eksiklikleri ortadan kaldırmada başarısız olmuştur. Yerel güç odaklarının istismarı ve denetlenmeyen bu dolar akışından fayda sağlama arzusu, aslında yolsuzluğu, suç ve güvensizliği artırmıştır (Felbab-Brown, 2014). Ekonomik olarak, bazı göstergeler yükselmeye devam ederken, ekonomik büyümenin faydalarının adil paylaşılmaması çoğu Afgan halkını yoksulluk sınırının altında veya yakınında yaşamaya mahkûm etmektedir (Campbell ve diğerleri, 2009:14). Verilen desteğe rağmen, Afganistan sadece 528 ABD doları (2010/11 yılı) kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYH) ile dünyanın en az gelişmiş ülkelerinden biri olmaya devam etmektedir. Nüfusun üçte birden fazlası yoksulluk sınırının altında

yaşamakta ve yarısından fazlası ciddi yoksulluk riski altındadır. Halkın dörtte üçü ise okuma yazma bilmemektedir. Ekonominin dış yardım bağımlılığı çok yüksek bir noktadadır. 2002/03 döneminde 404 milyon ABD doları olan dış yardımların, 2010/11 döneminde yaklaşık 15,7 milyar ABD dolarına ulaştığı görülmektedir (Hogg ve diğerleri, 2013:1, 48). Üretken ekonomik alternatiflerin olmayışı Afgan halkını haşhaş ekimine yönlendirmekte ya da hayatta kalmak için yolsuzluk eylemlerine güvenmek zorunda bırakmaktadır. Bazı alanlarda ilerlemeye rağmen, ekonomik geçişte en önemli sorun, Afganistan'da uyuşturucu eken çiftçilerin ve savaştan etkilenen diğer grupların yasal faaliyetlere bir ekonomi içinde yeniden bütünleşmesi için henüz gerekli ortamın sağlanamamış olmasıdır (del Castillo, 2010:195-211). On yıllık süreç içinde sadece sağlık ve eğitim alanında sosyal kalkınmada ilerlemeler sağlanmıştır. 2000 yılında Afganistan'da 1,2 milyon öğrenci kayıtlı iken, 2013 yılında 10 milyon öğrenciye ulaşılmıştır. Aynı dönemde yaşam süresi, 37 yıldan 56 yıla çıkmış, nüfusun %65'i internete erişim imkânına kavuşmuştur (RPTSSA, 2013:8). Ancak buna rağmen Afganistan 2013 yılı İnsani Gelişim Endeksinde, 187 ülke içinde 175'inci sırada yer almıştır (HDR, 2013:146).

Devlet Başkanı Karzai de, 27 Ocak 2014 tarihinde Sunday Times ile yaptığı söyleşide, ABD ile işlerin kötü gidişine ve Afganistan'daki duruma ilişkin görüşlerini paylaşmıştır. Karzai aslında ilk başta ABD'nin hoşgörüsü ile karşılandığını, ancak zaman içinde haydut unsurları istihdam ettiklerini, halka gözdağı verdiklerini ve evleri bombalamaya başladıklarını, halkın bu konudaki şikâyetlerini onlara iletmediğini ancak dikkate almadıklarını belirtmektedir. Bu umursamama tutumu nedeniyle 2005 yılından itibaren kamuoyu nezdinde yapılan bu hataları gündeme getirmeye başladığını vurgulamıştır. Afgan hükümetinin gelişimini ise kurdukları paralel yapılarla (polis yapısını geliştirmek yerine özel güvenlik şirketleri kurulması) baltaladıklarını ileri sürmektedir. Başkan Karzai, Afganistan gibi fakir ülkenin Başkanının aleyhlerinde konuşmaya cesaret etmesinden rahatsız olduklarını hissettiğini açıklamıştır. Afganistan ve ABD ilişkilerinin 2007 yılında Başkan Bush'un ikinci döneminde, sivillerin Herat'da bombalanması ve tarım

arazilerinin üzerinde havadan ilaçlama yapılması ile ilgili görüş ayrılığı nedeniyle bozulmaya başladığını açıklamıştır. Karzai 12 yıllık savaş sırasında Batı'nın tutumunu eleştirirken ABD liderliğindeki NATO misyonunun güvenlik getirme açısından özellikle Helmand başta olmak üzere başarılı olmadığını beyan etmiştir (Lamb, 2014). Başkan Karzai bu açıklamaları ilk defa yapmamaktadır. 10 yıllık süreç içinde, NATO operasyonlarının sonucunda gerçekleşen sivil kayıplar Afgan hükümeti ile ABD liderliğindeki NATO unsurları arasında sürekli bir sürtüşme kaynağı olmuştur. Önceki bölümlerde, karşı direniş harekâtında her türlü eylemin, ev sahibi hükümetin meşruiyetini güçlendirmeye yönelik katkısının dikkate alınarak planlanmasının ve yürütülmesinin önemli olduğunu belirtilmişti. Ayrıca, mevcut yönetimin meşruiyetini korumak için orantılı güç kullanılması, sivil halk için güvenlik sağlanması ve bununla birlikte, karşı direniş harekât stratejisinde gayret birliğinin çok uluslu, hükümetler arası, kurumlar arası gerçekleştirilmesinin başarı için önemli olduğu vurgulanmıştı. Bu noktada Başkan Karzai'nin açıklamalarından anlaşılan Afganistan'daki karşı direniş harekâtında bu prensibe tam olarak uyulmamış olduğudur. Uluslararası koalisyonun lider ülkesi ile Afgan yönetimin başkanı arasında derin görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu görüş ayrılıkları aslında karşılıklı meşruiyet algısının halk nezdinde zayıflatılmasına neden olabilecek niteliktedir.

Daha önce ABD'nin Afganistan Büyükelçiliğini yapmış olan Karl W. Eikenberry de, ABD ile Afganistan yönetimleri arasında karşı direniş harekâtının uygulanmasına ilişkin yaşanan görüş ayrılığını açıklarken bir analogi yaparak, ABD ordusunun Amerikan futbolu oynadığını, Karzai'nin ise ne oynadığının veya dahası ABD ile aynı stadyumda olup olmadığının belli olmadığını vurgulamaktadır (Eikenberry, 2013).

Başkan Karzai'nin, ABD ile yaşadığı diğer bir sorun ise ABD'nin tutuklu operasyonları ile ilgilidir. Başkan Karzai, Ocak 2012 ayında ABD liderliğindeki koalisyonunun gözetiminde tuttuğu tüm Afgan mahkûmları teslim etmesini ve Afgan egemenliğinin daha fazla ihlalin önlenmesi maksadıyla bir ay içinde Afganistan'daki cezaevinin kontrolünü devretmesini talep

etmiştir. Ayrıca Başkan Karzai, Afgan yasalarının ve tutuklu haklarının cezaevinde ihlal edildiğine dair hükümetinin kanıtı olduğunu söylemiştir (Rosenberg, 2012). Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, yerel kültür ve uygulamalar doğrultusunda kurulu bir hukuk sisteminin dışında yargılanan veya tutuklanan direnişçilerin, ev sahibi hükümetin meşruiyetine darbe vuracağını söylemek mümkündür.

İki ülke arasındaki görüş ayrılığını açıkça gösteren diğer bir gelişme ABD Başkanı Obama'nın, 12 Şubat 2013 tarihinde ABD Kongresinde yaptığı yıllık konuşmasıdır. Başkan Obama konuşmasında, 2014 yılında ABD'nin Afganistan'daki misyonunu tamamlayacağını ve El Kaide'nin çekirdek kadrosunu mağlup ederek hedefine ulaşacağını açıklamıştır (Obama, 2013). Başkan Obama'nın 2009 yılında yaptığı konuşmalarla çelişse de öncelikle bu konuşmadan anlaşılacak en önemli husus, aslında Taliban direnişinin ABD'nin hedefleri arasında olmadığıdır. El Kaide lideri Usame bin Ladin'in 2011 yılında ölü ele geçirilmesiyle ve Afganistan sınırları içinde bu örgütün varlığının yok denecek kadar bir seviyeye indirilmesiyle, artık ABD yönetiminde savaşın bittiği algısının hâkim olmaya başlamasıdır.

Diğer taraftan söz konusu sürtüşmenin ve karşılıklı çatışan algıların birey düzeyinde de olduğunu söylemek mümkündür. Jeffrey Bordin tarafından 2011 yılında NATO için yapılan "A Crisis of Trust and Cultural Incompatibility" isimli çalışmada, özelde ABD'li askerle/genelde ISAF personeli ile Afganlı askerler arasındaki karşılıklı algılamalara ve bu çerçevede yaşanan güven krizi ile kültürel uyumsuzluğun sonucunda oluşan "Green on Blue" olarak isimlendirilen saldırılarına dikkat çekilmiştir. Büyüyen sistemik bir tehdit olarak tanımlanan bu saldırıların, Afgan güvenlik güçleri ile onlarla çalışan ve eğiten Batılılar arasında güven krizini tetiklediği ve göstergelerin olayların birçoğunun kişisel çatışmalar sonucu olduğuna işaret ettiğini vurgulamaktadır. Afgan ulusal güvenlik gücü personelinin, ABD askerlerini toplum içinde idrar yapmakla, kendilerine küfür ve hakaret etmekle, Kuran'a, camilere, Ramazan ayında tutulan oruca, kadınlara veya onların mahremiyetine saygı duymamakla, kendilerine kaba davranmakla ve

gereksiz yere hayvanlara ateş açmakla suçladıklarını belirtmektedir. Ayrıca onları kibirli ve zorba olarak gördüklerini, verdikleri tavsiyelerini dinlemek istemediklerini ve çatışmalarda Afgan güvenlik güçlerinin ve sivil halkın emniyetini göz ardı ettiklerini ileri sürdüğünü vurgulamaktadır. ABD askerlerinin ise Afgan güvenlik güçlerini, yaygın yasadışı uyuşturucu kullanımıyla, hırsızlıkla, kişisel istikrarsızlıkla ve sahtekârlıkla, beceriksizlikle, güvensiz silah taşımaya, yozlaşmış olmakla, gizli ittifaklarla/ direnişçilerle ile gayri resmi anlaşma yapmakla, tembellikle ve kötü hijyen ve köpeklere işkenceyle suçladığını vurgulamaktadır (Bordin, 2011). Bu noktada başarı için iş birliği yapması gereken iki unsur arasında derin güvensizliğin harekâtının gidişini kötü etkilemesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmek gereklidir.

Diğer taraftan, ISAF'ın başarısını etkileyen en önemli faktörlerden birinin ISAF'a katkı sağlayan ülkelerin uyguladığı milli kısıtlamalar (İngilizce karşılığı ile "caveats") olduğunu belirtmek gereklidir. NATO Parlamenterler Meclisi 2005 yılında Afganistan'daki ulusal askeri birliklerinin kullanımına ilişkin kısıtlamaların ciddi bir sorun olmaya devam ettiğini vurgulamış ve Afganistan'daki NATO güçlerinin askeri komutanlarının görevlerinin planlama ve uygulamasına önemli bir engel olarak sürekli ulusal kısıtlamalara atıf yapmasından duyulan endişeyi dile getirmiştir (NATO PA Resolution 336, 2005). Afganistan'da görev yapan koalisyon ortakları bireysel olarak kendilerine ait kuvvetlerin ulusal yasa ve politikalarına uygun olarak faaliyet gösterdiğinden emin olmak için milli kısıtlamalara başvurmaktadır (RPTSSA, 2012a:18). Bu kısıtlamalar bazen, belirli bir yerde görev yapmama, kendisine ateş edilmeden ateş etmeme, belirli tür operasyonlara katılmama veya esirlerin belirli bir saatten uzun tutulmaması ile ilgili olmaktadır (Auerswald ve Saideman, 2009). Afganistan'daki en çok tartışılan milli kısıtlama birliklerin kullanımında göz önünde tutulacak coğrafi kısıtlama ile ilgilidir. Örnek olarak Alman birlikleri nispeten sakin olan Afganistan'ın Kuzey sektörünün dışında kullanılmamaktadır. Operasyon alanında Almanların sadece yarım düzine kadar zırhlı helikopter bulunmakta ve onlar çiftler halinde uçmak zorundadır. Bakımda genelde bir çift helikopterin olacağı düşünüldüğünde bu çok önemli

bir kısıtlama olmaktadır (Saideman, 2009:1-4). Başlangıçtan itibaren, ISAF harekâtına aktif katkıda bulunan ülkelerden biri olarak Türkiye, Afganistan'da etnik köken gözetmeden “halkın tamamına eşit yakınlıkta olacak şekilde, Afgan yönetimini desteklemek, Afganistan Millî Ordusunu eğitmek ve Afganistan halkına güvenlik, istikrar ve gelişme konusunda yardım etmek maksadıyla bulunmaktadır”. Bu çerçevede beyan ettiği milli kısıtlamalar gereği, birliklerinin sorumluluk sahası dışında (yani Kabil dışında) kullanılmasına, mayın temizleme, terörle mücadele ve uyuşturucuyla mücadele görevlerinde yer almasına izin vermemektedir (TSK [web], 21.11.2013). Mastriano da Afganistan'da, milli kısıtlamaların koalisyonda yer alan ülkeleri savaşan ve savaşmayan diye ikiye ayırarak misyonun gayret birliğini baltaladığını vurgulamaktadır (Mastriano, 2010:1,13). Bu noktada NATO şeklindeki bir örgütün başarılı bir şekilde karşı direniş harekâtı icra etmesini beklemenin iyi niyetten öteye gitmeyeceğini belirtmek gereklidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu bölümde çalışmanın ulaştığı sonuç ve değerlendirmelerinin iki başlık altında ortaya konulması öngörülmüştür. Bu başlıklardan biri Afganistan'daki çatışma ortamının geleceğine yönelik öznel bir çerçevede, diğeri ise direniş hareketi ve karşı direniş harekâtı açısından alınması gereken dersleri içeren genel bir çerçevede yapılmaya çalışılmıştır.

Taliban direnişinin halen Afganistan'da devam eden varlığı, ülkede farklı etnik ve mezhepsel grupların çıkarları için merkezi yönetimle pazarlık için bir koz oluşturmaktadır. Yönetimle sorun yaşayan etnik grupların Taliban ile iş birliği içinde bulunması mantıklı bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Yakın dönemde Taliban direnişinin ortadan kaldırılacağına yönelik bir emare bulunmadığını belirtmek gereklidir. Ancak bu hiçbir şekilde Taliban'ın hedeflerini gerçekleştirerek başarılı olduğu anlamını da taşımamaktadır. Çünkü Afganistan'da halen merkezi otorite varlığını sürdürmekte ve yabancı birlikler Afganistan'da konuşlanmaya devam etmektedir. Ayrıca Taliban, Afganistan'da bir şeriat devleti de kuramamıştır. Afganistan'da devam eden silahlı çatışmanın kazananını ilan etmek için henüz çok erken bir dönemdir. 2014 yılı içinde yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerinden henüz kesin bir sonuç alınamamış olması ve ABD ile güvenlik anlaşmasının henüz imzalanmamış olması, Afganistan'ın geleceğine ilişkin belirsizlik ortamını daha da derinleştirmektedir. Devlet Başkanlığı seçimlerinden Peştun olmayan birinin çıkmasının ise merkezi yönetimin Taliban'ı destekleyenler dışındaki diğeri Peştun kabilelerinin desteğini de kaybetmesine sebep olacağı değerlendirilmektedir. Bunun en temel nedeni Afganistan tarihinde yönetim kademelerinin Peştunların hâkimiyetinde olmasıdır. Başkan Karzai'nin de Peştun kökenlilerden gördüğü tepkinin nedenlerinden birinin diğeri etnik kökenlilere özellikle de Taciklere yönetim ve orduda geniş yetkiler tanınmasının olduğu unutulmamalıdır. Aslında mevcut durumda Karzai yönetimi ile Taliban direniş hareketi arasındaki mücadelenin iki Peştun grup

arasındaki bir mücadele olduğu göz önüne alındığında, Karzai'nin yerine başka bir etnik kökenli Başkanın gelmesiyle, yönetim için mücadelenin artık iki Peştun kökenli arasında değil, Peştun kökenliler ile diğer etnik kökenliler arasında olacağı öngörülmektedir. Bu durum ise zaten karmaşık olan dengelerin daha da karmaşıklaşmasına ve Taliban'ın halk tabanındaki desteğinin daha da genişlemesine sebep olacağı düşünülmektedir. Bu noktada Afganistan açısından zamanın pek çok şeye gebe olduğunu söylemek mümkündür.

Afganistan'ın geleceğine ilişkin çok farklı senaryoların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu senaryolardan en iyi yönde olanı, Taliban direnişisi ile uzlaşmanın sağlanması ve ana istikrarsızlık kaynağının ortadan kaldırılması yönünde bir adım atılmasıdır. Ancak Taliban direniş liderliğinin mevcut durumda bu yönde olumsuz bir tutum içinde olduğu aşikârdır. Özellikle ülkede yabancı güvenlik unsurlarının varlığını halen devam ettirmesi ve merkezi yönetimin 13 yıllık süreçte halkı kendi saflarına çekmede başarısız olması, bu tutumun en temel dayanağını oluşturmaktadır. Bu noktada, yabancı unsurların yakın dönemde (en iyi ihtimalle 10 yıllık bir süreçte) ülkeyi tamamen terk etmeyeceği yapılan basın açıklamalarından ve taahhütlerden anlaşılmaktadır. Ancak açık olan bu yabancı güçlerin operasyonel güçlerini Afganistan'dan çekeceğidir. Bu durum ise Taliban'ın üzerindeki askeri baskının göreceli olarak daha da azalacağı anlamına gelmektedir. Bu çerçevede yakın dönemde, Afganistan'da çatışmanın tarafları arasında uzlaşmanın sağlanamayacağı, Afganistan'daki Taliban direnişinin bir istikrarsızlık kaynağı olarak varlığını uzun bir dönem daha sürdüreceği ve 2014 yılından sonraki dönemde şiddet eylemlerini daha da artırarak devam ettireceği öngörülmektedir. Bu kapsamda en kötü senaryo olarak, bu güvensizlik ortamının farklı etnik gruplar arasında ayrışmayı daha belirgin hale getirmesi ve tekrar bir iç savaş ortamı oluşturması yüksek bir olasılık olarak görülmektedir. Ancak bu iç savaşın daha önce Afganistan'da yaşanan iç savaşlardan şiddet seviyesi açısından daha ağır geçmesi beklenmelidir. Bunun en önemli sebebi, halkı temsil eden bir güç olması öngörülen Afgan ordusunun Tabur seviyesinde etnik dengelenmesine çalışılmış olmasıdır.

Aslında bu yaklaşım her etnik gruba ait silahlı grupların oluşumunu sağlamıştır. Bunun anlamı bir iç savaşta, Peştun, Tacik, Hazara, Özbek ve diğer etnik grupların kendilerine ait düzenli ordularının olması anlamını ortaya çıkarmaktadır. Afgan polisi içinde benzer bir durum söz konusudur. Afganistan'da etnik gruplar arasında 2014 yılından sonra muhtemel bir çatışmanın, bu silahlı grupların da karşı taraflarda yer almasını tetikleyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bugün için Afgan güvenlik güçlerinin ulusal bir güç olduğunu iddia etmek zor gözükmemektedir. Bir iç savaşta bu grupların birbirleriyle çatışması ise kaçınılmazdır. Diğer taraftan Afgan yönetiminin Afgan güvenlik güçlerinin maaşlarını bile ödemek için dış kaynağa ihtiyaç duyduğu göz önüne alındığında, uluslararası toplumun yardım taahhütlerinin gerçekleşmesini, Afgan güvenlik güçlerinin geleceğinde en önemli faktör haline getirmektedir. Bu şekilde bir finansal kaynak sıkıntısı Afgan güvenlik güçlerinde firar olaylarının artmasına sebep olacaktır.

Diğer taraftan, direniş hareketi ve karşı direniş harekâtı ile ilgili alınması gereken dersler açısından Afganistan çatışmasına bakıldığında ilk başta söylenmesi gereken husus, 2009 yılından önce Afganistan'da karşı direniş harekâtının, ABD'nin terörle mücadeleyi ağırlık merkezine koyması ve Irak'taki çatışmaya kaynaklarını yönlendirmesi nedeniyle göz ardı edildiğidir. 2009 yılından sonra ise en azından kâğıt üzerinde hemen hemen tarihsel tecrübelerden elde edilen bütün prensiplere uygun bir karşı direniş harekâtı modellenmesine rağmen, uygulamada hata yapılmasıdır. Bu prensiplerin uygulamaya uygun aktarılamaması, tek er seviyesinde benimsetilememesi ve uygulama için yeterli zaman tanınmaması nedeniyle etkisiz kaldığıdır. Bu çerçevede gerçekte 2001 yılından itibaren Afganistan'da terörle mücadele harekâtının özellikle ABD kontrolünde varlığını daima sürdürdüğünü, ancak karşı direniş harekâtının tam anlamıyla 2009 yılından sonra kaynakların artırılmasıyla uygulama şansı yakaladığını, ancak 2 yıllık bir süreç sonunda sonuç alınmadan Afgan güvenlik güçlerine devredildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kapsamda, karşı direniş harekâtı açısından, NATO'nun Afganistan harekâtının uygulamada nelerin yanlış yapılabileceğini gösteren iyi bir örnek olduğu değerlendirilmektedir.

Bu noktada ortaya çıkan ilk husus, direniş hareketinin oluşumunun erken teşhis edilmesi ve doğru bir yöntemle tedavi edilmesi ile ilgilidir. Genel olarak hastalıkta erken teşhisin, tedavide başarı olasılığını artırdığı kabul görmektedir. Bir ülke içinde ortaya çıkan direniş hareketinin de, ülke yönetimi açısından bir hastalık belirtisi olduğu göz önüne alınarak, yani yönetim sisteminin “sağlıklı” işlememesine bir tepki olarak ortaya çıktığı kabul edilerek, direniş hareketinin henüz oluşum aşamasında teşhis edilmesinin ve doğru tedavi edilmesinin başarı şansını artıracakları değerlendirilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, direniş hareketleri başlangıçta maddi imkânlar (personel, silah ve finansal kaynaklar, ulaşım ve iletişim) açısından yönetim karşısında zayıf bir durumda olmaktadır. Bu dönemde direniş hareketlerinin doğru teşhis ve tedavi ile başlamadan yok edilmesi, sonraki dönemlere göre daha kolay olmaktadır. Direniş hareketinin erken teşhis ve doğru tedavi edilmesi açısından bakıldığında, Afganistan’da stratejik bir hatanın yapıldığı görülmektedir. Afganistan’da Taliban yönetiminin aslında 2001 yılında yönetimden uzaklaştırıldığı ve 2006 yılında bir direniş hareketi olarak ortaya çıktığı dikkate alındığında, bu 5 yıllık süreç içinde erken teşhis ve doğru tedavi uygulanmadığı için bu hastalığın yayılmasına sebep olduğu düşünülmektedir. ABD’nin ve NATO’nun geç gelen teşhisinin (2005 yılına kadar direniş hareketinin bir tehdit olarak algılanmaması) ve uygulanan yanlış tedavinin (2009 yılına kadar halk merkezli karşı direniş harekâtı yerine daha çok terörle mücadele tedbirlerine ağırlık verilmesi) Taliban direniş hareketinin oluşumu aşamasında erken müdahale fırsatının kaçmasına sebep olmuştur. Bu geç teşhis ve yanlış tedavi sonucu, karşı direniş harekâtında başarı için çok önemli olan halk desteğinin kaybedilmesi veya daha doğrusu kazanılamaması sonucunu doğurmuştur. BM başta olmak üzere genelde uluslararası toplumun, özelde ise NATO/ISAF’in başlangıçta Afganistan’da tam olarak ne ile karşı karşıya kalacağını önceden kestiremeden Afganistan’da harekât yürütmeye başladığını söylemek mümkündür. Hatta belki de bu strateji yüzünden Taliban’ın geri dönüşü için uygun ortamın sağlandığı söylenebilir. Çünkü 2001 yılı ile 2006 yılı arasında sadece 6000 kişilik bir kuvvetle Afganistan’da kalınması, doğal olarak Afganistan’ın diğer bölgelerinde (özellikle kırsal kesimlerde) varlık gösterilememesi, direniş hareketinin gelişimi için elverişli şartların oluşumu

sonucunu doğurmuştur. Aslında karşı direniş harekâtında güvenlik güçlerinin halka yakın varlık göstermesi ve etkin alan kontrolü oluşturması, yani halka yalnız değilsiniz mesajını açık şekilde vermesi gereklidir. ISAF ancak 2006 yılına kadar Afganistan'da coğrafi genişlemesini tamamlamış, 2008 yılından itibaren karşı direniş harekâtına yönelik stratejik bir vizyon oluşturabilmiştir. NATO'nun askeri varlık göstermesine bakıldığında ise, halktan ziyade kendi birliklerinin emniyeti ile daha çok meşgul olduğu görülmektedir. Kalın duvarlar arkasına yerleştirilen askeri birlikler, halkın güvenliğini sağlamada başarısız olmaya mahkûmdur. Halkı bu kalın duvarların içine almadığınız sürece, halkın içinde rahatça dolaşan direnişçilere karşı sürekli bir koruma sağlamak mümkün değildir. Bu noktada, gündüz halk içinde askeri birliklerin devriye dolaştığını, gece ise direnişçilerin halk arasında dolaştığını görmek çok olağan bir durum olmaktadır.

Bu noktada geç teşhis ve yanlış tedavi uygulanmasında, Afganistan'daki direniş hareketinin oluşumu ile ilgili bilgileri toplayacak yeterli bir istihbarat ağının oluşturulmaması en önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki daha önce belirtildiği şekliyle düşük direniş şiddeti, 2001 yılından 2006 yılının ortalarına kadar Taliban'ın yenilgiye uğratıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, direniş hareketinin oluşumunun teşhisinde en önemli araçlardan birinin iyi işleyen bir istihbarat ağının tesis edilmesi olduğunu vurgulamak gereklidir. Özellikle istihbarat toplama araçlarının doğru yönlendirilmesi önemlidir. Bunun için bir ülke içinde mevcut olan farklı etnik, mezhepsel, ekonomik, politik ve kültürel grupların, anayasal sınırlar içinde faaliyet gösterip göstermediğinin yakından takip edilmesinin ve bu grupların ileri gelenleriyle yönetimin sürekli teması sürdürmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu temaslardan elde edilen bilgiler doğrultusunda da yönetimin proaktif olarak, politik, kültürel, ekonomik, güvenlik ve hukuksal açıdan gerekli tedbirleri alması da önemli bir süreçtir. Özellikle koalisyon ülkelerinden oluşan bir karşı direniş harekât gücü içinde yer alan her ülkenin bir istihbarat ağının (genelde milli bir unsur gibi çalışmaktadır) bulunacağı göz önüne alınarak, bu istihbarat ağları arasında sağlam bir koordinasyonun sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Ancak ISAF karargâhında bu istihbarat paylaşımının çok sağlıklı yürümediğini söylemek mümkündür. Örneğin, bazı ülkelerin ISAF karargâhı içinde kendi birimlerince üretilen bazı bilgileri “milli etiketiyle” kısıtlaması ve bazı ülkeler hariç diğer müttefikleriyle paylaşmaması bu konudaki en önemli hatalardandır. Çünkü bir ülkenin bu şekilde tutum içinde olması, diğer ülkeleri de benzer şekilde davranmaya yöneltmekten başka bir çıkar yol bırakmayacaktır. Bu çerçevede, müttefiklerin çoğunluğu arasında istihbarat paylaşımının daha çok birliklerin korunmasına yönelik, artan tehdit durumlarının paylaşılmasıyla sınırlı kaldığı görülmüştür. Bu noktada, Afganistan’daki gibi birden çok ülkenin yer aldığı bir karşı direniş harekâtında, başarı için başta istihbarat paylaşımı olmak üzere bütün harekâtın ana fonksiyon alanlarında (lojistik, personel ve harekât) “milli etiketlerin” ortadan kaldırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Afganistan harekâtından çıkarılacak karşı direniş harekâtına yönelik diğer bir ders, ev sahibi bir ülkede icra edilen karşı direniş harekâtı operasyonlarında, koalisyon ülkelerinin geri planda destek sağlama rolünü sürdürmesi ve bu rolün dışına çıkmaması ile ilgilidir. Bu noktada dikkat çeken husus yabancı unsurlar tarafından icra edilen operasyonların doğru bir şekilde yapılmasına rağmen, halk üzerindeki etkilerinin olumsuz sonuçlar doğurmasıdır. Bunun temel nedeni halkın yabancı olarak gördüğü unsurların olumlu yönlerinden ziyade olumsuz yönlerini görmeye meyilli olmasıyla ilgilidir. Örneğin başarı ile sonuçlandırılan bir operasyonda, operasyon sonucu elde edilen hedeflerden ziyade, halkın bu operasyon esnasında verilen zararlardan şikâyetçi olması olağan bir durum olarak görülmelidir. Belki ev sahibi ülkenin icra edeceği operasyonda başarısız ve vereceği zarar daha büyük olsa da, halkın tepkisinin aynı oranda yüksek olmayacağını söylemek mümkündür. Bu noktada koalisyon unsurları tarafından icra edilen operasyonlarda hata yapma limitlerinin minimuma indirilmesi önem kazanmaktadır. Afganistan özelinde bu durum incelendiğinde, Afganistan’da ISAF’ın güvenlik sağlamada Afgan güvenlik güçlerini desteklemesi gerekirken, aksine ISAF’ın 2006 yılında coğrafi genişlemesini tamamlamasıyla birlikte, direniş hareketiyle doğrudan angajmana geçtiği ve

güvenlik sağlanması sorumluluğunu kendi üstüne aldığı görülmektedir. Bu nedenle de ISAF, icra ettiği operasyonlarda zarar veren kendisi olmasa da yine de halkın tepkisiyle karşılaşmıştır. Örneğin, Kabil içinde intikal eden askeri araçlara Taliban direnişçileri tarafından yapılan intihar saldırısı sonucu evinde zarar oluşan bir Afganlının ISAF'ı bu zarardan sorumlu tuttuğu ve "siz orada olmasaydınız, bu saldırı olmazdı" şeklinde bir gerekçe ile bu şikâyeti mantığa bürüdüğü görülmüştür.

Afganistan örneği üzerinden karşı direniş harekâtı açısından alınacak diğer bir ders ise, politik hedeflerin iyi belirlenmesi ve bu hedefleri yürütecek uygun yönetim mekanizmasının oluşturulması ile ilgilidir. Özellikle koalisyon ülkeleri tarafından uygulanan karşı direniş harekâtlarında politik hedeflerin belirlenmesinde ortak bir iradenin oluşturulması ve karşı direniş harekâtını yürütecek etkili bir yönetim mekanizmasının tesisi önemli bir aşamadır. Bu mekanizmanın planlama, icra ve değerlendirme süreçlerindeki bütün yetkileri tek elde bulundurması gereklidir. Karar alma mekanizmasında çok başlılık ise karşı direniş harekâtı açısından arzu edilmeyen bir durumu oluşturmaktadır. Afganistan örneği üzerinden yukarıda belirtilen hususlar incelendiğinde, tek bir politik hedefin olduğundan veya harekât için etkili bir yönetim mekanizmasından bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Bugün için özellikle Afganistan'daki çatışmanın üç önemli aktörü arasında (ABD, diğer üyeleri ile birlikte NATO ve Afgan yönetimi) tek bir politik hedef üzerinde uzlaşıldığını söylemek mümkün değildir. ABD resmi makamlarının açıklamaları, Afganistan'ın tekrar teröristler için güvenli bir sığınak haline gelmemesi üzerine yoğunlaşırken ve daha çok terörle mücadeleye ağırlık verirken, NATO'nun askeri hedefleri arasında Taliban direnişinin yok edilmesi ve bu bağlamda karşı direniş harekâtının icrası bulunmaktadır. Afgan yönetimi ise sorunun kaynağının Afgan toprakları dışında bulunduğunu belirterek, aslında savaşın Taliban direnişinin ana sığınaklarının bulunduğu Pakistan topraklarına kaydırılmasını vurgulamaktadır. Afganistan'daki yerel yönetim ile Afganistan'da devam eden harekâtın lider ülkesi ABD arasında basına yansıyan sürtüşmeler de farklı bakış açılarının bulunduğu açık göstergesidir. Afganistan'daki harekât için personel ve finansal kaynak

açısından ana sorumluluğu üstlenen ABD olduğu için, aslında harekâtın başından itibaren Afganistan'da ABD'nin politik çıkarları doğrultusunda terörle mücadelenin etkin olarak yürütüldüğünü, karşı direniş harekâtının ise terörle mücadelenin gölgesi altında kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada, belirtmek gerekir ki özellikle 2009 yılına kadar ISAF'ın personel sayısı etkili bir karşı direniş harekâtı için yetersiz seviyede kalmıştır. 2010 yılından itibaren ise yine yetersiz olsa da göreceli olarak artmıştır. Çalışmanın önceki bölümlerinde halk merkezli karşı direniş harekâtında çok önemli olan nüfus kontrol önlemlerinin uygulanması ve yerel güvenliğin sağlanması için nüfus sayısına orantılı, güvenlik güçlerini gerektireceğine vurgu yapılmıştı. İngilizlerin diğer harekâtlara göreceli olarak başarılı karşı direniş harekâtı icra ettiği Kuzey İrlanda'da ve Malaya'da istikrarı korumak için uyguladığı her 1000 kişi için 20 güvenlik personeli bulundurulması kuralı bu alanda genel bir kabul görmektedir. Bu kural çerçevesinde, yaklaşık 30 milyon nüfusa sahip olduğu düşünülen Afganistan'da nüfus kontrol önlemlerinin uygulanması ve yerel güvenliğin sağlanması için bulundurulması gereken güvenlik güçlerinin sayısının yaklaşık 600 bin kişi olmasının gerektiği açıktır. Afganistan'daki zor arazi ve iklim şartları, yerleşim yerlerindeki dağınık nüfus yoğunluğu düşünüldüğünde ise, 600 bin sayının minimum bir değer olduğunu da belirtmek gereklidir. Ancak, ISAF birliklerinin sayısının en üst noktaya çıktığı 2011 yılında bile yaklaşık 147 bin kişi civarında olduğu ve bu dönemde Afgan güvenlik güçlerinin sayısının ise yaklaşık 300 bin kişi olduğu düşünüldüğünde, bugüne kadar Afganistan'da karşı direniş harekâtı için görevlendirilen güvenlik unsurların sayısının minimum sayıya bile ulaşamadığını ve karşı direniş harekâtı için yetersiz sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan askeri personel sayısı kadar, karşı direniş harekâtı açısından kalıcı bir istikrarın tesisi için ekonomi, tarım, hukuk gibi alanlarda sivil uzman sayısının da önemli olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, Afganistan'daki karşı direniş harekâtının hedeflerinin gerçekleştirilmesi için sivil uzman personel yetersizliğinin askeri personel sayındaki yetersizlikten daha ciddi olduğu değerlendirilmektedir. Afganistan'daki çatışma ortamında hayati tehlikenin yüksek olduğu dikkate alınarak bunun da doğal bir durum olduğu kabul edilmelidir.

Bununla birlikte, ISAF ulusal bir birlik olmadığı için tam bir emir-komuta birliğinden veya tek elden bir yönetim yetkisi ve karar alma sürecinden bahsetmek de mümkün değildir. Daha önce görüldüğü gibi NATO'nun en yüksek karar organı olan Kuzey Atlantik Konseyi, ISAF için genel koordinasyonu ve siyasi yönü belirlemektedir. Bu komuta yapısında tüm kararlar üye ülkelerin oybirliği ile alınmakta ve üye ülkelerin kolektif iradesini yansıtmaktadır. Bu çerçevede, ISAF harekâtı ile ilgili bir konuda NATO'da alınacak kararların üyelerin oy birliğini gerektireceği ve ISAF'a katkı sağlayan ve NATO'ya üye olmayan ülkelerle de istişareler yapılmasının gerekli olduğu göz önüne alındığında, aslında ISAF harekâtının politik yönlendirilmesine ilişkin karar alma sürecinde zafiyetler yaşanmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu nedenle, ülkelerin çıkarlarıyla çatışan ancak Afganistan'da istikrarın sağlanmasına katkı sağlayacak bir kararın alınması pek olası gözükmemektedir. Buna en açık örnek ISAF'a katkı sağlayan ülkelerin uyguladığı milli kısıtlamalarda kendini göstermektedir. Bu kısıtlamalardan en önemlisi ülkelerin milli çıkarları çerçevesinde görev yapmayı uygun gördüğü coğrafi alanların dışına çıkmamasıyla ilgilidir. Bu coğrafi sınırlama nedeniyle direniş hareketinin en yoğun yaşandığı tehlikeli bölgelerde harekâtın yürütülmesi sorumluluğu ABD ordusuna kalmıştır. Bu durum ise, NATO'da genelde gündeme gelen "yükün paylaşımı" konusunu akla getirmektedir. Diğer taraftan, Afganistan'da yürütülen harekât için tek bir karar alma sürecinin bulunduğunu söylemek de mümkün değildir. Harekât ile ilgili en basit bir karar bile ISAF'a katkı sağlayan ülkelerin başkentlerinde değerlendirilip, daha sonra Kuzey Atlantik Konseyinde karara bağlanmaktadır. Dahası, ISAF'ın ast karargâhları (Bölge Komutanlıkları) farklı ülke liderliği altında olduğu için farklı kampanyalarla mücadele etmeyi seçebilmekte ve karargâh yapısını milli teşkilat yapılarına uygun olarak birbirinden farklı oluşturabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu karargâhlarda bazı bölümlerin (örneğin uyuşturucu ile mücadele veya hukukun üstünlüğü ile ilgili bölümler) etkin bir şekilde organize olmadığı müşahade edilmiştir. Özellikle Afganistan'da birliklerin dönüşümlü görevlendirilmesi (ABD askeri personeli 1 yıl için Afganistan'da görevlendirilirken, Fransızlar 4 ay, diğer ülkelerin çoğu 6 aylık periyotlarla görevlendirmekte yapmaktadır), sürekli personel değişimini ve tecrübe

kazanan personelin kaybedilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu rotasyon politikası ise karşı direniş harekâtında yerel kültürü tanıma ve halk ile güvene dayalı ilişki kurma açısından olumsuz etkiler doğurabilecek niteliktedir. Ancak, ülkelerin karşı direniş harekâtı açısından olumsuz personel rotasyonunu önleyecek bir tedbir almak, bu karar alma sürecinde mümkün olamamıştır.

Afganistan'daki karşı direniş harekâtından alınacak diğer bir ders ise harekâtın uygulanma aşamasında, direniş hareketi tarafından özellikle istismar edilebilecek olan etnik, dini, kültürel, ekonomik ve ideolojik hassasiyetlerin göz önünde tutulmasıyla ilgilidir. Bu noktada, karşı direniş harekâtını yürütecek personele, sadece lider seviyesinde değil tek er seviyesine kadar yerel dil, din ve kültür konusunda deneyim kazandırılması önemli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle yerel dilin konuşulması halk ile güvene dayalı temasların tesisi ve sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir. Yerel halkın dilinde söylenen bir kaç cümlenin bile karşılıklı şahsi dostlukların kurulmasında önemli olduğunu görülmüştür. Ancak, ISAF'ın 13 yıllık süreç içinde bu dil eğitimi konusunda yeterli çabayı göstermediğini ve harekâtın her aşamasında yerel tercümanlara güvenmek zorunda kaldığını söylemek mümkündür. Bu durumda da tercümanların, işini kaybetme kaygısıyla veya akşam askeri kışlaların dışındaki evine döndüğünde Taliban destekçileri ile karşılaşma olasılığıyla tarafsız bir tutum sergilemesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu noktada, yerel dile hâkim yeterli personeli olmayan birliklerin, tercümanların ve ailelerinin güvenliğini sağlması önemli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, Afgan halkı ile güvene dayalı temas kurulmasının diğer önemli bir engeli Afganistan'daki yüksek tehdit algısıdır. Afganistan'da ne zaman ve nereden bir intihar bombacısının çıkacağını ya da yol kenarında ne zaman bir mayının patlayacağını tahmin etmek çok zordur. Bu nedenle kışla dışına çıkan birlikler tam teçhizatlı ve silahlı çıkmak zorunda kalmakta, yerel halkın kendilerine çok yaklaşmasına müsaade etmemekte ve silahlar mermi namluya sürülmüş şekilde her an kullanıma hazır halde tutulmaktadır. Bu konuda yaşanan tecrübeler nedeniyle bu tutumu

yargılamak mümkün değildir. Ancak bu durumun Afgan halkı ile samimi bir diyalog ortamı oluşturmasını beklemek de mümkün değildir. Bazı durumlarda yüksek tehdit algısının yarattığı kaygı nedeniyle ISAF birliklerinin sık sık kendisine yaklaşan yerel halka uyarı ateşi açtığı durumlarla karşılaşmaktadır. Afgan halkının kendisine yabancı güçler tarafından doğrultulmuş bu silahlara öfke duyduğuna hiç şüphe yoktur. Diğer taraftan önceki bölümlerde bahsedilen Kur'an yakılması olayı veya cesetlerin üzerine ISAF personeli tarafından idrar yapılması gibi örnekler de, Afganistan özelinde karşı direniş harekâtını yürüten ISAF'ın bazı unsurlarının, Afganistan'da halkın değer yargılarına, inançlarına ve yaşam tarzlarına gerekli anlayış ve saygıyı göstermediği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, sebebi kamuoyuna açıklanmasa da bir Amerikan askerinin askeri kışlardan çıkararak Afganlıların evlerine girip, dokuzu çocuk ve üçü kadın olmak üzere 16 Afgan sivil öldürmesinin arkasında ya "intikam duygusu"nun ya da şiddet eğiliminin olduğu değerlendirilmektedir. Bu duruma yönelik her ne kadar birlikler uyarılsa ya da eğitilse de, harekât alanında yapılan bu hataların önüne geçilememesi, Taliban'ın bu durumu bir propaganda aracı olarak etkili şekilde kullanmasına imkân vermektedir. Afgan halkı açısından bu suçları işleyen güçlerin hangi ülkeden olduğunu çok anlam ifade etmemekte, bu hatalar bütün koalisyon unsurlarına atfedilen bir suç olmaktadır. Burada kimin yaptığından ziyade, değerlere karşı yapılan saygısız eylem Afgan halkı nezdinde daha ön plana çıkmakta ve bu durum kendini halk protestolarında göstermektedir. Bu nedenle bir kişinin veya bir grubun işlediği bu eylemler bütün yabancı güçlere yönelik olumsuz algılamının oluşumuna sebep olmaktadır.

Bu noktada Afganistan gibi bir ülkede karşı direniş harekâtına askeri personel gönderen devletlerin, kendi askerlerini harekât ortamına ve zorluklarına hazırlayacak ve harekât alanında bilinçli davranış sergileme yeteneği kazanmasına imkân verecek psikolojik eğitimden geçirilmesi ve özellikle çok çabuk şiddet eğilimi gösteren personelin görevlendirilmemesi önemli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, birlikte görev yaptığı yakın silah arkadaşını kaybeden personelin bir süre geri hizmete alınarak

psikolojik terapi görmesi, bu personelde duygusal baskıların oluşturabileceği “intikam duygusunun” oluşumunu engelleyebilecektir. Bu durumu yaşayan personelin tıbbi durumunun incelenmesi sonucu tekrar harekât ortamında görevlendirilmesine karar verilmesi de istenmeyen durumların oluşumunu önleyecektir. Harekât alanında bilinçsiz davranışların sergilenmesini önleyecek her türlü tedbirin alınması çok önemlidir. Bu bağlamda, harekât alanında kişisel kontrolün kaybedilmesine sebep olacak maddelerin (uyuşturucu ve alkol) kullanımını önleyecek sıkı kontrol mekanizmalarının oluşturulması gereklidir. Özellikle gelişmiş ülkelerde farklı kültürel faaliyetler içinde yer alan personelin daha az gelişmiş ülkelerde bu faaliyetlerden yoksun kalmasının yaratacağı baskının etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler alınması (özellikle sportif faaliyetler için imkânlar sağlanması) da önemli bir hususu oluşturmaktadır.

Afganistan harekâtından çıkarılacak karşı direniş harekâtı ile ilgili diğer bir ders, yapılan her faaliyetin direniş hareketinin iradesinin kırılmasına yönelik olmasıyla ilgilidir. Bundan kastedilen direnişçilerinin ve liderlerinin, elde etmeyi ümit ettikleri hedeflerine ulaşılmasının mümkün olmayacağını açıkça ortaya konulması, yani umutlarının sonlandırılmasıdır (örneğin direniş hareketinin en etkin olduğu bölgelerde dayanıklı ve kalıcı askeri üs bölgelerinin veya sanayi bölgelerinin inşası ve ekonomik yatırımlarda öncelik verilmesi). Bu durum direniş hareketine hem halk desteğinin azalmasına hem de direniş azminin kırılmasına yardımcı olacaktır. Böylece bölgenin karşı direniş harekâtını yürütenler açısından her türlü riskin alınarak muhafaza edileceği açık bir şekilde bütün aktörlere açıkça gösterilmiş olacaktır. Buna ilave olarak saldırı ihtimali yüksek olan hedeflerin güçlendirilmesi ile saldırıların faydasını azaltmak da bu azmi kırmaya yardımcı olacaktır. Bu noktada siyasi otoritenin söylemleri ile eylemlerinin paralellik arz etmesi ve diğer bütün devlet kurumlarının bu yönde gayret birliği içinde olması gereklidir.

Bu açıdan Afganistan'daki karşı direniş harekâtına bakıldığında, Afganistan'da henüz daha başarıdan söz edecek bir aşamaya ulaşmadan,

Lizbon zirvesinde konulan zaman sınırınının (2014 yılı), Afgan yönetiminden ziyade Taliban direniş i için bir umut kaynağı olduğu görölmektedir. Taliban'a yönelik halk desteğinin tamamen sonlandırılması gibi somut sonuçlara ulaşmadan, Taliban'a karşı yürütölecek karşı harekâtın Afgan yönetiminin ve güvenlik güçlerinin öncölüğünde yapılması için Batı tarafından harcanan çabaların doğru bir yönelim olduğu düşünölmekle birlikte zamanlamasının doğru seçilmediğ i değ erlendirilmektedir. Henüz doğru strateji (halk merkezli karşı direniş harekâtı) yeni uygulamaya geçmiş ken, stratejinin uygulanmasının bir zaman sınırlamasıyla, henüz yeterli olmayan Afgan güvenlik güçlerine devredilmesi sorunlu görünmektedir. Bu kadar teknolojik, modern ve eğitimli kuvvete rağmen ISAF henüz Afganistan'da güvenliğı tam olarak sağlayamamış ken bu görevin eğitim seviyesi düşük, finansal kaynak açısından dış a bağımlı, teknoloji fakiri ve komuta zafiyeti yaş ayan bir kuvvete devredilmesi olsa olsa NATO'nun Afganistan'dan kaçış stratejisi gibi görünmektedir.

Afganistan harekâtından çıkarılacak karşı direniş harekâtı ile ilgili diğ er bir ders, merkezi yönetimin meş ruiyetini zedeleyecek uygulamalardan kaçınılmasıyla ilgilidir. Özellikle ev sahibi bir ölkede karşı direniş harekâtı yürüten ölkelerin bu ölkenin egemenlik hakkına helal getirmemesi ve halkının gözünde yönetimi küçük düş ürecek uygulamalardan kaçınılmasının önemli olduğu belirtmek gereklidir. Bu bağ lamda orantılı güç kullanımının, halkın güvenliğıne hassasiyet gösterilmesinin, halka ulaştırılan yardımların bizzat ev sahibi ölkenin eliyle yapılmasının, anayasal düzene uygun tutuklama ve gözaltı süreçlerinin uygulanmasının ve özellikle bu faaliyetlerin ev sahibi ö lke tarafından yapılmasının önemli olduğu değ erlendirilmektedir. Afganistan özelinde bu hususlara bakıldığında, ISAF'ın Afganistan genelinde kapsamlı yaklaşım içinde yeniden yapılanma ve kalkınma ç abaları ile demokratik kurumların desteklenmesine katkı sağlamak maksadıyla kullandığı Bölgesel İmar Ekiplerinin veya diğ er yardım unsurlarının, Afgan yönetime paralel yapılar olarak algılandığını vurgulamak gereklidir. Burada paralellikten kastedilen halkın temel hizmetleri veya ekonomik yardımları yerel yönetimlerden ziyade bu yapılardan talep etmeye veya beklemeye başlaması

ile ilgilidir. Aslında bu kuruluşlar tarafından Afgan halkına sağlanan imkânlar Afgan yönetimin hanesine yazılmaktan ziyade, bu ülkelerin görev yaptığı bölgelerdeki halk ile temasların gelişimine ve dolayısıyla ülkelerin kendi birliklerini koruma amacına hizmet etmiştir. Özellikle merkezi yönetimin kalkınma planında yer alan projeler ile yerel halkın talepleri arasında farklılıklar olduğunda, birliklerin güvenlik kaygısıyla öncelikle yerel halkın taleplerini dikkate alması doğal bir durum olarak görülmektedir. Örneğin Kabil'in kalkınmasından sorumlu yerel bir yöneticinin görüşmelerde, Kabil'de faaliyet gösteren yabancı yardım unsurlarının, halka sağladığı yardımları ve projeleri kendileriyle koordine etmemesinden dolayı rahatsızlığını beyan etmesi buna örnek olarak verilebilir. Diğer taraftan, bu yardım unsurlarının ulusal kısıtlamalar nedeniyle halkın taleplerini tam olarak yerine getirdiklerini söylemek de pek mümkün değildir. Özellikle Bölgesel İmar Ekiplerine 14 ülkenin liderlik yapması nedeniyle, bu unsurların faaliyetlerinin liderlik eden ülkenin milli çıkarları çerçevesinde sınırlandırıldığını belirtmek gereklidir. Örneğin bazı ülkeler Afganistan'da halkın camilerin onarımı veya cami inşası gibi taleplerini karşılamada kaynak kullanamamaktadır. Kendi bölgesinde halkın bu yöndeki taleplerini başka yardım unsurlarına yönlendirmekle yetinmektedir. Ayrıca, Afgan halkına yardım yapan unsurlar arasında tam olarak koordinasyon yapıldığını veya bunun için etkin bir mekanizmanın oluşturulduğunu söylemek de mümkün değildir. Örneğin, belli bir bölgede yaşayan halkın kullandığı kara yolunun asfalt yapılması talebinin, farklı yardım unsurları nezdinde gündeme getirildiği ve aynı talebe farklı iki unsurun da kaynak ayırarak projelendirdiği görülmüştür. Bu noktada, fakirlik içinde ezilen Afgan halkının özellikle kimin karşıladığından daha ziyade ihtiyacının karşılanması için çabaladığı, bu nedenle de bölgede faaliyet gösteren her unsurdan aynı talepte bulunduğu görülmüştür. Diğer taraftan, Afganistan'da yerel kültür ve uygulamalar doğrultusunda kurulu bir hukuk sisteminin dışında gözaltına alınan ve ISAF unsurları tarafından cezaevinde tutulan direnişçilerin, Afgan hükümetin meşruiyetine darbe vurduğunu söylemek de mümkündür. Başkan Karzai'nin bu konuda basına yansıyan açıklamaları da bunun bir göstergesidir. Ayrıca, Afgan halkının evlerine yabancı güvenlik güçleri tarafından yapılan gece baskınları veya bu baskınlarda yapılan tutuklamalar ile hava bombardımanları sonucunda sivil

halkın hayatını kaybetmesi, Afgan yönetiminin egemenliğini aşındıran uygulamalar olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar 2009 yılından sonra sivil kayıpların azaltılmasına önem verilse de Birleşmiş Milletler Yardım Misyonu (UNAMA) tarafından yayımlanan raporlar çerçevesinde halen bu konuda uygulamada tam bir başarı sağlandığını söylemek pek mümkün değildir.

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında, Afganistan gibi karmaşık bir harekât ortamında oluşan direniş hareketlerine, NATO şeklinde bir askeri ittifak örgütü ile müdahale etmenin uygun bir harekât tarzı olmadığını söylemek mümkündür. Özelde ABD'nin genelde ise NATO'nun, Afganistan harekâtından elde ettiği tecrübeler doğrultusunda önümüzdeki dönemlerde Afganistan gibi karmaşık bir ülkedeki direniş hareketlerine Afganistan'da olduğu gibi doğrudan karadan müdahalede bulunma konusuna temkinli yaklaşacağı değerlendirilmektedir. Aslında Libya'da ortaya çıkan olaylara sadece havadan müdahil olunması ve Suriye konusunda ise müdahalede bulunma olasılığının seçenekler arasından çıkarılması bu yöndeki temkinli tutumun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Diğer taraftan Taliban direniş hareketinin, halk tabanında bir karşılık bulan din motifli ve etnik kökene dayalı bir direniş hareketi olması, özellikle de karşı direniş harekâtını yürütenler içinde çoğunlukla farklı bir dinden ve kültürden yabancı güçlerin yer alması, Afganistan'a komşu bir ülkede barınma, lojistik, eğitim için gerekli ortamı bulması ve uyuşturucu ticareti sayesinde finansal kaynak sıkıntısı çekmemesi nedeniyle yaklaşık 13 yıldır varlığını sürdürebildiği değerlendirilmektedir. Taliban direnişinin dayandığı kimlik radikal İslam temelli olduğu için, bu direnişe yönelik ortaya konulacak çözüm önerilerini sınırlandıran bazı faktörlerini ortaya koymakta fayda bulunmaktadır. Bunlardan biri, dinin etkin olduğu bir yapıda "akılcı veya rasyonel davranış" modeline göre hareket edilmesini beklemektir. Diğer bir faktör, Taliban direnişinde yer alan ve "cihad olgusu" ile ölmeyi isteyecek kadar üst seviyede motive edilen intihar bombacılarının bir şeyden korkmasını beklemektir. Son bir faktör ise, halkla fiziki, kültürel ve dini bağları

nedeniyle direnişçilerin halktan ayırt edilmesi ve yerlerinin tespit edilmesinin zorluğudur. Bu noktadan hareketle, Taliban direnişine karşı uygulanabilecek çözüm önerileri üzerinde durmanın da faydalı olduğu düşünülmektedir.

Bu çerçevede, ilk olarak Taliban'ın ön plana çıkardığı radikal "İslam kimliği" göz önüne alınarak önerilerin ortaya konulmasının gerektiği düşünülmektedir. Çünkü bu İslam anlayışı, Taliban'a kendi gibi düşünmeyen farklı gruplarla bir arada var olmasına bile engel teşkil etmekte ve ortak bir payda da uzlaşmasına imkân vermemektedir. Bu durum Taliban'ın 1996 yılında Afganistan'da yönetimi ele geçirdiğinde, Şii Hazaralara yönelik tutumunda çok net görülmüştür. Taliban kendi kimliğini Deobandism'den türetilen Sünni İslam'ın radikal bir yorumu içinde İslam inanişinin saf halini savunan gerçek Müslüman kimliği ile tanımlarken, kendi çizgisinde düşünmeyen diğer Müslümanlar da dâhil olmak üzere diğer dinlere inananları "öteki"leştirerek karşı grup içinde algılamaktadır. Bu İslam anlayışında, bir Müslüman için birincil yükümlülüğün ve temel sadakatin onun dini olduğu anlayışı hâkimdir. Bu anlayışta, herhangi bir ülkedeki Müslümanları korumak için cihad yapılmasının kutsal bir hak ve yükümlülük olduğuna inanılmaktadır. Bu kimliği Taliban açısından meşrulaştıran ve şüpheleri ortadan kaldıran hususun, Taliban lideri Molla Ömer'in üzerinde taşıdığı "Emir-ül Müminin" şapkasının olduğu düşünülmektedir. Elbette ki, bütün Müslümanların halifesinin kendi liderleri olduğuna inanan Taliban takipçilerinin bu konuyu eleştirme veya irdelemesini beklemek iyimserlik olacaktır. Bu noktadan hareketle bu kimliğin oluşumuna önemli derece de etki eden Afganistan ve Pakistan'daki medrese eğitimlerinin ve dini liderlerin Afganistan ve Pakistan devlet kontrolü altına alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu yapılırken, kontrolü ülkedeki merkezi yönetimlerin yapması ve bunu yapacak yeterliliğe ulaştırılması önem arz etmektedir. Burada özellikle belirtilmesi gereken husus, dışarıdan bu medreselere yapılacak bir müdahalenin dini inaniş temelinde sokaktaki halk arasında "biz" ve "öteki" algılamasını daha da derinleştirebileceği ve yerel halk desteğinin Taliban lehinde bir artışa sebep olabileceğidir. Bugün bu duruma benzer bir örnek, Afganistan'da Taliban'a karşı yapılan askeri harekâta açıkça görülmektedir. Taliban direnişine karşı

yürütülen karşı direniş harekât stratejisinde Afgan merkezi yönetiminin yetersizliği nedeniyle lider rol, ABD ve Batılı güçler tarafından yürütölmekte olup, bu durum gerek Afganistan'da gerekse diğer birçok Müslüman ölkede, Müslüman-Hıristiyan mücadelesi gibi bir algının ötesine geçememektedir. Taliban'ın, UGYK (ISAF) birliklerine yönelik yaptığı saldırı sırasında zarar gören yerel halkın Taliban yerine UGYK (ISAF) birliklerini sorumlu tutması bu algının bir sonucudur.

KAYNAKÇA

A/65/612–S/2010/630. “The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security”, Report of the Secretary-General, UN General Assembly Sixty-fifth session Agenda item 38, 10 December 2010, www.unama.unmissions.org .

Afghanistan Compact. Building on Success The London Conference on Afghanistan 31 January-01 February 2006, 1-16, http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/afghanistan_compact.pdf, 10 Ocak 2013.

Afghanistan Opium Survey-2013. United Nations Office on Drugs and Crime, November 2013, 1-25, <http://www.unodc.org>, 13 Şubat 2014.

Afghanistan Report 2009. NATO Public Diplomacy Division, 02 April 2009, 1-42, www.nato.int, 15 Kasım 2013.

FFP Web Sayfası. “The Failed States Index”, <http://ffp.statesindex.org>, 24 Nisan 2013.

AI. **Will I be next? US drone strikes in Pakistan**”, ASA33/013/2013, October 2013, 1-76, www.amnesty.org, 13 Kasım 2013.

AIHRC ve OSF, **Torture, Transfers, and Denial of Due Process: The Treatment of Conflict-Related Detainees in Afghanistan**, 17 March 2012, 1-67, <http://www.opensocietyfoundations.org>, 07 Aralık 2013.

AJP-01(D). **NATO Allied Joint Doctrine**, 21 December 2010, 2-9, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/33694/AJP01D.pdf, 17 Ocak 2014.

AJP-3.4.4. **Allied Joint Doctrine For Counterinsurgency**, February 2011, <http://info.publicintelligence.net/NATO-Counterinsurgency.pdf>, 15 Kasım 2013.

ANDS 2008–2013. **A Strategy for Security, Governance, Economic Growth & Poverty Reduction**, 12 June 2008, <http://www.undp.org.af>, 15 Kasım 2013.

ANSF. “NATO Media Backgrounder”, 26 October 2010, www.isaf.nato.int , 23 Kasım 2013.

ANSF. “NATO Media Backgrounder”, March 2011, <http://www.isaf.nato.int> , 15 Kasım 2013.

ANSF. “NATO/ISAF Media Backgrounder”, October 2013, www.isaf.nato.int , 15 Kasım 2013.

ANTAL, John. “Counter-terrorism or Counterinsurgency? The Way Ahead in Afghanistan”, **Military Tecnology**, 2009, 46-49.

ARSLAN, Esat. “Derin PKK”, **2023 Dergisi**, Sayı:101, 2009.

ARSLAN, Esat. “NATO İstanbul Zirvesi Sonrası Yeni Algılamalar”, **2023 Dergisi**, Sayı:39, 2004.

Asia Foundation. **Afghanistan in 2013, A Survey of the Afghan People**, 2013, 1-229, www.asiafoundation.org , 13 Nisan 2014.

ASPG, USA Department of Army, 25 March 2011, 1-19, <http://usarmy.vo.llnwd.net/e2/c/downloads/219190.pdf>, 09 Şubat 2014.

AUERSWALD, David P. ve S.M. SAIDEMAN. “NATO at War: Understanding the Challenges of Caveats in Afghanistan”, Annual Meeting of the American Political Science Association in Toronto, CA, 2-5 September 2009, <http://profs-polisci.mcgill.ca> , 17 Ekim 2013.

AYDIN, Mustafa. "Barış Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü", **Ankara Çalışmaları**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ağustos 2001, 1-52.

AYLWIN-FOSTER, Nigel. "Changing the Army for Counterinsurgency Operations", **Military Review**, Volume LXXXV, No. 6, November-December 2005, 2-15, <http://milnewstbay.pbworks.com/f/aylwin.pdf>, 15 Nisan 2013.

AYUB, F. ve diğerleri. "Security Sector Reform in Afghanistan", **IFP Security Cluster**, Country case study:Afghanistan, April 2009, 1-16, www.initiativeforpeacebuilding.eu, 11 Mayıs 2013.

BAFM 71876. "Countering Insurgency", Volume 1, Part 10, October 2009,

BARFIELD, T. ve N.NOJUMI. "Bringing More Effective Governance to Afghanistan: 10 Pathways to Stability", **Middle East Policy**, Vo I. XVII, No. 4, Winter 2010, 40-52.

BBC Web Sayfası. "Afghan leader Karzai condemns 'US Marines body desecration' video", 12.01.2012, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-16524419>, 01 Eylül 2013.

BBC Web Sayfası. "Afghan President Karzai condemns deadly US air strike", 29.11.2013, <http://www.bbc.com>, 18 Nisan 2014.

BBC Web Sayfası. "Karzai urges Afghan war timeline", 25.11.2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7748610.stm>, 11 Ekim 2013.

BBC Web Sayfası. "Nato apologises for Afghan Koran burning", 21.02.2012, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-16524419>, 05 Temmuz 2013.

BEARDSLEY, Kyle. "Peacekeeping and the Contagion of Armed Conflict", **The Journal of Politics**, Vol. 73, No. 4, October 2011, 1051–1064.

BEHURIA, Ashok K. "Fighting the Taliban: Pakistan at war with itself" **Australian Journal of International Affairs**, Vol.61, No.4, 2007, 529-543,

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10357710701684963>, 15 Şubat 2013.

BERGER, Jean-Fred. "Tackling Security Challenges-an overview on ISAF's Mission", Afghanistan Reconstruction Summit, İstanbul/Turkey, 20 January 2010, [http://info.publicintelligence.net/ Panel_2_ ISAF.pdf](http://info.publicintelligence.net/Panel_2_ISAF.pdf), 17 Aralık 2013.

Berlin Declaration. International Afghanistan Conference in Berlin, 01 April 2004, 1-3, <http://mfa.gov.af/Content/files/berlindeclaration.pdf> , 15 Kasım 2013.

Biography. President Hamid Karzai, Office of The President, <http://president.gov.af> , 03 Ağustos 2014.

BORDIN, Jeffrey. "**A Crisis of Trust and Cultural Incompatibility: A Red Team Study of Mutual Perceptions of Afghan National Security Force Personnel and U.S. Soldiers in Understanding and Mitigating The Phenomena of ANSF-Committed Fratricide-Murders**" 12 May 2011, 1-70 <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB370/docs/Document%2011.pdf> , 23 Şubat 2013.

BORUM, Randy. "Seven Pillars of Small War Power", **Military Review**, July-August 2011, 35-45.

BOYLE, Mihael J. "Do counter terrorism and counterinsurgency go together?", **International Affairs**, 86 :2, 2010, 333–353.

BOZDAĞLIOĞLU, Yücel. "Constructivism and Identity Formation: An Interactive Approach", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 3, No:11, 2007,121-144.

BROOKE-HOLLAND, Louisa. ve C.TAYLOR. "Afghanistan: The Timetable for Security Transition", **Standard Note:SN/IA/5851**, House of Commons Library, 9 July 2012, 1-37, www.parliament.uk , 07 Ocak 2014.

BRUNO, G. ve E.KAPLAN, "The Taliban in Afghanistan", **Council on Foreign Relations**, 07 July 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/07/07/AR2008070701446.html>, 15 Eylül 2012.

BUSH, George W. Presidential Address to the Nation, The Treaty Room of the White House, Office of the Press Secretary, 07 October 2001, <http://georgewbushwhitehouse.archives.gov> , 17 Kasım 2013.

BYMAN, Daniel. "Understanding Proto-Insurgencies", **RAND Counterinsurgency Study Paper 3**, 2007, 1-60, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2007/RAND_OP178.pdf, 11 Şubat 2012.

BYMAN, Daniel. "Understanding Proto-Insurgencies", **The Journal of Strategic Studies**, Vol. 31, No. 2, April 2008, 165 – 200.

Cablegate. "Border Activity Update: Customs, Border Structures" 24 January 2010, <http://info.scoop.co.nz/Wikileaks>, 24 Aralık 2013.

CAMPBELL, J. M. O'HANLON. J. SHAPIRO, "Assessing Counterinsurgency and Stabilization Missions", **BROOKINGS Policy Paper**, Number 14, May 2009, 3-27, <http://www.brookings.edu>, 15 Temmuz 2013.

CJIATF 435 Fact Sheet, 11.04.2013, <http://www.centcom.mil>, 10 Ocak 2014.

CLAUSEWITZ, Carl Von. **On War**, Translated By Colonel J.J. Graham, New and Revised Edition with an Introduction and Notes by Colonel F.N. Maude C.B. (Late R.E.), Eighth Impression in Three Volumes, Volume II, Routledge and Kegan Paul, London, 1966, 1-415.

CNN Web sayfası. "CNN Poll: Afghanistan war arguably most unpopular in U.S. history", 15.03.2014, <http://politicalticker.blogs.cnn.com>, 23 Nisan 2014.

COHEN, E., C. CRANE, J.HORVATH, and J. NAGL. "Principles, Imperatives, and Paradoxes of Counterinsurgency", **Military Review**, March-April 2006, 49-53,

COHEN, Michael A . "No-Win Policy for Afghanistan", **Dissent**, 5, Spring 2010, 5-9, <http://web.a.ebscohost.com>, 03 Ekim 2013.

COIN Guide. United States Government Interagency Counterinsurgency Initiative, January 2009, 1-60, www.state.gov/t/pm/ppa/pmppt , 15 Aralık 2013.

COLE, Juan. "Pakistan and Afghanistan: Beyond the Taliban", **Political Science Quarterly**, Volume 124 Number 2, 2009, 221-249, <http://web.b.ebscohost.com>, 15 Ekim 2013.

Communiqué, "Afghan Leadership, Regional Cooperation, International Partnership", Afghanistan London Conference, 28 January 2010a, 1-10, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/d-af/dv/af-london_conf_jan10/af-london_conf_jan10en.pdf , 15 Kasım 2013.

Communiqué, "Kabul International Conference on Afghanistan", 20 July 2010b, 1-9, <http://www.isaf.nato.int> , 19 Kasım 2013.

Conflict Barometer 2008, Crises-Wars-Coups d'E'tat-Negotiations-Mediations - Peace Settlements, Heidelberg Institute for International Conflict Research,17th Annual Conflict Analysis, 30 November 2008, 1-79, http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.Pdf, 17 Şubat 2014.

ÇAYCI, Sadi. **Düşük Yoğunluklu Çatışma**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

DEAN, David J. **The Air Force Role In Low-Intensity Conflict**, Air University Air University Press, MaxwellAir Force Base, Alabama, October 1986, 1-127.

DEL CASTILLO, Graciana. "Peace Through Reconstruction: An Effective Strategy for Afghanistan", **Brown Journal of World Affairs**, volume xvi, issue ii, Spring/Summer 2010, 195-211.

DESSASO, Christopher D. "Toward Development of Afghanistan National Stability: Analyses in Historical, Military, and Cultural Contexts", D.G. COX ve T.BRUSCINO (Ed.) **Population-Centric Counterinsurgency: A False Idol?**, SAMS Monograph Series, Combat Studies Institute Pres, 2011, 1-132, <http://usacac.army.mil>, 15 Aralık 2013.

DIXON, Howard Lee. "Low Intensity Conflict: Overview, Definitions and Policy Concerns", **CLIC PAPERS**, Army-Air Force Center for Low Intensity Conflict, Langley Air Force Base, Virginia, June 1989, 1-42, <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a209046.pdf>, 05 Aralık 2013.

DIXON, Paul. "Hearts and Minds"? British Counter-Insurgency Strategy in Northern Ireland, **The Journal of Strategic Studies**, Vol. 32, No. 3, June 2009, 353-381.

DUNFORD, Joseph F. "Written Posture Statement on the Situation in Afghanistan", Before the Senate Armed Services Committee, April 16 2013, 1-15.

EIZENSTAT, Stuart E., J.E.PORTER and J.M.WEINSTEIN. "Rebuilding Weak States", **Foreign Affairs**, Volume 84, Number 1, January / February 2005, 134-146.

ERONEN, Oskari. "PRT Models in Afghanistan: Approaches to Civil-Military Integration", **CMC Finland Civilian Crisis Management Studies**, Volume 1: Number 5, 2008, 1-52, <http://www.cmcf Finland.fi>, 15 Ekim 2013.

EVANS, Michael. "From Kadesh to Kandahar: Military Theory and the Future of War", **Naval War College Review**, Vol. LVI, No. 3, Summer 2003, 132-150.

Fact Sheet 6. “Progress in Afghanistan Since 2001”, <http://www.defence.gov.au>, 15 Ocak 2014.

FARMER, Ben. “US soldier kills 16 Afghans in shooting rampage”, 11 March 2012, **The Telegraph**, <http://www.telegraph.co.uk> , 12 Ağustos 2013.

FAS Intelligence News, 15 June 1996, “The Center for Low Intensity Conflict closes after 10 years”, http://www.fas.org/irp/news/1996/n19960626_960615.html, 01 Eylül 2012.

FELBAB-BROWN, Vanda. “Afghan After ISAF” **Harvard International Review**, 24 September 2013, <http://hir.harvard.edu>, 06 Ocak 2014.

FILIBERTI, Edward J. “Defining the Spectrum of Conflict: Toward a Unified National Strategy”, **Military Review**, Volume LXVIII, April 1988, 34-43).

FINDLEY, M.G. J.K.YOUNG. “Fighting Fire with Fire? How (Not) to Neutralize an Insurgency”, **Civil Wars**, Vol.9, No.4, December 2007, 378–401, <http://nw18.american.edu>, 15 Ekim 2013.

FISHSTEIN, Paul. ve A.WILDER. **Winning Hearts and Minds? Examining the Relationship between Aid and Security in Afghanistan**, Feinstein International Center, Tufts University, January 2012, 1-82,

FLYNN, Michael. “State of the Insurgency, Trends, Intentions and Objectives, Director of Intelligence, International Security Assistance Force, Afghanistan”, U.S. Forces, Afghanistan, as of 22 DEC, 2009, <http://www.wired.com/imagesblogs/dangerroom/2010/01/isaf-state-of-the-insurgency-231000-dec.ppt>, 10 Temmuz 2013.

FM 100–20/AFP 3-20, Military Operations in Low Intensity Conflict, USA Headquarters Departments of the Army and the Air Force, Washington, D.C., 05 December 1990,

FM 3-07 (FM 100-20). “Stability Operations and Support Operations”, USA Headquarters Department of The Army, Washington, 20 February 2003.

FM 34-52, Intelligence Interrogation, USA Headquarters Department of the Army Washington, DC, 08 May 1987, Chapter 9, <http://www.globalsecurity.org/intell/library/policy/army/fm/fm34-52/chapter9.htm>, 02 Mart 2014.

FMI 3-24.2 (FM 90-8, FM 7-98). “Tactics in Counterinsurgency”, USA Headquarters Department of the Army, Washington, DC, March 2009, <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fmi3-24-2.pdf>, 05 Aralık 2011.

FMI 3-24.2, April 2009, <http://armypubs.army.mil> , 10 Ağustos 2013.

FUKUYAMA, Francis. **Devletin İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim**, (Çev. Devrim Çetinkasap), Remzi Kitabevi, Birinci Baskı, 2005.

Future Character of Conflict, UK Ministry of Defence, DCDC Strategic trends programme, 02 February 2010, 1-40, <https://www.gov.uk>, 15 Ekim 2013.

GAI. US Government, 2012,1-29, <https://www.hsdl.org/?view&did=713599>, 05 Eylül 2013.

GALTUNG, Johan. **Theories of conflict: Definitions, Dimensions, Negations, Formations**, August 2009,1-167, <http://www.transcend.org>, 14 Şubat 2014.

GALULA, David. **Counter–Insurgency Warfare: Theory and Practice**, FREDERICK A. PRAEGER, Publisher, New York-London, 1964, 1-104, <http://armyrotc.missouri.edu/pdfs-docs/Galula%20David%20-%20Counterinsurgency%20Warfare.pdf>, 15 Temmuz 2012.

GANN, Lewis H. **Gerillas in History**, Hoover Institution Pres, Stanford University, Second Printing, 1972, 1- 99.

GAUSTER, Markus. "Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan", **Occasional Paper Series**, No. 16, The George C. Marshall European Center for Security Studies, January 2008, 1-62, 8 <http://www.marshallcenter.org/occpapers-en>, 15 Temmuz 2013.

GEIB, Robin. "Armed Violence in Fragile States: Low-intensity Conflicts, Spillover Conflicts, and Sporadic Law Enforcement Operations by Third Parties", **International Review of The Red Cross**, March 2009, 127-142.

GHANI, Ashraf. "A Ten-Year Framework for Afghanistan Executing the Obama Plan And Beyond", **Atlantic Council**, April 2009, 1-33, <http://www.atlanticcouncil.org>, 15 Temmuz 2013.

GIUSTOZZI, Antonio. "The Taliban Beyond the Pashtuns", **The Afghanistan Papers**, No. 5, The Centre for International Governance Innovation, July 2010, 1-15, <http://www.cigionline.org>, 10 Ekim 2013.

GUEVARA, Ernesto "Che". **Guerrilla Warfare**, University of Nebraska Press, 1998, pp.1-175. <http://www.owlasylum.net/owlunderground/BenQGuerillaWarfareCheGuevara.pdf>, 13 Aralık 2013.

HAIRAN, Abdulhadi. "A Profile of the Taliban's Propaganda Tactics", **HuffPost Social News**, 01 February 2010, http://www.huffingtonpost.com/abdulhadi-hairan/a-profile-of-the-talibans_b_442857.html, 10 Mart 2013.

HAMMES, Thomas. "Insurgency: Modern Warfare Evolves into a Fourth Generation", **Strategic Forum**, No. 214, January 2005, 1-8.

HASHMI, Syed Moazzam. "Taliban constitution dashes hopes for peace talks", Pakistan Defence Online, 11 October 2007, <http://defence.pk/threads/taliban-constitution-dashes-hopes-for-peace-talks.7730/>, 10 Kasım 2013.

HASTINGS, Michael. "The Runaway General, The Rolling Stone profile of Stanley McChrystal that changed history", **The Rolling Stone**, 22 June 2010, <http://www.rollingstone.com>, 13 Kasım 2013.

HDR. "The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World", United Nations Development Programme, 2013, 1-203, <http://hdr.undp.org>, 15 Nisan 2014.

HELMANDI, Ja'far. "Spogmai and the enemy's propaganda machine", 14 January 2014, <http://www.shahamat-english.com/index.php/articles/41389-svogmai-and-the-enemy-s-propaganda-machine> , 16 Ocak 2014.

HOFFMAN, B. J.M.TAW. **A Strategic Framework for Countering Terrorism and Insurgency**, A RAND Note, 1992, 1-146, <https://www.rand.org>, 15 Mart 2013.

HOGG, Richard ve diğerleri. **Afghanistan in Transition: Looking beyond 2014**, The World Bank, 2013, 1-174, www.worldbank.org , 15 Mart 2014.

HRW. "**Just Don't Call It a Militia**": Impunity, Militias, and the "**Afghan Local Police**", September 2011, 1-103, <http://www.hrw.org>, 23 Ekim 2013.

HUGHES, Michael. "Taliban and Karzai Regime Undermine Pashtun Tribal Code", **The Huffington Post**, 24 March 2011, <http://www.huffingtonpost.com>, 07 Temmuz 2013.

ICG. **A Force in Fragments: Reconstituting the Afghan National Army**, Asia Report N°190, 12 May 2010a, 1-36,

ICG. **Afghanistan: The Problem of Pashtun Alienation**, Asia Report N°62, 05 August 2003, 1-36, <http://www.crisisgroup.org> , 08 Mayıs 2013.

ICG. **Afghanistan: Exit vs Engagement**, Asia Briefing Nu.115, 28 November 2010b, 1-11, <http://www.crisisgroup.org>, 17 Ocak 2013.

ICG. **Taliban Propaganda: Winning the War of Words?**, Asia Report Nu.128, 2008, 1-47, <http://www.crisisgroup.org>, 05 Temmuz 2013.

ICG. **The Insurgency In Afghanistan's Heartland**, Asia Report N°207, 27 June 2011, 1-37, <http://www.crisisgroup.org> , 25 Nisan 2013.

ICRC Opinion paper, "How is the Term 'Armed Conflict' Defined in International Humanitarian Law?", March 2008, 1-5, <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>, 27 Şubat 2014.

IEA Web Sayfası. "Declaration of the Islamic Emirate about the suspension of dialogue with Americans, office in Qatar and its political activity", 15.03.2012, <http://shahamat-english.com> , 05 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Message of Felicitation of Amir-ul-Momineen on the Occasion of Eid-ul-Fitr", 06.08.2013, <http://shahamat-english.com> , 17 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement of Islamic Emirate regarding America using name of conjured entity 'Haqqani Network' and its black listing", 08.09.2012, <http://shahamat-english.com> , 15 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement of Islamic Emirate regarding baseless accusations by Karzai concerning the political office of Islamic Emirate of Afghanistan", 02.07.2013, <http://shahamat-english.com>, 04 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement of Islamic Emirate regarding the demonstrations of the Afghan Mujahid nation in reaction to the desecration of the Holy Quran by the American invaders", 23.02.2012, <http://shahamat-english.com> , 15 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement of Islamic Emirate regarding the desecration of the Holy Quran by the American invaders in", 21.02.2012, <http://shahamat-english.com> , 15 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement of leadership council of Islamic Emirate regarding 'Khalid bin Waleed' spring operation", 27.04.2013, <http://shahamat-english.com>, 04 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement of the Leadership Council of the Islamic Emirate Regarding the Inception of the Spring Operations", 30.04.2011, <http://shahamat-english.com> , 07 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Statement regarding inauguration of political office of Islamic Emirate in Qatar", 18.06.2013, <http://shahamat-english.com>, 07 Ocak 2014.

IEA Web Sayfası. "Suggestions of the Islamic Emirate to the Rulers of the Kabul Administration on the occasion of Assassination of Ahmad Wali Karzai", 19.07.2011, <http://shahamat-english.com> , 10 Ocak 2014.

EIKENBERRY, Karl W. "The Limits of Counterinsurgency Doctrine in Afghanistan: The Other Side of the COIN", **Foreign Affairs**, September/October 2013, <http://www.foreignaffairs.com>, 14 Mart 2014.

IMTIAZ, Ali. "The Father of the Taliban: An Interview with Maulana Sami ul-Haq", **Spotlight on Terror**, Volume:4 Issue:2, May 23, 2007, www.jamestown.org, 10 Aralık 2009.

INBAR, Efraim. Introduction, E. INBAR (Ed.) **Democracies and Small Wars**, Frank Cass And Company Limited, 2003, 1-194.

ISAF KFF. 01.04.2014, <http://www.isaf.nato.int> , 22 Nisan 2014.

ISAF KFF. 01.12.2013, <http://www.isaf.nato.int> , 26 Aralık 2013.

ISAF Placemat Archives, "9 September 2011", 09 September 2011 <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html> , 15 Kasım 2013.

ISAF Placemat Archives, "Dec. 2007", 18 October 2007, <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html> , 15 Kasım 2013.

ISAF Placemat Archives, “Dec. 2008”, 25 November 2008, <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html> , 15 Kasım 2013.

ISAF Placemat Archives, “Dec. 2009”, 01 October 2009b, <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html> , 15 Kasım 2013.

ISAF Placemat Archives, “Jan. 2009” 12 January 2009a, <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html> , 15 Kasım 2013.

ISAF PRT Handbook. Edition 4, 2009, 1-283, <http://publicintelligence.net/isaf-provincial-reconstruction-team-prt-handbook>, 15 Ekim 2013.

ISAF Reintegration Guide, Force Reintegration Cell, HQ ISAF, 22 November 2010, 1-22 <http://info.publicintelligence.net/ISAF-Reintegration-Handbook.pdf>, 15 Aralık 2013.

ISAF Web Sayfası. “About ISAF History”, <http://www.isaf.nato.int>, 03 Kasım 2013.

ISAF Web Sayfası. “About ISAF”, <http://www.isaf.nato.int> , 10.09.2013.

ISAF Web Sayfası. “Afghan Chief of General Staff hosts Tripartite Commission in Kabul”, 23.12.2010, www.nato.int/isaf , 15 Kasım 2013.

ISAF Web Sayfası. “Commander Congratulates Afghan People on Milestone”, 18.06.2013, ISAF Public Affairs Office, Kabul/Afghanistan, <http://www.isaf.nato.int>, 14 Ekim 2013.

ISAF Web Sayfası. “In Focus: Afghanistan Peace and Reintegration Program”, <http://www.isaf.nato.int> , 25.12.2013.

ISAF Web Sayfası. “ISAF Command Structure”, <http://www.isaf.nato.int/isaf-command-structure.html> , 15.10.2013

ISPR Web Sayfası. “Pakistan’s Perspective on Investigation Report Conducted by BG Stephen Clark into 26th November 2011 US led ISAF/

Nato Forces Attack on Pakistani Volcano and Boulder Posts in Mohmand Agency”, Press Release, No PR10/2012-ISPR, 23.01.2012, <https://www.ispr.gov.pk>, 15 Ocak 2013.

İNAT, Kemal, B. DURAN ve M. ATAMAN (Ed.), **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, 1. Cilt, 3.Baskı, Nobel Yayın Dağıtm Tic. Lmt.Şti., 2010.

JACKSON, A. ve J.KAMMINGA. “Implementing Better Counter-Insurgency Tactics in Afghanistan Hearts and minds are just the start”, **Journal of International Peace Operations**, Volume 6, Number 2, September-October, 2010, 23-24.

Jane's Web Sayfası. Terrorism and Security Monitor, “Taliban chain of command”, <http://www8.janes.com>, 06 November 2009.

Jane's Web Sayfası. World Insurgency And Terrorism, “Taliban”, <http://www8.janes.com>, 01.04. 2010.

JD-3.4.4. “Counter-Insurgency”, French Joint Centre for Concepts, Doctrines and Experimentations, 05 November 2010, http://www.cicde.defense.gouv.fr/IMG/pdf/JD_3-4-4_NP.pdf, 10 Ekim 2013.

JIOC Fact Sheet, “Opening Day Ceremony”, ISAF Public Information Office, 25 January 2007, <http://www.nato.int/isaf/docu/pressreleases/2007/01-january/pr070125-069.pdf>, 15 Kasım 2013.

JLICP Final Report, Volume I, Analytical Review of Low-Intensity Conflict, United States Army Training And Doctrine Command, Fort Monroe, Virginia, 01 August 1986, <http://oai.dtic.mil> , 15 Ocak 2014.

JOG 10/01. “Counterinsurgency (COIN)”, 26 May 2010, [http://www.operacional.pt/docs/NATO%20TT-6185%20Bi-SC%20Counter-Insurgency%20\(COIN\)%20.pdf](http://www.operacional.pt/docs/NATO%20TT-6185%20Bi-SC%20Counter-Insurgency%20(COIN)%20.pdf), 10 Şubat 2012.

JOHNSON, Joshua. "From Cuba To Bolivia: Guevara's Foco Theory in Practice", **Innovations**, Volume 6, 2006, 26-32, <http://people.ucalgary.ca/~innovate/issues/2006winter/Johnson%20Cuba%20to%20Bolivia.pdf>, 11 Temmuz 2012.

JOHNSON, T.H. ve M.C.MASON, "Understanding the Taliban and Insurgency in Afghanistan", **Orbis**, Winter 2007, 71-89, 74, <http://www.nps.edu> , 16 Aralık 2013.

JONES, Seth G. "The Rise of Afghanistan's Insurgency: State Failure and Jihad", **International Security**, Vol. 32, No. 4, Spring 2008b, 7-40

JONES, Seth G. **Counterinsurgency in Afghanistan**, RAND Counterinsurgency Study, Volume 4, 2008a, 1-157.

JP 1-02, "Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms", 12 April 2001, As Amended Through 13 June 2007, 1-523, <http://wstiac.alionscience.com/pdf/dodmilitarydictionary.pdf>, 12 Ocak 2013.

JP 1-02, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. 08 November 2010 (As Amended Through 15 March 2014), 1-286, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf, 30 Mart 2014.

JP 1-02. "Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms", 08 November 2010, As Amended Through 15 July 2012, 1-347.

Kabul Process Web Sayfası. Afghanistan Ministry of Finance, <http://www.thekabulprocess.gov.af> , 21 Kasım 2013.

KALYANARAMAN, Sankaran. "The Indian Way in Counterinsurgency", E. INBAR (Ed.) **Democracies and Small Wars**, Frank Cass And Company Limited, 2003, 1-194.

KARZAI, Hamid. "President Karzai's Inauguration Speech", 19 November 2009, <http://www.afghanistan-un.org> , 23 Aralık 2013.

KATAYAMA, Yoshio. "Redefinition of the Concept of Low-Intensity Conflict", **NIDS Security Reports**, No. 3, March 2002, 56-72, http://www.nids.go.jp/english/publication/kiyo/pdf/bulletin_e2001_3.pdf, 03 Aralık 2013.

KATZMAN, Kenneth. **Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy**, CRS Report for Congress, 08 Ağustos 2013a, 1-85, www.crs.gov, 18 Ekim 2013.

KATZMAN, Kenneth. **Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy**, CRS Report for Congress, 23 October 2013b, 1-84, www.crs.gov, 18 Aralık 2013.

KATZMAN, Kenneth. **Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy**, CRS Report for Congress, 04 March 2014, 1-84, www.crs.gov, 15 Nisan 2014.

KILCULLEN, David J. "Countering Global Insurgency", **The Journal of Strategic Studies**, Vol. 28, No. 4, August 2005, 597-617, <http://www.socsci.uci.edu/files/internationalstudies/docs/counterinsurgency20101007>, 10 Şubat 2013.

KILCULLEN, David. "Counter-insurgency Redux", **Survival** vol. 48 no. 4, Winter 2006–07, 111–130, <http://web.b.ebscohost.com>, 12 Aralık 2012.

KILLEBREW, Bob. "The Left-Hand Side of the Spectrum Ambassadors and Advisors in Future U.S. Strategy", **The Future of The U.S. Military Series**, Center for a New American Security, June 2007, 1-16, <http://www.cnas.org>, 13 Ocak 2014.

KINROSS, Stuart. "Clausewitz and Low-Intensity Conflict", **The Journal of Strategic Studies**, Vol.27, No.1, March 2004, 35-58.

KITSON, Frank. **Low-Intensity Operations: Subversion, Insurgency, and Peacekeeping**, Faber and Faber Limited, London, 1971, 1-208.

KİBAROĞLU, Mustafa. 11 Eylül Ardından Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık, Foreign Policy, Ocak 2002, 1-11, <http://www.mustafakibaroglu.com>, 18 Kasım 2013.

KLARE, Michael T. “The New Face of Combat: Terrorism and Irregular Warfare in the 21st Century”, in C.W. KEGLEY (ed.), **The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Control**, Pearson Education, 2003, 27-35.

KLARE, Michael T. “US Military Policy in the Post-Cold War Era”, **The Socialist Register**, 1992, 131-142.

KLARE, Michael T. and P. KORNBLUH. “The New Interventionism: Low-Intensity Warfare in the 1980s and Beyond”, **Low Intensity Warfare**, 1988, KEN incorporated-Philippines, <http://www.thirdworldtraveler.com>, 12 Mart 2014.

KOBER, Avi. “Low-intensity Conflicts: Why the Gap Between Theory and Practise?”, **Defense & Security Analysis**, Vol. 18, No. 1, 2002, 15–38.

KOBER, Avi. “Western Democracies in Low Intensity Conflict: Some Postmodern Aspects”, Efraim Inbar (Ed.), **Democracies and Small Wars**, Frank Cass And Company Limited, 2005, 2-19.

KRICKUS, Richard J. **The Afghanistan Question and The Reset in U.S.-Russia Relations**, The Letort Papers, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, October 2011, 1-159.

LADBURY, Sarah. **Testing Hypotheses On Radicalisation In Afghanistan: Why do men join the Taliban and Hizb-i Islami?; How much do local communities support them?** Independent Report for the Department of International Development (DFID), 14 August 2009, 1-64. .

LAMB, Christina. Interview with President Karzai, 27 January 2014, <http://president.gov.af>, 12 Şubat 2014.

LAWRENCE, T.E. **Evolution of a Revolt**, Early Postwar Writings of T.E. Lawrence, edited with a introduction by Stanley and Rodelle Weintraub, The Pennsylvania State University Pres, 1968, 1-173

LELLOUCHE, Pierre. **Operations in Afghanistan and the Expanding NATO Role**, General Report, 158 DSC 04 E rev. 2, NATO Parliamentary Assembly, 13 November 2004, <http://www.nato-pa.int> , 06 Kasım 2013.

LESZCZYNSKI, William J. JR. "The board for low intensity conflict: is it functioning?", **Individual Study Project**, Army War Coll Carlisle Barracks Pa, 15 April 1993, 1-37, <http://oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA264546>, 15 Ocak 2014.

LINETSKY, Zuri. "On the Origins of Insurgent Strategies", **Annual Political Science Association 2011 Annual Meeting Paper**, 2011, 1-39, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1900777, 11 Mart 2013.

Lisbon Summit Declaration, 20 November 2010, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Lisbon, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm, 16 Kasım 2013.

LOCKHART, Clare. "Stability Requires More Than Security Commitments", DefenseOne, 23 December 2013, <http://www.defenseone.com> , Mart 2014.

LONG, A. S.PEZARD. B.LOIDOLT. T.C.HELMUS. **Locals Rule: Historical Lessons for Creating Local Defense Forces for Afghanistan and Beyond**, RAND National Defense Research Institute, 2012, 1-208, <http://www.rand.org>, 15 Ekim 2013.

LONG, Austin. **On “Other War” Lessons from Five Decades of RAND Counterinsurgency Research**, RAND Corporation, 2006, 1-99, <http://www.rand.org>, 12 Ocak 2013.

MACKINLAY, John. and A. AL-BADDAWY. **Rethinking Counterinsurgency**, RAND Counterinsurgency Study Volume 5, 2008, 1-65, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG59_5.5.pdf, 15 Eylül 2012.

MAOZ, Zeev. “Evaluating Israel’s Strategy of Low-Intensity Warfare 1949–2006”, **Security Studies** 16, no. 3, July–September 2007, 319–349, <http://www.tandfonline.com>, 08 Aralık 2013.

MARIGHELLA, Carlos. **Mini-Manual of the Urban Guerilla**, Abraham Guillen Pres&Arm The Spirit, Canada, December 2002, 1-66, http://www.socialhistoryportal.org/sites/default/files/raf/0719730000_0.pdf, 10 Şubat 2012.

MARSDEN, Peter. “Whither the Taliban?” **Asian Affairs**, vol. XXXIX, no. III, November 2008, 362-369.

MASON, Simon. and S.RYCHARD, “Conflict Analysis Tools”, **Tip Sheet**, 2005, 1-12, <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/Conflict-Analysis-Tools.pdf> , 15 Şubat 2014.

MASTRIANO, Douglas V. “Faust And The Padshah Sphinx: Reshaping The NATO Alliance To Win In Afghanistan”, **Strategy Research Project**, U.S. Army War College, 24 February 2010, 1-25.

MAZZETTI, Mark. “A Secret Deal on Drones, Sealed in Blood”, **The New York Times**, 6 April 2013, www.nytimes.com , 03 Kasım 2013

McCHRYSTAL, Stanley A. “COMISAF Initial Assessment”, The Washington Post, 30 August 2009a, www.media.washingtonpost.com, 11 Şubat 2010.

McCHRYSTAL, Stanley A. "COMISAF/USFOR-A Counterinsurgency (COIN) Training Guidance", 10 November 2009c, 1-4, <http://tr.scribd.com> , 25 Kasım 2013.

McCHRYSTAL, Stanley A. "ISAF Commmander's Counterinsurgency Guidance", Ağustos 2009b, 1-7, www.nato.int ,15 Kasım 2013.

McFATE, M. A.V. JACKSON. "The Object Beyond War: Counterinsurgency and the Four Tools of Political Competition", **Military Review**, 2006, 13-26, www.dtic.mil, 12 Mart 2012.

McKIERNAN, David D. "Tactical Directive", HQ ISAF/COM/08, 30 December 2008, 1-2, <http://www.nato.int> , 15 Kasım 2013.

Merriam-Webster Dictionary Web Sayfası. "counterinsurgency", <http://www.merriam-webster.com> , 20 Temmuz 2013,

Merriam-Webster Dictionary Web Sayfası. "rebellion", "revolution", "insurgency", 29 Aralık 2010, www.merriam-webster.com/dictionary .

Merriam-Webster Dictionary Web Sayfası. "spectrum", 15 Mart 2014, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/spectrum> .

METZ, Steven. "A Theater Approach to Low Intensity Conflict", **CLIC PAPERS**, Army-Air Force Center for Low Intensity Conflict Langley Air Force Base, Virginia, April 1989, 1-12, <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a209049.pdf>, 06 Aralık 2013.

METZ, Steven. "New Challenges and Old Concepts: Understanding 21st Century Insurgency", **Parameters**, Winter 2007, 20-32, <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/07winter/metz.pdf>, 10 Eylül 2012.

METZ, Steven. "The Literature of Low-Intensity Conflict: A Selected Bibliography and Suggestions for Future Research", **CLIC PAPERS** Army-Air Force Center for Low Intensity Conflict, Langley Air Force Base, Virginia, September 1988, 1-24, <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a203707.pdf>, 01 Ocak 2013.

METZ, Steven. and R. MILLEN. **Insurgency and Counterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response**, Strategic Studies Institute Home, November 2004, 1-43, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub586.pdf>, 15 Ağustos 2013.

MFAP Web Sayfası. "Pakistan condemns the US drone strike in North Waziristan", Press Releases/Speeches, 01.11.2013, <http://www.mofa.gov.pk>, 13 Kasım 2013.

MFAP Web Sayfası. "US Ambassador conveyed concerns over Drone Strikes", Latest Press Releases/Speeches, 02.11.2013, <http://www.mofa.gov.pk>, 13 Kasım 2013.

MILLEN, Raymond A. "Afghanistan: Reconstituting A Collapsed State", **Strategic Studies Institute Monograph**, April 2005, 1-22, <http://www.carlisle.army.mil/ssi>, 12 Aralık 2012.

MOCKAITIS, Thomas R. "Low-Intensity Conflict: the British Experience", **Conflict Quarterly**, Winter 1993, 7-16, <http://journals.hil.unb.ca/index.php/JCS/article/viewFile/15092/16161>, 01 Ocak 2014.

MOCKAITIS, Thomas R. "The Phoenix of Counterinsurgency", **The Journal of Conflict Studies**, Vol 27, No 1, Summer 2007, 9-21, <http://journals.hil.unb.ca/index.php/JCS/article/view/5609/6575>, 10 Şubat 2013.

MOORE, R. Scott. "The Basics of Counterinsurgency", **Small Wars Journal**, 2007, 1-24, <http://smallwarsjournal.com/blog/small-wars-pleasures>, 07 Ağustos 2013.

MORALES, Oscar Palma. "The Evolution Of Counterinsurgency Warfare: A Historical Overview", **Revista de Relaciones Internacionales, Estrategia y Seguridad**, Vol.6 No.2 Bogotá, July/Dec 2011, 195-220, <http://www.scielo.org.co/pdf/ries/v6n2/v6n2a10.pdf> , 08 Şubat 2013.

MORELLI, Donald R. and M.M. FERGUSON, "Airland Battle and Low Intensity Warfare", Headquarters United States Army Training and Doctrine Command, 12 January 1984a, 1-36, <http://www.dtic.mil> , 12 Mart 2014.

MORELLI, Donald R. and M.M. FERGUSON. "Low-Intensity Conflict: An Operational Perspective", **Military Review**, Volume LXIV No. 11, November 1984b, 2-16.

MOTLEY, James B. "A Perspective on Low-Intensity Conflict", **Military Review**, Volume LXV, January 1985, 2-11.

NATO Fact Sheet. "11 September - 3 Years on, NATO's Contribution to the Fight against Terrorism", 19 October 2004, <http://www.nato.int/terrorism/factsheet.htm> , 18 Kasım 2013

NATO PA Resolution 336, "On Reducing National Caveats", the Defence and Security Committee, 15 November 2005, <http://www.nato-pa.int> , 21 Ekim 2013.

NATO Web Sayfası. "Border Security, Promoting cooperation between Afghanistan and Pakistan", 08.05.2009, <http://www.nato.int/isaf/topics/border-security/index.html>, 15 Kasım 2013.

NATO Web Sayfası. "Chicago Summit Declaration on Afghanistan", 21.05.2012, <http://www.nato.int> , 07 Ocak 2013.

NATO Web Sayfası. "Declaration by the North Atlantic Treaty Organisation and the Islamic Republic of Afghanistan", 06.09.2006, <http://www.nato.int>, 25 Kasım 2013.

NATO Web Sayfası. "Inteqal: Transition to Afghan lead", 18.06.2013, <http://www.nato.int>, 07 Ocak 2014.

NATO Web Sayfası. "ISAF Change of Command in Kabul", Press Release 2004-08, 09.02.2004, <http://www.nato.int> , 16 Kasım 2013.

NATO Web Sayfası. "ISAF's Strategic Vision", 03.04.2008, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8444.htm , 16 Kasım 2013.

NATO Web Sayfası. "ISAF's Mission in Afghanistan", 01.04.2014, <http://www.nato.int>, 23 Nisan 2014.

NATO Web Sayfası. "NATO and Afghanistan", <http://www.nato.int> , 18.10.2013

NATO Web Sayfası. "NATO Lisbon Summit Declaration", <http://www.nato.int>, 20.11.2010.

NATO Web Sayfası. "NATO-ISAF takes steps to prevent corruption", 13.09.2010, http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_66201.htm , 15 Mart 2013.

NATO Web Sayfası. "NATO's Senior Civilian Representative in Afghanistan", <http://www.nato.int> , 07.12.2013.

NATO Web Sayfası. "RHQ Allied Forces North Europe Operational Level HQ For ISAF", Press Release #220503, 22.05.2003, <http://www.nato.int/isaf/docu/pressreleases/2003/Release220503.htm>, 16 Kasım 2013.

NATO Web Sayfası. "What is NATO?" <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> , 15.11.2013.

NEWELL, Clayton R. "What is Operational Art?" **Military Review**, Volume LXX, No 9, September 1990, 2-16.

NOJUMI, Neamatollah. "The Rise and Fall of the Taliban", R.D.CREWS. A.TARZI, **The Taliban and the Crisis of Afghanistan**, First Harvard University Press paperback edition, 2009, 90-117.

NROLFSM. "NATO Media Backgrounder", 05.03.2012, www.nato.int, 11 Ocak 2014.

NSSUS, The White House, January 1987, 1-41, <http://history.defense.gov/resources/nss1987.pdf>, 10 Aralık 2013.

OBAMA, Barack. "Remarks by the President in Address to the Nation on the Way Forward in Afghanistan and Pakistan", 01 December 2009b, West Point, The White House Office of the Press Secretary, <http://www.whitehouse.gov>, 25 Kasım 2013.

OBAMA, Barack. "Remarks by the President in the State of the Union Address", 12 February 2013, The White House, Office of the Press Secretary, www.whitehouse.gov , 15 Şubat 2014.

OBAMA, Barack. "Remarks by the President On a New Strategy for Afghanistan and Pakistan", 27 March 2009a, The White House, Office of the Press Secretary, www.whitehouse.gov , 15 Kasım 2013.

OBAMA, Barack. "Statement by the President in the Rose Garden", 23 June 2010, The White House Office of the Press Secretary, <http://www.whitehouse.gov> , 16 Aralık 2013.

OLSCHNER, Johannes. "Afghanistan: Deadly Addiction", **The World Today**, Volume 67, Number 1, January 2011, 20-21.

OLSON, William J. "Air Power in Low-Intensity Conflict in The Middle East", **Air University Review**, March-April 1986, <http://www.airpower.maxwell.af.mil> , 15 Mart 2014.

Online Etymology Dictionary Web Sayfası. 10 Aralık 2013, <http://www.etymonline.com> .

OTI II, Enrique A. “The Air Force and Low Intensity Conflict”, **Research Report**, Air War College, Maxwell Air Force Base, May 1992, 2-59, <http://oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA258350>, 15 Aralık 2013.

Oxford Dictionaries Web Sayfası. “counterinsurgency” <http://oxforddictionaries.com>, 20 Temmuz 2013.

ÖZDAĞ, Ümit. and E. AYDINLI. “Winning a Low Intensity Conflict: Drawing Lessons From the Turkish Case”, E. INBAR (Ed.) **Democracies and Small Wars**, Frank Cass, London, 2003.

ÖZDAĞ, Ümit. **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, Pegasus Yayınları, 2.Baskı, Haziran 2007, 1-184.

PAUL, C. C.P. CLARKE. B.GRİLL. **Victory Has a Thousand Fathers: Sources of Success in Counterinsurgency**, RAND Corporation, 2010, 1-155, <http://www.rand.org>, 10 Şubat 2013.

PAYNE, Kenneth. “Building the Base: Al Qaeda’s Focoist Strategy”, **Studies in Conflict & Terrorism**, 34, 2011, 124-143.

PAYNE, Kenneth. “Some Principles for Influence in Counterinsurgency”, **The British Army Review**, Number 150, Winter 2010/2011, 23-30, <http://kennethpayne.squarespace.com/writing>, 13 Şubat 2014.

PECENY, Mark. Y.BOSIN. “Winning with warlords in Afghanistan”, **Small Wars & Insurgencies**, Vol.22, No.4, October 2011, 603–618, <http://www.unm.edu>, 10 Temmuz 2013.

PERITO, Robert M. "The U.S. Experience with Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan:Lessons Identified", United States Institute of Peace, Special Report 152, October 2005, 1-16, <http://afghanhindsight.files.wordpress.com> , 24 Nisan 2014.

PETRAEUS, David H. "COMISAF'S Counterinsurgency Guidance", 01 August 2010, 1-4, <http://www.isaf.nato.int> , 25 Kasım 2013.

PETRAEUS, David H. "COMISAF's Counterinsurgency (COIN) Contracting Guidance", 08 September 2010, pp.1-2, <http://www.isaf.nato.int> , 15 Kasım 2013.

PIRNIE, B.R. E. O'CONNELL. **Counterinsurgency in Iraq (2003–2006)**, RAND Counterinsurgency Study, Volume 2, 2008, 1-106, <http://www.rand.org>, 15 Ocak 2013.

Progress in Afghanistan, Bucharest Summit 2-4 April 2008, 1-20, NATO Public Diplomacy Division, 1110 Brussels-Belgium, www.nato.int, 10 Ekim 2013.

QDR-2014, USA Department of Defense, 04 March 2014, 1-64, http://www.defense.gov/pubs/2014_Quadrennial_Defense_Review.pdf, 10 Aralık 2014.

QUINLIVAN, James T. "Burden of Victory:The Painful Arithmetic of Stability Operations", **Rand Review**, 27, Summer 2003, 28-29, <http://www.rand.org> , 23 Nisan 2014.

QUINLIVAN, James T. "Force Requirements in Stability Operations", **Parameters**, Winter 1995, 59-69, <http://strategicstudiesinstitute.army.mil> , 23 Nisan 2014.

RAŞİD, Ahmed. **Taliban: İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun**, (Çev.Osman Akınhay), Kitap Matbaacılık, İkinci Baskı, Ocak 2007.

REED, Brian. "A Social Network Approach to Understanding an Insurgency", **Parameters**, Summer 2007, 19-30, <http://strategicstudiesinstitute.army.mil>, 10 Nisan 2013.

REILLY, Jill. "French threaten to pull out of Afghanistan after 'unacceptable' killing of four French soldiers", **Mail Online**, 23 January 2012, <http://www.dailymail.co.uk> , 03 Kasım 2013.

Reliefweb Web Sayfası. "Afghanistan:ISAF expansion", 16.09.2006, <http://reliefweb.int/map/afghanistan/afghanistan-isaf-expansion-16-sep-2006>, 15 Ekim 2013.

Report to JCMB VII. "Implementation of the Afghanistan Compact", Joint Coordination and Monitoring Board, 7th JCMB Meeting, 5-6 February 2008, 1-14, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/5-6_fevrier_2008_-_Eng.pdf , 21 Kasım 2013.

ROBERTS, Adam. "Doctrine and Reality in Afghanistan", **Survival**, vol. 51 no. 1, 2009, 29–60, <http://www.tandfonline.com>, 14 Şubat 2013.

ROGGIO, Bill. "Full text of General Petraeus' testimony to Congress", Threat Matrix, 15 March 2011, <http://www.longwarjournal.org> , 12 Nisan 2014.

ROSENBERG, Matthew. "Karzai Calls for Coalition to Cede Control of Afghan Prisoners", **The New York Times**, 05 January 2012, <http://www.nytimes.com>, 11 Ocak 2013.

RPTSSA. Report to Congress Section 1231, June 2008a, 1-72, <http://www.defense.gov> , 26 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230, 29 August 2008b, 1-102, <http://www.defense.gov> , 26 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230, January 2009a, 1-102, <http://www.defense.gov> , 15 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230, June 2009b, 1-76, <http://www.defense.gov> , 15 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1231, April 2010a,1-150, <http://www.defense.gov> , 5 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230, November 2010b, 1-105, <http://www.defense.gov> , 23 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1231, April 2011a, 1-123, <http://www.defense.gov> , 15 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230, October 2011b, 1-138, <http://www.defense.gov> , 23 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1231, April 2012a, 1-134, <http://www.defense.gov> , 15 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1221, December 2012b, 1-166, <http://www.defense.gov> , 15 Kasım 2013.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1221, November 2013, 1-120, <http://www.defense.gov>, 03 Ocak 2014.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1221, April 2014, 1-104, <http://www.defense.gov>, 10 Mayıs 2014.

RUBIN, A.J. ve T.SHAH, "Taliban Using Lighter Touch To Win Allies", **The New York Times**, 21 January 2010, www.nytimes.com, 10 Haziran 2010.

RYNNING, Sten. "Introduction", S.RYNNING (Ed.), **NATO and Afghanistan**, UNISCI Discussion Papers, Nu. 22, January 2010, 1-280, <http://www.isn.ethz.ch>, 14 Ekim 2013.

S/2001/1154. UN Security Council, 05 December 2001, 1-12, <http://www.securitycouncilreport.org>, 03 Kasım 2013.

S/2002/117. "Military Technical Agreement Between the International Security Assistance Force (ISAF) and the Interim Administration of Afghanistan (Interim Administration)" 25 January 2002, <http://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-military-technical-agreement-between-international-security>, 02 Aralık 2013.

S/2009/283. United Nations Security Council, , 02 June 2009, 1-9, <http://www.securitycouncilreport.org> , 15 Kasım 2013.

S/2013/721. "The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security", Report of the Secretary-General, 06 December 2013, 1-16.

S/RES/1368. United Nations Security Council, 12 September 2001, www.un.org/docs/scres/2001/sc2001.htm , 10 Ekim 2013.

S/RES/1386. UN Security Council, 20 December 2001, www.un.org, 10 Temmuz 2013.

S/RES/1401. UN Security Council, 28.03.2002, <http://www.securitycouncilreport.org>, 15 Kasım 2013.

S/RES/1510. UN Security Council, 13 October 2003, www.un.org, 03 Kasım 2013

SAIDEMAN, Stephen M. "Caveats, Values and the Future of NATO Peace Operations", **CIPS Policy Brief**, October 2009, 1-4, <http://cips.uottawa.ca>, 09 Ekim 2013.

SALEHYAN, Idean. **Transnational Insurgencies and the Escalation of Regional Conflict: Lessons for Iraq and Afghanistan**, USA Army Strategic Studies Institute, 2010, <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil>

SARKESIAN, Sam C. "The Myth of US Capability in Unconventional Conflicts", **Military Review**, Volume LXVIII, No 9, September 1988, 2-17,

<http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/519/rec/4>, 02 Mart 2014.

SCABBOROUGH, Rowan. "McChrystal Actually Told the Truth", **Human Events**, 05 July 2010, <http://static2.docstoccdn.com>, 15 Ocak 2013.

SCHARRE, Paul. "Spectrum of What?", **Military Review**, November-December 2012, 73-79, <http://usacac.army.mil>, 10 Aralık 2013.

SCHOR, Elana. "Admiral: US military 'running out of time' in Afghanistan", **Guardian**, 10.09.2008, <http://www.theguardian.com>, 07 Şubat 2013.

SCHRODEN, Jonathan ve diğerleri. **Independent Assessment of the Afghan National Security Forces**, Center for Naval Analysis, January 2014, 1-362, <http://www.cna.org> , 23 Nisan 2014.

SCHULTZ, Richard. "Low Intensity Conflict and American Strategy in the 1980s", **Journal of Conflict Studies**, Volume 2, issue 3, Winter 1982, 13-22, <http://journals.hil.unb.ca/index.php/JCS/article/view/14552> , 02 Aralık 2013.

SCOTT, Cameron. "Assessing ISAF: A Baseline Study of NATO's Role in Afghanistan", **British American Security Information Council**, March 2007, 1-14, www.basicint.org , 10 Kasım 2013.

SIGAR Information Paper. "CJIATF-Shafafiyat", ISAF HQ, 19 June 2011, <http://info.publicintelligence.net/ISAF-CJIATF.pdf> , 15 Kasım 2013.

SIGAR. **Analysis of CSTC-A documents entitled ANSF Force Structure Growth**, as of January 30, 2010, and ANA Force Generation, as of May 15, 2010, in Office of The Special Inspector General For Afghanistan Reconstruction, Inadequate Planning for ANSF Facilities Increases Risks For \$11.4 Billion Program, 26 January 2011, 1-20, 15 Kasım 2013.

SIGAR. **Quarterly Report to the United States Congress**, 30 January 2014, 1-231, www.sigar.mil, 15 Şubat 2014.

SINNO, Abdulkader. Explaining the Taliban's ability to Mobilize the Pashtuns, R.D.CREWS ve A.TARZI (Ed.), **The Taliban and the Crisis of Afghanistan**, First Harvard University Press paperback edition, 2009, 59-89.

SLAIKEU, Karl A. "Winning the War in Afghanistan: An Oil Spot Plus Strategy for Coalition Forces", **Small Wars Journal**, 2009, 2-12, www.smallwarsjournal.com , 15 Şubat 2013.

SLOAN, Stanley. "NATO in Afghanistan", S. RYNNING. (Ed.), **NATO and Afghanistan**, UNISCI Discussion Papers, Nu. 22, January 2010, 1-280, <http://www.isn.ethz.ch>, 14 Ekim 2013.

Small Wars Manual, United States Marine Corps, United States Government Printing Office Washington,1940, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/swm/ch01.pdf>, 11 Kasım 2013.

SOOD, V. K. "Low-Intensity Conflict: The source of Third-World Instability", **Studies in Conflict & Terrorism**, Volume 15, Issue 4, January 1992, 233-250.

Spiegel Web Sayfası. "Spiegel Interview with Hamid Karzai:The Efforts in Afghanistan Are a Shared Responsibility", 05.12.2011, <http://www.spiegel.de>, 23 Nisan 2014.

State of The Taliban, Detainee Perspectives, TF-3-10 Bagram, Afghanistan, 06 January 2012, <http://www.stateofpakistan.org/wp-content/uploads/2012/04/Taliban-report-by-the-ISAF.pdf> , 15 Mart 2014).

STENERSEN, Anne. "Are the Afghan Taliban Involved in International Terrorism?", **CTC Sentinel**, Volume 2, Issue 9, Septemberer 2009, 1-5, <http://www.ctc.usma.edu>, 10 Eylül 2011.

STOUT, David. "Youth Sentenced in Government Hacking Case", **The New York Times**, 23 September 2000, <http://www.nytimes.com> , 15 Mart 2014.

STRAND, Håvard and M.DAHL, “Defining Conflict-Affected Countries”, Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2011, The hidden crisis: Armed conflict and education, <http://unesdoc.unesco.org>, 2010, 1-17.

SWAM, Richard M. “Removing Square Pegs From Round Holes Low-intensity Conflict in Army Doctrine”, **Military Review**, December 1987, 2-15, <http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/522/rec/23>, 05 Ocak 2014.

SWANSTRÖM, Niklas L.P. and M.S. WEISSMANN, “Conflict, Conflict Prevention and Conflict Management and beyond: a conceptual exploration”, **Concept Paper** published by the Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Summer 2005, 1-30, <http://www.silkroadstudies.org> , 15 Mart 2014.

TABER, Robert. **The War of the Flea: A study of Guerilla Warfare Theory and Practise**, Second Printing, Lyle Stuart, Inc., 1965,1-192.

TARZI, Amin. “The Neo-Taliban”, R.D. CREWS ve A.TARZI (Ed.) **The Taliban and the Crisis of Afghanistan**, First Harvard University Press paperback edition, 2009, 274-310.

TAYLOR, Richard H. and J.D. McDOWELL, “Low-intensity campaigns”, **Military Review**, Combined Arms Research Library Digital Library, March 1988, 2-11, <http://cgsc.contentdm.oclc.org> , 10 Ocak 2014.

TDK Web Sayfası. Güncel Türkçe Sözlük, “Başarmak”, <http://www.tdk.gov.tr> , 15.03.2014.

TDK Web Sayfası. Güncel Türkçe Sözlük, “Yelpaze”, <http://www.tdk.gov.tr> , 13.02.2014.

The Daily Star Web Sayfası. “Karzai condemns air strike over civilian casualties” 15.04.2014, <http://www.dailystar.com.lb>, 24 Nisan 2014.

The IACB International Afghanistan Conference in Bonn, 5 December 2011, Afghanistan and the International Community: From Transition to the Transformation Decade, <http://www.auswaertiges-amt.de>, 15 Kasım 2013.

The Kabul Process Web Sayfası. “Terms of Reference JCMB XV”, 15.11.2010, <http://www.thekabulprocess.gov.af> , 21 Kasım 2013.

THOMPSON, Robert. **Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam**, Chatto & Widus, London, 1966.

THOMPSON, Robert. **Revolutionary War in World Strategy: 1945–1969**, Western Printing Services Limited, Bristol, 1970.

TI Web Sayfası. “2013 Corruption Perceptions Index”, 20.04.2014, www.transparency.org.

TRINQUIER, Roger. **Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency**, U.S. Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, January 1985, 1-115.

TSE-TUNG, Mao. **On Guerrilla Warfare**, Fleet Marine Force Reference Publication, 05 April 1989, 1-128.

TSE-TUNG, Mao. **Selected Works Volume IV**, Foreign Languages Press, Peking, 1961, 1-459, <https://archive.org/details/SelectedWorksOfMaoTse-tungVol.Iv>, 10 Nisan 2012.

TSE-TUNG, Mao. **Selected Works Volume II**, Foreign Languages Press, Peking, 1965, 1-468, <https://archive.org/details/SelectedWorksOfMaoTse-tungVol.II>, 15 Şubat 2013.

TSK Web Sayfası. Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları, <http://www.tsk.tr> , 21.11. 2013.

UDPCR Web Sayfası. “Definition of Armed Conflict”, [http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/definition of armed conflict/](http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/definition%20of%20armed%20conflict/) , 27 Şubat 2014,

UN Web Sayfası. “UN Security Council Resolutions”, <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions> , 19.11.2013.

UNAMA Report. **Afghanistan Annual Report on Protection of Civilians in Armed Conflict:2013**, February 2014, 1-73, <http://unama.unmissions.org>, 15 Mart 2014.

UNAMA Web Sayfası. “Mandate” 26.11.2013, <http://unama.unmissions.org>, 15 Nisan 2013.

USDOD Web Sayfası. “Defense Department Activates U.S. Forces-Afghanistan”, News Release No: 846-08, 06.10.2008, <http://www.defense.gov> , 15 Kasım 2013.

VALERIANO, Napoleon D. and C.T.R. BOHANNAN, **Counter-Guerrilla Operations:The Philippine Experience**, Frederick A. Praeger, Inc., Publisher, 1962,1-275.

WALLENSTEEN, Peter. **Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System**, SAGE Publications, London, 2002, 1-320, <http://guessoumiss.files.wordpress.com/2011/08/understanding-conflicts-resolution.pdf>, 16 Şubat 2014.

WB Report, **Afghanistan:Public Financial Management and Accountability Assessment**, Report No. 80996-AF, August 2013, 1-107, <http://documents.worldbank.org>, 23 Nisan 2014.

WILKINSON, I. ve A.ALI. “Taliban unveils hardline Afghan constitution”, **The Telegraph**, 29 September 2007, <http://www.telegraph.co.uk>, 15 Kasım 2013.

WILLIAMS, Brian Glyn. “Talibanistan: History of a Transnational Terrorist Sanctuary”, **Civil Wars**, Vol.10, No.1, March 2008, 40–59.

YUSUFZAI, Rahimullah. "Taleban call for holy war", **BBC News**, 08 February 2003), http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/2740675.stm , 15 Aralık 2013.

